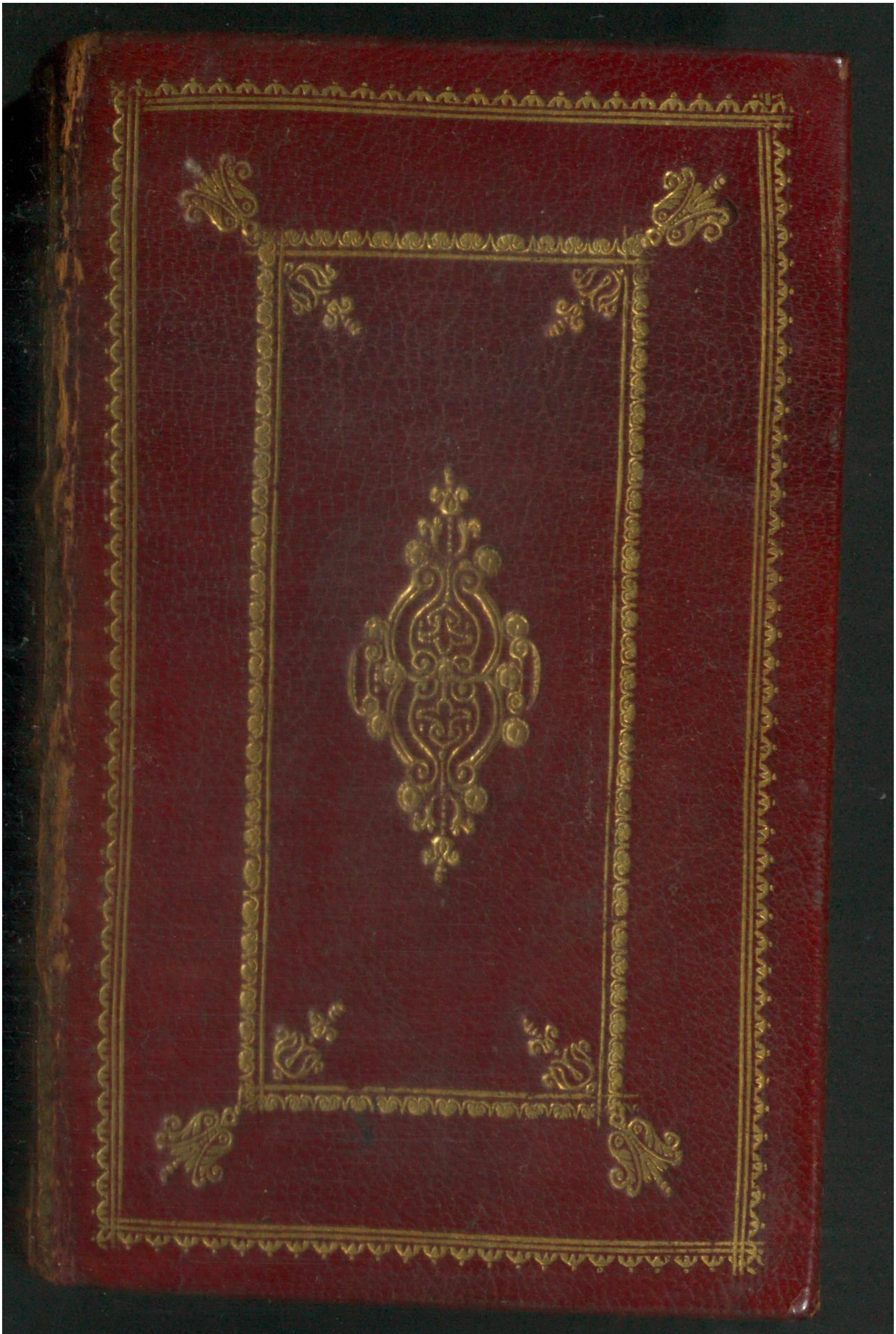
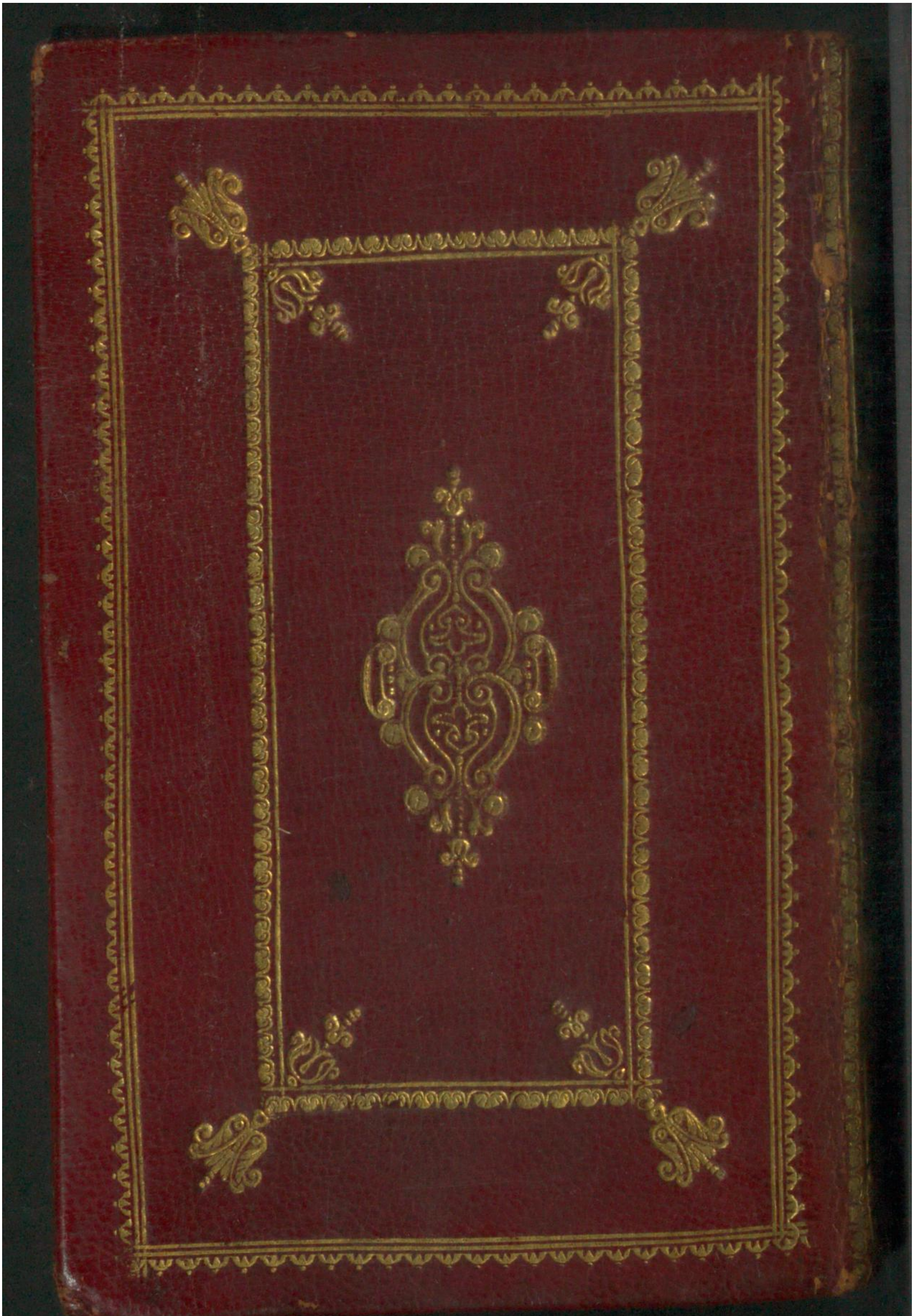

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

8:4

315

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

EE. 112.

139 G 13

niet plattken
(boekband nr. 1754 G 22)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

coll: 17 5/VIII 70

Adjicitur.
Lamberti Hortensii Tumul=
=tuum Anabaptistarum
Liber unus ed Sys: 2 Seni:
Amst: 16..1636.

139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

HISTORIA
De
FACTIONE
MONASTERIENSI

Sub Joanne Bocaldo Leydenſi Anabaptiſtarum quondam Rege, tam à ſuis cooptato quàm cum illis penitus profligato

Ad

Deſ. ERASMUM ROTEROD.

Epiſtolico charactere deſcripta,

à

CONRADO HERESBACHIO ICto nec-non Principum Clivenſium & Iuliacenſium olim Conſiliario.

AMSTELODAMI,

Apud JOANNEM JANSSONIUM.

cIↃ IↃc L.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Magnificis, Strenuis, Nobiliſſimis, Amplissimis Conſultiſſimiſque Viris,

D. WINANDO ab HEIMBACH,

Icto eminentiſſimo, Cancellario Clivenſi ac Marcano, digniſſimo.

Nec non

D. Conſulibus, Scabinis & Senatoribus Rerum publicarum.

WESALIENSIS DVSSELDORPIENSIS ET CALCARIENSIS.

Fundationis Hereſbachianę Curatoribus ac Superintendentibus Graviſſimis, Dominis ac Evergetis Religioſè colendis,

S. P.

NVNCVPATORIA.

Magnifici, Strenui, Nobiliſſimi, Ampliſſimi Conſultiſſimique Viri.

INſignis ille Europæ Phœnix, & magnum omnis doctrinæ in Germaniâ lumen, PHILIPPVS MELANCHTHON, in libro, quem *Examen ordinandorũ* inſcripſit, utiliter non mi- Philip. Mel. in Exam. ordinand. lit.

E 6. h edit witteberg. Ann. 1558. nus, quàm oppotuné monet, quòd *valdé proſit exſtare veras hiſtorias certaminum Eccleſiæ*, nempe *ut rectis judicijs omnium temporum confirmemur, & videamus, quales furores in impijs Sectis ſignificauerint, eas à Diabolo ortas eſſe. Etſi autem* (ita idem pergit) *non eſt una conſentiens Anabaptiſtica, ſed multiplex & monſtroſa Chimæra, & alij magis, alij minus tetras opiniones habent: tamen omnium communes ſunt furores, inde uſque à Carpocrate, Marcione, Pepuſianis & Manichæis. Ac niſi Hiſtoriæ ſcriptæ eſſent à Juſtino, Clemente & Epiphanio, fide digniſſimis; nemo nunc crederet, fuiſſe tales furores ætatis proximæ Apoſtolis, quales noſtra ætas vidit in* Monaſterienſi Tragædia *Sed ſciamus, omnibus temporibus horribiliter Diabolos turbare Eccleſiam, & muniamus nos adverſus Diabolorum inſidias, verâ cognitione doctrinæ, precatione, & judicijs veræ Eccleſiæ, quæ manifeſtos furores hominum fanaticorum refutavit*. Hæc Philippus.

Quod tanti viri, ut limatum, ita graviſſimum judicium longis paraſangis præferendum æſtimo ſtultis affectibus, ac præpoſteris judicijs Aulico-Politicorum, & in hanc illamve partem, quâ lubet, leviſſimæ arundinis inſtar, vacillantium Ecebolorum quorundam hodie; qui, ſub fucoſâ ſpecie ſublimati Chriſtianiſmi, quem

quaſi

(quaſi mortificationi ſui ſuorumque vitiorum ſtudentes, & vanitatem ſęcularis ſcientiæ, quam ſic vocare illis placet, ridentes) ſeſe præ reliquis ſectari, præ ſe ferunt, hæreſes illas, quæ ſub renaſcentis Euangelij Ieſu Chriſti ſalvificâ doctrinâ, Lutheri, Zwinglij, Oecolampadij, Buceri, Calvini aliorumque fidelium Dei virorum operâ productâ, ſuppullularunt, partim incruſtare, partim excuſare, partim denique negare; earumque authores, ceu Viros ſummè pios & veræ ſanctitati vitę addictiſſimos in Chriſto, perverſo encomio ſuo ad aſtra evehere; ac ſententiam ex hæreſi ac ſeditione per totum terrarum orbem notâ paſſos, Sanctorum optimis conferre, & eorum innocentiam, contra divina humanaque jura, propugnare, non verentur.

In quâ quidem ſententiâ meä ut conſtanter perſiſtam, candor meus & veritas, quam, ut cor meum, deperio, mihi ſuadet: quum non habeam (ita me Chriſtus amat!) animum occupatum odijs aut alijs iniquis affectibus; ac proinde à conſuetudine criminandi non minus, quàm ab eorum moribus, qui aliud ſtantes, aliud ſedentes docent, abhorream. Quamobrem indignitas rei, de quâ conqueror, me movet, ut luculentum exemplum ſupponam, quo evidenter demonſtrem, quid Satan hodie potiſſimum moliatur, perverſos ejuſmodi advocatos hiſce fanaticjs ac de hæreſibus ac blaſphemijs infinitis prolixé convictis hominibus ſubminiſtrando.

Annus jam vertitur octuageſimus ſecundus, quando vetus ille ſacræ Triadis, id eſt, omnis verę Deitatis hoſtis, adeoque monſtrum ex om-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

nibus, quantumvis rancidis & portentoſis, hæreſibus conflatum, MICHAEL SERVETVS gente Hiſpanus, Viennâ Allobrogum, ex carcere, in quo, ob editum blaſphemiarum plenum volumen, compactus, ſed inde, neſcio quibus artibus, elapſus, & profugus, Genevam appulit; videlicet, poſtquam jam per viginti vel circiter annos Chriſtianum orbem virulentis ac peſtiferis dogmatibus infeciſſet; non ſimplicem, ſed ex multis impietatibus conflatam hæreticorum larvam profeſſus; puta Arrij, Marcionis, Sabellij, Praxeę, Noëti, Photini, Manichæi, Pelagij, & ſimilium; ut verè huic blaſ-
Luc. 2. 34. phemo Chriſtus *Signum contradictionis* fuerit: cui videlicet nec eſſentiam divinitatis, neque hypoſtaſin, nec carnis noſtræ veritatem, neque animam humanam reliquit; jungenda in ſacroſanctâ hac perſonâ diſcerpſit, & diſtincta confudit, atque Redemtionis Virtutem enervavit: addens alia inſuper dogmatum portenta, quibus Dei Subſtantiam & mutabilem fecit, & rerum omnium partem eſſe docuit: quemadmodum etiam Spiritûs Sancti hypoſtaſin ac divinitatem eſt inficiatus, & perſonas ſacrę Triadis triceps monſtrum & Cerberum tricipitem ſeu tripartitum (horreſco referens) denique imaginarios Deos, illuſiones, ac tres Spiritus dęmoniorum toties appellavit, & animę mortalitatem aſſeruit, veteremque Iſraëliticam Eccleſiam in haram porcorum transformavit; & Moſen ridiculum impoſtorem fuiſſe, affirmavit: &, ne à fanaticis noſtrorum temporum ſectis abhorrere videretur, Baptiſmum Infantium quoque hor-

rendis

rendis modis flagellavit & abominabilem reddere conatus fuit: adhęc ſanctum Athanaſium, Auguſtinum & alios Dei ſervos eximios, illuſtriaque Eccleſię lumina, Trinitarios atque adeo atheos appellavit (ita enim omnes Trinitatem in Vnitate Deitatis venerantes nuncupavit) neque hos ſolum, ſed totum etiam chorũ Sanctorum, atque adęo totam Chriſti Eccleſiam, infandis convitijs proſcidit, imò Deo viventi ejuſque Angelis maledixit: Iudęorum quoque blaſphemias in Chriſtianam religionem effuſas excuſavit, & fęda *Mahumetis* verba, tres in Trinitate perſonas, (vel, ut ipſe ait, tres deos) Patribus fuiſſe incognitas, & eſſe filios *Beelzebub*, extollens approbavit.

Vnde factum, ut inclitus *Reip. Genevenſis Magiſtratus*, Vigilantiâ & attentione eximij viri *Dn.* C*ALVINI*, Paſtoris ſui fidiſſimi; cui videl. lupus ille rapax jampridem bené notus erat; excitatus, pro prudentiâ ſuâ, ad ipſius conatus reprimendos, & offendicula, quæ ille paſſim excitârat, tollenda ac ſananda ne blaſphemiæ ipſius, tanquam cancer, Chriſti membra depaſcerentur, carceri hominem mancipare pretium operæ duxit, omneque ſtudium in ipſo ſanando abhibuit, protinuſque omnium Eccleſiarum Helveticarum exquiſitum non minùs quàm Graviſſimum conſilium, quid in perdito hoc hominę compeſcendo, vel in viam revocando, ſibi faciendum eſſet, ſolicité petivit. Verùm qúum is præfractè magis magiſque malum animum ſuum obfirmaret, neque impietatem indomitam, aut blaſphemias ſuas innumerábiles,

Ioh. Sleid. in commẽt lib. 15. pag. mihi 812.

rabiles,ad quas vel ipſi diaboli cohorreſcāt,corrigere aut rejicere vellet: Sed etiam convitijs & maledictis deliramenta ſua ad ravim uſque propugnaret: dîcta *Genevenſis* Poteſtas pro officio ſuo,authoritatęque à Domino conceſſâ, *Ametanóœton* illam beſtiam extremo ſupplicio coërcere volens, ultricibus flammis viventem exuſſit.

Ob quam rem idem ampliſſimus Senatus, & à vicinis, & à longiſſimè remotis Eccleſijs, optimo jure tum temporis collaudatus fuit: Et *PHILIPPUS MELANCHTHON Anno* 1554. die 14. Octob. ad *CALVINUM* ſcribens, quid de hoc facto ſenſerit, in hunc modum teſtatus fuit: *Legi* (inquit) *Scriptum tuum, in quo refutâſti lucúlenter horrendas* SERVETI *blaſphemias; ac Filio Dei gratias ago, qui fuit* Brabeutæs *hujus tui agonis. Tibi quoque Eccleſia & nunc & ad poſteros gratitudinem debet & debebit. Tuo judicio prorſus aſſentior. Affirmo etiam veſtros Magiſtratus juſtè feciſſe, quòd hominem blaſphemum, re ordine judicatâ, interfecerunt.* Cùr verò juſté fecerint, ejus rationem *D. IOHANNES GISENIUS Theologus* quondam *Gieſſenſis*, nunc Argentinenſis, in *Stæliteutico* quodam adverſum nos Scripto, nobis hanc ſuppeditat: *Si quis*, ait, *hereticus ſeditioſus turbas movet, ſeditionemque excitat, vel indubitatam & martyrum ſanguine confirmatam doctrinam apertè & directè blaſphemat; in talem meritò Magiſtratus capitali ſupplicio animadvertit*, id eſt, eodem Interprete, *corporali pœnâ rectè eum punit.* SERVETUM

Giſenius in Calviniſmi ſui Diſputat. 29. Theſ. 67 pag. mihi 292.

Idem. Ibid.

TVM autem ſeditioſé turbas moviſſe, & indubicatam martyrumque ſanguine confirmatã doctrinam aperté & directé blaſphemâſſe, inde patet; quòd Anno 1531. in Germaniâ ſeptem libros de Trinitatis erroribus, quos vocat, & alios ejus generis Dialogos, non abſque ſimplicium ſcandalo, excudi curavit. Dubium verò non eſt, complures parùm exercitatos in Scripturis, & infirmiores in fide, eorundem lectione præcipites actos in grave tum animarum, tum corporum diſcrimen. Vnde jam pridem *D. OECOLAMPADIVS*, vir Dei ſagaciſſimus, ſententiam de eo tulit, quòd religioni *Chriſtianæ* grave diſpendium eſſet daturus, niſi manu Domini frangeretur.

Sed non ita pridem quidam repertus fuit, nomine *IOHANNES ANGELIVS WERDENHAGEN*. I. C. Archiepiſcoporum *Magdeburgenſis* & *Bremenſis* Conſiliarius Cameræ intimus, ac Capituli ibidem Syndicus, & ad Civitatis Hanſlaticas ex annis aliquot Legatus, qui in *Synopſi librorum Ioh. Bodini de Republicâ*, hoc anno typis Iohannis Ianſoni Amſtelrodamenſis editâ, perditum hunc hominem perverſo encomio ad cælum uſque attollere, & *optimum Servetum virumque inculpatiſſimæ vitæ*, nec non *Virum ſummè pium & veræ Sanctitati vitæ addictiſſimum in Chriſto*, calamo & zelo præpoſtero appellare non erubuit; qui ſcil. *nihil à Kempiſio, Gerſone, Savonarolâ, Davide Georgio & talibus optimis Sanctorum, alienum loquutus ſit*: Additque *Ekphroon*; Optimum Servetum ſuum *ab iniquis* judicibus

Ioh Angelius werdenhag in Synopſi libr. Ioh. Bodini de Republ. in Dedicat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

dicibus ad mortem, & quidem ad ignis conbuſtionem, inſtigante id Calvino, ſub falſâ affectione opinionis vanæ condemnatum fuiſſe. Iudices autem *aliquid horrendi,* quod tamen hic tertius de cælo lapſus Cato ſe neſcire ſimulat, *de ejuſdem doctrinâ, in gratiam Calvini Condemnatoris illius* ſcilicet, *per calumniam novamque diffamationem, diſpargere voluiſſe: Ex quo factum ſit, ut hanc opinionem multi* de SERVETO *concipere & diſpargere non dubitârint, quòd is tam abominabilis fuerit hæreticus; poſtquam* videlicet *libri ejus* ad unum feré omnes, *præter eum,* quem THESAVRVM ANIMÆ vocavit, *è medio ſublati eſſent.* Quæ nimirùm, juxta ipſius ſublimatum judicium, *ars ſit ſingularis Diaboli, ut ſe in Angelum lucis transformet, & Chriſtum ſub ſpecie falſâ Chriſti, quàm atrociſſime perſequatur.*

Quæ Sycophantioſa ſané criminatio Bremæ ex calamo Antico politici Eceboli prodiens, nuperque typis Emporij in Belgio ut frequentiſſimi, ſic nobiliſſimi, divulgata, me adegit, ut
Luc. 19. 22 *ſervum hunc malum ex ore ſuo judicem;* qui non ſolùm auguſtiſſimum Syndicorum totiuſque Senatûs Genevenſis conſeſſum, ſed etiam Calvinum, fidum Dei ſervum atque in hæreticis profligandis ac conterendi, fortiſſimum malleúm, ore tam protervo proſcindere, mortuique leonis barbam adeó licentioſé vellicare, liberum ſibi eſſe putavit; nempe ob id duntaxat, ut confidentis ac præfracti hujus hæretici blaſphemijs ac deliramentis novas ſuppetias færat, palpumque faciat, ad palatum eorum, qui ſputa vete-
rum

rum neotericorumque fanaticorum, ceu thy-
miamata ſua violentia ſuper aram jehovæ impo-
nere præoptant.

Agnoſcit quidem homo *ſingularem artem Diaboli hanc eſſe, ut in Angelum lucis ſe transformet, ſemperque in habitu ſuo candido cupiat Vocari Chriſtianorum optimus*; ut alibi addit: ad quid igitur externum fucum à Serveto oculis ſimplicium objectum, ceu ſummam pietatem ac Sanctitatem laudibus ſuis extollit? Ejus vitæ raram innocentiam, commendat, quæ tamen abſque manſuetudine ac modeſtiâ, humilique docilitate, nulla inter Ethnicos quidem, nedum inter Chriſtianos, agnita fuit, extrinſecam larvam, quantumvis ſpecioſam, ſuſque denique facientes. Quinimó etiam vepribus viror ſuus eſt, ſed flores ſpinas regunt: & Sambucus ad laurum, labruſca ad vitem, folijs valdé accedit, lupuſque ovinâ pelle non raró indutus glaucoma gregi ovium ſimplici & innoxio verſutus prætendit: Sic etiam Servetus ſpeciem pietatis foris quidem præ ſe ferre commendabilemquæ ſimplicioribus ad tempus ſeſe facere potuit, ut eos incautos, ceu bubulos naribus circumduceret: verùm quoties ad collationem ſententiarum ac dogmatum ſuorum defenſionem ab *Oecolampadio*, *Calvino* cæteriſque Theologis invitaretur. veritatiſque pede fortiter ac ſerió premeretur; ſubdolus atque vafer in conſuetâ confidentiâ, præſumtione & pertinaciâ animum ſuum obduravit, ſic quidem, ut citiùs eùm frangere, quàm ad ſanam mentem revocare potuerint. *Contemtus* enïm plerumque, ceu indivul-

In Synopſi lib 6. Cap. 14 pag. 751.

Proverb. 18. 3.

ſus

ſus comes, *improbum comitari ſolet*, ut Sapiens
Proverb. 27.22. opportunè monet: Eo, *ſi contuderis ſtultum in mortario cum molâ piſtillo, non recedet ab eo ſtultitia ejus.* Nam neque captivitate humiliatus fuit ad modeſtiam, neque tam luculentis, veris & evidentibus Theologorum noſtrorum inſtitutionibus, quibus errorum convincebatur, vel ceſſit, vel acquievit: Sed ſerpentis inſtar incitati, maledicos atque calumnioſos in eoſdem Dei ſervos, & blaſphemos in Dominum frequenter ſibilos edidit; ac lubricus nonnunquam elabi Sophiſticâ ſuâ conatus fuit: Quum tamen S. literæ teſtētur, quòd *timor jehovæ ex ſe pariat* tum
Prov. 8 13. *odium mali*, tùm quoque *deteſtetur faſtum & elationem, viamque mali, & os perverſa loquens.*

Idem quidem Ictus SERVETI ſui libellum, quem *Theſaurum animæ* inſcripſit, in teſtem ejuſdem pietatis & innocentiæ vitę vocat; qui tamen hactenus mihi viſus non eſt: Sed demus, bona & pia in eo contineri nonnulla: annon ex eo, quòd, Euangeliſtis referentibus, *dæmones ad Chriſtum cucurriſſe* legimus,
Matt. 8.29 Marc. 1.24 & 5. 6. 7. *eumque adorâſſe, dicentes: IESV Fili Dei altiſſimi;* ſive, *Tu Sanctus es ille Dei:* & Apoſtolis teſtimonium ejuſmodi dediſſe: *Iſti homines Ser-*
Act. 16.17. *vi ſunt Dei illius ſummi, qui annunciant vobis viam ſalutis:* eodem jure quis arguere poſſet, Satanam nequaquam *Patrem mendacij hoſtemque*
Ioh 8.44. 1. Pet. 5.8. 2 Cor. 4.3. 4. *Salutis noſtræ* eſſe, ſicut alibi in S. Codice deſcribitur: quum tam præclarum de Chriſto ejuſque ſervis ac amicis teſtimonium ediderit? & quidem tale, de quo Dominus ipſe ad Simo-
Mat. 16.17 nem Petrum, ſimiliter de ipſo confitentem, ex-
ſertè

ſerté teſtatur; eum ex tam inſigni confeſſione beatum eſſe, quia non ſit à carne & ſanguine ei dictata, ſed à Deo Patre cœlitus revelata? An non meliori jure callidum Satanæ artificium hîc notamus, quo vafer inveterator ille utitur, ut fallaci veritatis & pietatis prætextu ſeipſum occultet, & occultê penetrando magis noceat, & veri colorem obtendens, inani ſpecie nos decipiat? Ita enim *in Angelum lucis*, ajente Apoſtolo, *ſe transfigurare novit. Non magnum eſt igitur, ſi etiam miniſtri illius transformentur, ut miniſtri juſtitiæ & Apoſtoli Chriſti*; Theſaurumque ſub integumento, quo nequam abútúntúr, nobis quaſi porrecturi, pro eodem carbones, quod dici ſolet, in noſtram perniciem ſubminiſtrent. *Operarij* ſi quidem *doloſi ſunt; arboreſque malæ, à quibus boni fructus fruſtra exſpectantur*: quemadmodum etiam Hilarius, Antichriſtum ipſum *ſub ſpecie Euangelicæ prædicationis Chriſto contrarium futurum* utiliter monet. 2. Cor. 11. 14 15. Ibid. 15. Matth 7. 18. Hilarius contra Auxent.

Quopacto autem SERVETUM, ceu *Optimum virum, cum Gerſone, Kempiſio, Savonarolâ & ſimilibus* conferre voluerit Ictus, non video: niſi forſan Iudam Iſcariothen cum Iuda Thaddæo, aut Simonem Magum cum Simone Petro, ſimul aſſimilare, eodemque honore dignos pronuntiare velit; quandoquidem Flacco Poëta teſte, Horat. Carmin. lib. 4. Ode. 5. ad Auguſtum.

Laudantur ſimili prole puerperæ.

Eundem porro clientem ſuum *nihil à* DAVIDE GEORGIO *& talibus optimis* Pag mihi. 129.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Sanctorum, quos ait, *alienum loquutum eſſe*, refert: Dignum certé patellâ operculum; quum ſatis conſtet, quòd idem *David Georgius* propter hæreſin ex Belgio profugus, Baſileam devenerit, nomenque ſuum aſtuté mutaverit, tandemque Per magnificum Rectorem & Academiam Baſilienſem, ad inſtantiam ampliſſimi Senatûs ejuſdem Reip. re ordine judicatâ, tanquã pernicioſiſſimæ Sectę author & fautor, majeſtatis divinæ & violatæ religionis Chriſtianæ reus, etiam poſt mortem ſit declaratus; cujus cadaver propterea effoſſum rogoque per carnificẽ impoſitum & in cineres redactum fuit: quippe (ut ex ejus Hiſtoriâ conſtat) qui ſe Regem & Chriſtum, magnâ atque inexpiabili veri Chriſti contumeliâ, fecit. Nam inter multa alia abſurda nimis & impia, impoſtor ille aſſeruit; Se verum Chriſtum ſeu Meſſiam eſſe, Patris cariſſimum Filium, in quo ſe oblectet Pater: natum non ex carne, ſed ex Spiritu Sancto: Item, Se reſtauraturum domum Iſraëlis veroſque Levi filios, & verum Dei Tabernaculum, idque non cruce, rebus adverſis, aut morte, ut ille alter Chriſtus, ſed clementiâ, & Spiritûs Chriſti, qui ipſi à Patre ſit datus, amore & gratiâ. Se etiam eâ potentiâ præditum eſſe, quâ ſalutẽ tribuere, & condemnare peccata, remittere & retinere poſſit. Idcircò ſe illum eſſe, qui extremo judicio, ſit totum mundum judicaturus. Imò ultra etiam progreſſus, affirmavit præfractè, ſe non ſolum Iohanne Baptiſtâ cæteriſque omnibus Sanctis, qui olim ante eum exſtiterunt, ſed ipſo etiam *Ieſu Chriſto* majorem ac excellentio-

Hiſtor. Davidis Georgij hæreſiarchæ per Rectorem & Acad. Baſilienſ. Anno 1559. excuſa, ſub lit. E. 1. & ſeqq.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

rem eſſe : quòd hic ex muliere in carnem natus ſit : Se verò è Spiritu Sancto cæleſtem Chriſtũ natum & unctum : Omne peccatum in Patrem & Filium remitti & condonari, etiam aſſeruit; ut Chriſtus ipſe teſtatur: quod autẽ in Spiritum Sanctum, hoc eſt, in Davidem Georgium, commiſſum fuerit, nunquam neque in hoc, neque in altero ſeculo remittendum. Ex quo ſatis conſtanter ait, ſe Chriſto præſtantiorem eſſe.

Reliqua ejus nefanda deliramenta prætereo: Quum ex his paucis, tanquam leo ex unguibus, colligere ſatis ſuperque quilibet poſſit, quâ fide hic Ictus planum illum *optimis Sanctorum* annumeret; ut *Optimum* SERVETVM ſuum ad latus ei, honoris ergó adjungat: quorum ſcilicet Pietas, Sanctitas & Vitæ integritas (ſi Chriſto placet) digna eſt, ut cum Chriſtianis illis primitivæ Eccleſiæ, Athenagoram, Tertullianum ac Originem aliquem ſortiantur; qui nova Apologiâ, adverſus eorum iniquos Condemnatores, honori eorum ſubveniat; ne videl. impoſterûm (ſicut hucuſque creditum fuit) *tam abominabiles Hæretici, ſed viri ſummò pij, nec non Sanctorum optimi, habeantur.*

Vanas opiniones & horrenda dogmata, falſó & per calumniam Serveto afficta, idem Ictus queritur, tenebras ex luce, & ex tenebris lucem ponere, pro ſagacitate ſua ſtudens: Quaſi tot Theologi ac attenti Eccleſiarum Helveticarum & Allobrogum antiſtites, in ejuſdem ſcriptis perſcrutandis, & in Colloquijs cum eo ſuſceptis, fungi ac ſtipites fuerint: ac malevoli perverſores,

& potius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

& potius vanitatis ſcientiæ ſecularis, quam vocat, quàm Pietatis ac Veritatis, amantes. Annon ante complures annos Oecolampadius diras illas hæreſes & nefanda dogmatum portenta, in perdito hoc homine notavit, & verbis ſcriptiſque ſerió interpellatum ipſum reducere in viam, quanquam fruſtra, tentavit? Quam vero ob cauſam Viennæ Allobrogum idem Servetus in carcerem fuit antea conjectus; ex quo jam tandem elapſus? nunquid non ob virulenta & poſtifera dogmata, quibus Chriſtianum orbem hactenus infecerat; quæquæ in volumen grande congeſta, ibidem excudi clanculùm curaverat? Non itaque ampliſſimus Reip. Genevenſis Senatus iniquitatis argui poteſt, quòd præfractum húnc dogmatiſtam, malis aúſpicijs ad eorum pomæria appulſum, in carcerem miſerit, commeritaſque pœnas de eo, re ordine prius judicata, ſumens, juſtiſſimæ Dei vindictæ exemplum in eum, pro poteſtate ſibi divinitûs conceſſa, tandem ſtatuerit.

Supplicij de eo ſumti ac necis invidiam in Calvinum idem Ictus conflare conatur; quaſi, eo inſtigante ac condemnatorem agente, dicta Poteſtas Genevenſis iniquitatis ſententiam de eo tulerit, ac in illius gratiam exſequutra fuerit. Ad quod ut multis reſpondeam, præter rem eſſe duco, quum ipſe Calvinus, edito libro, rem omnem actam commemoret, rationemque pluribus reddat, de legitima vindicta, quam pius Magiſtratus de ſeditioſis Seductoribus ac hæreticis indomitis licitè ſumere poteſt & debet; ſive, cur & quatenus à magiſtratu quoque, legi-

tima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

timâ præeunte cognitione, puniri hæreticos oporteat. Idem quidem eundem, Magiſtratum officij ſui maturè & in tempore monuit, lupumque iſtum, ad diglutiendum Chriſti gregem curę & cuſtodiæ ſuę commiſſum, indeſinenter inhiare præmonuit non tanquã judex vel dictator ſed tanquam fidelis Paſtor; *attendens* videlicet *ſibiipſi, & toti gregi, in quo eum Spiritus Sanctus Superintendentẽ conſtituerat, ad paſcendam Eccleſiã Dei, quã proprio illo ſanguine acquiſivit.* Nam *pro animabus* auditorum ſuorum *ſibi vigilandum eſſe*, probe didicerat, *tanquam rationem* Deo *redditurus*. Sed Ictus à limine veri nimiùm aberrat, dum ait, quòd idem Calvinus Servetum ad rogi ſupplicium, quo perijt, condemnârit; quaſi Genevæ, vel alibi apud noſtros, inter munus Paſtoris & Prætoris ſive Magiſtratûs nihil interſit: quum tamen potiùs conſtet, eundem fidelis amici officium in hominem ſibi inimiciſſimum feciſſe, pœnæ atrocitatem leniri, ac genus mortis mutari petens. Non itaque Calvinus pro tribunali ſententiam condemnatoriam in Servetum tulit, ſed competens Reipublicæ illius Magiſtratus: Vtinam invenerit mitius judicium apud Deum, quem tot blaſphemis convitijs tamdiu obſtinatiſſimè conſectatus fuit. Act. 20.28. Heb. 13.17

De libris Serveti, quos per noſtros è medio partim ſublatos eſſe, querulatur, non eſt quòd laboremus; quum nihil præter immenſam errorum farraginem, ac rhapſodiam ex impijs omnium ætatum delirijs ac prodigioſis in Deum blaſphemijs, conſutam, eos continuiſſe, demonſtratum eſſet. Sunt namque omnes hære-

G.Nazianzen. Orat. 2. de Fide. Niceph. lib. 8. cap. 18 Philoſtr. in Sophiſ. Livius lib. 10.

ticorum libri, judicio Gregorij Nazianzeni, *tanquam aſpidum ova, aſpidas & baſiliſcos procreare nata:* Vnde eſt quòd Arrianorum ſcriptas inſanias ne quis legeret, non modò vetuit, ſed ignibus inſuper tradi juſtit Synodus Nicæna, auctore Nicephoro. Nec immeritò: quum Ethnici, naturâ duce, Protagoræ athei libros in publico foro exuſſêre: alios religionem enervantes, Romani & Lacedæmones: quod per copiam blandiloquentis eloquentiæ ſenſim irrepere nocentis doctrinæ cænum intelligerent. Non alius proceſſus in abolendis Serveti blaſphemijs teneri debere, vigilantes Dei miniſtri, quotquot eos unquam legiſſent, prudenter judicabant; quum in ſingulis feré paginis, referente Calvino, occurrerit, quod lectori horrorem jure incuſſerit: ut illud Maronis hoc locò uſurpare mihi liceat:

Calvin. in Epiſt. ad Paſtores Eccleſ. Francofurt calend. Septemb. An. 1553.

Virgil. Eclog. 3. pag. mihi 10.

Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga;
Frigidus; ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herbâ.

Sumtum igitur optimo jure de Serveto ſupplicium, non ut de Sectario quodam, ſed tanquã de monſtro ex merâ impietate horrendiſque blaſphemijs conflato, quibus totos annos triginta, tum voce, tum ſcripto cælum ac terram infecerat, ſicut tum temporis maximoperè Satanæ rabiem exacerbavit, exortâ flammâ, quæ Poloniam primum, inde Tranſylvaniam & Hungariam, partemque magnam Moraviæ, corripuit: Ita etiam ejuſdem ſcintillæ varijs Satanę flabellis ſubinde ſuſcitatæ, paſſim gliſcere nondum deſierunt: Ad quarum conſervationem, novorum advocatorum iſtorum operam nequam ille inveterator conduxiſſe apparet.

Porro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Porro quemadmodum *Servetus*, *David Georgius* ſimiloſque Pſeudoprophetæ, patronos ſuos ubiꝗue habent, qui ut fætidi eorum cineres perpetuo caleāt, perverſo ſuo patrocinio efficere conantur: ita etiā exſecrabilis *Anabaptiſtarum* colluvies, quâ multorum animi faſcinati & quaſi captivi ad propriam pernitiem, aſtu Diaboli tenentur; hucuſque ſuos cultores ac promotores habuit, qui eam comere, pingere, excuſare, & pro re natâ, etiā laudare interdum ac planſibilem incauto vulgo facere non deſinunt, indignè maximé ferentes, ſi ejuſdem Prædeceſſorum ſuorum nefaria dogmata & ſtupenda ſcelera, quæ in ſuperiori ac inferiori Germaniâ alibique paſſim protulerunt, modeſté ad memoriā revoces: inprimis autē, ſi inauditam & ſtupendam Tragædiā illam, quā eorum majores in Epiſcopali urbe & totius Weſtphaliæ metropoli, *Monaſterij*, anno poſt Chriſtum natum 1534. & ſeqq. egerunt, eis objicias. Nam reſpondent plęrumque; *rem iſtam ad ſeſe nullo modo pertinere, ac proinde extra aleā,* quod dici ſolet, *ſibi objici, quod illa, vel iſta, docuerint aut deſignaverint: quum ipſimet illis, in Cacodoxiâ ac iniquis factis ſuis, nunquam applauſerint, aut dexterā adjutricē opitulando porrexerint, vel ullo etiā modo pepercerint; ſed ex toto corde potius, tum doctrinâ, tum moribus, eiſdem in faciem contradixerint*: ſicut in Confeſſione ſuâ, quam anno 1624. divulgarunt, pluribus videre eſt. Poſtquam enim *Menno Simonis*, ſectæ iſtius diſſectæ & ad tempus diſſipatæ Recollector & Auctor, priorum furores & deliramenta in aliquam methodum doctrinę redegit: feritate priſtinâ depoſitâ,

Confeſſio fidei Anabapt. adverſus H. Fauckelium artic. 21. cap. 1. pag. 415.

Ibid. in Reſponſione ad Præfat. Fauckelij pag. 18. 19. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ad ordinem magis compoſitum, ad deſperatæ cauſæ ſuę reſtaurationem, deinceps aſpirare plerique viſi ſunt, quò invidiam, priori intemperie ſuâ in caput ſuum attractam, à ſe averterent; ac Phariſaico ſuo ſupercilio ementitæ humilitatis tegumento ubique feré obducto, novos quotidie proſelytos ad Sectæ ſuæ gremium adducerent.

Menno autem iſte quanti factioſos illos Monaſterienſis Tragædiæ Daductos eorumque gregales fecerit, ex ejuſdem libro, quem anno M, D, XXXIX. ſub titulo *Fundamenti* (in arenâ ſcil. poſiti) divulgavit, non obſcuré liquet; in quo *Dilectos Fratres ſuos* honorificè eos ſalutat: *Non dubito,* inquit, *quin dilecti illi Fratres noſtri, qui aliquantulum nuper adverſus Dominum deliquerunt, armis fidem ſuam defendere conantes, propitium Deum habeant.* &c. Sicut ejus verba in Colloquio Emdano cum Sectarijs hiſce anno M, D, LXXVIII. inſtituto, vernaculé repetuntur. Librum quidem iſtum Anabaptiſtæ hodie, ceu pretioſum *Keimæ lion* non minus, quàm Judei ſuum Talmud, aut Turcæ Alkuranum ſuum, magni æſtimant: Sed in poſterioribus editionibus ingenuam iſtam ſui Doctoris Confeſſionem de Fratribus illis ſuis dilectis, & ex Monaſterienſi tumultu nunc clariſſimis, aſtuté omittunt. Non veró potuit, vel debuit Menno Fraternitatis honorem ac obſervantiam Monaſterienſibus ſuis negare; quum ipſo fatente, ab *Obbone Philippi,* Groningæ anno M, D, XXXV. retinctus, fanaticorum iſtorum nido diſſipato, mox à quibuſdam

Menno Simonis in Libro Fundamẽtali, anno 1539. edito lit. R. 7. Protocoll. Emd. art. 11. act 102. cap. 2. foll. 302.

Menno adverſ. Gellium Fabrum. lit. G. fol. 6.

buſdam ex ejuſdem reliquijs, fugâ commodo ſuo forté elapſis, in Hierophantam ſic vocatus. Neque etiam moderni Anabaptiſtæ id honoris ijſdem Regnicolis Monaſterienſibus ullo modo negare poſſunt; quum fundamentalia eorundem dogmata precipua mordicus hodie quoque retineant, & pro ijs, tanquam pro aris & focis, quod dicitur, adverſus nos diſceptent. Acriter quidem id à ſuo capite amoliri conantur, regerentes, quòd etiam nos cum Pontificijs, ac Lutheranis, alijſque, *Chriſtum in carnem veniſſe*, ſive, *carnē ex carne noſtrâ, & os ex oſſibus noſtris factum eſſe*, & ſimilia, aſſeramus, licet in multis diſſentiamus: neque tamen, nos in caſtris Antichriſti vel hęreticorum militari dici velle. Sed diſſimilis ratio hîc occurit: quia iſtud vel ſimilia non aſſerimus, quòd Pontificij alijque idem tenent: ſed quia ex ſacrarum literarum perpetuo tenore id hauſimus, didicimus: cui perperàm ceu contumaces Antichriſti gregales, ac impuri canes, oblatrant.

Confeſſ. Anab in Reſp. ad Præfat. Fauckelij. pag. 18 19.

1 Ioh 4.2. 3. Epheſ. 5. 30. Heb. 2. 14 16. 17 Rom. 1. 3 & 9. 5.

Quærant igitur poſthac, ſi illis ita placet, Ictum quendam verſipellem, qui *Iohannis Angelij Werdenhagen* exemplo, *Serveti* & *Davidis Georgij* admiratoris & novi Patroni, in medium prodeat, & præclaros illos heroes ſcil. *Iohannem Becoldum Leidenſem, Bernardum Rotmannum, Knipperdolingum Krechtingum*, cæteroſque Tragædiæ Monaſterienſis præcipuos actores, Lycambicâ ſeu Satyricâ ſuâ Apologiâ, ceu *viros optimos, ſummè pios, & verę ſanctitati vitæ addictiſſimos in Chriſto, imò Sanctorum optimos*, Encomiaſtes in eorum gratiam extollat, & con-

tra loquentibus authoritate ſua os obturet. Sed omne oleum & aquam, quod dici ſolet, is perdet protinus, certus novi: quum tot teſtium, diverſum uno ore & calamo idem teſtantium, continuus ſplendor, ejuſdem obſcuras nebulas, coruſcantibus radijs ſuis actutim diſcutere poſſit.

Inter hos merito connumerari poteſt Celeberrimus Ictus *D. CONRADVS HERESBACHIVS*, Principum Iuliæ, Cliviæ, Montium &c. Inſtitutor, & intimus poſtea, quamdiu vivert, Conſiliarius: qui in caſtris Epiſcopi & Principum, durante obſidione Monaſterienſi, Principi ſuo utrique ad latus continuó adherens, maxima & minima, quæ notatu digna quotidie inter obſi dendum occurrebant, probè conſignavit, & urbe capta in eam ingreſſus, & cum Rege cæteriſque factionis Daductis ſeriam collationem, coram Principibus ac caſtrorum Præfectis, inſtituit, eorum dogmata ac ſuſcepti facinoris rationes diligenter conſignavit, tandemque in aulam *Duſſeldorpienſem* reverſus, ad D. *Eraſmum Roterodamum*, familiaré ac intimum ab annis multis amicum, conſentiente ac jubente utroque Principe, ſingula prolixis literis ſuis retulit; eidemque, ut totam hiſtoriam Tragædiæ Monaſterienſis accurato penicillo ſuo, in gratiam Chriſtiani orbis deſcriberet, author fuit. Sed quum Eraſmus eodem anno de caducâ hac vitâ ad meliorem migraret, ejuſdem deſiderio & exſpectationi ſatisfacere non potuit.

Quum vero Hereſbaachij *Autographon* ab amico, quodam mihi communicatum, jam ab annis

annis multis apud me latuerit,id cum alijs hiſto-
riam illam tractantibus contuli,tandemque no-
tas ac hypomnemata tùm hiſtorica, túm The-
ologica, tum Politica ac philologica nonnulla,
adjeci; textum Hereſbachianum in certa capita
ſecans, & ſi quid ſingulare ab authore meo re-
fertur,quód ab alijs ſilentio prætcritur,ſuo quo-
quo loco, in gratiam Lectoris, indicans. Quos
meos conatus quum viris ampliſſimis & doctiſ-
ſimis,plurimis,in Eccleſijs ac Scholis in Ducatu
Geldriæ ac Cliviæ docentibus alijſque probari
intelligerem, illos prælo commmittere tandem
volui. Ad quod reverendus clariſſimuſque Vir
Dn. IACOBVS LAVRENTIVS,
Eccleſiaſtes *Amſtelrodamenſis*, frater ac Sym-
miſta mihi in Domino cariſſimus, operam ſuam
pro humanitate ſuâ lubens volenſque mihi ob-
tulit, apud fratrem ſuum HENRICVM
LAVRENTIVM, induſtrium Typogra-
phum, ſeriâ commendatione ſuâ tantum perfi-
ciens,ut editionem in ſe receperit.

Quum verò juxta ſcitum illud Ariſtidis di-
ctum, *Deo quidem templa conſecranda: Viri
autem eximij librorum dedicatione honorandi
ſint:* mihi in trivio cogitationum diu conſti-
tuto & addubitanti, cui pro more nunc trala-
titio, lucubrationes haſce meas ad Doctoris
HERESBACHII hiſtoriam illuſtrandam
inſtitutas, dedicarem; potior tandem ſententia
viſa eſt, Magnifici, Nobiliſſimi & Ampliſſimi
Viri, veſtro auguſto nomini eſſe inſcribendas:
Tùm quòd argumentum hiſce contentum à
veſtrâ profeſſione & dignitate alienum mini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

mé eſſe cenſebam, quippe qui abominandam & nefariam illam Anabaptiſtarum impietatem, ac ſeditioſam eorundem conjurationem, quam hic vel refero, vel refuto, cane pejus & angue, ut par eſt, odiſtis: Deo ter opt°. max°. Principibus patriæ, ac Reip. cui quilibet veſtrûm ſuâ in ſtatione & loco indeſinenter non minus, quàm fideliter miniſtrare geſtit, fidem veſtram operamque continuam probare ſic quidem ſatagitis, ut de ſalute optimæ patriæ, de ſtabilitate Reip. de Eccleſiarum Euangelicarum vel reſtitutione, vel incolumitate, de legum conſervatione, de libertate civium, de pudicitiâ liberorum ac conjugum noſtrarum, ſub vigilanti regimine veſtro, optimé in poſterum ſperare non deſinemus; lareſque noſtros ab hoc inuſitato prorſus & triſtiſſimo genere calamitatis, quo inclyta *MONASTERIENSIS* Reſp. per ſceleratos iſtos turbones olim perdita fuit, immunes fore, confidamus. Tum etiam, quòd clariſſimi *D.HERESBACHII*, quem redivivum quaſi vobis exhibeo, nomen & memoriam gratam unicuique veſtro eſſe, probè ſciebam: quum ille, ſicut Sol inter minora ſidera, ſic inter ingenuos & doctrinâ virtuteque illuſtres patriæ noſtræ cives excelluerit; & tùm in Principum Illuſtriſſimorum Iuliæ, Cliviæ, Montium & cæt. Ducum inſtitutione, tùm conſilijs ſagaciſſimis & utiliſſimis, ad Eccleſiam & Rempub. in hiſce Provincijs conſtituendam, quę idem quondam ſenili prudentia & gravitate incredibili Principibus ac Patriæ Proceribus ſuggeſſit, immortalē ſui memoriam reddiderit.

Deni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Denique quàm præclarè atque egregie idem D. *HERESBACHIVS* de veſtro ordine & dignitate ſenſerit, id luculenter idem eo probavit, quod Vos ceu almę patriæ noſtrę Proagoros præ cæteris Teſtamonis à ſe conſcripti Ephoros atque *Hu pour gous* ſeu Superintendentes Fundationis, quam Hereſbachio Duynanam vocare ſolemus, perpetuos deſignârit; qui nempe providi attenderent, ut ex ſuis, ac primæ conjugis ſuæ *MECHTILDIS DVYNANÆ*, nobilis ac religioſæ matronæ poſteris, id eſt, eorum ſanguine legitime ortis, duo quotannis bonæ ſpei juvenes, quorum indoles â Gymnaſij ſeu Scholæ cujuſdam particularis Pædagogearchâ probè explorata, ac teſtimonio idonęo anté laudata ſit, in Scholis per decennium, ex reditibus utriuſque in hunc uſum deſtinatis & voto perpetuo quaſi conſecratis, alerentur: ſic, ut in trivialibus per quinquennium, & poſtea in Academijs, quod reliquum eſt quinquennium, facultatibus ac ſtudijs majoribus operam ſtrenuam navarent, & ſive ad Eccleſiæ, ſivé Reipubl. regimen impoſterum capeſcendum, maturé ſe excoli ac aptari curarent. Ne verò pium hoc eorundem inſtitutum incuriâ vel negligentiâ tandem aliquando inverteretur, pii hi conjuges in Fundationis ſuæ tabulis à V.VV. Magnif.ijs & Ampl.bus, ceu perpetuis Beneficij ſui Curatoribus, unicê contenderunt, ut alternatim deinceps tum ex Hereſbachiana, tum ex Duynanâ linea deſcendentibus conſtitutum ex eo dimenſum ſingulis annis ad ſtudiorum *Enkuklopai dian* abſolvendam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

probé & fideliter diſtribueretur: Ex reliquâ autem parte, quędam ex eorundem Fundatorum proſapiâ orta puella, quæ pudicitia & integritate morum probata ſit, vobiſque tanquam attentis Proviſoribus & Superintendentibus pręſentata, ſecundum majora vota quotannis una dotaretur, quo honeſto matrimonio eadem elocari maturé poſſit. Denique, ut rationem acceptorum & expenſorum accuraram ſingulis annis à redituum prędictorum Præfecto repoſceretis, ijdem ſerió caverunt.

Quod onus quum veſtris humeris ſemel ſuſceptum vos hactenus ſingulari ſtudio & juduſtria ſuſtinueritis; omnino perſuaſum eſt mihi, quod pro ſumma facilitate & humanitate veſtra fætum hunc poſthumum Doctoris *Hereſbachij* veſte nova à me indutum, & ad pulvinaria veſtra depoſitum, grato qnoque & liberali animo ſuſcepturi ſitis. Id vero unum à vobis, Euergetæ magnifici, ſummè contendo, ut ſicut *Hereſbachij* memoria & recordatio nunquam non jucunda vobis accidit: ita me famę & exiſtimationi ejus conſulentem, ejuſque ſub umbra modó deliteſcentem, in fidem & clientelam veſtram benignè recipere, ne renuatis.

Sic vos Dominus *Ieſus* Reipublicę & Eccleſiæ patriæ incolumes diu præſtet, ac benedictione omnigena cor onet & ad augeat. Id vovet

Veſtrarum Nobil. & Amplitud.

Obſervantiſſimus cliens

Theodorus Strackius Paſtor

Budericenſis,

Exarabam Buderici Clivorum, 12. *Feb. Ao,*1636.

Ad

Ad reverendum & doctiſſimum *Dn. Theodorum Strackium* Eccleſiaſten *Budericenſem*, Epiſtolam Hereſbachij, quæ factionem Anabaptiſtarum deſcribit, cum commentario edentum, amicum ſuum.

Inclytus haud moritur fatis Hereſbachius illis:
Sic pietas meruit. ſic monumenta viri.
At magis, ut fas eſt, rata vita manebit eidem,
Publica ſi facias, quæ invida ciſta tenet.
Iſtud conaris famæ non invidus, ejus
Dum prodis foetus qui latuêre diu.
Et quia præterea nudos inſignis amictu,
Aevo nec memori te eximet ulla dies.
Perge ita, ſic feri carpent tua poma nepotes,
Quorum te patres paſcere voce juvat.

Philias heneka.

M. Joannes Santenus Gijmnaſij Weſalienſis Rector.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

INDEX RERUM ET VERborum hoc libro contentorum, in quo primus numerus Caput, alter verò ſectionem notat.

A.

ADami anima haud quaquam terrena fuit 6. 18.

Adolphus Clarebachius Martyr, ejuſque zelus in aſſerendâ Euangelicâ veritate. 8.6.

Æſopi Apologus de Leone aliiſque animantibus ad venationem profectis. 12. 2.

Ejuſdem Apologus alter de Ranis & earum rege. 7. 4.

Affelmanij Roſtochienſis opinio de Eliâ tertio poſt primum venturo enervatur. 7. 5.

Alberti Hungeri Ingolſtad. Theologi teſtimonium de conſtantiâ martyrũ Euangelicorum. 8. 14

Alkurani Turcici conflator quis. 3. 10.

Alacritas miniſtrorum Euangelicorum in oppugnandis Anabaptiſtis. 2 5.

Alethea à Weum fæmina ob Anabaptiſmum Weſaliæ incarcerata. 8 3.

Alexandri M. Continentia. 13. 11.

Amſtelrodamum ab Anabaptiſtis invaſum fuit. 7. 14.

Anabaptiſmus jam pridem Eccleſiam commovit. 6. 13. Anabaptiſmi choragi precipui in Germaniâ quinam fuerint. 2. 4. quopacto in Weſtphaliam irrepſerint. 2 5. iidem undique Monaſterium confluunt. 3. 11. iidem in bona Pontificiorum & Euangelicorum involant. 3. 11. Culinas publicas Monaſterij inſtituunt. 4 7.

Anabap-

Anabaptiſmum varij hæretici olim ſtabiliverunt. 6, 16.

Anabaptiſtæ Novatiani ſunt, 6. 21. ijdem plagiarij. 6. 23, Error eorum turpis, 2. 5, Eorum hypocriſis. 3 11. Eorum impoſtura, 7. 8, Clamor eorum ſeditioſus. 4. 1. 5. Eorum phantaſtica moroſitas, 8. 18, Eorum enthuſiaſtica laguncula, 8, 15, Eorum leonina ſocietas, 12. 2. Eorum cantiunculæ, 6, 16. Eorum mania. 8, 16, Eorum novæ leges, 7. 1, Eorum proſelyti, 4 6, Eorum matrimonia nova, 5. 2: 6. 13, Eorum polygamia, 5. 5: 6. 13, Eorum cæna cyclopica, 6, 3: 11, 1, Eorum chorea regia Monaſterij inſtituta. 11. 7. Eorum fictæ viſiones. 7, 12, Eorum Reſtitutionis liber. 11, 13, Eorum Iudith fictitia, 12. 15. Eorũ error de poſſeſſione bonorum. 6. 7. Eorum error de communione facultatum. 6. 8. Eorum error de officio Magiſtratûs, 6. 10 Eorum error de incarnatione Chriſti. 6, 18. Error eorum de Libertate Chriſtianâ, 6. 23. ijdem veniam lapſis negant, 6, 21. Eorum factioſum conſilium quomodo infatuatum ſit, 7. 17. ijdem igni baptizati. 6. 17. ijdem cæci aſini, 12, 6, ijdem ab Haſſiæ Landgravio officij monentur. 12, 14.

Anabaptiſtarum Apoſtoli emiſſi, eorumque nomina. 11. 8.

Anabaptiſmus mandato & exemplis in S. Literis deſtituitur, 6, 13.

Antichriſti adventus. 7, 11.

D. Antonius Tutelaris Weſalienſibus olim fuit. 8. 6 Quot porcos quotannis ex conſtituto eidem aluerint. ibid.

Antonius Furſtenbergius Paſtor Weſalienſis Pe-

lagianizans.

lagianizans. 8. 6.
Apoſtatarum perfidorum pæna. 6, 22.
Apoſtoli quomodo omnia reliquerint. 6, 8. *Ad quid eidem pulverem ex pedibus excuſſerint*. 7. 15. *Eorum ſimiæ Anabaptiſtæ*. Ibid.
Apprehendent VII. Mulieres virum, *quid ſit Eſajæ* 6. 15.
Ariani Anabaptiſtę fuerunt. 6, 13.
Ariſtocratia quid ſit. 3. 3.
Ariſtoteles Platonis errori de communione honorum contradixit. 6, 9.
Athanaſius de Cæremonijs. 6, 1.
Ave *quatenus & quibus non dicendum ſit*. 8. 18.
Aulæ pictura elegans. 14, 11.
Aulica vita ſplendida miſeria. ibid.

B.

B *Althaſar Harniſchmaker Anabaptiſta Weſalienſie*. 8, 3.
Baptiſmus infantium quibus argumentis aſſeratur. 6. 16. *Quis ejus author*. 6, 16. *An in Eccleſiâ retinendus*. Ibid. *Baptiſmus iterari non debet*. 6, 13. *Baptiſmus ignis quis ſit*. 6. 17.
Baſilius Monnerus ICtus, 6, 14.
Becanus Ieſuita. 1, 2.
Bernardi Abbatis teſtimonium de Anabaptiſtarum ſui temporis pertinaciâ. 8, 14. *Ejuſdem pium dictum*. 6, 18: 6, 21.
Bernardus Cnipperdolingus. 3, 11: 3, 15: 4. 3. *Fit Carnifex*. 11, 6.
Bernardus Crechtingus Nobilis Anabaptiſta. 3. 11: 10. 9.

Bernardus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Bernardus Rotmannus. 3.1,11. *Factioſus ejuſdem conatus Monaſterij*. 3. 11. 13.
Ejuſdem interitus, 13. 17.
Bernardus Samſon indulgentiarum præco, 8.6.
Bibliotheca Monaſterij combuſta. 4. 9.
Blaſphemi mandato Dei ſeverè puniendi. 8. 12.
Bolſweerda ab Anabaptiſtis occupata. 7.14.

C.

Calvini ſententia de dicto Geneſ. 3. verſ. 15. defenditur. 6. 18.
Carolus Sutor Anabaptiſta Weſalienſis, 7. 14: 8. 13.
Caſpar Scioppius, 1. 2.
Caſtitas Ioſephi. 13. 11.
Catecheſis, Catechiſta, Catechumenus quid ſit. 8. 15.
Catechiſmi Cæremoniæ apud veteres quæ fuerint. 8. 15.
Catechiſmi Buſcoducenſis ſacrilega doctrina, 8. 8.
Cataphrygæ hæretici, 3. 14.
Cathari, 6. 21.
Cæremoniæ variæ in Papatu, 6. 2.
Chriſtus an carnem ex ſubſtantiâ matris aſſumſerit. 6. 18. *Idem eſt ſemen Abrahæ & fructus ventris Davidis*, ibid. *Quomodo idem supernè venerit*. ib.
Chriſto quomodo corpus Pater aptaverit, 6. 18.
Chriſtiani jam olim varijs nominibus impetiti. 8. 7. *An rerum omnium communionem habuerint*, 6. 8. *Chriſtiano an licitum ſit proprias facultates habere*, 6. 7.

Chryſtomi

Chriſtomi dictum de Antichriſtianis, Impoſtoribus. 3. 5.
Ciconia Anabaptiſta, ejuſque fraus. 2. 4.
Cippenbrochus Anabaptiſta Monaſterienſis. 3. 11: 4. 3.
Circes poculam. 8. 17.
Circumforanci errones eorumque impoſtura. 7. 11.
Cives quidam Monaſterienſes ſclopetis trajecti. 5. 5.
Cochaba Iudaicæ factionis caput. 3. 6. *Ejus impoſtura*. 3. 7.
Cæca obedientia Papiſtarum. 14. 5.
Cæleſtes prophetæ qui. 3. 14.
Cæna Anabaptiſtarum cyclopica. 6. 3: 11. 1.
Colloquium Francothalenſe cum Anabaptiſtis. 6. 13.
Commerciorum uſus licitus. 6. 6.
Comitia Eſſendiæ inſtituta. 9. 5.
Communio rerum, cujus Lucas meminit, quæ fuerit. 6. 8.
Conciones Papiſtarum nugis & anicularum ſomnijs repletæ. 14. 4.
Concubinæ quindecim Regis Anabaptiſtarum. 10. 5.
Conflictatio inter Euangelicos & Anabaptiſtas Monaſterij. 4. 1.
Confluentinus Conventus Principum adverſus Anabaptiſtas. 4. 2: 9. 5.
Conjugum mutua obligatio. 6. 13.
Conſtantia martyrum. 8. 14.
Conſtupratio militaris fæminarum indigna. 13. 11.
Cornelius Martyr. 6. 13.

Creſcite

Creſcite & multiplicamini, *quid ſit*. 6. 14.
Culinæ publicæ Anabaptiſtarum Monaſterienſium. 4. 7.
Cycnea cantio quid ſit. 1. 7.
Cypryanus Martyr Anabaptiſmum aſſeruit, 6. 13.

D.

D*Aventriam Anabaptiſtę invadunt*. 7. 14.
David Georgius hęreticus. 10. 8.
Dei Semen, *Maleach*. 2. *verſ*. 15. *quid ſit*. 6. 13.
Democratia. 3. 3.
Diademata regia Anabaptiſtarum Regis. 10. 4.
Diſcipulus, *Papiſticorum Sacerdotum ſolatium*. 14. 4.
Diſputatio cum Rege Anabaptiſtarum & ſociјs poſt captam urbem. 13. 8.
Diſſidium civium Monaſterienſium, eorumque internecio. 12. 3.
Divitiarum uſus. 6. 7.
Divortij cauſæ quę ſint. 6. 13.
Doctrinæ Euangelicæ *ſinceritas ſub Papatu corrupta*. 14. 4.
Dominorum officias erga ſervos. 6. 11.
Donatiſtæ hæretici. 6. 13.
Dori eunuchi larvâ induti Monachi pleriquę ſunt. 6. 4.
Dormi ſecure *Papiſtarum*. 14. 4.
Duces Regis Anabaptiſtarum, eorumque inſignia. 12. 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

E.

Eccleſiæ ſtatus tempore Hadriani Imperatoris quis fuerit, 3, 12.
Eccleſię Papalis ſtatus vi & cędibus ſuffultus, 8, 4.
Edictum regium Iohannis Becoldi Leidenſis, Regis Anabaptiſtarum, 12, 3.
Elias Theſbites num ante Antichriſtum ſit reverſurus, 7. 5.
Elias tertius an ſit promiſſus. 7. 5.
Elſa Ghewandtſcheerders Regina Anabaptiſtica, 10, 5.
Enſtatikoi quinam ſint, 8. 16.
Enthuſiaſtę Haſſi cujuſdam factum. 4, 9.
Epheſij ad Chriſtum converſi quoſnam libros combuſſerint, 4. 9.
Epinikia quid ſint, 14. 2.
Epinomis quid ſit. 7, 2.
Epiſcopus Monaſterienſis Anabaptiſtas bello petit, 4, 2.
Eraſmi Roterodami laus, 14, 4.
Eſſendiæ Comitia ob Anabaptiſtas profligandos celebrantur. 9. 5.
Euangelici cum Pontificijs ab Anabaptiſtis Monaſterio expelluntur, 4, 1: 3. 11.
Euchariſtia, 14, 2.
Ennuchi in Papatu quales. 6. 4.
Excuſſio pulveris pedum Apoſtolorum quid ſignificet, 7, 15.
Expugnatio urbis Monaſterienſis 13, 1.

F.

Faber Viennenſis. 13, 4.

Fame

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Fame mori miſeria quanta, 12, 13.
Fames obſeſſorum Monaſterienſium quanta fuerit, 12, 7.
Philéchtroos *ad aliquid connivere, quid ſit*, 9, 3.
Filiæ Ducis Clivenſis Carolo V. Imperatori rationem fidei reddunt, 8, 11.
Fliſtedius Martyr, 8, 6.
Franciſcus Waldeckius Epiſcopus Monaſterienſis. 3. 2: 9. 1.
Fridericus Comes à Weidâ, 3. 2.
Furere quid ſit. 8. 16.

G.

Gamalielis dictum. 14. 9.
Gerhardus Bungardus Conſul Weſalienſis. 8, 6.
Georgius Dorſtenius Minorita ad diſputationem à Clarenbachio Weſalię provocatur. 8, 6.
Georgius Gordelmacker Anabaptiſta Weſalienſis. 8, 3.
Georgius Schenckius Friſię pręſes, 7. 16.
Germanorum nobilium quorundam tyrannis in ſervos taxatur. 6, 23.
Guilielmus Dux Clivenſis orthodoxias amans. 8. 11. *Idem fit Proteſtantium ſocius*. Ibid. *Ejus zelus in Comitijs Auguſtanis oſtenſus*, Ibid.
Guilielmus Budęus Iuriſprudentiæ vindex. 14. 4.
Guilielmus Copus Medicinę reſtaurator. 14. 4.
Guilielmus Kauſſemacker Anabaptiſta Weſalienſis, 8, 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Guilielmus Schleeboſch Anabaptiſta Weſalienſis. 7. 14.
Guolfgangus Guilielmus Neopyrgicus Palatinus 8. 11. Ejuſdem Reverſalia Euangelicis de Libertate religionis conceſſa. 8. 11.

H.

HAdrianus Imperator. 3, 6.
Hereticorum non unum genus eſt. 8. 4. quomodo ſint compeſcendi. ib. quis ſit eorum genius. 8. 7.
Hereſes quopacto emerſerint. 3. 4.
Haſſi miniſtros Euangelicos Monaſterium mittunt. 3. 1.
Henricus Bartzius Oliferus. I. C. Cancellarius Clivenſis ejuſque laus. 8. 3.
Henricus Broelius Scriba Ducatûs Clivenſis. Ibid.
Henricus Knippinck Anabaptiſta Weſalienſis. 7. 14.
Henricus Hilverſum Anabaptiſta Monaſterienſis ejuſque impoſtura. 11. 11. Ejuſdem ſommium. 7. 14: 11. 11.
Henricus Santes Anabaptiſta Weſalienſis. 8. 3.
Henricus Schroeder Weſalienſis Anabaptiſta. Ibid.
Henricus Slatius ejuſque ſupplicium. 8. 4.
Henricus Rollius Anabaptiſmum primus Monaſterij ſparſit. 3. 13.
Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis. 4. 2: 9. 2.
Hermannus Buſchius Dulmenſis. 4. 4.

Hermannus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Hermannus Stapreda Moerſenſis Anabaptiſta. 3. 13.
Heraclitus Imperator, 3. 10.
Hermias hęreticus igni baptizari voluit, 6. 17.
Hieroſolymitana fames. 12. 10.
Hieroſolyma Monaſterienſis Anabaptiſtarum. 4. 6.
Hieronymus Pragenſis Martyr, 8. 14.
Homerus, 12. 13: 14. 3.
Honorij Imperatoris lex, 6. 13.
Hubertus Trutelingus Anabaptiſtas deridet ſuo damno, 3. 14.

I.

IAcobus Mortonus martyr Anglus. 8. 8.
Idolomonia Pontificia, 14. 6.
Ieſuitarum ſingularis devotio, 1. 2.
Impoſitio manuum, 6. 16.
Impoſtorum notatio. 7, 7: 3. 5: 7. 11.
Indulgentiarum nundinatores, 8. 6.
Indulgentiæ à Weſalienſibus ad quid olim petitę. 8. 6.
Infantes fidelium ad Eccleſiam pertinent, 6. 16.
Inquiſitorum tyrannidis inſtrumenta. 8. 14.
Iohannes Affelmannus Roſtochienſis Theologus. 7. 5. *Ejus opinio de Eliâ tertio*, *Ibid.*
Iohannes Boëmus in Nobiles Germanię invehitur, 6. 23.
Iohannes Campenſis Anabaptiſta, 7. 14: 11. 11.
Iohan-Andreas Coppenſteinius ExIeſuatus Dominicanus. 14. 6.
Iohannes Becoldus Leidenſis, 3, 15: 5, 4. *Fit Nomotheta.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

motheta. 7.1: 10. 1. *Eliam ſe vocat in Prophetis promiſſum, & vocem illam clamantis.* 7. 5. & 6. *quopacto à ſartoriâ ad regnum devenerit,* 10. 3. *Ejus vafrities,* 3. 13. *idem Pſeudoprophetæ Anabaptiſtarum,* 11. 14. *Vide literam,* R.
Iohannes *Dux Clivenſis.* 4. 2. *idem orthodoxias amans.* 8. 11. *Epiſcopo Monaſterienſi opem fert.* 9. 2.
Iohannis *Filiezki Vngari poëtæ de Iudicis officio diſtichon.* 8. 15.
Iohannes *Gelenius Anabaptiſta.* 7. 14.
Iohannes *Gogreve Cancellarius Iuliacenſis.* 1. 1: 8. 3.
Iohannes *Huſſus Martyr.* 8. 14.
Iohannes *Matthiæ Pſeudoprophetæ apud Anabaptiſtas Monaſterienſes,* 3. 15: 4. 9: 10. 10: 11. 11.
Iohannes *Oecolampadius.* 2. 5: 3. 14: 13. 4.
Iohannes *Langeſtratius Secretarius Regius Monaſterij.* 13. 15. *Idem fit proditor ejuſdem. Ibid.*
Iohannis *Menhemij Catechiſmus.* 8. 11.
Iohannes *Stigetius de Anabaptiſtis Monaſterienſibus,* 7. 17.
Iohannes *Sonſbecenſis Auguſtinianus ejuſque zelus in orthodoxiâ adverſus Papatum Weſaliæ.* 8. 8.
Iohannes *Tetzelius Indulgentiarum propola.* 8. 6.
Iohannes *Vlattenus Propoſitus Cranenburgenſis reformationis Eccleſiarum amans.* 1. 1.
Iohannes *à Weum Anabaptiſta Weſalienſis.* 7. 14.

Iohannes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Iohannes Fridericus Dux & Elector Saxonię. 9. 4.
Iſocrates de Legibus. 7. 2.
Iudith Anabaptiſtica Monaſterienſis. 12. 15.

K.

KAtæchæſis & Katæchizein quid ſit. 8. 15.
Krechtingus Nobilis Anabaptiſta. 3. 11. 10. 9.
Knipperdolingius, vide B.

L.

LActanti dictum de tractandis hæreticis expenditur. 8. 4.
Leidæ Batavorum olim Anabaptiſtę malé exceptæ. 10. 11.
Laguncula enthuſiaſtica Anabaptiſtarum. 8. 15.
Lectio S. Scripturæ quibus competat. 8. 8.
Leges novæ Anabaptiſtarum. 7. 2.
Leges haud multiplicandæ. ibid.
Lex imperatoria contra Anabaptiſtas. 6. 13.
Libertas Chriſtiana quę ſit. 6. 5.
Libertas naturâ omnibus communis. 6. 13.
Literę humaniores aliquamdiu obſcuratę fuerunt. 14. 4.
S. Literas vernaculè legere num piaculum & grandę ſcelus ſit. 8. 8.
Loer inſulanum Hereſbachij. 14. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Luthgardis Botermans fæmina Anabaptiſtica Weſaliæ. 8. 3.
Lutherus. 2. 5: 3. 14. *an fuerit* Elias *ille, de quo Maleachi.* 7. 5. *idem indulgentiarijs ſe oppoſuit*. 8. 6. Ejus *doctrina non eſt hæretica.* 8. 11. *Quinam ex ejus libris Weſaliæ ex publico quondam Senatûs decreto combuſti.* 8. 6.

M.

Magiſtratui an Chriſtiano obediendum ſit. 6. 10. *Magiſtratui tributa imponere & exigere fas eſt.* 6. 5. *Magiſtratûs officium an ſit ſecundum carnē.* 6. 11. *an ſit extra perfectionem Chriſti.* 6. 12. *Idem eſt cuſtos utriuſque tabulæ Legis divinæ.* 8. 4.
Magiſtratûs pij ſtudium in ſeductis convertendis qualenam eſſe debet. 8. 4.
Magiſtratûs Weſalienſis pia admonitio ad Paſtores in dogmate diſſentientes. 8. 6.
Mahumetus Arabs novæ ſectæ repertor. 3. 10: 7. 7. *Ibid.* 11. *Ejuſdem impoſtura.* 3. 10.
Mainæſtai *quid ſit.* 8. 16.
Maleachi dictum de Eliâ venturo expenditur. 6. 13: 7. 5.
Maniæ *quibus ſit peculiaris.* 8. 16.
Marcus Stubrerus Anabaptiſta. 2. 4.
Marchici Status cum Clivenſibus ad comitia Eſſendiæ conveniunt. 9. 5.
Mardonius Perſicus à Pauſaniâ devictus. 13. 11.
Maria Laurettana ejuſque ædiculæ ementita tranſlatio. 14. 6.
Martinus Cellarius Anabaptiſta. 2. 4.

Matri-

Matrimonia nova Anabaptiſtarum. 3. 16. 6. 13. Deo & naturę contraria. ibid.
Martyrologij Herbornenſis verſus ad tyrannos. 8. 14.
Martyrum Euangelicorum conſtantia non eſt pertinacia. ibid.
Matthias van Loë Satrapa Weſalienſis ejuſque laus. 8. 3.
Maximilla ſcortum. 3. 16.
Mefret Papiſtarum. 14. 4.
Melchior Ringius Anabaptiſta. 2. 4.
Menno Simonis Anabaptiſmi reſtaurator. 6. 16.
Meſſias Indęorum fictitius. 11. 4.
Meum & Tuum. 6. 9.
Michaël Servetus hęreticus, in Epiſt dedic. 6. 16. Iuſtè de eo ſupplicium ſumtum. 6. 4.
Milites continentiam ſervare debent. 13. 11.
Miſsę abominatio. 6. 3. ad Miſſam Filiæ Ducis Clivenſis nec ire volunt, nec volunt. 8. 11.
Monarchia. 3. 3.
Monachorum feſtiva deſcriptio. 1. 4. Eorum hypocriſis. 14. 6. Eorum ementita miracula. 14. 6. Eorum mira devotio. 1. 2. Eorum Symbolum. 1. 4. Eorum hypocriſis. 14. 6. Eorum collegia. 1. 4.
Monachi mendicantes Eraſmi hoſtes 1. 3. quales Eunuchi plęrique ſint. 4. 5.
Monachiſmus quomodo mundo impoſuit. 6. 4.
Monaſterij Weſtphalorum Euangelium à B. Rotmanno docetur. 3. 1. Quis primò Anabaptiſmum ibi ſparſerit. 3. 13. Anabaptiſtæ eò ſe recipiunt. 3. 11. Euangelici & Pontificij eò expelluntur. 3. 11. Senatus legitimus ibidem abroga-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tur.4.3. *Turres templi ibidem dejiciuntur*. 4.8. *Bibliotheca ibidem exuritur*. 4. 9. *Expugnatio ejuſdem urbis deſcribitur*, 13, 1.
Montani hęretici. 3, 16.
Moſes divertium cur populo Iudaico permiſerit 6. 13.
Moſes Cretenſis ejuſque impoſtura. 3. 9.
Mundo quomodo ſit renunciandum. 6, 4.

N.

Negociationum uſus licitus, 6, 6.
Nemeſis quid ſit. 7. 3.
Nicolaus Storckius Anabaptiſta, 2, 4.
Nobilitas vera quę ſit. 6. 23.
Nobiles Germaniæ taxantur plęrique. *ibid*.
Novatianorum hæreſis, 6, 21.

O.

Obedientia Cæca Papatûs. 8. 4.
Obſeſſorum Monaſterienſium fames. 12. 7.
Oligarchia quid ſit. 3.3.
Omeliana Diva & ad eam Peregrinatio. 8, 7.
Omnia amicorum ſunt communia quomodo. 6. 8.
Ordo Politicus à Deo non improbatur. 6, 23.
Origines Pædobaptiſmi meminit. 6, 16.
Orſovienſes miniſtrum Euangelicum jam olim à Principe ſuo obtinuerunt. 8, 11.
Otto Finckius Anabaptiſta Weſalienſis, 7. 14: 8. 3.

P.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

P.

PAliggeneſia *quid ſit*. 8, 2.
Papiſtæ Pelagianizant. 8. 6, *illorum opinio de Elia Theſbite reverſuro evertitur*. 7. 5. *ijdem in conſideratè negant, quòd Baptiſmus infantium in S. Literis doceatur*, 6. 16, *In Papatu cur omnia tranquilla*. 3. 18.
Pauli dictum in Epiſtolâ ad Hebræos capp. 6. & 10. *exponitur*. 6. 21. *Ejuſdem Prophetia de Antichriſto ex parte hodiè impleta*. 14. 8.
Pauſaniæ caſtitas. 13. 11.
de Perſonâ Chriſti doctrinæ ſumma. 6. 10.
Peregrinationes variæ in Papatu referuntur. 8. 17.
Petri à Cudſem Calumnia in PP. *Clivenſes retunditur* 7. 11.
Petrus Fliſtedius Martyr Coloniæ, 8. 6.
Phifferus Anabaptiſta. 2. 4.
Philippus Haſſiæ Landgravius, 11, 13.
Philippus Melanchthon. 2. 5.
Plato de Legibus. 7, 2. *Ejuſdem dictum de Nemeſi*. 7, 3. *Ejuſdem error Anabaptiſticus*. 6, 9.
Politia non eſt religioni adverſa, 6, 10.
Polygamia corruptela conjugij ejuſque author, 6, 13. *Polygamia Anabaptiſtarum*. 5. 5.
Pompa regia Regis Anabaptiſtarum. 10, 3. 4: 11. 3.
Principes Germaniæ Confluentiæ conveniunt propter Anabaptiſtas, 4. 2.
Priſcilla ſcortum Manichæi, 3. 16.
Profugi ex urbe Monaſterienſi ad ob-

ſeſſores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſeſſores ob famen. 12. 12.
Proſelyti qui. 4. 6.
Puellæ pythoniſſę Monaſterij. 3. 15.
Pythagoricorum proverbium. 6. 8.

Q.

QVibus vocibus & cęremonijs Apoſtoli Monaſterienſes Anabaptiſmum annunciârunt. 11. 8.
Quirinus Noveſij peregrinatione colitur. 8. 17.
Quomodo hęretici ſint in ordinem cogendi. 8. 4.

R.

REbaptizantes quàm graviter dęlinquant. 6. 13.
Reditus annui an licitè exigantur & ſolvantur. 6. 5.
Regia moneta Anabaptiſtarum. 12. 5.
Regni Dei inſtantia qualis. 7. 8.
Reipublicę adminiſtrationis formæ. 3. 3.
Reſipiſcentibus à peccatis an venia deneganda. 6. 21.
Reverſalia Eccleſijs reformatis pro autonomia religionis à PP. Cliviæ, Iuliæ &c. dantur. 8. 11.
Rex Anabaptiſtarum Monaſterij Cænam inſtituit, eique famulatur. 11. 3. Idem convivas luſtrat unumque ex ijs veſte nuptiali carente trucidat. 11. 5. Vnam ex Reginis capite plectit. 11. 7. Fruſtrà idem ſuis liberationem ſpondet. 12. 6. Ejus nova impoſtura. ibid. Idem cum ſocijs
cijs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

eijs ſpectaculi cauſâ aliquamdiu circumducitur. 13. 8. Ejuſdem confeſſio. 13. 9. Supplicium de eodem & ſocijs ſumtum. Ibid.
Rodolphus Franckenmola Paſtor orthodoxus Orſovienſibus à Duce Clivenſi datur. 8. 11.
Ruſticiana Boethij conjux. 13. 11.
Ruſticorum tumultus, 2. 4. & 5.

S.

SAcramentarius quid & quis ſit, 3, 14.
Saguntina fames, 12, 9.
Sarraceni, 3, 10.
Satana impoſtura. 14.7. idem perpetuus Eccleſiæ hoſtis, 3. 12.
Satellites Regis Anabaptiſtarum, 11, 5.
An S. Scriptura multa inutilia & à pijs auribus abhorrentia contineat, 8, 8.
Schadenfroe quiſnam ſit. 9.3.
Seleucus hereticus igni baptizatus, 6. 17.
Semen Abrahe & Davidis Chriſtus eſt, 6, 18.
Semen mulieris Gen. 3. verſ. 15. quid ſit, ibid.
Semen Dei, Maleach. 2. verſ. 15. quid, 6. 13.
Senectutis incommoda, 1. 5.
Sergius Monachus Alkurani Turcorum conflator, 3. 10.
Servitus quando & quibus medijs primò cœpit. 6, 23. Non pugnat cum libertate Chriſtiana. ibid.
Societas leonina Anabaptiſtarum 12. 2.
Squalor obſeſſorum Monaſterij. 12. 12.
Supplicationis vox ejuſque uſus, 14. 2.
Suffitia publica Anabaptiſtarum. 12. 2.

T.

T.

TElgetum oppidum Weſtphaliæ. 9. 1.
Teſtamentarius ictis quis ſit, 3. 14.
Theodorus Duſſeldorpius Prætor Weſalienſis. 8. 6.
Theodorus à Wilich aulæ Clivenſis Prefectus hereditarius ejuſque laus. 8. 3.
Theodoſij imperatoris gnome, 3. 8. Ejus lex contra Anabaptiſtas, 8. 13.
Theologi Eccleſiarum reformatarum non ſunt Sacramentarij, 3. 14.
Theomachein quid ſit, 1. 6.
Thomas Bernardinus Martyr Anglus, 8. 8.
Totilæ Gothorum imperatoris caſtitas, 13. 11.
Traditionum diſtinctio, 5. 1. An univerſe ex Eccleſiâ exterminande, ibid.
Turcorum conatus, 3. 10.
Tyny Rufi factum, 3. 7.

V.

VAlentinianorum hæreſis. 3. 17.
Valentinus Gentilis hereticus, 8. 4.
Vdalricus Zaſius Ictus, 14. 10.
Verbo Dei exoriente, errores ſimul orti ſunt, 3. 4.
Viglius Zwichemus Ictus, 14. 10. Ejus ſales & Symbolum, Ibid.
Viri XII. Regimini Anabaptiſtico Monaſterij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſterij præfecti quinam fuerint. 10, 2: 12. 4.
Viſiones fictæ Prophetarum Monaſterienſium, 7, 12,

W.

WEſalia, 7, 14, Ibidem Anabaptiſtæ incarcerati & mulctati. 8. 3: 11. 11. Quàm valdé olim Papatus ibidem invaluerit, 8. 6.
in Weſtphaliam quopacto Anabaptiſtæ olim irrepſerint. 2. 5.
Wilbrordi reliquiæ à Weſalienſibus olim petitæ. 8, 6.
Winckelius Præpoſitus Xantenſis. 8. 6.
Wiricus Oberſteinius belli Monaſterienſis Antanabaptiſtici olim Præfectus, 4. 2: 9. 5.
Wolfgangus Fabritius Capito, 14. 4,

X.

XCharistæria quid ſint, 14, 2.
Xenophon de Commercijs. 6. 6,

Z.

ZAſius ICtus, 14, 4,
Zizania cur tritico immixta, 3, 4: 14. 5,
Zizania Anabaptiſtarum, 3, 18,
Zwichemus ICtus, 14. 4,

Zwinglius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Zwinglius. 2, 5: 3. 14. *Ejuſdem laus,* 1. 7. *Ejuſdem dictum,* 3, 14, *idem indulgentias evertit.* 8. 6.

FINIS.

Argu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Argumentum Totius Epiſtolæ C. Hereſbachij de factione Anabaptiſtarum Monaſterienſium, & de Obſidione atque Expugnatione Monaſterij, &c.

CONradus Hereſbachius, rogatu Eraſmi Roterodami amici ſui prolixas haſce, de factione Anabaptiſtarum Monaſterienſium in ipſâ Weſtphaliæ Metropoli, Monaſtario, tum actâ, literas eo fine conſcripſit, ut illum ad lenam Hiſtoriam de eâdem re conficienlam provocaret. Quam ob cauſam initium, rogreſſum ac finem ſive exitum Anabapiſtici regni diligenter notavit, poſtquam le rebus familiaribus, puta de valetudine, le literis mutuo mittendis, alijſque, ut amii ſolent, eum præmonuit. Expeditionem *auem adverſus factioſos Anabaptiſtas Moaſterienſes, á* Franciſco Comite Waldecenſi, *Epiſcopo diœceſios Monaſterienſis, æteriſque Principibus vicinis ſuſceptam, tque fæliciter confectam relaturus, primo* rotaſin *adeó triſtis ac luctuoſæ Tragœdiæ onit, factioſos Anabaptiſtas veteribus uibuſdam Hæreticis, quorum operâ Satan*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

in Euangelij propagatione hominumque ſa-lute intervertendâ aut impediendâ, jam olim uſus fait, appoſité conferens: ſicut modô ejuſ-modi peſtes illum in finem excitavit, n-ſcil. Reformatio orbis Chriſtiani in doc-trinâ & moribus, jam à multo tempore a pijs majoribus noſtris deſiderata, & a DEO TER OPT. MAX. tandem per Lutherum, Zwinglium, Melanchtho-nem, Bucerum, *alioſque Dei viros, ſuſ-cepta perficeretur. Ita enim malignus ille in Germaniâ ſuperiori, & tandem quoque in urbe Monaſterienſi, alijſque inferioris Germaniæ locis, fanaticos & ſibi devinc-tos turbones iſtos, ex ultimis gehennæ pe-netralibus protulit, ut ſectas & ſedition-nes excitarent, mendacijſque & impoſtu-ris indignis Lucem Euangelij obſcura-rent, nocentiſſima ſua Zizania divino tri-tico cœleſtis doctrinæ adſpergentes. Qui nefarij Satanæ conatus quum Monaſte-rij ſuccederent, Anabaptiſticam fæcem Pontificijs & Euangelicis prævaluiſſe Au-thor Epiſtolæ commemorat. Vnde factum, ut hi & illi urbem & bona ſua eiſdem cedere ſint coacti. Sic itaque Anabap-tiſtæ urbe inſtructiſſimâ & profligato-rum facultatibus potiti, factioſum i-ſtud Regnum ſuum ibidem conſtituerunt,*

uni-

univerſaque tum ſacra , tum profanæ immutârunt , Bernardo Rotmanno *in Hierophantam* , B. Cnipperdolingo *in Conſulem* , Iohanne *autem* Becoldo *Sartore Leidenſi in Regem , Conſtituto. Qui Triumviri ad tantas dignitates provecti , Anabaptiſmi dogmata & placita mox promulgabant : quorum precipuâ quædam capita , quibus illorum myſteriys initiandi adſtringebantur , ab Authore Epiſtolæ recitantur. Quo verò ſub pretextu ſua placita populo à ſe faſcinato impoſtores iſti obtruſerint , idem Oſtendit* , nempe fictâ jactatione Spiritus , *quo ſcilicet ad tam arduum opus impellantur* , tum ſimulatâ ad reſipiſcentiam invitatione , tùm diei noviſſimi jamtum quaſi inſtantis annunciatione , *viſionumque mendaciter excogitatarum narratione , & ad novam Hieroſolymam ſuam (ſic Monaſterium nuncupabant) fucatâ evocatione , per literas & internuncios paſſim factâ. Cujus eventus additur , videlicet Concurſus frequens dementatæ plebis ad eam factus : ſicut quoque Cauſa corrumpens , nempe Punitio ſeu animadverſio Principum*

in ſedıtioſos Anabaptiſtas hoſce facta: de quâ Hereſbachius noſter ſententiam ſuam ſubjungit, indicans, quâ diſcretione ſeu judicio opus ſit in puniendis tum ſeductoribus, tum ſeductis, tum ſeditioſis, tum ſimpliciter errantibus: addens quoque incidenter deſcriptionem perverſorum morum ſectæ Anabaptiſticæ. Quibus poſtea ſubjungit narrationem tum obſidionis urbis Monaſterienſis ab Epiſcopo dicto alijſque Principibus factæ: tum enthuſiaſtici facti, Iohannis B[illegible]coldi *Leidenſis, quo regiam dignitatem ſibi in hoc latronum ſeditioſorum nido conciliavit, operâ cujuſdam Tuiſchoſcurerij auri Fabri Pſeudoprophetæ. Regis hujus Sartorij regnum depingitur, ut & officia aulæ regiæ à miniſtris, ornata concubinis, opibus: ſicut etiam Rex ipſe notatur ab adjunctâ vafritie, crudelitate Doëgicâ, impoſturis enthuſiaſmis, & ementitâ vocatione ad tantæ majeſtatis faſtigium. Ad hæc indicatur modus, quo Rex regni ſui initium fecerit nempe 1. indictâ Cœnâ publicâ; quo-ve apparatu ad illam prodierit; ſplendido ſcil. admodum, ſic ut nihil non regium ibidem eſſet. 2. tum habitâ concione Panegyricâ ad mortis Domini (ſi Chriſto placet) annunciationem 3. tum Convivarum perluſtratione: Et 4. unius convivæ interfectione ab*

ipſo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ipſo rege Leidenſi crudeliter perpetratâ. Denique 5. ab Anabaptiſmi Apoſtolorum advicinas urbes ablegatione, illorumque infælici exitu; quatenus videl. illi á poteſtate ſuperiore, cujus urbes ad Anabaptiſmum ibi diſſeminandum forté acceſſerant, puniti ſunt. Tandem Author ſubjungit Cataſtrophen Tragædiæ hujus Anabaptiſticæ, id eſt, Obſidionis Monaſterienſis Exitum, ac Expugnationis nidi Anabaptiſtici continuationem, quæ ab obſeſſis aliquandiu ſuſtentata, variſque technis eluſa eſt, tum ſcil. per leoninam ac tyrannicam commeatus reliqui inter ſe ac cives diſtributionem: tum per privatorum colloquiorum ſeveram inhibitionem, ne forté popularis ſeditio inde ſuboritetur: tum denique per XII. Virorum ſeu Ducum creationem, quorum videl. operâ Rex tyrannidem ſuam pro lubitu abſolveret & obſidentium conatus eo diutius defatigaret. Sed tandem univerſalis defectus Commeàtus obſeſſos ad cibos non veſcos, ut famem ijs propellerent, quærendos adegit: quo Rex commotus mulieres, infantes, cæteramque intilem ac ſemi vivam turbam, ex urbe dimiſit, quo Commeatus, qui forte reliquus ſibi ſuiſque paucis ſufficeret, inſuperque Iudith† quandam ad Holofernum, id eſt Epiſcopum Monaſterienſem a medio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tollendum, ad caſtra obſidentium emiſit. Subſequitur deinceps invaſio ſeu Expugnatio urbis, quam Heresbachius noſter deſcribit à varijs cauſis, videlicet à Cauſâ movente ſeu irritatrice, tum antecedente, tum inſtrumentali ſeu miniſtrâ, tum denique à formâ expugnationis: Nam obſidentes ubi à transfugis urbis potiundæ rationem didicêre, ad locum ſibi demonſtratum accelerant, & foſſam tranſeuntes, ad valli propugnaculum ſcalas apponunt, ac per eas adſcendentes, excubitores conſopitos trucidant, urbemque fæliciter penetrant, noctis caligine & tempeſtate adjuti. Anabaptiſtæ fruſtra reſiſtunt, tandemque ad deditionem vitæque deprecationem adiguntur. Maxima cædes fit ac ſtrages in ſeditioſos: Præda quoque per aliquot dies indagatur, & inter Epiſcopum ac milites diſtribuitur: Rex & Reginæ aliquot capiuntur, & in vinculis, cum regio vicario aliјſque ducibus, aliquandiu detinentur, tandomque Supplicium de iјſdem ſumitur. Atque is Tragicus exitus regni Anabaptiſtici fuit. Conſilium Authoris ſubnectitur, quo hiſce malis inpoſterum occurri poſſit, Epiſtolaque concluditur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

CAP I.

Conſummatiſſimo, Clariſſimoque viro D. Eraſmo Roterodamo, Theologiæ omniſque melioris literaturæ Antiſtiti ſummo, Conradus Hereſbachius S. D.

COmmodum in aulam ad Calend. ni fallor, Octobris reverſus literas ad me tuas offendi è nundinis Fräcofordienſibus allatas. Quæ ſané impenſé non mihi ſolùm, cui non poſſunt non eſſe mellitiſſimæ, ſed cùm Principi, tùm proceribus aliquot, quibus eas oſtẽtavi, vehementer gratæ fuerunt; nimirum quòd de ſtatu ac valetudine tuâ nos certiores redderent, animique in nos tui, veterem benevolentiam declararent. Iam enim diu nihil de rebus tuis cognoveram ipſe, niſi quantum è literis ad Principem datis, eque grammatophoroo *Comitum Rennenburgenſium pridem rogitando, ſubodorari licuit. Scripſeram jam anté, nundinis opinor Aprilibus ad te: verùm quando tu me nihil ſcribere conquereris, ſubdubitare cæpi, an literæ tibi redditæ in hoc turbulento ſæculo, quo nihil propé quantumvis ſanctum, inviolatum ſperari*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

poſſit. Ac verò ſcribere de integro parantem, primum febris ardentiſſima prohibuit, quæ circa Sirij ardores me corripiens, menſes aliquot periculoſé ægrotantem detinuit. Id quod mihi cum plæriſque amicis familiaribuſque commune fuit. Nam & Cancellarius 1. Gogrevius *ac* Præpoſitus Flattenus *Pauló ante, ad vitæ uſque deſperationem ex eodem morbo decubuerunt. Non deerant, qui* 2. Moonachoon kai toon hieroon *devotioribus adſcriberēt metuentibus, Eccleſiaſticæ Politiæ conſtituēdæ apud Principem admonitores eſſemus. Deinde ſub nundinas autumnales mihi paululum reſtitutus, omninó rumpere ſilentium ſtatueram: ſed abreptus in Comitatu quodam Principis, id propoſiti rurſum coactus ſum ſuſpendere. Interim tuæ literæ meas prævertentes, quod ſponte facturus eram, violenter extorquent. Et quia rerum hic ſtatus exigebat, ut ſcriberem prolixiuſculé, ſi ſuccedat, tarditatem illam ac ſcribendi raritatem (ut tu vocas) verboſitate compenſabo.*

Principió igitur, quod de valetudine meâ ſolicitus ſis, veterem tuum agnoſcens candorem, habeo gratiam. Deinde quòd ſcribis, te cum chiragrâ podagràque atque adeò hologrâ luctari; vehementer dolet, illâ te carnificum premi tyrannide, ac non potiùs ani-

mum

mum tuum tranquilliſſimo domicilio in communia commoda literarum provehendarum conquieſcere. Relegandi erant hi tyrani 3. ad Sunadelphous ptochoo tarannous 4. *Ocioſosque & obeſos ventres. Egmondanos atque Stunicas, apud quos hi & otij & pabuli pluſculum reperißent. Verùm ſcit tua prudentia, hanc eſſe naturæ neceſſitatem, ut corpus ætate provectiore reddatur imbecillius,* 5. *multaque ſenem circumveniant incommoda, cum quibus magnopere pugnare, nihil aliud fuerit, quàm,* 6. Theomachein *tametſi non deſunt, qui has longevitatis pediſſequas interpretentur. Cæterùm haud ſcio, an ſit mihi ſenectus provectior optanda, quæ his comitibus perpetuò conſtipetur. Tolerabiliora tamen incommoda, quam diu animi vigorem non exſtinguunt: quem certé neutiquam in te deficere, crebra tua eademque abſolutiſſima, veluti* Kukmia aſmata *teſtantur monumenta, adeo ut hac parte vel cum Neſtore, Platone, Iſocrate, aut Catone, contendere poſſis.* 8. Kaloon gar kai æ opoora kalæ.

Hypomnemata & Notæ Th. Strackij.

1. GOgrevius ac Flattenus] Iohannes Gogreve Cancellarius principis Clivenſis Guilielmi

 lielmi

Ioh. Gogreve Cancellarius Iuliacenſis. Ioh. Flatten. Præpoſito Cranenburgenſis.

lielmi in Ducatu Iuliæ fuit: *Iohannes* vero, *Flattenus Scholaſter Aquenſis &* præpoſitus Eccleſiæ Cranenburgenſis. Vterque veræ reformationis Eccleſiaſticæ amans; quibus cum hujus Epiſtolæ authore Ducatus Cliviæ, Iuliæ & Montium multùm debent: quia ſine dubio horum operâ factum eſt, ut paſſim in Ducatibus iſtis, ſinceræ doctrinæ locus datus ſit.

Devotio Monachorum mira.

2. *Monachoon Kai toon hieroon*, devotioribus] Mira & ſingularis plane iſta devotio Monachorum & ſacrificulorum eſt, inprimis eorum, qui hodie ſocietatem Ieſu jactant, quos experientia aliquoties comprobavit, diſcipulis ſuis odium magiſtratûs reformationem piam tentantis inſtillare, inque ejus jngula ac viſcera ſicas & pugiunculos vibrâſſe, æternis pręmijs dignum facinus judicare; veteres abuſus & ſuperſtitiones idololatricas Papiſtarũ partim impudenter negare, partim aſtutè incruſtare mordicuſque detendere. Id quod vel maximè Societatis ejus hominibus à beato patre ſuo *Ignatio*, commendatum eſſe, *M. Becanus in lib. de Repub. Eccleſiaſt. in præfat. ad Paulum V. Papam* jactat, videl. ne Romanæ Sedis authoritas detrimenti aliquid patiatur. Conſulatur hac de re *Claſſicum belli ſacri Caſparis Scioppij*.

Monachi Eraſmi hoſtes.

3. *Ad Sunadelphous ptoochoturannous* hoc eſt, ad Fratres Mendicorum Principes ſeu mendicantes tyrannos Monachos, Eraſmiomaſtiges, quales inter cęteros *Nicolaus Egmondanus*, *N. Stunica*, *Edoardus Leus* & *Iacobus Latomus* fuére, qui partim ſcriptis, partim atris dentatiſque Concionibus in eum invehebantur, quàm primum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

primum opus literarium ab eo in integram reſtitui cernerent. In horum quemlibet verè competit, quod Eraſmus in epiſt. ad Georgium Halvinum de quodàm ſcripſit: *Monachus eſt, niger eſt, nihil niſi venter eſt*, Item, *Oblatrant unus & alter*; Toon ptoochoon *ſed in abſentem*. Et ad Georgium Bovillum: *Conſpirant perſonati quidam hiſtriones, qui Curios ſimulant, & procul allatrant, coram nemo verbum*. Deniqúe ad Germanum Brixium: *Neqúe*, ait, *clam eſt, quàm hic inviſæ ſint bonæ literæ, Turanneuonoon monachoon tinoon pſeudonumoon* (id eſt monachis quibuſdam falſo nomine vocatis & ineptis Theologis regnantibus) *qui facilé Paphlagonibus ac Midis imponunt*.

4. *Ocioſos & obeſos ventres*] Elegans Monachorum hodiernorum epitheton, cujus rationem Eraſmus reddit in Epiſt. ad Chriſtoph, Eſchenveldium Telonem Popardienſem ſcribem: *Dedecoroſum eſt, quòd Sacerdotes & Monachi per luxum & ocium ventri vivunt, ſeque gulæ totos conſecrant, dum telonæ bonas literas amplectuntur*. Hinc triti verſus: Monachorum deſcriptio.

O Monachi, ſtomachi veſtri ſunt pocula Bacchi;
Vos eſtis (Deus eſt teſtis) fœdiſſima peſtis.

Vnde pro Symbolo ſuo jactare ijdem jam pridem viſi ſunt, quod ille Epicuri de grege porcus apud *Horatium lib. 1. Epiſt. ad Lollium*: Eorum Symbolum.

Nos numerus ſumus & fruges conſumere nati,
Sponſi Penelopes, nebulones, Alcinoiqúe,
In cute curandâ plus æquo operata juventus.

Breviter, res ipſa oſtendit, eorum collegia ſeu

lustra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Eorum Collegia. luſtra potius plena eſſe fædiſſimarum libidinum, quas putant eſſe voluptates conceſſas, non dignas pænâ, denique tanta vis ſcelerum in plęriſque hæret, ut cum filio Pelopis meritò exclamare & poſſint & debeant:

Nolite hoſpites ad me accedere!
Ne contagio bonis umbráve obſit.

5. *Multaque ſenem*] Sententia eſt *Horatij*, *in libro de Arte poët*, ubi ait.

Multa ſenem circum veniunt incommoda.

6. Theo machein] id eſt, *bellum cum Deo ſive adverſus Deum ſuſcipere*, ſicut Phariſęus Gamaliel ad collegas dicebat Mæpote kai theomachoi Eurethæte hoc eſt, *ne etiam cum Deo pugnare comperiamur*, Act 5. 39. Nota eſt fabula de Gigantibus cælum obruere conantibus, apud poëtas.

Act. 5. 39.

7. Kuknia aſmata] Cycneæ ſeu olorinæ Cantilenæ. De Cycno enim referunt, quòd imminente morte dulciſſimè cantet. Vnde *Martialis*:

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ,
Cantator Cycnus funeris ipſe ſui.

Et Ovidius *in Epiſt. VII.* quæ eſt Didonis ad Æneam.

Sic, ubi fata vocant, udis abjectus in herbis,
Ad vada Meandri concinit albus olor.

Hiſce doctorum virorum præclara & elaborata ſcripta, quę abijs vicinâ morte eduntur, comparari ſolent: ſicut (exempli gratiâ) *Henr. Bullingerus de brevi expoſitione Chriſtianæ fidei Huldrichi Zwinglij in Prefatione* ait: *Quanquam is omnia ſua clare, circumſpectè & dilucidè dixerit: hoc tamen libello ſeſe veluti ſuperans, de verâ fide*

râ fide neſcio quid cycneum vicinâ morte cantavit.

8. Kaloon gar kai hæopoora kalæ. *Bonorum enim laborum glouoſus eſt fructus.* Gnome ex *libro Sapientiæ cap.* 3. 15. petita.

CAP II.

P*Orró feſtivum eſt hoc, quod* 1. Peri tæs Epis trateiæs *Monaſterienſium ludis: etiamſi res nobis hic geratur minimè ludicra, ut qua* 2. Pollas iphthimous pluchaiaidi, Sproiapſen *Atqui ego* 3. Exoo beloon, *ſpectator eſſe malui, quam fabulæ tam triſtè atque cruentæ adhiberi actor. Opinor te jam pridem Tragædiæ hujus Protaſin audiſſe, nempe* 4. *in ſuperiori Germaniâ cæptam per choragos quoſdam Pſeudoprophetas, homines indoctos è rudi plebe, ſcilicet ex ſutoribus & veſtiarijs vanâ conſpiratione auctos, qui literas ne guſtârunt quidem: quum tamen has Spiritus Sanctus per Scripturam teſtetur, eſſe* 5. *certiſſima media & inſtrumenta ad rectè* Scrut*andam intelligendamque doctrinam. Qui,* 6. *quum illic tentatis omnibus, reliquos actus abſolvere non daretur, ad nos ſecundo quidem Rheno defluxére, præſertim occupato ſemel Monaſterio, urbe quum ampliſſimâ, utpote quinque Collegiorum, ac totidem Parochiarum Capaci, tùm ad hoc negocium gerendum idoneo receptaculo.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ceptaculo. Atqui, quemadmodum etiã in coronide epiſtolæ tuæ flagitare videris, ut Regni hujus auſpicia, progreſſum atque adminiſtrationẽ deſcribam, neque akephalæn *fabulam narrem, eandem tibi Pauló altius repetam.*

Hypomnemata & Notæ Th. St.

1. PEri *tæs Epistrateias*] De Expeditione adverſus Monaſterienſes Anabap. ſuſceptâ.

2. *Pollas iphtimous pſuchas* & cæt] id eſt, *Multas generoſas animæ ad inferos miſit*: ſicut de Achillis furore cecinit *Homerus Iliad. a.*

3. *Exoo beloon*] id eſt, extra teli jactum, quæ Phraſis *Xenophontis* eſt, *Pœd.* 4.

4. *In ſuperiori Germaniâ*] Tradit de hoc præter *Sleidanum Bullingerus lib. 1. cap. 1. adverſus Anabaptiſtas*, & *Abrahamus Scultetus in Analibus Euangelij renovati, Decad. 1. pag. 76. 77.*

& 5. Choragos Anabaptiſmi præcipuos nominant *Nicolaum Ciconiam, Marcum Stubnerum, Martinum Cellarium, Thomam Muntzerum, Phifferum, Melchiorum Ringgum*, & alios quoſdam, qui circa annum Domini 1521. & ſequentem 1522. in eâ parte Saxoniæ, quæ eſt ad Salam flumen exorti ſunt, paſſimque deinde oberrantes ſemina fanaticæ illius ſectæ, quam Anabaptiſticam dicimus, ſparſerunt, inprimis *Ciconia & Muntzerus*: quorum ille ſe penitus literarum imperitum ſimulans, ſitique divinitus ſcientiam ſalutarem contingere prædicans, plurimos ex plebe imperitâ & ſimplice deceptos, falſitate opinionis pernicioſæ complebat: hic vero homo

Anabaptiſmi choragi præcipui.

Ciconiæ fraus.

ro homo (ut ajunt) illiteratus quamvis eſſet, nihilominus quùm voce tum ſcriptis in publicum editis, errores ſuos in univerſam Germaniã diſſeminabat, primum *Cycneæ* in Miſniã, deinde *Alſteti* ad fines Thuringiæ & Saxoniæ. Quo mox ejectus *Norimbergam* ac in ſuperiores Germaniæ partes irrepſit: inde in Helvetiam proficiſcẽs, ubiq́ue ſeminibus furoris ſui ſparſis: Deniq́ue in *Thuringiam* poſt tempus bimeſtre reverſus, *Mulhuſium* Eccleſiæ novæ condendæ ſedem delegit, ubi magnus ad eum concurſus fiebat, ipſeq́ue folles ſeditionũ ſedulus inflabat: ſicut poſtea tumultus ruſticorum per *Sueviam* & *Franconiam* alijſque in locis ſatis comprobavit.

Muntzeri furor.

5. *Literas certiſſima eſſe media*] Quod Cognitio linguarũ certum ſit mediũ ad rectè ſcrutandam intelligendamque doctrinam, ex eo liquet, quod Deus quoties Prophetas Doctoreſque Eccleſiæ ſuæ deſtinare vellet, eoſdem donis his inſtrueret: ſicut abundè liquet ex exẽplo, Saulis. 1. *Sam*, 10, 6, 9. Moſis, Davidis, Salomonis, & Apoſtolorum, *Act*, 2, 14. Atque ideò *Paulus Deogratias agit, quod diverſis linguis loquatur*, 1, *Cor*, 14, 18. Quare hi homines turpiter errãt, quũ Apoſtolorũ ſe quàm ſimillimos arbitrantur, quũ artiũ & linguarum rudiſſimi Scripturas interpretantur.

Ruſticorum tumultus.

Cognitionis literarum neceſſitas.

1. Sam. 10. 6. 9.

Act. 2. 14. 1. Cor. 14. 18.

Anabaptiſtarum error turpis.

6. *Qui quum illic etc,*] Bellum enim ruſticanum plus minus centum millium ruſticorum cruore nobilitatum nefandos illorum conatus diſſipabat, captis illorum ducibus, *Muntzero*, alijſque, poſteaque capitali ſupplicio affectis. Huic accedebat alacritas miniſtrorum, quos Deus Eccleſiæ, ad fraudulentos & rapa-

Ruſticorum bellum cruentum valde.

ces

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Euangelicorum miniſtrorum alacritas in oppugnandi, Anabaptiſtis.

ces hoſce lupos abigendos, tùm forté dederat, qui maſculè fanaticis hiſce Spiritibus reſtiterunt, accincti gladio verbi. In Saxoniâ *D. Lutherus*, *Philippus*, alij. In Helvetiâ apud Tigurinos, *Zwinglius* cum collegis; apud Baſilienſes *Oecolampadius*: Idem à Bernenſibus, Argentoratenſibus, alijſque Dei viris factum eſt. Quare errones hi ducem ſuum ſequuti, qui

Luc. 11. 24.

quum à quopiam exierit, tranſit per loca arida, requiem quærens, *Luc.* 11. 24. à Germanis ſuperioribus devictis, ad Weſtphalicas oras cęteraſque Inferioris Germaniæ partes, acceſſerunt, ad venenata ſemina ſua diſſeminanda. Qui copioſiorem harum rerum Hiſtoriam deſiderat, legat *lib.* X *Hiſtor. Ioh. Sleidani* & II. *libr. adverſus Anabaptiſtas H. Bullingeri*, *Cap.* 8. *pag.* 52. *&c.*

CAP. III.

Primum 1. *in hac urbe Euangelij ſincerioris, ut ferebatur, prædicationem*, 2. *invito ejus loci Principe Epiſcopo*, 3. *Democratia tuebatur, ſeque adverſus violentiam Principis, ſi forté illorum propoſitum impedire vellet, commeatu, machinis munitionibuſque, etiam ad obſidionem tolerandam, præparavit. Fit enim ferè, ut conſcientiæ vulgi Obverſantibus opinionibus varijs, huc atque illuc impulſæ in dubium conſtituantur, & prorogatâ vel denegatâ à Principibus juſtâ reformatione; vulgus nullius*

lius rei bonæ author, ipſum, conſtituere ordinationes moliatur. Semper etiam cum 4. verbo Dei exoriente errores ſimul exortos reperimus: 5. ut nullis ætatibus defuerint Antichriſti, quos Apoſtoli & ipſe Chriſtus venturos prædixit. Meminiſti olim, 6. Hadriano imperante, 7. Cochebam Judæum prædicâſſe, ſe unum eſſe verum illud ſalutis ſidus cælitùs delapſum, cauſâ populo ſalutis reſtituendæ, & quanta illi turba adhæſerit. Et in Cretâ 8. tempore Theodoſij Judæum alium, 9. qui ſe Moſen eſſe, affirmabat, & ut quondam Iſraëlitas per mare rubrum duxiſſet; ita etiam pollicebatur ſe ſimili miraculo Judæos ex eâ Inſulâ per mare illæſos ad terram promiſſionis perducturum. Eſt 10. tempore Heraclij exortus in Arabiâ Mahumet, qui & ipſe populum pellexit vanâ ſuperſtitione. Ad eundem modum nunc ejuſdem Spiritus exorti 11. Anabaptiſtæ, miræ quâdam ſanctimoniæ ſpecie vulgo imponentes, ſollicitanteſque ut ſe, neſcio in quas, regiones ſequantur: & qui promiſſis eorum perſuaſi, hi velut enthuſiaſmo excitati ſequuntur eos, relictis & re familiari & neceſſariis: quanquam initio populus ſic in univerſum fanatico quodam impetu rapiebatur, ut propemodùm ſuum quiſque caput protegere coactus fuiſſet: ſimpliciter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

inſanire homines dixiſſes. Et ſic ut verum dicam, multi hac in urbe cives à circulatoribus quibuſdam circumventi, non tam pietatem, quàm licentiam, & verbi diſpenſatores tyrannidem atque popularem favorem captare magis, quàm populi ſalutem, viſunt. Initio tamen quædam in abolendis abuſibus & impijs moribus, recipiendâque ſincerâ doctrinâ, non omnino inepta proponere videbantur. 12. Et ſucceſſiſſet fælicius, ni malus ille ſaluti hominum invidens benè cœpta intervertiſſet; nimirum veritus, ne populus illic pro humanis ſomnijs, proque Eccleſiaſticorum pompâ, luxu & crapulâ, ſinceram Chriſti doctrinam, moreſque magis ſobrios ſanæque doctrinæ conſentaneos, amplecteretur.

Si quidem cogitavit hic ſibi vigilandum, modiſque omnibus enitendem, ut Scyllam vitantes impelleret in Charybdim. Et ſucceſſit pulcrè. Nam dum omnes omnium propulſatarum factionum ad Monaſterium, ſub prætextu verbi, ceu commune Euanghelicorum Aſulon, *confluentium profugi ſe recipiunt; Cacodæmon Euangelij tritico mox 13. Anabaptiſtarum, 14. Sacramentariorum, 15. Pſeudoprophetarum, 16. Montanorum, 17. Valentinianorumque Zizania adſpergit, quæ continuò (ut eſt ma-*

larum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

rum herbarum mira fertilitas.) Euange- ſemen protriverunt. 18. Sub Papatu om- ia tranquilla, 19. quemadmodum filijs Iſ- ëlin Ægyto: verum ubi Ægypto egreſſi & ij Dei facti, cœpit illorum ſaluti inſidiari atan, & cœperunt tumultuari, & ſeditio- s movere: Ita nunc quoque videns, veram ſtificationis doctrinam emergere, & Sa- amentorum uſum genuinum oriri, ſectas ſeditiones excitat. Populus autem, ut eſt rum novandarum avidus Anabaptiſmi centiam facilé excepit.

Hypomnemata & Notæ.

IN *hac urbe Euanghelij ſincerioris*] De quo ſic *Sleidanus lib.* 10. *comment. rerum in orbe ſtar. pag.* 267. & *Bullingerus lib.* 2. *adverſus A- abapt. c,* 8. *pag.* 53. 4. Eſt non procul ab urbe Ionaſterio, *divi Mauritij* templum: in eo do- bat euangelium anno ſalutis noſtræ 1532. *ernardus Rotmannus*, frequenti civium audito- o: Item, mox quidam è civibus præſtantiores, urbem hominem recipiunt: quumque à tem- is excluderetur, foris in porticu ſuggeſtum ei llocant: augeſcente vero indies numero civi- n & auditorum, poſtulatur à pontificijs, ut mplum ei patefaciant: ſin minus, vi pate- ctum iri. Non multo poſt, ille de conſilio electorum populi; miſſis literis in vici- n Heſſiam, Lantgraviæ ditionis, petit tos aliquot bonos atque doctos, ad ſe mitti,

Monaſterij Euangelium à Rotmanno docetur.

Haſſi miniſtros Euangelij eódem mittunt.

mitti, qui una ſecum Euangelij ſementem ibi faciant: itaque Marpurgo bini mittuntur: qu quum eò veniſſent, communi conſilio ſummam

Eorum actio apud Monaſterienſes adverſus Papatum.

religionis in triginta novem capita referunt, ea que ſenatui tradunt, ſimul promittentes, paratos ſe hęc teſtimonijs ſacrarum literarum pro bare & oſtendere, Papatum Deo verboqu ejus adverſari. Senatus Sacerdotes & omne doctos in curiam venire jubet, & ea, qua diximus, capita proponit, & omnibus locum dat ea confutandi teſtimonijs ſacrarun literarum. Quum vero doctiſſimi quique & reliqui omnes reſponderent, ſe nihil habere qu

Pontificij Monaſterienſes doctrinam ſuam tueri nequeunt.

hæc oppugnent, deinde non eſſe hunc idoneum locum diſputandi &c. tum ſenatus, quandoquidem nihil habeant Pontificij, quo ſuam doctrinam tueantur, & Euangelicorum oppugnent & falſitatis convincant, jubet ut impoſterùm à docendi munere abſtineant, & Euanghelicis doctoribus liberam Euangheli prædicationem permittant. Id quod factum eſt. Conſulatur *Staniſlai Hoſij libellus de Secti & hæreſibus. Pag.* 28. 29.

Franciſc. VValdeccenſ. Epiſcopus Monaſterienſ. Fridericus à VVijdâ.

2. *Invito ejus loci P. Epiſcopo*] Epiſcopus erat Comes *Franciſcus Waldeccenſis*: proximè ante ipſum fuerat Archiepiſcopi Colonienſis frater germanus *Fridericus Comes à Wijdâ*, qui non ita pridem ſponte loco deceſſerat, privatâ vitâ contentus. *Sleidanus ibid. pag. mihi*. 268.

Reip. ad miniſtrationis formę tres. Monarchia.

3. *Democratia tuebatur*] Reipubl. adminiſtrationis tres formæ vulgò traduntur: Prima, in qua unus rerum potitur, omniaque ad juſtitiæ æquitatiſquè regulam moderatur, *Monar-*

chia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

hia vocatur, qualis fuit Babylonica, Perſica, Græcorum ac Romanorum. Proxima, in quâ ptimates virtute præſtantiores certo numero ubernationem ſuſtinent, vocaturque *Ariſto-ratia*: cujus formam olim Lacędæmoniorum, t teſtatur *Ariſtoteles Polit. lib. 2. cap. 4.* & odie Venetum, & unitarum Belgij Provin-iarum Reſp. exhibere viſa. Quæ ſi degeneret paucorum tyrannidem, qui neglectâ publicâ tilitate privatis fortunis conſulunt, *Oligarchia* ominari ſolet, nempe ex paucorum potentiâ atum Imperium. Poſtrema popularis eſt gu-ernatio *Democratia* appellata, in quâ omnia ad qualitatem diriguntur & honores ac functio-es populi ſuffragijs conferuntur, qualis apud Ielvetios eſſe videtur: quæ ſi degeneret in ſedi-onem, at quiſque ſibi tanquam populi partem ontendat publicam poteſtatem vendicare *A-archia* & *Ochlocratia* dici poterit. De quibus onſule *Hereſbachium lib. 2. de Rep. Chri-iane adminiſtrandâ, cap. 1. pag.* 199. 120. 191. uænam vero ex his tribus regiminis civilis for-is melior ſit, *Calvinus lib. 4. Inſtitut. cap.* 20. *rſ.* 8. docet ſimpliciter definiri non poſſe. Vi-e ipſum doctè & eleganter de ſingulis formis bidem differentem.

Ariſtocratia.

Oligarchia.

Democratia.

Anarchia.

4. *Verbo Dei exoriente errores ſimul exortos*] icut, Dominus noſter Ieſus Chriſtus in parabo-l de Tritico & Zizanijs, *Matth.* 13. 26. exſerté robat, inquiens: *Quum vero germinâſſet herba fructum edidiſſet, apparuerunt etiam Ziza-a.* Ad quæ verba *Chryſoſtomus ſuper Matth.* *mil.* 47. *Pag.* mihi 260. *Illud* (inquit)

Verbo Dei exoriente errores ſimul exorti ſunt.

Matth. 13. 26.

Chryſoſt. homil. 47. in Matth. pag 260.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

profectò diaboli artibus aſtuté fieri ſcire debem
ut veritati ſemper errores connexi atque inſer
per ſimilitudines facilè decipiant leviores : pro
terea non alia ſemina, ſed zizania immixta dix
quæ tritico ſimillima ſunt. Sic quamprimũ
Deus ad parentes noſtros loquutus eſt in Par
diſo; de Serpente quoque ſubjungitur : *& ſer*
Geneſ. 3. 1. *pens dixit mulieri. Geneſ. 3. 1.* Sic Chriſto Apo
ſtolos ſuos emittente, Satan Pſeudo-apoſtol
ſuos quoque emiſit : & Simone Petro Euang
lium annunciante, Simon Magus quoque
hæreſes diſſeminandas excitatus eſt. Denique
ex ſtatu primitivæ Eccleſiæ apparet : quo eni
latius ſpargebatur verbum Dei, incorruptibi
iſtud Eccleſiæ ſemen, & quo magis dilatabat
Eccleſia, eo plures hæreſes emerſerunt. S
denique ad finem uſque ſeculi futurum eſt,
ubicunque ſincere verbum Dei docetur, ill
inſidiæ ſtruantur doctrinæ à Satana, ad purita
tem ejus collutulandam. *Impoſſibile enim e*
(ait idem Chryſoſtomus) *bonum aliquid fier*
Idem homil. 33. in Act. Apoſtol. pag. 175. *quin ſimul etiam pullulet malum. Itaque ne tur*
bemur, &c. *Si enim nullus eſſet deceptor veri*
tatem invadens, non foret vehemens & fervidu
veritatis amator. Homil. 33. in Act. Apoſtol
pag. 175.

Antichriſtiani impoſtores nullis ætatibus defuerunt. 5. *Vt nullis ætatibus defuerint Antichriſti*
Teſte *B. Petro 2. Epiſt. 2. 1.* & *Iohanne 1. E*
piſt. 11. 18. Eleganter viciſſim Chryſoſtomus.
Ne doleamus quòd ſectæ ſint : Et pſeudochriſt
etiam Chriſto inſidiari voluerunt, ante hoc &
poſt hoc, ut veritatem adumbrarent, ſed illa
magis fulget manifeſtaque eſt ubique.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

oc & ſub Prophetis fuit, fuerut Pſeudoprophetæ, ex comparatione illi magis claruerunt. Etem morbus ſanitatem manifeſtam facit, & tebræ lucem, & tempeſtas tranquillitatem. Non ſſunt dicere Græci, quòd Prophetæ & Apoſtoli poſtores ac magi fuerint. Illi enim redarguti nt. Hoc & Moſi accidit. Permiſit Deus aliquid agis, ne magus putaretur eſſe Moſes. &c. Nihil bis nocent impoſtores, ſed meliores potius reddunt, ſi quis rectè conſideret. Hæc ille: homil. 46. Act. Apoſt. pag. mihi 237.

Nocere iidem nobis non poſſunt. Chryſoſt. hom. 46. in Act. Apoſt. pag. 237.

6. Hadriano imperante] Fuit hic Ælius Hadrius conſobrinæ Trajani filius, & Trajæni in nperio ſucceſſor; cujus imperij initium, juxta llarminum in Chronologiâ in annum Chriſti o. in cidit, juxta Ab. Bucholtzerum verò in Inc. Chronol. in annum 118. & imperavit annos . & menſes 11. Qui (ut refert Bartol. Platinâ in itâ Alexandri & Xiſti Rom. Epiſcoporum, g. 16 & 17.) imperium accipiens, primò quiem Chriſtianis adverſatus eſt, poſtea cognitâ orum religione & pietate, in eos admodum beeficus fuit. De populo Romano bene-meritus ater patriæ ſtatim appellatur: ejuſque uxor ugustæ nomen ſuſcepit. Vtrâque verò linguâ ruditiſſimus & leges multas compoſuit, bibliohecam inſignem Athenis retulit, Plutarchi Cheronæi, Xiſti, Agathoclis & Enomai Philoophi doctrinâ ac familiaritate delectatus. Atheienſibus autem leges petentibus, ex Draconis t Solonis ſententiâ jura cõpoſuit. Idẽ Cochebæ ucis Iudaicæ factionis atque Iudæorũ omnium ertinaciã ultimâ cæde perdomuit, præcepitque ne

Hadrianus Imperator.

Cocheba Iudaicæ factionis caput.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ne cui Iudæo facultas introeundi Hieroſoly-
mam daretur, Chriſtianis tantum modo civita-
te permiſſâ, quam mænibus & ædificijs inſtau-
rans, de ſuo nomine Æliam appellavit. Qu-
moriens hos verſus feciſſe dicitur:

Animula vagula, blandula
Hoſpes comeſque corporis,
Quæ nunc abilis in loca
Pallidula, rigida, nudula:
Nec ut ſoles, dabis jocos,

7. *Cochebam Iudæum*] Factum hoc anno Chri-
ſti CXXXIV. hoc eſt, anno XVI. Hadriani
Iudęis à Romanis palàm deficientibus, & ad
arma verſis, ſub Bar-Cochebâ factionis duce
viro (ut *Euſebius in hiſtor. Eccl. lib. 4. c. 5.* ait,)
crudeli & ſceleſto, qui ſpecioſo titulo Iudæos
fefellit, *Stellæ filium* ſe nominans, (id enim He-
bræis *Bar-Cochab* eſt.) Interpretatus vero de ſe
Num. 24. 17. eſt illud *Num. 24. 17. Orietur ſtella ex Iacob. Ex*
vocabulo ſuo (inquit Euſebius.) *Iudæis velut vi-*
libus mancipijs perſuadebat, ſe ob ſalutem eorum
ſidus magnum cælitus eſſe delapſum, ægris morta-
libus longâ obſcuritate damnatis ferre lucis auxi-
lium. Hæc ille. Qui dum hoc fuco multa
Iudæorum millia in naſſam ſuam traxiſſet, bien-
Tynius Rufus Preſis Paleſtinæ. nio poſt à Tynio Rufo Palæſtinæ Præſide ſupe-
ratus, & unà cum gregalibus ſuis, id eſt, Iudæis,
deletus eſt. Vnde pro *Bar-Cochebâ*, filio ſtellæ,
Ben-Cozba, id eſt, filius mēdacij jure dici potuit.

8. *Tempore Theodoſij*] Fuit hic *Theodoſius* Mag-
nus Auguſtus declaratus & Orienti præfectus,

circa

circa annum domini 379. Imperavit annos XVI. Imperator optimus, bello & pace præſtantiſſimus, Eccleſiæ inſtaurandæ & Reip. reparandæ natus, orthodexæ doctrinæ amantiſſimus, atque ſummis quoque Principibus comparandus, ut ſcribit *A. Bucholtzerus in Indice Chronol.pag.* mihi 212. Hic Theodoſius, teſte *Auguſtino*, dicere ſolitus eſt, magis ſe gaudere, quòd membrum Eccleſiæ Dei eſſet, quàm quòd in terris regnaret. Theodoſij Imperatoris pij laus. Ejus Gnome.

9. *In Cretâ Iudæum ſe Moſen eſſe.*] Vide *Nicephorum lib.14.cap.4.* & *Hiſtor. Tripart. lib.12. c.9.* De hoc nebulone porrò traditur, quòd poſtquam plurimos præſtigijs ſuis circumveniſſet, ut relictis omnibus eum ſequerentur, eos in æditam petram mari impendentem duxerit, utque ſe in mare dejicerent, monuerit, fingens nimirùm fore, ut ſicco pede per id tranſituri eſſent. Quo ſuaſu ſuo multos miſerè ille perdidit; quum partim in petrâ colliderentur, partim aquis ſuffocarentur, quotquot ſeſe dimiſiſſent. Quum verò ſuperſtites ſe miſerè deceptos animadverterent, & fictitium hunc Moſen prehenſuri eſſent, ipſe evanuit, ut verè hinc ſuſpicari licuerit, Satanam humanâ larvâ indutum ſeductorem hunc fuiſſe. *Ille* enim, ut Chriſtus ait, *fuit homicida à principio & in veritate non perſtitit: non, enim eſt veritas in eo. Ioh.* 8.44. Moſes Gretenſis. Iohan. 8. 44.

10. *Tempore Heraclij exortus in Arabiâ Mahumet.*] *Heraclius* ſucceſſor Phocæ ad imperium devenit anno poſt Chriſtum natum DCXI. imperavit verò annos XXX. & decem men- Heraclius Imperator.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſes, ex devictis Perſis clarus, bonarum literarum & aſtrologiæ cultor eximius. Cujus Imperij anno undecimo (ſivè ut *Platina* ſupputat, duodecimo) *Mahometes Arabs*, vel, ut alij volunt, *Perſa*, nobili genere natus, patre, qui Deos gentium coleret, matre Hebraicâ Iſmaëlitici generis, vir adeo verſutus & acris ingenij, ut quum inter Chriſtianos diu verſatus eſſet, omneſque omnium, qui antè fuere ſectas cognoviſſet, novam quandam ſuperſtitionē introduxit, quâ (ut idem *Platina in vitâ Bonifacij V. pag.* 89. ait) propé noſtra religio exſtincta eſt. Impoſtor vero hic blaſphemus ad ſomnia & blaſphemas ſuperſtitiones fingēdas quaſi natus videbatur, fingens modo enthuſiaſmos, modo colloquium cum Spiritu Sancto & Gabriele Archangalo, &c. Qui à Perſis adjutus adverſus Heraclium, Orientalibus Imperij provincijs occupatis, regnoque ſibi ſtabilito, per *Sergium*, quændam Monachum Neſtorianum, *Alcoranum*, ex Iudaiſmo, Chriſtianiſmo & Paganiſmo conflavit, quo ex omnibus religionibus, quæ politiæ conſtituendæ, populiſque carnalibus alliciendis accommoda videbantur, in unum volumen congeſto, novam religionis formam cum novo regno orbi invexit, magno religionis Chriſtianæ detrimento. Nam tota Aſia & Africa, magnaque pars Europæ Mahumetanis Principibus ſubjecta eſt. Inſtant nunc Turci terrâ ac mari, ut nos tanquam cuniculos ex his Europæ latebris eruāt. De quo ſic porro *Platina in vitâ Honorij pag.* 90. refert: Qui Mahometes quum magnū ſe Dei Prophetam aſſereret, magicis artibus Aſianos & Africanos

Mahometes Arabs ſeu Perſa novę ſectę repertor.

Sergius Monachus Alcorani conflator.

Turci.

canos

canos deludens, ita populos quoſdam concitavit novâ à ſe religione imbutos, ut paulum abfuerit, quin omnino nomen imperij delerent, captâ Alexandriâ multiſque alijs Syriæ & Ciciliæ urbibus. Sarracenos ſectatores ſuos habuit, à Sarâ Abrahæ legitimâ uxore ita appellatos, quaſi legitimos divinæ profeſſionis ſucceſſores & hæredes, Sequutus eſt homo callidiſſimi ingenij hac in re Ieroboami exēplum, qui tribui ſuæ alios colendi ritus conſcripſit, ne unquam Iudeorum imperio ſubeſſent, 1, *Reg.* 12, 28. Hæc Platina.

Sarraceni unde dicti.

1. Reg. 12, 28.

11. *Anabaptiſt. mirâ quadam Sanctimoniæ ſpecie*] Initio enim (ut *Bul.* refert *lib*, 2, *adverſus Anab. cap*, 8, *pag.* mihi 52,) humiles & demiſſi erāt, nihil ſplendoris & magnificētiæ habētes, Nam clamabāt & invehebantur in omnē excellentiā, factum & magnificentiā, item adverſus gladium & poteſtatē magiſtratuū. Opes & honores erāt illis (ita ſimulabāt) nauſea Nihil loquebātur quā de mortificatione veteris hominis, de renovatione ſpiritus, de ſeparata & Deo commiſſa ac dicata vita: ſed revera ſpecioſo illo titulo renovationis ſpiritus nihil aliud quæſiverunt, quàm novum aliquod & magnificū imperium, in quo ſua voluntate & arbitrio dominarētur. Itaque primi hujus factionis ſcil. *Rotmānus*, *Ioh*, *Becoldus Leidenſis*, *Bern*. *Cnipperdolingus*, *Gerhardus Cippenbrochus* & *Bern*. *Crechtingus*, *etc*, occultè literas in vicina oppida & pagos, *Coeſveldiā*, *Dulmenam*, *Hammonā*, *Suſatum*, *Warendorpium* & *Oſnabrugam*, nec non *Weſaliam Clivorum*, *&c*, ad ſui generis homines mittunt, uti fortunis ſuis omnibus relictis, uxoribus & liberis, quā primū Monaſt.

Anabaptiſtarum hypocriſis.

Anabaptiſtarum Monaſterienſium Principes, eorumque factioſi Conatus.

veniant:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

veniant: quicquid reliquiſſent, fore ut cum uſurâ decupli recipiant. His excitati, magno numero Monaſterium confluunt, in quo mulieres erant, quæ maritos, & viciſſim mariti, qui uxores ſuas deſeruerant. Et ſic urbs iſta paulatim colluvie illâ Anabaptiſtarum repleta fuit. Euangelicis verò ac Pontificijs ex urbe diſcedentibus, Anabaptiſtæ eam ſibi vendicarunt, ædes pulcerrimas Canonicorum, Patriciorum & Senatorum aliorumque homines profligati & perditi ſibi uſurpârunt, funeſtum aliquid haud dubiò in totius orbis perniciem meditaturi, niſi Deus illorum cruenta conſilia antevertiſſet. Accidit id menſe Februario anni MDXXXIV.

Anabaptiſtæ Monaſterium undique confluunt.

Euangelici & Pontificij eo diſcedunt.

12. *Et ſucceſſiſſet fælicius, nî malus*] Sic *Euſebius in hiſtor. Eccl. lib. 4. c. 6.* Conqueritur, quod tempore Imperatoris Hadriani, quum jam refulgentibus in modum clariſſimorum ſiderum. Eccleſijs, ubique terrarum vigente etiam per omne genus hominum fide, qua cuncti pariter in Salvatorem ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum integrè & conſtanter crediderant: ille totius bonitatis æmulus dæmon, utpote veritatis inimicus & ſalutis humanæ hoſtis perpetuus, omnia molimina contra Deum Eccleſiamque verſans; qui priùs exteriùs eam perſequutionibus hoſtilibus oppugnaverat, nunc malignis quibuſdam viris & deceptoribus repertis, inteſtino illam bello quatere nititur, &c. Sic quoque idem Satan quod alijs in locis ad impediendum aut intervertendum Euangelium fecerat, ut factioſos Anabaptiſtas excitaret, id Monaſterij quoque fecit, magno

Satan Eccleſiæ perpetuus hoſtis.

piorum

piorũ damno & non abſque infamiâ Euangelij.

13. *Anabaptiſtarum Zizania*] Sparſit ea ibidem Satan uſus ad id miniſterio *Henrici Rollij*, quem Tractenſes ob Anabaptiſmum ſupplicio affecerunt. Is diſcipulum poſt ſe reliquit *Hermannam Stapredam Moerſenſem*, qui *Rotmanni* (cujus nuper memini) collega factus, ipſum ſeduxit, & Anabaptiſmo infecit: qui in publicis concionibus Pędobaptiſmum impugnabat, Deo abominationi illum eſſe, impudenti ore aſſerens. Cujus blaſphemijs applauſit tum quoque *Iohannes Becoldus* Sartorum Leidenſium ulcus, homo acumine ingenij, eloquentiâ ac vafritie ſingularis, ad contentiones excitandas quaſi natus. Is Anabaptiſmi prurigine agitatus, initió doctoribus Euangelij ſeſe inſinuabat, ſubdolè ex eis quærens, an parvulorum Baptiſmus ex Deo eſſet? Atque hæc fermé novem menſibus egit, ſæpé cum concionatoribus diſputando & altercando: Interim tamen clam, ubicunque poterat, Anabaptiſmi doctrinam diſſeminabat, cætus ſuos non niſi nocte convocans, ad peſtiferam iſtam luem ipſis affricandam. Vide *Sleidan, lib.* 10, *pag.* 269. & *Bullinger, lib.* 2. *contra Anab, cap.* 8. *pag.* 53-54.

Henr.Rollius Anabaptiſmum Monaſterij primus docuit.

Herm. Stapreda Moerſenſis.

B. Rotmannus.

Ioh.Becoldo Leidenſis.

14. *Sacramentariorum*] Sicut *Teſtamentarius* eſt Iuriſconſultis, qui vitiat aut ſubjicit Teſtamentum: Ita *Sacramẽtarius* eſt, qui depravat ſeu adulterat Sacramentum. Quo nomine *D. Lutherus* primò notavit, quotquot cum eo in doctrinâ de corporali præſentiâ carnis & ſanguinis Chriſti in Cænâ, & Orali manducatione ejuſdẽ, non facerẽt: non ſolúm *Carolſtadium & quos cæleſtes Prophetas*

Teſtamentarius Sacramentarius quid ſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Prophetas, illo vocat, ſed quoque D. *Zwinglium, Oecolampadium* alioſque, qui tamen maturè doctis & pijs ſuam ſinceritatem ſatis etiam hac in parte probârunt. Sic verò ingenuè *Oecolampadius in Præfat: Reſp. ad Confeſſionem Lutheri.* *Etiamſi*, inquit, *non tam carnali, craſſo & planè Capernaitico ſenſu de Sacramentis diſſeramus & pronuntiemus, non tamen idcirco Sacramentomachi, vel eorundem populatores, dici poſſumus. Plures equidem eſſe arbitror, qui nobis malè loquuntur, quàm quæ noſtra fides, quæque noſtra doctrina ſit, non dum intelligant, &c.* Item. *An verò Sacramentorum populatores eſſe ideò dicemur, quòd panem corpus Chriſti eſſe reverâ & eſſentialiter fateri nolumus. Iam ergo omnes Pontificij idem nominis nobiſcum ſortientur, imò ipſi quoque Lutherani ab eâdem illâ ſententiâ declinantes, in vel ſub pane Chriſti corpus latere dicunt*, & cæt. Vide prolixè *Tom.* II. *Operum Zwinglij, pag.* 479. Sic etiam *Zwinglius ibid. ad librum Lutheri de Sacramẽto, pag.* 382. *Sacramenta* (inquit) *porrò ignominioſè tractant & infamãt qui quod revera non habent ipſis tribuunt, & Sacramenta, quæ non aliud quàm ſacræ rei ſigna ſunt, ipſas res ſacras eſſe docent, qui denique creaturam creatori ſuo parem & æqualem faciunt. Hoc enim non Sacramentis modò, verum etiam ipſi Deo ignominioſum & blaſphemum eſt.* Hæc ille. Neutrum vero de doctoribus Eccleſiæ reformatæ dici poteſt. Neque igitur ſunt Sacramentarij. Conſulatur libellus D. *Chriſtophori Pezelij de Notis Sacramentariorum*, anno 1588. vernaculè editus, ejuſque *Apologia adverſus D.*

Oecolampadi apologia adverſus Lutherum.

Zwinglij dictum de Sacramentarijs.

Theologi Eccleſiæ Reformatę non ſunt Sacramentarij.

Hofman-

Hofmannum,anno 1591. confecta : ut & *Colleg. Philoſ. Theod. Rod, Goclenij ſenioris*, *Diſp.2.pag. 17. & Diſp.4.pag.33.* Neque itaque orthodoxa doctrina de Sacramentis, quæ in reformatis Eccleſijs ſonat, quamque author hujus Epiſtolæ ipſe profeſſus eſt, Satanæ Zizanijs annumerari poteſt; neque noſtri *Edicto Illuſtriſſimorum PP. Clivenſium* notantur, quod *contra Sacramentarios & Anabaptiſtas* antehac Duſſeldorpij editum eſt : quum Illuſtriſſimus Princeps *Guilielmus* cum univerſâ domoſuâ,eandem nobiſcum de Sacramentis confeſſionem publicè privatimque tenuerit.

Iohannes Matthiæ Propheta Monaſteriensis.

15. *Pſeudoprophetarum*] Inter quos nominantur *Iohannes Matthiæ Harlemius* Batavus piſtor,homo audax & multæ loquacitatis : hic viſiones & ſpiritum prophetiæ jactabat,ac authoritate Propheticâ mandabat,ut univerſi,qui in urbe ſint,omnes ſuas fortunas in medium deferant,neque quiſquam privati aliquid habeat,capitis propoſita pænâ. 2. Deinde,ut omnes libri, præter ſacra Biblia, in publicum deferantur,ignique tradantur.Item *duæ quædam puellę pithoniſſę*,quæ vaticinantes, ſi quid in bonorum adductione commiſſũ eſſet fraudis, denunciabant. Sic etiam inter vates, *Bernardus Cnipperdolingus & Iohannes B,Leidenſis*, nec non *Iohannes Tuiſcoſchurerius* emicuerunt, quorum ſuo loco mentio in hoc tractatu fit. Hos faber quiſpiam *Hubertus Trutelingus*, cui horum prophetarum facta & mores diſplicerent, *merdoſos prophetas* appellârat ; qui eo nomine accuſatus, ab ipſo prophetâ *Iohanne Matthiæ* miſerè cæſus eſt; ut

Puellæ pithoniſſę ibidem.

B. Cnipperdolingus I. Leidenſis. I. Tuiſcoſchurerius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

eſt: ut prolixè hoc ejus factum Sleidanus lib 10. pag. mihi 271. 272. recitat.

Montani ſeu Cataphrygæ hæretici. 16. *Montanorum*] Hi aliâs *Cataphrygæ* dicti à Montano, Phryge hæretico, de quo *Apollonius* apud *Euſebium lib.* 5. *c.* 10. ait: *Hic eſt qui docuit nuptias ſolvi, & qui jejuniorum leges primus impoſuit.* Nimirum abhorruit ab eſu carnium & conjugio, tanquam rem profanam cum Manichæis utrumque damnans: nihilominus impurus nebulo duo ſcorta *Maximillam* & *Priſcillam* aluit, ſeipſum Spiritum S. eſſe mentiens, teſte eodem *Euſebio lib.* 5. *c.* 13. Vide *Serm. LXVI. Bernardi in Cant. Cantic. fol.* 1039. *& ſeqq.* contra hoc inſtitutum, ubi doctè non minus quàm piè eos refutat. Floruit vero hæc ſecta circa annum Domini CLXXX. ſub Imperatoribus M. Antonio Philoſopho, L. Aurelio Vero, & Commodo.

Bernardus Serm. 66. in Cantic. fol. 1039.

Valentiniani hęretici. 17. *Valentinianorum*] Hi quidem Valentini cujuſdam Platonici ſectatores, (teſte *Platinâ in vitâ Teleſphori Rom. Epiſcopi, pag.* 19.) dicebant, Chriſtum de corpore Virginis nîl ſumſiſſe, ſed per eam tanquam per fiſtulam quandam purum tranſiiſſe. Alias quoque complures id genus hęreſes blaſphemi aſſerebant. Quorum lues ſub eodem Antonino Imperat. invaluit. Vide *Auguſtin. in lib. de hæreſibus.*

18. *Sub Papatu omnia tranquilla*] Neque id mirum: quia *quamdiu fortis ille armatus atrium* Luc. 11. 21. *ſuum cuſtodiebat, in pace erant ea, quæ habebat. Luc.* 11. 21.

19. *Quemadmodum filijs Iſraël in Ægypto*] Scil. omnia pacata atque tranquilla erant: quia

nullum

ullum Schiſma, nullaque ſimultas inter eos
orta fuit, quamdiu allijs Ægyptiacis unà ve-
erentur; ſed Ægypto egreſſis modò Nadab
Abihu alienum ignem coram Domino incen-
unt, *Levit.* 11. 1. modò Korab, Dathan & A-
ram, cum One filio Pelethi, contra Moſen in-
gunt, tumultuantes. *Num.* 16. 1. 2. modò de-
que univerſus populus Idololatriæ crimine
e polluit. *Exod.* 32. 1. *& ſeqq.*

Levit. 11. 1.
Num. 16. 1. 2.
Exod. 32. 1.

CAP. IV.

*E Ratque primum 1. acris inter Euan-
gelicos & Anabaptiſtas conflictatio,
deo ut* Pur tou ſchiſmatos *Epiſcopo poti-
dæ urbis ſpem injiceret. Jamque noctis
nticinio, oppidanorum alterius partis auxi-
, portam unam occupaverant Epiſcopi intro
ſtinati milites: ſed harum rerum conſcij,
ex pænitudine ducti, aut ſibi fortè metuen-
, conſilium manifeſtant: atque in hoc con-
tiunt Euangelici cum Anabapt., ut Epiſ-
i cohortes unanimiter repellant. Non de-
unt, qui affirmârent, Epiſcopalis cohortis
efectum Euangelico zelo permotum, ultrò
roceſſiſſe. Certum eſt, eundem ab Epiſcopo
lementer exceptum. Enimvero hoc impe-
repreſſo res apertò marte tandẽ geri cæpta.
uidẽ 2 Epiſcopus contractis copijs à vici-
s Principibus, qui ſuos quoque caſtigatis
onaſt. exemplo deterrere cupiebant, urbẽ*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

obſidere parat. Sed 3. Anabaptiſtarum fa
tio invaleſcens, majorque, pars vulgi licent
novandarumque rerum avida, meliorem n
gravatim ſuperavit, maximè quũ Anarch
bonorum conſtanter ab Anabaptiſtis præd
cari intelligeret: factumque, ut multi ver
euangelicæ pietati addicti urbe excederent
Hermãnus Buſchius. *inter 4. quos &* Buſchius *fuit, qui jam i*
Antonius Corvinus. *de ab initio Anabaptiſticæ doctrinæ aud*
ciſſimè reſtitit. Id quod Corvinus *etian*
à Principe Heſſorum miſſus, tentavit. S
uterque, quum argumentis nequidquam
agere ſentirent, furibundæ turbæ ceſſerun
Buſchius *pauló poſt in vicinâ urbe* Dulmen
ſi fatis conceſſit, vir certè meliorum literar
& ſincerioris doctrinæ acerrimus idemq
liberrimus vindex. Sed quid multa? quot
quot ab Anabapt. ſtare recuſarent, ſtatim 5
urbe exiguntur, nec tamen quidquam expôr
tare permittuntur. Major civium pars pro
ſcripta, urbem ac penates 6. proſelytis novi
que colonis, ac indigenis retinctis relinquer
coacta eſt. Illi veró in novas poſſeſſiones miſſ
donum ſcil, accipiunt Spiritus Sãcti, nẽpe pro
ſcriptorum civium bona. Atque hæc ſub ini
tio quadrageſimæ, anni triceſimi quarti ſupr
ſeſquimilleſimum geſta ſunt. Porro ubi fa
cultatibus, ſimul cũ urbe inſtructiſſimâ, poti
untur retincti; omnia in unum conferunt, &

. *per quatuor urbis regiones, culinas publicè* *ſtituunt veluti* Suſſitia *& cœnobia, Patriſ-* *ue tutelam jactantes, hoſtes provocant*, 8. *urres fanorum ſublimes atque ſumtuoſas de* *ciunt, tẽpla, ceu idololatriæ receptacula, de-* *olita in profanos convertunt uſus. Nam* *onaſteria & collegia jampridẽ depopulata* *nt, profugatis religioſis univerſis. Barbari-* *m autẽ eſt hoc, quod, præter publica docu-* *enta, inſtrumentaque literarum quæ exuſ-* *runt*, 9. *Bibliothecam ibidẽ* apud Fratres, *vocant, ex omni linguarum literarumque* *nere inſtructiſſimam Sacrilegi concrema-* *runt, tot egregia monumenta igni perdẽtes.*

Hypomnemata & Notæ.

INter *Euãgelicos & Anabaptiſtas conflictatio*. Anabaptiſtæ ſiquidem totâ urbe è latebris, quibus delituerant hactenus, audaciores facti ierunt, & facto ad forum concurſu, curiam & mamentarium publicum invaſerunt, ferali vo- clamantes: *Penitentiam agite & rebaptizami- ſin minus, ira Dei vos obruet.* Deinde viciſſim forum facto concurſu clamorem tollebant, bentes omnes non rebaptizatos interfici, tan- am paganos & impios. In quâ ſeditione ado- centem quendam *Steinfurtenſem* tormento illico interficiunt, in campo urbis, qui ab hor- s nomẽ habet. Quæ res Pontificios & Euãge- os cõmovit, ut ipſi quoque cõcurrerẽt & lo- quo ſe defenderent, occuparẽt. Sic itaque per

Conflictatio inter Euangelicos & Anabaptiſtas Monaſterienſes.

Pontificij & Euangelici Mona-

ſterij coë-unt adverſus Anabaptiſtas.

dies aliquot veluti in caſtris oppoſitis, à part bus commoratum fuit, uſque dum compoſit inter eas fieret, ac pax quędam conſtitueretu Quam tamen factioſi iſti, præ zelo ſeu furo ſuo Anabaptiſtico, mox interruperunt, Euan gelicos pariter & Pontificios urbe expellente De quo pluribus vide *Sleidan. lib. 10. pag. 27* *& Bullinger. lib. 2. contra Anabapt. cap. 8. pa* *54. a. b. & c.*

Vtrique urbe expelluntur.

2. *Epiſcopus contractis copijs à vicinis PP.*] D quo ſic *Sleidanus ibid. pag. 272. & 276.* port refert: quum jam Epiſcopus aliquod menſib omnem belli ſumtum ſolus feciſſet: *Colonienſ* *Archiepiſcopus Hermannus*, & *Clivenſis Princep* *Iohannes* auxilio miſerunt pecuniam, torment peditum & equitum cohortes aliquot. Epiſc pus inſuper ab ijs principibus atque civitatibu quæ ſunt Rhenanæ provinciæ, tanquam à vici nioribus, auxilia petijt. Ejus rei gratiâ *Convent* indicitur *Confluentiæ* ad 13. Decembris dien 1534. In quo re deliberatâ decernuntur Epiſc po auxilia ſubitaria equites 300. peditum mil lia tria, in ſex menſes: his copijs] totique bell præficitur *Wirichius Comes Oberſtenius.* &c.

Hermãnus Archiepiſcopus Colonienſis & Iohannes Princæps Clivenſis.

Convẽtus Confluentinus VVi-ricus Oberſtenius.

3. *Sed Anabaptiſtarum factio invaleſcens.*] It quidem, ut veterem Senatum hi abrogarent novumque eligerent, factionis ſuæ omnes: inte quos conſules erant *B. Cnipperdolingus*, & *Gerhardus Cippenbrochius.* Vide *Bullinger. lib. 2. adverſus Anab. cap. 8. pag. 54. b.* & *Guidon. de Bres* *lib. 1. contra Anabapt. cap. 2. & Sleid. lib. 10* *pag. 271.*

Senates Monaſterienſis vetus abrogatur.

4. *Inter quos & Buſchius*] *Hermannus Buſchius*

Dul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ulmenſis Profeſſor olim Eloquentię & Poëti-
s in Academiâ Marpurgenſi ; vir certe de re
erariâ & religione præclarè meritus, cujus e-
m *Sleidanus ibid. pag.* 269. meminit : de quo
iam ſic *Rodolphus Goclenius ſemor, in veſtibulo*
roblem. Grammaticor.

Vir genere & Muſâ nobilis ille fuit.

5. *Vrbe exiguntur*] Anabaptiſtæ enim hor- Clamor Anabaptiſtarum ſeditioſus.
biliter per vicos & compita urbis clamabant:
Migrate hinc è veſtigio impij niſi vitæ diſcri-
men ſubire vobis propoſitum eſt. Quo clamore
tracto, armatâ manu mox eos, qui non eſſent
orum ſectæ, domo, bonis omnibus & urbe,
mmâ crudelitate ejiciebant, & ejectorum bo-
a occupabant.

6. *Proſelytis*] Hoc eſt, Adventilijs ſeu ad- Profelijti qui dicti.
nis, quos undique ad hanc novam Hieroſo-
mam Monaſterienſem conſcripſerant. Quo
omine olim notabant eos, qui, abnegato &
oſito paganiſmo, Judaicam religionem re-
piebant, ut videre eſt *Matth.* 23. 15. & *Act.* Matth. 23. 15.
11. Quia etiam Anabaptiſtæ quotquot à Act. 2. 11.
rtibus eorum non ſtabant, pro paganis ha-
ére, rectè *Proſelyti* dici ille potuerunt, qui ab
Anabaptiſmo initiati ſunt.

7. *Per IV. urbis regiones culinas inſtituunt.*] Culinæ Anabaptiſtarum Monaſterij.
ujus facti ſolus *Hereſbachius meus meminit.*

8. *Turres fanorum dejiciunt.*] Ita hoc de facto
ullingerus ibid. ſcribit : Anabaptiſtæ poteſta- Turres templorium dejecter.
m jam adepti, ædem divi Mauritij invadunt,
ripiunt, & cum vicinis omnibus ædificijs
cendunt : Deinde templa omnia & cæno-
a vi diripiunt, & quicquid in illis auri,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

argenti, aut pretioſæ materiæ & artis erat, de prædantur. Idem refert *Sleidanus lib.* 10. *pag* 271.

Bibliotheca ibidem ab Anabaptiſtis combuſta.

9. *Bibliothecam exuſſerunt.*] Haud dubi eo Spiritu moti, quo aliquot ante annos non nemo Marpurgi in Haſſiâ motus Bibliothecam quam mediocriter inſtructam habebat, in fruſta conſciſſam, è feneſtris ejiciebat. Qui dum ad cauſam facti ſui reddendam à ſuperioribus vocaretur, ſubuculâ tantùm indutus, in publicum prodijt, *morionem veritatis* ſe vocans, cauſamque deliri ſui hancce reddidit, Decalogum ſcil. vetare Idola adorari, coramque illis ſe incurvare; per idola verò iſtic quoque ſignificari libros tum gentiles, tum Chriſtianos, ipſoſque ſacrarum literarum Interpretes. Ne igitur inpoſterùm hoc Dei mandatum tranſgrederetur, ſe hoc genus irritamenti malorum è medio tollere voluiſſe. Ita etiam hujus anteceſſores Enthuſiaſtici Anabaptiſtæ à doctorum tum Gentilium, tum Chriſtianorum libris, ceu idolis ſibi metuerunt, quare igni eos tradiderunt, niſi forſan furori ſuo prætexere voluere factum Epheſiorum, qui ad Chriſtum converſi dum priùs frivolis & maninibus ſtudijs dediti fuerant, comportatos libros, quorum prætium quinquaginta mille denarijs ſupputabatur coram, omnibus combuſſerunt, ut refert Lucas *Actor.* 19. 18. Sed quum libros iſtos *Perierga* continuiſſe non probaverint, æquè inexcuſabila facinus eorum eſt, quàm Iehojachimi regis Iudæ, qui præter jus & fas, Ieremiæ veras & pias orationes conſcidit & igni tradidit

Haſſi cujuſdem Enthuſiaſtę factum. Exod. 20. 4

Epheſij ad Chriſtum converſi quos libros combuſſerunt.

Act. 19. 18.

Iehojachimus Rex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

adidit. *Ierem.* 36, 23. Porrò librorum iſtorum onflagratio Anabaptiſtarum facta fuit ex man-ato *Iohannes Matthiæ* Pſeudoprophetæ, cujus itè quoque mentionem feci. Is ſiquidem, *Slei-ano* teſtante, mandârat, ne quis ullum deinceps orum haberet aut ſibi ſervaret, præter S. Bi-lia, reliquos omnes in publicum deferri jubens : aboleri. Quod ſibi divinitus mandatum im-robus Impoſtor mentiebatur.

orationes Ieremiæ conſcidit & igne conſumſit. Ierem. 36. 23.

CAP. V.

Quibus facinoribus deſignatis novus in hac 1. *novâ Hieroſolymorum Rep. cre-tur magiſtratus, nova plebiſcita, nova reli-io,* 2. *nova matrimonia, nova prorſus Reip. acies, ac denique* Panta kaina, *Fabule præ-ipui Daduchi fuerunt* 3. Bernardus Rot-nan, *homo & linguâ promtus, & eruditione inguarumque cognitione mediocriter in-ructus. Cui ſubſerviebat, veluti Ænea A-hates,* Knipperdolingus, *civis. Is ultro, ob ontentiones cum Epiſcopo in factionem illã e transferens, ad Conſulatum pervenit, ho-mo ut fortè magnus dignitate, ita neque, in-acundus, & ad quævis obeunda audax.* 4. *Tertius, qui etſi extraneus, tamen barba-ricâ calliditate ad primatum ſicut & ty-annidem pervenit, patriâ* Leidenſis, *pri-mò Propheticum Spiritum jactans, ac*

vocationes à Spiritu factas, juvenis vix viginti ſex annorum, vafri ingenij, oris & Spiritûs gratiæ plurimùm confidens, & ad res novas ingenio appoſito, cæterùm indoctus ſarcinator, ſeu veſtiarij artificij ferebatur, (Alexandrum illum Pſeudomantin *dixeris) doctrinâ Lucianus : qui calliditate ingenij hos omnes ſuperavit, ſibique parere coëgit, adſcitis tamen his authoritate proximis, quos vidit propoſito exſequendo magis idoneos. Nam quum ad tyrannidem adſpiraret, viamque quæreret, videns varias & diſtinctas de religionis doctrinâ opiniones, populumque fluctuare; cogitavit is ſibi anſam porrectam, quâ populum ſibi devinciret, cæpitque non ſolum de civilibus rebus leges condere, verum etiam novam religionis formam excogitare, quibus animos vulgi alligaret, quò arctiùs omnes in officio contineret, neque exoriri poſſet diſſenſionis occaſio. Et ut Mahomet vulgo blandiens ſcripturam carni accommodabat : ita hi quoque 5. prophanatis matrimonijs, magiſtratibus ad democratiam & vulgi licentiam deductis, ſervis in libertatem vocatis, alijſque (quæ jamjam ordine interponam) populũ conſẽtientẽ reddiderunt & ſuis dogmatibus ſubegerunt. Magiſtratus igitur creati duodecimviri: qui plauſibiles populo factionis*

admi-

dminiſtratores erant; ſed qui Prophetæ ac ncionatoris cujuſdam actu, ceu bubuli na- ibus ducebantur. Hi verò Prophetæ oracu- i, id eſt, Anabaptiſmi dogmata, veluti eges XII. Tabularum promulgabant, uanquam non ſcripta, neque puplicata, ſed t Druides apud Gallos olim, & Ægyptij, c priſci Theologi voce duntaxat tradita.

Hypomnemata & breves Notæ.

NOvâ *Hieroſolymorum Republ.*] Tali elogio urbem Monaſterienſem, ſpeluncam iam, hi latrones ac fures nefarij condecorant, quòd ſcil. eſſet *nova Hieroſolyna* illa, de quâ B. Iohannes meminit, *Apocal.*21.10. Item, ovum templum & *ſolium Davidis*, de quo Angelus, *Luc.*1.32. quod à Chriſto quidem occupari cæptum ſit, ſed tum revera & infallibiliter Iohanne Leidenſi Iuſto illo ſit occupatum. Quæ verba exſtant in Statutis regijs, quæ ſub ice ſubjiciam.

Monaſterium Hieroſolyma nova Anabaptiſtis. Apoc.21.10. Luc.1.32.

2. *Nova matrimonia*] Iuxta legem & exemlum Regis Monaſterienſis Hieroſolymæ, ut io loco conſtabit.

3. *Bernardus Rotman.*] De hoc vide, quæ uper Cap. 3. n. 1. 11. 15. notavi.

4 *Tertius patriâ Leidenſis*] *Iohannes Becolus Sartor Batavus;* qui ultra forficem & acum iam ſaltans, tandem Rex nebulonum iſtorum lutatus fuit.

5. *Hi quoque profanatis matrimonijs.*] Inductâ ſcil.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Matrimonia ab Anabaptiſtis profanata.

ſcil. polygamiâ, frequentibuſque divortijs inde manantibus. Tale ſiquidem emblema vermiculatum Anabaptiſtarum Monaſterienſium erat: *Chriſtianum virum non eſſe devinctum uni conjugi, ſed licere multas ſimul in matrimonium ducere.* Cui quum quidam honeſti & cordati viri ex civibus contradicerent, mox crudeliter ad arborem religati, ſclopetis & bombardis trajecti ſunt, numero quadraginta novem, referenta *Bulling. lib. 2. adverſus Anab. cap 9. pag. 56.* & *Guid. de Bres contra eoſdem lib. 1. cap. 3.* Verùm de his pauló pòſt plura occurrent.

Cives quidam ſclopetis & bombardis ab ijſdem trajecti.

CAP. VI.

POſt tamen idem Propheta, Rex factus, dogmata atque leges regni ſui per univerſam urbem ſparſit, inque capita quædam præcipua, ut é vernaculo ſermone à nobis Latinitati donata ſunt, ſubjiciemus.

Primum autem omnium ab Anabaptiſmi Candidatis exigitur.

1. *Ut* 1. *ſtatuta illa omnia quæ vulgus cultum appellat divinum, cæremonias,* 2. *Chriſmata & characteres exſecrentur atque abjurent.*

2. *Miſſam* 3. *unà cum Baal illo, qui Sacrifici manibus oſtentatur, abominentur.*

3. *Toti* 4. *mundo renuntient.*

4. *Reditus* 5. *annuos neque ſolvant, neque exigant.*

5. *Negocia-*

5. Negociationes 6. & commercia non
xerceant.

6. Facultates 7. nemo proprias habeat,
uin ad pedes myſtagogi ac Prophetæ,
8. veterum ſcil. Chriſtianorum aut 9. Pla-
onicæ Reipublicæ exemplo, eæ conferantur.

7. Magiſtratibus 10. ac Principi-
bus (quibus ſolis Reipublicæ tranquilli-
tas, ut ſuo in officio quiſque contineatur,
curæ eſt,) nullus ſubjiciatur. 11. Siqui-
dem renatos jam non carne amplius, ſed
Spiritu duci, qui ſub nullius poteſtate
redigantur. Quaſi Christus & Apoſtoli
non ita ſpirituales fuiſſent, qui magiſtra-
tibus tamen & parebant ipſi, & paren-
dum alios docuerunt. 12. Perfectionis for-
té gradus non præcepti, perinde atque de
Virginitate.

8. Matrimonia 13. retinctis renoven-
tur, videlicet 1. quibus cum Ethnicis (hoc
eſt, Baptiſmum iterare recuſantibus) con-
jugium, niſi de integro baptizentur, id non
conſtabit. 2. Quod ſi uxor contingat ſte-
rilis, licet aliam ſuperinducere: cui ſi fæ-
cunda ſit, prior miniſtrare cogatur, at-
que hac prægnante rurſus aliam, ad ſepte-
nas uſque, juxta illud: 14. Creſcite & mul-
tiplicamini. Vel ſi lubet id Eſaiæ: Et 15. ap-
prehendent ſeptem mulieres virum unum.

9. Bap-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

9. Baptiſmum 16. infantium inde ab Apoſtolorum temporibus durantem, â Cacodæmone invectum, abolendum ſtatuant. Nam fidem requiri ante Baptiſmum. Sed ſi fides ubique noſtra ſpectanda, & non potius mandatum Dei, obſecro, quotuſquiſque tandem baptizandus erit? Non 17. defuerunt, qui baptizare igni occiperent, idque hunc in modum fiebat: In Circulo quopiam undique cereos affigebant ardentes, eoque baptizandum cingebant.

His bellis dogmatibus non contenti, etiam ſacrilegos Marcionis, Valentiniani atque Apollinaris errores jam olim damnatos in uſum revocant, aſſerentes, 18. Chriſtum carnem à matre non aſſumſiſſe; pro nihilo ducentes aut diſſimulantes, quod 19. Scriptura e ſemine David benedictionem promiſerit, & è ſemine mulieris ab ipſo Adæ lapſu. Et quod Paulus Rom. 1. Tou genomenou ek ſpermatos dabid kata ſarka, *expreſſè dicit. Quod* Irenæus *lib. 3. c. 32. Sic exponit, ut omnibus modis è virginis ſubſtantiâ carnem ſumſiſſe Dominum contendat, idque velut receptum ab Eccleſiâ orthodoxâ tueatur, hæreticos perſtringens, qui Chriſtum nihil ex Virgine matre aſſumſiſſe, nugarentur. Quum idem* Tertullianus *ſanctus Scriptor (lib. de carne Chriſti) confirmet,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

rmet, 20. quod Apoſtolus tradit, juxta car-
is naturam, Chriſtum è ſtirpe & Semine
atrum eſſe prognatum. Quod dogma quo à
Patribus magis damnatur, hóc illi pertina-
ius retinent, adeò ut hoc pro aris atque focis
eſendant, mordicuſque teneant.

Poſtremò 21. ut omnem fiduciam ſalutis
oſt Baptiſmum lapſis tollant, veniæ am-
lius locum eſſe negant, Novatiani fortè imi-
atione. Et quia hæreſis nulla tam abſurda,
uin Scripturis fucari poſſit, 22. locos hûc è
Paulo ad Hebræos cap. 6. & 10. detorquent:
ui tamen ab Orthodoxis ad peccatũ in Spi-
itũ Sanctũ & peccatũ diffidẽtiæ ref runtur.

Atque ut finem aliquando faciam refe-
endæ Iliados pernitioſorum dogmatum aut
ydræ multorum capitum, hoc adjiciendum
uit. 23. Servos nonniſi Retinctis ſervire
ervitutem volunt: atque hac lege decretis
ecundum libertatem vindicijs, ingentem
ervorum hominum turbam, quibus quum
oſtra regio abundet & 24. à nobilibus paſ-
im truculentius habiti ſint, facilè pelliciunt
lagiarij.

Hypomnemata & Notæ.

[1. STatuta *omnia exſecrentur.*] Quum con- Traditio-
ſtet, humanarum traditionum, tyranni- num hu-
dẽ *Kakozælia* ſuperſtitioſonum hominum ini- manarum
tio in Eccleſiam introductam, quæ tantam ri- tyrannis.
tuum

tuum & obſervationem congeriem poſtea peperit, quibus Dei cultus non uno modo contaminatus, pluribuſque & magis inſulſis ſuperſtitionibus conſpurcatus eſt, quàm ulla unquam paganitas: factum eſt, oriente claro prædicationis Euangelij jubare, dum imperiti humanis traditionibus impiè ligari hominum conſcientias, & fruſtra Deum ijs coli, audiverunt, eâdem liturâ leges omnes inducendas putaverint, quibus Eccleſiæ ordo conſtituitur. Verùm quum Apoſtolus jubeat, *ut* in Eccleſiâ *decenter omnia & ſecundum ordinem fiant*, 1. Cor. 14. 40. tenendum, nequaquam omnes hominum traditiones Eccleſiæque obſervationes rejiciendas: ſed quoniam illæ inter ſe differunt, adhibendam eſſe aliquam diſtinctionem. Quarundam enim manifeſta eſt impietas, quia perverſos cultus & ex diametro cum verbo Dei pugnantes inſtituunt, ut Circumgeſtatio panis in pompâ Perſicâ, Adorati, Mariæ, Petri, reliquiarum &c. Aliæ quum profanis ineptijs involvant Dei cultum, vitient ejus puritatem, quales ſunt in Monachatu de cibis & veſtitu vario, quibus ſe putant colere Deum. Aliæ, quæ nec vitio aliquo notabili infectæ ſunt, nec cum præceptis Dei pugnant, hoc tamen nomine damnantur, quòd neceſſariæ finguntur ad Dei cultum, ut leges de jejunijs, cælibatu &c. Verùm ſunt & aliæ, quæ non ſolùm contra præcepta Dei non pugnant, ſed utiles quoque ſunt, quò in ſacro fidelium cœtu decenter peragantur omnia, & quâ convenit dignitate,

An univerſę ex Eccleſiâ exterminandę. 1. Cor. 14. 40.

Traditionum diſtinctio.

ıte, quibus videl. ceu adminiculis ad pietatem
xcitemur, quantaque modeſtia, religione &
bſervantia ſacra tractari debeant, admonea-
nur. Hiſce autem conſcientijs laqueus mi-
imè injicitur, quum fiant ſine opinione cul-
ıs & neceſſitatis, ut ſunt inter reliqua, pre-
atio quę fit flexis genibus nudoq́ue capite,
Cenſuræ Eccleſiaſticæ & id genus aliæ, quæ
iſciplinam conſervant. De his Eccleſiæ con-
itutionibus *Athanaſij*, dictum jactatur; quod
*tiles ſint Cæremoniæ, ſed cum cognitione veri-
atis & mediocritate: Quas pertinaciter velle
ejicere, eſt Cyclopicam barbariem & confuſio-
em in Eccleſiam introducere:* quum his abla-
is, illam ſuis nervis diſſolvi, totamq́ue de-
ormari ac diſſipari, manifeſtum ſit. Videa-
ur *Auguſtan. Confeſſ. art. 15. Pag.* mihi
. *&* 8. *& ejuſdem Apolog. Pag.* mihi 165.
Calvinus in Confut. Hollandi: ut & *Vin-
ic. Catechet. meæ, part. 3. Quæſt. 91. Pag.*
6.17.

Athanaſij dictum de Cæremonijs.

2. *Chriſmata, characteres*] Pontificij ſub
iſce ſimilibuſq́ue Cæremonijs, quas ſexcen-
as habent, magna myſteria ſubeſſe opinan-
ur, in earumq́ue obſervatione mirum ſol-
iciti ſunt: ſed qui ſecundum pietatis regu-
am de ijs judicat, videt primo intuitu, quod
ugæ & præſtigiæ ſint; quum utilitatem nul-
am habæant, & ſpectantium oculos inani pom-
a deludant. Sed perperàm cum hiſce Cære-
nonias pias & utiles, rabioſi Anabaptiſtæ hi
ejiciunt, ſibique novas, ridiculas, & inaudi-
as fingunt.

Cęremoniæ variæ in Papatu.

4. *Miſſam*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Miſſa abominanda, non minus quàm Cæna Ciclopica Anabaptiſtarum.

3. *Miſſam unâ cum Baal illo, &c. abominen-tur*] Haud malè: ſicut in *Vindicijs meis Catech. part. 2. ad Queſt. 80. p. 385. uſque ad 405.* prolixè probavi. Verum non minus Thyeſtea ſive Ciclopica Anabaptiſtarum horum Cæna, cujus infrà fit mentio, abominanda: quippe que & ipſa profanatio S. Cænæ à Chriſto fidelibus inſtitutæ non minor fuit, quàm Pontificiorum Miſſa.

Mundo quomodo ſet renunciandum.

1. Ioh. 2. 15.

Coloſſ. 2. 20.

4. *Toti mundo renuncient.*] Hæc Lex Anabaptiſtarum videtur congruere cum Scripturâ, quæ jubet, tum *ne diligamus mundum, neque ea quæ in mundo ſunt*, 1. Ioh. 2. 15. tum etiam ut *mortui cum Chriſto ab elementis hujus mundi, tanquam viventibus in mundo, decreta nobis inpoſterum præſcribi ne patiamur. Coloſſ. 2. 20.* denique cum eo, quod Chriſtus ait, *non poſſe nos* alia lege *ſuos eſſe diſcipulos, niſi Oderimus patrem, matrem, & uxorem & filios, & fratres & ſorores, &c. Luc. 14. 26.* Sed ſi ſequentes eorum leges cum hac conjungamus, tetroſque eorū furores, qui hiſce ſe obſtrinxerūt, recognoſcamus, videmus meram impoſturam fuiſſe, que *ſapientiæ* quidem *ſpeciem* (ut Apoſtolus loqui ſolet, *Coloſſ. 2. 23*) ſed evanidam revera habuit: quo fuco monachiſmus Papiſticus aliquandia mundo impoſuit, quòd relictis omnibus ejus profeſſores mundo renuntiarint, ſpontaneamque mendicitatem ſeu paupertatem ſectentur, *propter regnum cælorum Eunuchi* facti: quum tamen maxima pars eorum Curios ſimulent & Bacchanalia vivant, non ſolum Gnathonis Terentiani illius inſtar, menſas divitum ac magnatum ſectando,

Luc. 14. 26.

Coloſſ. 2. 23.

Monachiſmus Papiſticus quomodo mundo impoſuit.

ſtando, viduarum que & orphanorum domus
in ſpecioſo religionis titulo diglutiendo: ve-
rum non raro quoque, poſtquèm cum ejuſdem
comici Chæreâ Dori eunuchi larvam induе-
rit, ubi poteſtas datur, honeſtis matronis ac
virginibus, ementitæ pietatis flabello, ventulum
ſ. devotionis illis facturi, fucum indignè fa-
ciendo, Vide *Terent. Eunuch. Act.2.Sc.2.pag.*
294. & *Act.3. Sc.5.pag.114.115.*

5. *Reditus annuos neque ſolvant, neque exi-
gant*] Vnde tam iniqua Lex, quæ furum aut la-
tronum potius, quàm Chriſtianorum propria
merito cenſenda? niſi ex pravo intellectu Chri-
ſtianæ libertatis, quo plenis buccis hi frenetici
Spiritum & Spiritualia tonantes, (quaſi ab
omni legum ſubjectione ſolutis hominibus li-
bidini ſuæ obſequi liceat) multos his ſuis præ-
ſtigijs, faſcinârunt. Vnde à B. Petro & Iudâ
Apoſtolis rectè *fontes ſine aquâ, & nebulæ, quæ
turbine aguntur: undæ* denique *efferati maris,
spumantes ſua ipſorum dedecora*, item *ſtellæ
erraticæ* dicuntur tales, *qui libertatem alijs pro-
mittunt, quum ipſi ſervi ſint corruptionis*, 2. *Pet.*
2. 17.19. *Iudæ* 12.13. Aſſerti quidem ſunt fi-
deles à Chriſto in libertatem, liberati ſcil. à pec-
cato, morte, inferno & Satanæ poteſtate; nec
non à Ceremonijs Moſaicis, *ne quis eos inpoſte-
rum judicet vel in cibo, vel in potu, vel in parte
dies feſti* &c. *Coloſſ*. 2. 16. nequaquam tamen
hæc libertas eò torqueri debet, ut à poteſtate
parentum, dominorum & magiſtratuum liberi
ſint, neminique res ſuas reddant, & ut reditus
& debita pecuniaria proximo non ſolvant. Ita
G enim

Reditus annui an licitè ſolvantur & exigantur.

2. Pet. 2. 17 19.
Epiſt. Iudę 12. 13.
Libertas Chriſtiana vera quę ſit.
Coloſſ. 2. 16.

enim velle deſipere eſt Chriſto in os contrad-
cere, qui jubet *Ea quę ſunt Cæſaris Cæſari,*
Matth.22.21. *quæ Dei Deo reddere. Matth. 22.21.* tùm Ap-
ſtolo, qui itidem vult, *ut reddamus omnibus qu*
Rom.13.7. *debètur, Rom. 13.7.* Pij igitur omiſſis fanati
Anabaptiſtis, Baptiſtæ Iohannis, potiùs co
ſilio acquieſcunt, qui Publicanos eum de h
conſulentes, nequaquam ab exigendis tribu
arcere, ſed ad magiſtratuum leges remittere m
luit, *nequid* ſcil. *amplius quàm quod eis conſtit*
Luc.3.13. *tum erat, exigerent. Luc. 3. 13.* Quum igit
magiſtratui tributa imponere & exigere conc
ſum ſit: huic verò ex uſu Reipl. fore viſum ſi
leges de decimis & annuis reditibus ferre, ei ta
in ſolvendo quàm exigendo parendum eſt. Co
ſule *lib. Zwinglij de Sedition. author. Tom. 2. fo*
127. & Bullinger. lib. 2. adverſus Anabapt. cap.
pag. mihi 39. &c.

Magiſtratui tributa imponere & exigere fas eſt.

6. *Negociationes & commercia non exerceant*
Hanc legem ne ſaniores Anabaptiſtæ hod
probabunt. Quum enim ita conditi ſint ho
mines, ut in ſocietate eos vivere neceſſe ſit
atque ea ipſorum ſit conditio, ut ſine mutu
operibus & officijs ſtatum ſuum tueri neque
ant: opus certè habet humana vita contracti
bus & commercijs, quibus operarum & of
ficiorum fit commutatio quędam & viciſſitu-
do. Vnde *Xenophon in Oecon. Natura*, in-
quit, *alterum alterius indigere voluit, quia quo*
uni deeſt, præſtò plærumque eſt alteri. Quar
ſapienti Dei conſilio negociationes mode-
ratas, tanquam humanæ ſocietatis vincu-
lum, ordinatas eſſe, non eſt dubium
aded

Negociationem & commerciorum exercitium num ſit habitum Chriſtianis.

Xenophontis dictum de commercijs.

..ò ut nec magis earum ſubſidio carere poſſit
..minum inter ſe ſocietas, quàm aquâ & igni.
.. veró in ijs peccemus, memores erimus
..i Pauli, quo jubet, ut *mores noſtri alieni ſint* Heb. 13. 5.
..varitiâ, Heb. 13. 5. utque ij, *qui emunt, ſint*
..quam non poſſidentes. 1. *Cor.* 7. 30. tùm *ne* 1. Cor. 7. 30.
.. opprimat vel circumveniat in negocio fra-
..ſuum. 1. *Theſſal.* 4. 6. Et, quòd *di-* 1. Theſſ. 4. 6.
..a pondera diverſæque menſuræ abominati-
..ſint Domino æquè utraque. Prover. 20. Prov. 20. 10. 23.
.. 23. *Amoſ.* 8. 4. 8. Denique, *quâ* Amoſ 8. 4. 8.
..ſurâ metimini, eâ remetietur vobis. Matth.
.. &c. Matth. 7. 2.

.. *Facultates nemo proprias habeat*] Hoc de-
..m veterum quoque hæreticorum fuit, qui An Chriſtiano facultates proprias tenero licitum ſit.
..oſtolici, Encratitæ & Tatiani &c. dicti,
..ſi poſſeſſio divitiarum & uſus non ſit li-
..s Chriſtianis, ſed quod bona omnia inter eos
..mmunia eſſe debeant. Quod tamen maxima
..abaptiſtarum hodiernorum pars, præter-
..m in Moraviâ, tanquam abſurdum explo-
.. Quid vero furioſi iſto ſuo furore aliud
..ſivére, niſi ut nullum ordinem homini-
..reliquum facerent, ſed ut bonorum ſeu fa-
..atum confuſionem urgentes, univerſum Anabaptiſtę id negantes quid quęſiverint.
..em in ſylvam mutarent latrociniorum ple-
.. ; in quâ unuſquiſque ſine pretio, aut
..à fide habitâ, quicquid poterit, ad ſe ra-
... Cujus fructum miſeri, dum eorum lu-
..m Monaſterienſe ab Epiſcopo & PP.
..idione premebatur, poſtea ſenſerunt.

..Pij vero Scripturæ teſtimonijs edocti
..erunt, haud quaquam juberi à

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Domino, ut abjiciamus omnia, ſive, ut ſi d
tijs affluimus, eas penitus abdicemus à no
ſed duntaxàt moneri, ut ijs benè utamur. *P*
Pſalm 62. 11. 62, 11. *Eſai.* 58, 7. *Luc.* 16, 9. Hinc Paulus
Eſai. 58. 7. *vitibus hujus ſeculi præcipi* vult, non ut divi
Luc. 16. 9. ſuas abjiciant, ſed *ne efferantur, nevè ſperen*
divitiarum incertudine, ſed ut benefaciant, &
vites ſint in operibus bonis, faciles ad largiend
1. Tim. 6. 17. 18. *libenter communicantes* &c. 1. *Tim.* 6, 17.
Et alibi idem jubet pios *res ſuas agere & p*
prijs manibus operari, nequâ re ipſis opus ſit:
1. Theſſ. 4. 11. 12. *ut alijs quoque communicare poſſint.* 1. *Theſſ*
11, 12. Vide eleganter de his differentem C
vinum in Inſti, adverſus Libertinos, Cap.
Bullinger. adverſus Anab. lib. 1. *Cap.* 9. *p*
22. & *lib.* 4. *Cap.* 9. *pag.* 143. & *Georgi*
Sohnium Tom. 3. *pag. mihi* 299. & *Piſcator*
in Geneſ. 1. *obſ.* 28. *pag.* 32. 33.

Act. 2. 44. 45. & c. 4. 32, 34. 35. 8. *Veterum Chriſtianorum exemplo*] Exſtat
lud in *Apoſtolorum Actis, Cap.* 2, 44. 45.
c. 4. 32. 34. 35. &c. ubi dicitur, *neminem*
Chriſtiani in primitivâ Eccleſiâ an omnium rerũ communionem habuerint. ſcipulorum *aliquid ſuum dixiſſe, ſed omnes pr*
tuliſſe bona ſua ad pedes Apoſtolorum, Item,
quibus agri & poſſeſſiones erant, illa vendidiſ
ut ex pretio accepto ſubvenirent pauperum inop
Quo exemplo fanatici hi niti voluére ad *Kak*
zelian ſuam palliandam. Sed tenenda eſt reg
la Logicorum, quæ docet, *non valere exemp*
niſi congruant ad univerſalem regulam. Qu
verò nulla univerſalis ſit regula, præcipiens a
ordinans communionem facultatum: qua
neque hoc exemplum vim regulæ habet. It
que ut illis concedamus, Hieroſolymis tale

rerũ

rum communionem fuiſſe, qualem illi ex ce-
bro ſuo fingunt: conſtat tamen exemplum
ec ſpeciale ſive peculiare quiddam eſſe, quod
n ab omnibus Eccleſijs poſtulatur: quia ne-
e Paulum, neque alios Apoſtolos uſquam
imus, inter gentes, in ullâ civitate, vel Ec-
ſiâ, hujuſmodi *Koinoonian* ſanciviſſe. Quam-
neque Communio illa bonorum, quam Lu-
in Actis Apoſtolorum commendat, talis
t, qualem Anabaptiſtæ introducere conati
t; quum unuſquiſque Chriſtianorum retine-
familiæ ſuæ regimen, res ſuas ſibi haberet, &
aratim ſua adminiſtraret, ſicut exempla Ta-
hæ, Simonis coriarij, Lydiæ, & Mariæ ma-
Iohannis, in ijſdem Actis prolixè probant.
go dum Lucas ait, *neminem id quod poſſidebat*
proprium dixiſſe, ſed fideles omnia inter ſe
omunia habuiſſe, non vult, quaſi in eundem
rvum omnia bona ſua coacervarint, ſed quòd
mutuo ac fraterno amore ita ſint proſequuti,
nemo ipſorum egenis deeſſe voluerit, ſed
iſque ex bonis ſuis, quemadmodum res exi-
bat, apertâ & benevolâ manu diſtribuerit.
ommunitas igitur iſta ad circumſtantiam re-
ngi debet, ut bona Chriſtianorum dicamus
mmunia fuiſſe *Chræſei*, ſed non *Ktæſei*, (ut
riſconſulti ajunt) ne quis videl, inter eos ege-
. Vnde colligimus, non aliter collata in me-
m bona fuiſſe, niſi ut præſenti inopiæ ſuc-
rrerent. Adhæc communionem illam bono-
n ſuorum nemini præceptam, ſed liberè ab
s obſervatam fuiſſe, ex verbis Petri liquet, quę
Ananiam dixit: *Nonne poſſeſſio tua dum ma-*

Communio illa bonorum, cujus Lucas meminit, qualis fuerit.

 nebat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

nebat, manebat tibi, id eſt, ad tuos uſus; *& v*
Act. 5. 4. *nundata erat in tua poteſtate? Act. 5. 4.* Vn
colligimus, nemini fuiſſe impoſitam legem ſ
alienandi: Notum quoque eſt vetus illud pro
verbium: *Omnia amicorum communia*: ſ
quum ita loquebantur Pythagorici, non nega
bant quin ſuam quiſque domum privatim reg
ret, neque illis conſilium erat, proprias uxor
vulgare. Ita communitas iſta, quam Lucas com
mendat, non tollit œconomiam: ſicut exſert
ùs ex eo conſtat, ubi ex tot millibus duo tantù
nominantur, qui poſſeſſiones ſuas vendebant,
ad pedes Apoſtolorum offerebant. Amplifi
candi igitur cauſâ hoc dictum eſt, quòd divit
non ex annuo tantùm agrorum proventu leva
rint fratrum inopiam ſed eó uſque fuerint libe
rales, ut ne agris quidem pepercerint. Quod fie
ri potuit, etiamſi ſe non ſpoliarent in totum, ſe
aliquâ ex parte reditus ſuos minuerent. It
Apoſtoli Chriſtum ſequentes omnia ſua reli
quiſſe quidem *dicuntur Matth. 19. 27.* ſe
relictionem ſeu abdicationem illam proprie
tatis rerum poſſeſſarum non abſolutam ac to
talem, ſicut fanatici fingunt, ſed reſtrictam
fuiſſe, nempe quoad quotidianum ſeu ordina
rium ac perpetuum uſum, quo ſe pro ill
tempore abdicârunt, patet ex eo, quod *Do-*
minus narratur *veniſſe in domum Simonis &*
Andreæ poſt illorum vocationem *Marc. 1.*
29. & *Luc. 4. 38.* Item quod *Luc. 5. 2.*
Chriſtus *docuit turbam* è naviculâ Petri.
Id quod factum eſt poſt illius vocatio-
nem.

Pythagoricorum proverbium, Omnia amicorum ſunt communia quomodo intelligi debet.

Matth. 19. 27. Apoſtoli Chriſtum ſequentes quomodo omnia reliquerint. Marc. 1. 29 Luc. 4. 38. Luc. 5. 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

...m, quod de Iohanne Euangeliſtâ dicitur, ...d Mariam *matrem domini* ſibi commenda...a *in ſua acceperit. Ioh.* 19. 27. Non vero hoſ...io eam excipere, nec apud ſe eam habere po...at Iohannes, niſi fuiſſet illi domus & certa ...endi ratio. Item quod poſt Chriſti mor...n Petrus unà cum alijs quibuſdam Apo...lis abivit piſcatum, *Ioh.* 21. 2. 3. Vnde ...ligitur, illum adhuc habuiſſe ſuam navem ...rete: etiamſi illis dum Chriſtum ſequere..., non erat uſus. Quare valdè errant Ana...ptiſtæ alijque fanatici, qui veterum Chri...inorum exemplo abutentes, ſtolidè conclu...nt, quod nulla civilis inter Chriſtianos pro...etas bonorum eſſe debeat. Ioh. 19. 27. Ioh. 21. 2. 3

...9. *Platonicæ Reip. exemplo*] Certè hic er... Platoni cum Anabaptiſtis communis ...t, qui *lib.* 5. *de Reipublica* (referente *...brahamo de Cardes in Florilegio Philo...ph. Pag.* 87.) ita docet: *Omnia debent ...e communia in Reipublica & exterminari ...bet* Meum & Tuum. Item *lib.* 3. *de Rei...blica Omnia tua in commune deponito: ni... proprium poſſideto.* Et alibi: *Meum & ...um, ſeminarium eſt omnium diſcordiarum.* ...nde verſus: Platonis error Anabaptiſticus. Meum & Tuum.

Si duo de noſtris tollas pronomina rebus,
Prælia ceſſarent, pax ſine lite foret.

Quamvis *Victorinus Strigelius in Ethic. Me...ichthon. lib.* 2. *Pag.* 669. *Platonem id non ſe...o, ſed per jocum diſputâſſe, exagitando* ſcil. Vict. Strigelius.

ſcopticè hominum avaritiam & pleonexiam, exiſtimat. Verùm quum diſcipuli Platonis, magiſtri dictum ceu ſerium interpretati ſint: recte ſe eis *Ariſtoteles* oppoſuit, *lib.* 2. *Polit. Cap.* 2 explodendam eſſe & exterminandam ex Reſp. Communionem illam oſtendens: *Quia quod multorum* (inquit) *commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia: nam de proprijs maximè curant homines, de communibus autem minus*, & cær.

Ariſtoteles Platonicis ſeſe oppoſuit.

10. *Magiſtratibus ac Principibus nullus ſubjiciatur*] Vertiginoſi hi ſpiritus diſertè probant, in ſe quadrare illud Petri, quod 2. *Epiſt.* 2. 10. exſtat: *Erunt audaces, præfracti, qui dominationem deſpicient, & excellentias non verebuntur probro afficere.* Et illud *Judæ in Epiſt. verſ.* 8. *Dominationes rejiciunt, & in poteſtate præditos maledicta congerunt.* Hac enim pernicioſâ lege quid aliud quæſitum, quàm jus gladij profanum & pietati adverſum eſſe populo perſuadere? Porrò duo hic ſuis inſtillare volunt, 1. Magiſtratum ac Principatum eſſe rem profanam, Chriſtianoque homini minimè competentem 2. Neminem poteſtatibus ſuperioribus parére ſalvâ pietate debere. Vtrumque dico halitum fætentem Satanæ eſſe, contra diſertum Spiritûs Sancti de Magiſtratûs authoritate & ſanctitate oraculum, prolatum. Ita enim Spiritus Sanctus de authoritate magiſtratûs: *Non eſt poteſtas niſi à Deo: quæ verò ſunt poteſtates, à Deo ſunt ordinatæ*, Item, *Dei miniſter eſt, nec fruſtra gladium gerit*, *Rom.* 13. 1. 4. Hinc etiam *Dij* appellantur, *Pſalm* 82. 6. non perſona-rum

Magiſtratui ac Principibus an Chriſtiano obediendum ſit.
2. Pet. 2. 10
Judæ Epiſt. verſ. 8.

Anabaptiſtarum error de magiſtratibus.

Rom. 13. 1. 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

m ratione, ſed propter dignitatem officij.
ationem reddit Chriſtus ipſe, *Ioh.* 10. 35.
ioniam conſtituti ſunt à Deo, qui tale ipſis
unus mandavit: Vnde cæleſtis Sapientia rur-
m ait: *Per me reges regnant & principes juſta*
nſtituunt. Prov. 8. 16. Et Eſajas de Chriſti Prov. 8. 16
ventu prædicens, docet, *Reges fore* Eccleſiæ
hriſtianæ *nutritios*, *& reginas veluti nutrices*
eribus ſuis eam lactaturas. Eſai. 49. 23. & cæt. Eſai 49. 23.
c pro magiſtratu precari ab Apoſtolo jube-
ur, 1, *Tim.* 2. 1. 2. 3. Non igitur eſt res pro- 1. Tim. 2.
na, neque homine Chriſtiano indigna. Vnde 1. 2. 3.
iam alterum ſequitur: quod ſcil. Chriſtianus
vâ pietate & integrâ conſcientiâ, obedienti- Politia re-
n magiſtratui præſtare poſſit; quòdque politia ligioni
igioni non ſit adverſa. Hoc non ſolùm con- non eſt ad-
mat Apoſtolica parænesis, quæ vult, ut *om-* verſa.
anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubdita
; néve poteſtati ceu Dei ordinationi, reſiſtamus,
potius *ei tributum, vectigal, timorem & hono-*
n reddamus. Rom. 13. 1. 2. 7. *Tit.* 3. 1. Sed Rom. 13. 1.
e Dominus quoque mandavit, ut *quæ Dei* 2 7.
eo, & quæ Cæſaris, Cæſari pendamus. Matth. Tit. 3. 1.
. 21. Huc facit illud Salomonis: *Reverere* Matth. 22.
ovam, fili mi, & regem, & cum ſeditioſis ne 21.
nmiſcearis, Prov. 24. 21. Accedit ratio ex ſa- Prov. 24. 21.
s literis ibidem deſumta: Nam licet Chri-
anis ſubeſſe Ethnico; ergo magis ſubeſſe
hriſtiano magiſtratui: at ſubeſſe plus adver-
ur Chriſtianæ libertati: ergo magis etiam li-
e præeſſe Chriſtianis. Denique externa pace
us eſt nobis, & contra inſultus hoſtiles defen-
requiritur, ut magiſtratui civili ſubſimus, ut

vitâ conjugium, fama & bona nobis alendis deſtinata non opprimantur aut diripiantur, maculenturque alieno injuſtitiæ arbitrio.

An magiſtratus officium ſit ſecundum carnem.

11. *Siquidem renatos non carne*] Inſtantia hæ Anabaptiſtarum eſt contra authoritatem magiſtratûs: Si magiſtratûs officium eſt ſecundum carnem; ſequitur, Chriſtianos non poſſe eo fungi, vel ei ſubjici: quia videl. Chriſtianorum eſt *ſecundum Spiritum, non ſecundum carnem vivere*, *Rom.* 8, 12. 13. At verum eſt antecedens ex epiſt. ad *Epheſ.* 6. 5. & *Coloſſ.* 3. 22 ubi illi qui præſunt alijs, *domini ſecundum carnem* nominantur. Verum igitur quoque eſt conſequens. Reſp. Homonymia eſt in *Too ſecundum carnem*: quod in locis citatis diverſimodé capitur. In octauo enim capite ad Romanos To *ſecundum carnem*: ſignificat, ſecundum pravam carnis concupiſcentiam: ſed in reliquis locis ad Epheſ. & Coloſſ. *domini ſecundum carnem* intelliguntur, non qui ſecundum pravam carnis concupiſcentiam imperant, ſed qui in rebus corporalibus ſeu carnalibus, id eſt, politicis & externis dominantur: à quibus etiam requirit *eodem cap. ad Epheſ. verſ.* 9. & ad *Coloſſ.* 4. 1, ut moderatè & ſanctè ſuo in ſervos imperio utantur, quod profectò non carnalis hominis eſt, ſed Spiritualis. Imò 1. *Tim.* 6. 2, etiam fidelibus dominis inſerviendum eſſe dicit. Itaque unus & idem, & dominus ſecundùm carnem, id eſt, in rebus corporalibus & externis, & fidelis ac ſervus Chriſti, in rebus Spiritualibus eſſe poteſt.

Rom. 8. 12. 13. Epheſ. 6. 5 Coloſſ. 3. 22. Epheſ. 6. 9. Coloſſ. 4. 1 1. Tim. 6. 2

12. *Perfectionis forté gradus*] Qui prius id honoris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

honoris principibus & magiſtratui deferebant, ut eos haberent pro præ donibus; videntes, intollerabilem hanc aſſertionem ſuam eſſe, paulò mitiores ac modeſtiores facti, concedunt quidem, terrenam dominationem Dei ordinationem eſſe, ſed extra perfectionem Chriſti: quum in perfectione Chriſti ex eorum ſententiâ utendum ſit excommunicatione, ſeu banno tantum Eccleſiaſtico, ad commonefactionem ejus qui peccavit, ne amplius peccet teſte *Calvino in Inſtr. adverſus Anabapt. art. 6. & cæt.* Vide *Protocollum Colloq. Franckethal. art. 5. Act. 26. Pag.* mihi 537.

An officiam magiſtratus ſit extra Perfectionem Chriſti.

13. *Matrimonia retinctis renoventur.*] Quatuor hic præcipiuntur:

1. *Anabaptiſmus* ſeu *Iteratio Baptiſmi.*
2. *Matrimonij ab Anabaptiſtis contracti renovatio.*
3. *Divortium ob Anabaptiſmi detrectationem conceſſum.*
4. Et *Polijgamia*, id eſt, *uxorum pluralitas.*

De ſingulis breviter id ſciendum.

1. *ANABAPTISMVS*, hoc eſt *Retinctio* ſive *Rebaptizatio* jam olim Africam commovit ſub Imperatoribus *Decio* & *Gallo*, aſſertoribus *Cypriano martyre* & reliquis *Epiſcopis Concilij Carthaginenſis*, qui baptizatos ab hæreticis iterum eſſe in Eccleſiâ baptizandos aſſeruerunt: Quibus *Cornelius* martyr & Epiſcopus Romanus ac alij Epiſcopi Italiæ maturè ſeſe oppoſuerunt. Quum veró Ariani & *Donatiſtæ* pertinaciter Anabaptiſmum defenderent,

Anabaptiſmus jam olim Eccleſiam commovit.

lex

lex imperatoria ab Honorio & Theodoſio Impp. edita eum interdixit, ut videre eſt apud *Iuſtinianum Cod. lib.* 1. *Tit.* 6. *cap. ſi quis. Siquis*, inquit, *rebaptizare quempiam de miniſtris catholicæ ſectæ fuerit retectus: unà cum eo qui piaculare crimen commiſit (ſi tamen criminis per ætatem capax ſit) & hic, cui perſuaſum ſit, ultimo ſupplicio percellatur.*

Baptiſmus iterari non debet.

Quare apud fideles *Axiopiſton* illud eſt, quód Baptiſmus ſemel tantum dari debeat, ſicut Chriſtus & Apoſtoli ſemel baptizati ſunt. Et, quòd tàm hi, qui rebaptizantur, quàm qui rebaptizant, nomen Domini, quod ſuper baptizatos ſemel invocatum eſt, gravi contumeliâ afficiant, & inſtitutum Domini tanquam inane & irritum rejiciant. Abſque cauſâ verò Baptiſmus iteratur, quum Baptiſmi ſemel dati vis per totam vitam duret: quia qui ſemel Chriſto eſt inſitus, & per Chriſtum lotus, non perit, neque fit immundus, etiamſi peccando nonnunquam impingat. Tametſi enim illa peccata curſum Sanctificationis interrumpunt, Iuſtificationem tamen non evertunt. Conſulatur *Bullingerus lib.* 6. *adverſus Anabapt. c.* 7. *pag.* mihi 223. Præterea quod Anabaptiſtæ in *Colloquia Franckethal.* faſſi ſunt, quod Anabaptiſmus mandato & exemplo in S. Literis careat. *Act.* 36. *artic.* 12. 4. 37. *pag.* 751.

Rebaptizantes quantoperè peccent.

Anabaptiſmus mandato & exemplo in S. Literis caret.

2. *Matrimonij renovatio.*

Matrimonij renovatio Anabaptiſtarum illegitima.

Hæc ab Anabaptiſtis inſtituta, reverà ejuſdem prodigioſa profanatio fuit, quâ conjux conjugem quâvis de cauſa deſeruit, & *tanquam equus ſaginatus*, ut Propheta loqui ſolet, *quiſ-*

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

que ad uxorem proximi ſui laſcivus hinnijt, Ierem. Ierem.5.8.
5.8. contra voluntatem Domini præcipientis, *honorabile ut ſit inter quoſvis conjugium & cubile impollutum. Heb.* 13.4. Qui vero uxore Heb. 13.4. propriâ relictâ, proximi uxorem ſibi adjungit, adulterij non modó reus eſt, ſed etiam Deo & naturæ ſummè injurius. *Deo*, tanquam conjugi primo authori, cujus ſacrū nodum impiè abrumpit, contra quàm ille dixit: *quod Deus copulavit, homo ne ſeparet. Matth.* 19. 6. *Naturæ* vero, Matth. 19. 6. quæ integritatem corporis ſui amat; quia autem conjuges non ſunt duo, ſed una caro: ſequitur, quod qui uxorem repudiat, quaſi dimidiam ſui partem à ſeipſe avellat, atque hoc pacto naturæ vim faciat. Pij igitur acquieſcunt libenter eo, quod ſcribitur: *Vxor à marito ne diſcedat: quòd ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut viro reconcilietur: & vir uxorem ne dimittat,* 1. Cor. 1.Cor.7. 10.11. 7. 10, 11, videl. *niſi ob fornicationem*, ut Chriſtus ait. *Matth,* 19, 9. Moſes quidem olim ſuo Matth. 19. 9. permiſit populo divortium, leviſſimis etiam de cauſis: uti eſt, ſi uxor viro non probetur, ſi non ametur, ſi faſtidiatur, *Deut.* 24. 1. quum enim videret populum præfractum quibuſvis de cauſis ſuas repudiare uxores, neque illud vitium poſſe ſine magno majoris mali periculo, uti eſt homicidium, prohiberi: idcirco ut prudens magiſtratus legem tulit, ut qui hoc facerent, ſaltem citra uxoris infamiam faciant, dato nimirùm repudij libello, quo in libello uxores à viris dimiſſæ, omni crimine, omnique criminis ſuſpicione liberarentur. Neque igitur Moſes filijs Iſraël devortium ideo permiſit, quod hoc ſim-

Divortium cur olim à Moſe Iudeis permiſſum ſit. Deut. 24.1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſimpliciter probârit, quum ab initio non ita res habuerit: ſed partim, ut ſpectatâ illius populi duritie, graviora evitarentur mala: partim ut innocentię uxorum dimiſſarum conſuleretur. Hanc oſtendit dominus fuiſſe cauſam, propter quam Moſes Spiritu Dei afflatus, eam de diuortijs legem tulit. Sed temerè divortia non facienda monet, dicens: *Ab initio* (inſtitutionis ſcil. matrimonij, eoque & orbis conditi) *non fuit ſic*, hoc eſt, non fuit permiſſum primis conjugibus inter ſe, ut divortium facerent: ſed contra potius juſſi fuerunt ambo, ut ſanctiſſimo conjugij vinculo ſimul à Deo conjuncti, conjunctionem hanc indiſſolubilem conſervarent. Quare qui prior vel alterum deſerit, ut cum eo nolit habitare, vel corpus alij quàm ſuo conjugi fruendum præbet: is certè, quantum in ipſo eſt, conjugij vinculum ſolvit, & contra primam illius inſtitutionem peccat. Tametſi verò non quaſvis ob cauſas, ob certas tamen, ipſis etiam Chriſtianis, divortium illud, de quo Iudæi Chriſtum interrogârunt, à Chriſto permittitur. Divortium autem, de quo Iudæi quæſtionem Chriſto propoſuerant, & quod Chriſtus nobis concedit, hujus eſt generis, ut eo legitimé facto, parti liceat innocenti, novo conjugij vinculo, alij copulari. At verò cauſæ propter quas liceat hoc facere divortium, hæ ſunt: Prima, ſi non ſint conjuges è Deo, hoc eſt, ligitimè & juxta Dei legem ſimul conjuncti: quod hoc minimè ſit verum matrimonium. Tantùm enim vetat ſeparari Chriſtus, *quod Deus conjunxit*, *Matth.* 19, 6. Licet igitur, juxta Chriſti doctrinam, ſepa-

[Margin notes: Matth. 19. 8. — Divortia Chriſtianis quoque certas ob cauſas à Domino permittuntur. — Matth. 19. 6.]

:parare, quod non conjunxit Deus. Altera
auſa, ſi inter legitimè conjunctos intercedat
dulterium. Qui enim committit adulterium,
; rupto conjugij vinculo, perfidus ſeparat,
uod Deus conjunxerat, dum ſeſe à ſuo con-
ıge per adulterium ultro ſejungit. Quare
onjux innocens quum ſolutus ſit, non ſuâ,
:d alterius conjugis culpâ, prioris conjugij
inculo, ſi alteri legitimé copuletur, non pec-
at: 1. Cor. 7. 27. 28. Sed nihil quicquam id 1. Cor. 7. 28.
icit ad defenſionem profanæ iſtius renovatio-
is matrimoniorum, quam hi fanatici Mo-
ıothetæ Monaſterienſes ſuis coërronibus man-
ârunt.

3. Porro quod de Divortio illi addunt ob Divortium an ob recuſatam retinctionem ab altero conjugum ſit licitum.
:tinctionem ab altero conjugum recuſatam
uaſi licito, id ex pharetrâ Thomæ, Munt-
:eri aliorumque turbonum prodijt; quo ſta-
ıerunt, fidelem, hoc eſt, rebaptizatam mu-
erem non poſſe cohabitare marito non rebap-
zato, & viciſſim: non enim matrimonium,
:d diabolicam ſcortationem eſſe: ideoque
uamdiu talis mulier cum gentili marito habi-
:t, pollutam eſſe & alienam à ſalute. Cui fu-
ori opponitur merito illud Apoſtoli: *Si quis*
ater uxorem habet infidelem, & ipſa conſentit
ım eo habitare, ne dimittat eam. Et mulier ſi
ıaritum habet infidelem, & ipſe conſentit cum
ì habitare, ne relinquat eum. Sanctificatus eſt
ıim vir infidelis in uxore: & ſanctificata 1. Cor. 7.
ſt uxor incredula in viro: & cæt. 1. Cor. 7, 12. 13. 14.
2. 13. 14.

4. *De Polygamiâ.*

Poly-

Polyga-mia eſt corruptela conjugij.

Polygamiam inſani iſti cum blaſphemo M
hometo quoque introduxerunt, aſſerentes,
rum uni uxori ſuæ non adſtringi, ſed alias plu
habere poſſe ad augendam prolem. Con
hanc conjugij corruptelam ſemper reputan
eſt ordo divinitus præfixus, Chriſto docen
Matth. 19. 4.8. *Matth.* 19. 4. 8. an videl. primus inſtitut
conjugij, hoc eſt, Deus, quum creavit hom
nem & coujugium inſtituit, dederit plures ux
res uni viro? Quod ſi non plures dedit, ſed *a*
in unam carnem eſſe voluit, conſtat, adulterina
eſſe & alienam à legitimà & purâ ratione co
jugij Anabaptiſticam Polygamiam: quâ rati
Mal. 2. 15. ne olim *Malachias* propheta *cap.* 2, 15. Jud
os polygamos impietatis convicit, inquien
Annon unum fecit Deus? nempe ubi virum m
lieri conjunxit, & voluit eſſe compares, ut
loquar, ſub uno jugo. *Quorſum* Deus fecit
num? nempe, *quærens ſemen Dei*, h. e. Conj
gium Deus inſtituit, unde naſceretur legitin
ſoboles & pura. Quo tacitè ſimul Propheta
ſtendit, ſpurios omnes fore, qui ex polygam
naſcentur; quum legitimi filij cenſeri neque
ant, niſi qui juxta Dei ordinem gignuntur. Hi
facit, quod Apoſtolus jubet, *ut unuſquiſque ma*
culus uxorem ſuam, & mulier unaquæque ſu
1. Cor. 7. 2. 4. *proprium maritum habeat*, aſſerens mutuam eſ
obligationem; cujus fides per ſecundum terti-
umque nexum frangitur. Denique quum hæ
quoque perpetua conjugij lex ſit, ut ſe vir ab-
dicet corporis ſui poteſtate, eamque uxori tra-
dat, quomodo eam alteri dare poteſt? ut vide-
re eſt 1, *Cor.* 7, 2, & 4, Quare potiùs divinæ in-
ſtitution

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

itutioni oblemperemus, polygamos verò ad omum impij Caini, unde primò impuri iſti anes prodierunt, remittamus, ubi Lamechum um ſuâ Hadâ & Sillâ colludentem intuentes, xempli eos pudeat, *Geneſ.* 4. 19. Quòd au- Geneſ.4. 19.
em polygamiam in ſanctis patribus Deus toravit, hinc non ſequitur approbâſſe: quum ertum ſit, eum nihil approbare, quod ordini, uem ipſe inſtituit, adverſatur.

14. *Creſcite & multiplicamini*] Verba ſunt ehovæ, quibus primis parentibus in paradiſo enedixit, *Geneſ.* 1. 28. dum matrimonio eos, Geneſ. 1. 28.
uos maſculum & fæminam antè creaverat, onjunxit, ad propagationem humani generis, on certè frænum illis aut eorum poſteris laxndo, ut in vagas libidines ruerent abſque dectu & pudore, ſed præcipiendo, ut ſecundùm rdinem ſuum ſancti caſtique conjugij cancellis ſe continerent. Vnde conſequitur, polygaiam Deo diſplicere; nam ſi placeret, uni maſulo ſtatim initio plures fæminas addidiſſet, uò citiùs genus humanum propagaretur. Vie hoc de argumento plura apud *Baſilium Monnerum Iuriſc. in Tractat. matrim. pag. mii 31. uſquè ad 79.*

15. *Apprehendent ſeptem mulieres*] Locus xſtat *Eſai* 4. 1. ubi Deus filiabus Zyonis poſt- Eſai 4.1.
uam ſuperbiæ & laſciviæ eas ſeveriſſimé accuavit, ultionem ſuam, quæ vitijs illis parata ſit, enunciat, connumerans inter cæteras pænas iduitatem & cælibatum: Itaque futurum ſſe, innuit, ut poſtquam viri gladio cæſi & contrucidati conciderent, quæ antehac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſingulæ à multis expetitæ mulieres, nunc com mutatâ ratione multa ſimul unum virum ſi expeticuræ, & quidem juri ſuo renunciante tantùm ut viduitatis & cælibatûs opprobr liberatæ, ſub viri iſtius fide & tutelâ degan Quid vero id ad Polygamiam? Nihil omn no.

16. *Baptiſmum Infantium*] De Pædobap tiſmo hic tria dicuntur. 1. Quando ceperit, ſi ve quo tempore inſtitutus ſit. 2. Quo autho idem cæperit. 3. An abolendus?

Pædobaptiſmus quo tempore ceperit.

1. De primi rectè Hereſbachius ait, n eſſe morem recent memoriâ introductum nec ſub regno Papæ initium cæpiſſe: ſed ſa cro-ſanctum inſtitutum eſſe perpetuo obſe vatum in Eccleſia Chriſtiana: ſiquidem (*Calvinus Inſtit. lib.* 4. *Cap.* 16. *verſ.* 8. ai nullus eſt ſcriptor tam vetuſtus, qui non ej originem ad Apoſtolorum ſæculum pro ce to referat. Ita vero inter alios *Origines* *Cap.* 6. *ad Rom. Pró hoc*, inquit, *& Eccl ſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etia parvulis baptiſmum dare.* Et *Homil.* 14. *in L cam: Quia per baptiſmi Sacramentum nativita tis ſordes deponuntur, propterea baptizant & parvuli.* Et *Auguſtinus lib.* 3. *de pecc. me & remiſſ. Cap.* 6. de eodem inquit: *Qu univerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum ſed ſemper retentum eſt, nonniſi Apoſtolicâ a thoritate traditum, rectiſſimè creditur.* Vid eundem *contra Donatiſt. lib.* 4. *Cap.* 2 *&* 24. *Cyprian. lib.* 3. *ad Fidum preſbyte Hieronym. lib.* 3. *adverſus Pelagian. Cyrill.*

Origines in cap 6. ad Rom.

Idem homil. 14. in Luc.

Auguſt l. 3. de pecc. mer. & remiſſ c. 6.

Levit

Levit. 8. & Bernard. Serm. 66. ſuper Cantic.
Non veró hoc Anabaptiſtis objicitur, quaſi
ntiquitas pro clypeo nobis ſit, à quibus in-
ntium baptiſmus defenditur: ſed ut eorum
mpudenti calumniæ obviam eatur, quâ
erſuadere ſimplicioribus volunt, obſerva-
onem adeó vetuſtam à Papâ profectam, at-
ue adeó traditionem novam eſſe. Sufficit
obis manifeſta Scriptura (fruſtra contra hoc
rgiverſante *Iohanne Piſtorio in Hodoperico*
10, *pag.* 34. & *in Theorem. Gryngi. pag.* 29.
uæ de hoc diſertè tradit, dum *Hebr.* 6. 2.
dem doctrina in alijs Catechumenis Baptiſ- Pædobap-
ni doctrina, in alijs verò Impoſitionis manu- tiſmus in
m vocatur. Ad quid enim id fieret, niſi S. literis
uia hi, liberi videl. fidelium, accepto jam docetur.
aptiſmo, tranſactâ infantiâ in fide erudieban- Heb. 6. 2.
ır: ut non aliud reſtaret, quàm illi manus
nponere, quamprimùm ad Catecheſin ſe
fferrent, quæ in illis Baptiſmo erat poſteri-
r: qui mos etiam num in Eccleſijs Haſſi-
cis laudabiliter obtinet. Extraneorum ve-
alia ratio erat, qui non ante ab baptiſmum
erveniebant, quàm editâ fidei profeſſione.
n illis ergo Catecheſis baptiſmum præ-
edere ſolebat, ſicut eleganter *Calvinus in* Calvin in
ommentar. Epiſt. ad Hebræos, *Cap.* 6. Epiſt. ad
otat. Cæterùm quanquam non tradit Hebr. c. 6.
criptura totidem ſyllabis, *Infantes fi-*
lium baptizandos eſſe: per *Iſodunamian*
men hoc inde colligi poteſt: ut pote
uum de fidelium liberis dicitur, quód in
edere ſint. Ideo ſi ad illos pertinet fœdus,
 tanquam

tanquam majus, ad eos quoque pertinebit ſigillum fæderis, tanquam minus. *Geneſ.* 17. 7. 12. & 1, *Cor.* 7. 14. Atque hinc eſt, quod *Chriſtus* etiam *parvulos* blandiſſimè *ad ſe venire juſſit, & ulnis ſuis complectens, iiſdem benedixit regnumque cœlornm,* hoc eſt, omnia fæderis ſalutiſque æternę beneficia, *promiſit.* Tales veró, quibus Chriſtus omnia illa contulit, à Baptiſmo & ab Eccleſiâ arcere nefas eſt. *Matth.* 19. 13. 14. 15. & *Marc.* 10. 14. Summa, Omnes ad Chriſtum pertinentes ſunt baptizandi: quod nemo, niſi Chriſti adverſarius negabit. Tàm laté enim patet Baptiſmus, quàm Chriſtus. Infantes Eccleſiæ ad Chriſtum pertinent. Serio enim hos ad ſe vocat, & arceri vetat. Ergo &c. Qui plura de his ſcire de ſiderat, petat ex *Zwinglij Elencho contra Catabapt. fol.* 7. 20. 36. *Bullinger. lib.* 6. *adverſus Anabapt. Cap.* 2. 3. 4. &c. *Calvin. inſtit. lib.* 4. *cap.* 16. *verſ.* 1. & ſeqq. *Vrſin. in Expl. Catech. ad Quæſt.* 74. *pag.* mihi 505. & ſeqq.

(Geneſ. 17. 7. 12. 1. Cor. 7. 14. — Matth. 19, 13, 14, 15. Marc. 10. 14)

2. Quis author Pædobaptiſmi ſit, quæritur? Ajunt Anabaptiſtæ eum à Cacodæmone invectum, miniſterio videl. Papæ: quæ horribilis blaſphemia eſt, divinæ veritati & ſacro Baptiſmo injuria: quum ex perpetuâ Eccleſiarum Chriſtianarum hiſtoria ſat conſtet, Diabolum ſæpius ſuos miniſtros excitâſſe, qui infantium baptiſmum impiè negarunt, Anabaptiſmumque & Catabaptiſmum introduxerunt, Tales *Donatiſtæ*, *Hierachiſtæ*, *Pelagiani*, *Marcion*, *Thomas Muntzerus*, *Menno Si-*

(Quis ſit Pædobaptiſmi author.)

io *Simonis*, *Michaël Servetus*, alijque infiniti Anabaptiſmum foventes. Nos verò cum uniſali Chriſtianâ Eccleſiâ non alium authoem Baptiſmi infantium, quàm adultorum, creimus, nempe Chriſtum: minimè vero Romanum Pontificem cum ſuis Satrapis, ut Ieſuiæ alijque Romaniſtæ adulatoriè non minùs uàm falſó aſſerunt: Vide *Adami Tanneri Reit. Colloq. Ratisbon. Cap. 7. pag. 38.*

3. An Pædobaptiſmus in Eccleſiâ retinenus, an verò abolendus ſit, quæritur. Anabapſtæ poſterius, nos primum aſſerimus. Noſtri ffirmati ratio eſt, quam modò dixi: quia Bapſmus dari debet omnibus fæderatis Dei, ac roinde etiam Infantibus Eccleſiæ fædere Dei on minus quàm adulti gaudentes. Anabapſtæ huic obſtrepunt in *Cantiunculis ſuis Scripralibus*, quas vocant, *pag.* mihi 128. *b.* ſic arutando: Pædobaptiſmus an in Eccleſiâ ſit retinendus.

Wy ſegghen na Schrifts ontknoopen,
Dat den kinderen ſulcx niet en behoort:
De kinderen wy wel weten,
Dat ſ' in ghenaden ſtaen;
Ten is niet dan ydel vermeten
Dat aen haer wordt ghedaen,

Id eſt: *Nos juxta enodationem Scripturæ dimus, Baptiſmum nihil quidquam ad infantes pernere: Scimus quidem eos gratiæ Dei participes ſe: verùm quidquid ſcil. in eis baptizandis inditur, nîl aliud quàm vana ac temeraria audacia*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

eſt. Sed ubinam Scriptura Infantibus bap
tiſmum denegat ? In margine annotan
Matth. 28. 19 duo loca, nempe *Matth*. 28. 19. & *Mar*
16. 16. Sed perperàm reverà; quum enii
Marc. 16. 16. Chriſtus jubeat ibidem omnes gentes bap-
tizari, haud dubiè etiam infantes omniun
gentium mandato hoc comprehenduntur : u
liberi cum parentibus Baptiſmi Sacramen
to novo fæderi inaugurentur. Anabaptiſt
excipiunt : Ex mandato Chriſti priús eſſ
docendos, poſtea baptizandos : Infante
veró doceri non poſſe : nec igitur bapti
zandos. Sed Major neganda eſt univerſali-
ter : Tantùm eos baptizandos eſſe, qu
poſſunt doceri. Nam *Mathætéuein* eſt *diſci*
pulos facere. At poſſunt diſcipuli Chriſti fier
etiam infantes : vel certé vera duntaxàt eſ
de adultis, qui priùs doceri & ad fiden
converti, quàm Baptizari debent. Ab adul
tis enim, non ab Infantibus, ordienda era
novæ Eccleſiæ collectio. Sed non exclude-
bantur infantes fidelium parentum à ſocie-
tate Eccleſiæ. Ergo neque baptiſmo Ideo
Apoſtoli paſſim leguntur totas familias bapti-
zâſſe, non excluſis parvulis. Vnde Petru
quum Iudęos hortaretur, *ut baptizarentu*
in remiſſionem peccatorum, rationem ſubjun-
git talem, *quia*, inquit, *veſtra & veſtrorun*
Act. 2. 38. 39. *liberorum eſt promiſſio*. *Act*. 2. 38. 39. Huic
accedit etiam iſtud, quòd Chriſtus totam
Eccleſiam mundavit per lavacrum aquæ in
Epheſ. 5. 26. verbo. *Epheſ*. 5. 26. Ad Eccleſiam veró
etiam pertinent infantes fidelium quos Do-
minus

nus,ut modó vidimus, jubet ad ſe venire: quo-
am horum eſt regnum cælorum. Sed de hoc
emate hæc pauca modó ſufficiant.

16. *Non defuerunt, qui baptizare igni oc-
erent.*] De hoc *Bullingerus, Sleydanus & uido de Bres* alijque hiſtoriæ Monaſte-
nſes Scriptores, quos equidem vidi, ta-
nt. Eſt verô hæc phantaſia Æthiopum,
i aliâs Abyſſini dicuntur: non enim
ntenti aquæ baptiſmo, inſuper tinctos à ſe
tim igne inurunt: ut *Seleucus* & *Hermias*
alatæ, qui (ut refert *Auguſtinus*) non
ptizabant in aquâ, ſed in igne: *Ignis* vo-
m in dicto Iohannis Baptiſtæ iſto, *Qui
ne me venit, ipſe vos baptizabit Spiritu
ncto & igni, Matth. 3. 11.* propriè intel-
gentes, quæ metaphoricè accipitur pro vi
piritûs Sancti: quia inſtar ignis adurit, & ab-
mit ſordes peccatorum in regeneratione bap-
imi: quomodo etiam exegeticè Spiritus vo-
tur *Aqua, Ioh. 3. 5.* propter ſimilem effica-
atem, quia in Baptiſmo, non aqua externa.
d interna, quæ eſt ipſe Spiritus, abluit & pur-
t peccata: quatenùs nimirùm Spiritus Sanctus
r emundat, certiorando ipſum de remiſſione
ccatorum per ſanguinem Chriſti, *qui nos pur-
t ab omni peccato, 1. Ioh. 1. 7.* tum etiam, quate-
s cor quaſi rigat & fertile reddit bonorum
erum, tanquam ſuaviſſimorum Deoque gra-
iſſimorum fructuum.

Baptiſmus ignis ab Anabaptiſtis quibuſdam introductus.

Matth. 3. 11.

Ioh. 3. 5.

1. Ioh. 1. 7

18. *Chriſtum carnem à matre non aſſumſiſſe*]
oc perverſo dogmate ſuo Anabaptiſtæ pro-
nt, ſe ex eorum numero eſſe, de quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Apoſtolus Iohannes teſtatur, *quòd multi ſedu-*
tores ingreſſi ſint in mundum, negantes Ieſu
Chriſtum veniſſe in carnem. Qui enim id non con-
filetur, ait idem, hic eſt ſeductor, ſive *impoſt-*
2. Ioh. verſ. 7. *ille & antichriſtus.* In 2. *Epiſt. verſ.* 7. Pij au-
tem è Scripturis rectiùs edocti, corde & or
profitentur, quòd Ieſus Chriſtus, qui eſt & per-
manet verus ac æternus Deus, in tempore car-
nem aſſumens *Semen mulieris* factus ſit, jux-
promiſſionem primis parentibus noſtris in pa-
Geneſ. 3. 15 radiſo factam. *Geneſ.* 3. 15. *Virginis* item con-
Eſai 7. 14. ceptu & partu editus *Filius Eſai,* 7. 14. *natus* quip-
Gal. 4. 4. pe *ex muliere, Gal.* 4. 4. hoc eſt, *Virgine Mari-*
Matth. 1. 16. *Matth.* 1. 16. *Fructuſque ventris ejus. Luc.* 1.
Luc. 1. 42. 42. Nam *quoniam pueri participes ſunt carnis &*
ſanguinis, ipſe quoqve conſimiliter particeps fac-
Heb. 2. 14. *tus eſt eorundem. Hebr,* 2. 14. *ſeque ipſe inaniv-*
formâ ſervi acceptâ, ſimilis hominibus factus, &
Phil. 2 7. 8 *habitu compertus ut homo, Philip.* 2, 7. 8. *Nuſ-*
quam enim *Angelos aſſumit, ſed ſemen Abrah.*
Heb. 2. 16. *aſſumit* &c, *Heb.* 2, 16. *ſe Deum in carne man-*
feſtans. 1. *Tim.* 3. 16. Quinimó vel ipſa Con-
1. Tim. 3. 16. ceptionis & nativitatis Chriſti hiſtoria blaſphe-
mos Anabaptiſtas confundit: quum eodem fe-
ré modo, quo aliorum Conceptio & nativit-
deſcribatur. Exempli gratiâ: De Elizabeth
Matre Iohannis Baptiſtæ ſcribit *Lucas, Cap.*
Luc. 1. 24. 1. 24. *Poſt illos dies concepit Elizabeth:* Si
de Matre Virgine Mariâ idem Lucas ſcri-
ibid. 31. 57. bit, *ibidem verſ.* 31. *Et ecce concipies in u-*
tero, & paries Filium. De Elizabethâ porr-
ſcribitur, *ibidem verſ.* 57. *Elizabethæ ver-*
impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium

Sic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

S. de Mariâ refert idem Euangeliſta, *cap.* 2, Luc.1.6.7.
7. *Completi ſunt dies quibus ipſa pareret: pe-*
pit igitur filium ſuum primo genitum. Viden
dcem utrobique harmoniam hic eſſe; quâ pro-
tur, quàm verè Elizabetha mater Iohannis
t, tam veré etiam Maria Virgo ſit Mater
omini noſtri Ieſu Chriſti. Quare etiam in
literis hæc non minus mater Ieſu, quàm illa
ater Iohannis indigetatur. Huic accedit dilu-
dum Spiritûs Sancti, cujus vi Chriſtus in ute-
matris conceptus eſt, effatum, quo de Mariâ
cit: *peperit igitur Filium* S V V M *primoge-*
tum, hoc eſt, editum ex carne & ſanguine ſuo, Ibid.
uc, 2. 7. Objiciunt adverſarij contra hoc quid-
uid poſſunt, ne, Chriſtum carnis & ſanguinis
oſtri participem factum, concedere opus ha-
ant. 1. Ajunt, per *ſemen mulieris*, *Gen* 3. 15. Gen.3.15.
on Chriſtum, ſed genus humanum intelligi.
. Negant Chriſtum ex ſemine Abrahæ & Da-
dis ortum: & Tò *Semen* per *familiam* inter-
retantur, quoties Chriſtus ſemen Abrahæ &
Davidis in S. Scripturâ dicitur. 3. Objiciunt
ca Scripturæ, ut illud Hebr. 10, 5. *Corpus ap-* Heb.10.5.
ſti mihi. Et Ioh. 3. 31. *Qui ſupernè venit ſupra* Ioh.3.31.
nnes eſt: qui è terrá eſt, terrenus eſt, & terrena Epheſ.4.9
quitur: qui è cælo venit, ſupra omnes eſt. Cui
jiciuut illud Epheſ. 4. 9. *Deſcenderat prius in*
ſimas partes terræ. Denique illud Ioh. 6, 51. Ioh.6.51.
go ſum panis vivificus, qui de cælo deſcen-
it, &c.

Reſpondeo ad ſingula paucis: 1. Quod lo-
us *Geneſ.* 3. 15. de Chriſto ſit intelligendus, ex
piſtolâ ad Hebræos, cap. 11, 4. percipitur, ubi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Heb. 11. 4. *Abel per fidem ſacrificium Deo obtuliſſe*, dic
Per Semen mulieris in Geneſi quis intelligatur.
Fides verò non eſt, ubi non eſt promiſſio, I
des neceſſariò præſupponit notitiam gratui
Chriſto promiſſionis, quam is qui credit, ſib
plicet. Quia igitur Adam, Abel, Seth & E
cęteriq́ue pij ad Abrahamum uſq́ue non
promiſſione de Meſſiâ ſteterunt, niſi illâ,
Geneſ. 3. exſtat, veré & conſtanter à noſtris
ritur, Promiſſionem illam de Chriſto, vero
veroq́ue homine intelligendam eſſe, ac pr
de Chriſtum Semen mulieris, hoc eſt, ve
hominem ex homine, ſine peccatis tan
ibidem promitti, ſic quidem, ut divina
natura ſimul denotetur, quatenus pote
conterendi caput ſerpentis ei attribuitur. F
Calvini ſententia de eodem.
ſtra hiſce authorias *Calvini* obtenditur, q
is dictum illud de Semine mulieris non
dividuè de ſolo Chriſto, ſed collec
de tota mulieris poſteritate, ſive de toto
mano genere interpretetur: quum ex ejus *co*
mentarijs, *in Geneſin* & *Inſtit. lib.* 2. *c.*
verſ. 2. ſicut etiam ex *Epiſtola ad Myc*
nium contra Mennonem, *fol. mihi* 299. conſ
Chriſtus eſt Semen Abrahæ & fructus ventris Davidis.
eum illud ſic de genere humano ſive ele
Chriſto per fidem inſitis interpretari, ut tan
Chriſtum eccleſiæ electorum caput precip
includat.

Gal. 3. 16. Heb. 2. 16. Pſal. 132. 11. Act. 2. 30. & c. 13. 22. 23.
2. Quod Chriſtus ſit Semen Abrahæ,
fructus ventris Davidis, patet ex *Gal.* 3. 16. *H*
2. 16. *Pſalm.* 132. 11. *Act.* 2. 30. & 13. 22. 2
Hæc certé & ſimilia teſtimonia verſipelles
non minùs ſtultè quàm temerè allegorijs inv
vunt, per *Semen* poſteritatem ſive familiam i
tel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ligentes: quibus apertè contradicit Apoſtolus
cto loco ad Galat. Vbi exſertè & ſine figurâ
firmat, non eſſe plures Abrahæ filios ſeu plu-
ſemina ſed unum Chriſtum. Quando igitur
riſtum *ſemen Abrahæ* Scriptura aſſumere di-
, certè non vult, eum Iſmaëlitas, Edomitas
teroſque ejuſdem generis populos corpore
animo aſſumere; imò neque Iſaaci poſteros
ros pariter ac mulieres, pueros & ſenes eo-
m modo aſſumere, ſive in gratiam ſuam Mennonis & Serveti impium commentum.
cipere, ut impius *Menno* atque *Servetus*
mmenti ſunt cum cætera Anabaptiſtarum
rba. Sed Apoſtolus ut gratiam ampli-
et, qua Chriſtus eſt amplexus humanum
nus, Angelos cum hominibus compa-
t, quòd ſcilicet prætulerit Angelis homi-
s, hominum naturam inducendo. Nam
per *Semen* intelligit poſteros, idem & de
ngelis fateri cogetur, nempe ſobolem ab
is procreari, ac ſi mentitus eſſet Chri- Matth. 22. 30.
us, dicens *nos Angelis ſimiles fore poſt*
ſurrectionem. Matth. 22, 30. Ejuſdem
rinæ eſt, quod obtendunt, non aliter vocari
avidus filium, niſi quia Davidi promiſſus
erat, & ſuo demum tempore fuit ex-
bitus. Non enim ſimpliciter eum *Davi-*
s filium Apoſtolus nominat, ſet addit,
cundum carnem, naturam nimirum ejus
umanam deſignans, *Rom.* 1. 3. Iam niſi Rom. 1. 3.
erè genitus eſſet ex ſemine Davidis, cur
uctus ventris ejus vocabitur? Quid etiam
romiſſio iſta, *Ex lumbis tuis deſcendet, qui* 2. Sam. 7. 12.
anebit in ſolio tuo. 2, *Samuel.* 7, 12.

Luc.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Luc. 1.32. 33. *Luc.*1.32.33.

3. Locus ex *cap.*10. *ad Hebr.verſ.*5. ubi Chri-
Heb. 10.5. ſtus Patri dicit, *Corpus adaptaſti mihi*, hûc n
facit, ſicut patet ex collatione *Pſalm.*40.7. V.
Pſal. 40.7. de locus deſumtus eſt, ubi dicitur: *Aurem p*
forâſti mihi, hoc eſt, feciſti me tibi obſeque
Exod. 21.6 tem inſtar ſervi, cujus auris ſubula perforata
de quo antiquo Legis ritu vide *Exod.* 21.
Quòd ſi Apoſtoli vocem urgent, Chriſtoq
corpus à Patre aptatum ac paratum dicu
nihil agunt; quum id per *Enſarkooſin*,
Heb. 2.14. & ſeqq. eſt, per Incarnationem factum ſit, eo vid
modo, quem Apoſtolus *in eâdem Epi*
Cap. 2. 14. 15. 16. *&* 17. expreſſit. C
improbè Anabaptiſtæ obſtrepunt, neſcient
quando, quomodo & quouſque hæc *Katerti*
tou ſoomatos Chriſti, quam ajunt, facta ſit. V
de *Colloq. Franckenthal. art.* 3. *act*.8. *Pag. mi*
Ioh. 3.31. 159. 160. *&c.* Sic quum *Ioh.* 3. 31. *Chriſt*
ſuperné & è cœlo veniſſe dicitur, nequaquam
origine carnis ſive naturæ ejus humanæ intelli
gitur, ſed de ſummâ excellentiâ ac ſummâ au
thoritate, quâ cæteris antecellit: ſicut ex tot
contextu ibidem colligitur, in quo Iohanne
Baptiſta cum Chriſto, miſſus cum mittente
ſervus cum domino comparatur, *Chriſtus* igitu
dicitur ſuperné veniſſe, túm quatenus Deus e
& ex Deo Patre natus in hunc mundum venit
& hominibus in carne apparuit, tum etiam
quia in eo nihil niſi cæleſte ac majeſtatis plenum
cernitur. *Iohannes* verò *ex terrâ eſſe* dicitur,
quia tantùm homo eſt, conditionis ſuæ memor
dominij jus Chriſto relinquens, ſervorum ordi-

ni adjung

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

djungi deſiderat. Sicut quoque 1. Cor. 15. 1. Cor. 15.
dicitur *primus homo ex terrâ terrenus, ſecun-* 47.
homo Dominus è cœlo: quod non de corporis
ſtantiâ, ſive de materiâ diverſorum corpo-
n, ſed de habitu vel qualitate intelligendum,
reſpectu diverſorum ſtatuum eorundem cor-
um, Chriſtus enim quoad corporis ſubſtan-
a non tantum terrenus fuit: ſed etiam ad
pus terrenæ nobiſcum fuit conditionis, in-
natus, defatigatus, eſuriens, ſitiens, plorans,
ciens, mortique denique Obnoxius: nihilo-
us idem Dominus è cælo fuit, hoc eſt,
us & Dominus cæleſtis ac immortalis.
metſi veró Adamus animam immortalem &
nimè ex terra ſumtam habuit, ſapiebat ta-
n terram, ex qua ortum fuerat corpus, erat-
rebus terrenis ac ſublunaribus addictus,
orruptioni obnoxius: ac proinde eadem ra-
ne hoc loco Chriſtus Dominus è cœlo ſive
eſtis, Adamus vero terrenus appellatur, ſqua
ea Chriſtus ſupernè & è cælo, Iohannes ve-
ex terra veniſſe dicitur. Quod autem *Epheſ.* Epheſ. 4. 9.
). dicitur Chriſtus *prius deſcendiſſe in infe-*
res partes terræ: nequaquam ei contradicit,
od cum carnis & ſanguinis noſtri participem
tum dicimus quum id potiùs confirmet.
is enim iſte, qui deſcendit? niſi æternus ille
gos & Filius Dei unigenitus, qui eſt in ſinu
tris. Quomodo autem deſcendit, num cor-
s aërium cælitùs adferendo, an vero cum di-
itate ſua? Illud etiam ab ipſis adverſarijs
oloditur: hoc veró abſurdum totum eſt: *quo-*
am, ut ſcité *Bernardus* ait, *deſcendere cum vel*

aſcendere

aſcendere non patiebatur divi-nitatis ſuæ ſimpli-citas : quippe quæ nec minui poteſt nec auge, aut aliquo modo variari. Itaque (ut addit iden) *aſſumſit in unitatem ſuæ perſonæ naturam no-ſtram, id eſt, humanam, in quâ deſcenderet* [...] *aſcenderet.* Et mox : *Manens quod erat in na-turâ ſuâ deſcendit & aſcendit propter nos* [...] *noſtra.* Hec ille, *Serm.* 18. *fol. 666.* Chriſt[us] igitur deſcendit, dum naturam noſtram indu[it] *natus ex muliere. Gal.* 4. 4. & humili *form[â] ſervi aſſumtâ, Patri in eadem obediens factus* [...] *ad mortem uſqui crucis*, *Philip.* 2. 7. 8. Ide[m] tenendum de dicto Chriſti *Ioh.* 6. 51. ubi, *panem vivificum eſſe* teſtatur, *qui de cælo de-cendit, quòdque panis ille caro ſua ſit, quam d[at] pro mundi vita :* Non enim hic materiæ Cor-poris Chriſti mentio ulla fit, an videl. ea cæ-leſtis, an verò terrena ſit : ſed de vi & effica-citate mortis Chriſti in corpore factæ, ag[it] ſicut etiam de medijs, quibus vitam obtine-mus. Chriſtus itaque infirmitati noſtræ conſul-turus, fideique noſtræ humilem obedientiam probaturis, nobis vitam proponit in eâ videl. carne, ubi ſola prius mortis materia erat. Vt ve-rò eâ vitâ fruamur, certé non ſupra nubes voca-mur, ſed in hac carne ſuâ, in ſpeciem infirmâ & contemtibili ſubſidere jubemur. Nam in e[a] impletum fuit opus redemtionis noſtræ; ea quo-que perfuſa fuit ſanctificatione Spiritûs, omneſ-que vitæ partes in ſe collocatas, continet, & per eam *Logos* ille Dei æternus, qui fons vitæ eſt, veluti per canalem vitam, quæ intrinſeca (ut lo-quuntur) in divinitate reſidet, ad nos diffundit.

Bernard. Serm. 18. parvo. fol. 666.

Gal. 4. 4. Philip. 2. 7. 8. Ioh. 6. 51.

Atque

que hæc cauſa eſt, quòd *ſe de cælo deſcendiſſe* ut panis & cibus ille vivificus ſit; quum nul- niſi apud eum & in cæleſti ejus regno ſpiri- lis & incorruptibilis vita reperiatur.

19. *Scriptura é ſemine David*] Promiſſio illa tat 2. *Samuel*, 7, 12. 1. *Paralip.* 22, 10. *Pſalm.* .21: 30. *&* 132, 11. *Eſai*, 7. 13. 14. *&* 11, 1, *Ie-* .23, 5. *Mich.* 5. 2. & alibi.

20. *Apoſtolus tradit juxta carnis natur. è ſtirpe* *ſem. PP.*] Locus exſtat *Rom.* 9. 5. *Ex quibus eſt* Rom. 9. 5.
riſtus ſecundum carnem (nempe ex poſteris ntis Iſraëliticæ) *qui eſt Deus benedictus in ſæcu-* Eſt vero locus hic plæclarus, ſi quiſquã alius Chriſti *Theanthroopou* perſona nos plenè & Doctrinæ de Perſonâ Chriſti ſumma.
tincté erudiens. Docet enim tũ Chriſtũ Deũ rum & æternum eſſe ſuper omnes benedictũ ſecula. Túm eundẽ quoque verum eſſe homi- m, carne & anima humana præditum, Iudæis njoribus ſecundùm carnem prognatum: tum nique duabus ſubſiſtere naturis veris, di- nctis, hypoſtaticè unitis, divina & humana, ia idem ex patribus ortus, qui & Deus bene- ctus in ſæcula.

20. *Vt omnem fiduciam ſalutis tollant*] Vnde ro hæc tam peſtilens opinio? Inde videl. Anabaptiſtæ Novatiani ſunt.
ia finxêre regenerari Dei populum in ctione Baptiſmi in puram & angelicam am, quæ nullis carnis ſordibus vitie- r: idcircò ſi quis poſt Baptiſmum ſu- ptum delinquat, nihil præter inexorabile ei judicium illi relinquant, atque adeò ccatori poſt acceptam gratiam lapſo non eſſe nplius veniæ ſpem aliquam exſpectandam, blaterant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

blaterant. Quo errore *Novatiani* ſive *Catha*
olim Eccleſias exagitarunt, qui ſic ab authori-
bus *Novatiano & Novato*, illo Romano, hc
Carthaginenſi Preſbuteris, dicti ſunt, ſub Imp
Valeriano & Gallieno Hoſtilio. Ad quem cra
ſum errorem diſcutiendum, breviter tenendur
quòd iſtud eorum facinus reverà nihil aliud ſi
niſi *Theomachein*. Eo enim ex diametro re
pugnant tum naturæ, tùm voluntati Dei. Na
turæ inquam, Dei; qui *miſericors, clemens, pa*
tiens, & multæ miſerationis ac verax eſt, cuſto
diens miſericordiam in millia & auferens iniqui-
Exod. 34. 6.7. *tatem ac ſcelera.* Exod. 34. 6. 7. Imò *quia miſe*
ricordiam diligit, tranſire dicitur ſuper ſceler
erga reliquias hæreditatis ſuæ, ac ſi illa conſpec
tum ejus fugerent; *neque retinere in perpetuum*
Mich.7.18 *iram ſuam.* Mich. 7. 18, breviter, *Multus dici*
Eſai. 55.7. *tur ad remittendum*, Eſai. 55. 7. & quòd *mult*
Pſal.130.7. *apud eum ſit remiſſio.* Pſalm. 130. 7. *iraque mo-*
Pſal.30.6. *mentanea*, Pſalm. 30. 6. Sicut ipſe jurejurand
teſtatur: *Vivo ego*, inquiens, *non delector mort*
improbi: ſed delector, quum revertitur improbu
Ezech. 33. 11. *à viâ ſuâ, ut vivat.* Ezech. 33. 11. Item, *Quâ-*
cunque horâ peccator gemens pœnitentiam egerit
non amplius recordabor peccatorum ejus. Ibidem
Ibid. 18 21 *cap.* 18. 21. Denique, *Quis eſt vir*, inquid apud
Ieremiam, *cujus ſi uxor, corpus ſuum adulteri*
Ierem. 3. 1. 12. *preſtituerit, cum eâ redire in gratiam ſuſtineat?*
Tuis autem ſcortationibus omnes viæ pollutæ ſunt
Iuda; repleta fuit terra fœdis amoribus tuis. Re-
vertere tamen ad me, & ego te ſuſcipiam. Rever-
tere averſatrix, non avertam à te faciem meam:
quia clemens ſum, & non iraſcor in perpetuum.

Ierem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Tem, 3, 12. Quod ſi vero hæc in Veteri Teſta-
ento aſſiduè Sanctis parata fuit Dei indul-
ntia, in peccatis condonandis; cur eam
nc, adventu Chriſti, quo plenitudo gratiæ
erta fuit, è medio ſublatam iſti dicent?
aſi Chriſtus in noſtram perniciem, & non
ſalutem, veniſſet. Contra quod Apoſtolus
rtè clamat, *in Chriſto demùm bonitatem*
& Philanthroopian *Domini ad plenum appa-*
iſſe. Tit. 3. 4. *& divitias gratiæ ejus in nos* Tit. 3. 4.
undâſſe ad remiſſionem peccatorum Epheſ. 1, 7. Epheſ. 1. 7.
8. Sicut ipſe quoque Chriſtus tùm exſertis 8.
bis, tùm jucundis parabolis, de ſe teſta-
, quòd *non venerit, ut vocaret juſtos, ſed*
catores ad reſipiſcentiam, Matth. 9. 13. *Luc.* Matth. 9. 13.
4. 8. 11. Hinc univerſalis fidelium vox Luc. 15. 4. 8. 11.
: *Omninò propter manſuetudinem quæ in te*
dicatur, currimus poſt te, Domine Ieſu, Bernard.
lientes quòd non ſpernas pauperem, pecca- Sermon.
em non horreas, Non horruiſti confitentem 22. ſuper
ronem, non lacrymantem peccatricem, non Cantic.
ananæam ſupplicantem, non deprehenſam in fol. 836.
ulterio, non ſedentem in telonio; non ſup-
cantem publicanum, non negantem diſcipu-
, nom perſequutorem diſcipulorum, non ip-
crucifixores tuos, In odorem horum currimus:
ecinente ſic *Bernardo, Serm.* 22. *ſuper Can-*
Tom. 1. *fol.* 836. Repugnant etiam adver-
ij hac moroſitate ſuâ voluntati Dei, *quâ*
ericordiam ſacrificijs præfert. Oſeæ. 6. 6, Vn- Oſeæ 6. 6.
peccatorum confeſſionem à Sanctis, &
n quidem aſſiduam, totâ vitâ requirit Domi-
s, *Pſal.* 32. 6. jubens, ut quotidiè repetant hanc Pſal. 32. 6.

 precem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

precem, *Remitte nobis debita noſtra*, ſub fid-
Matth.6. 12.14. ciaexauditionis. *Matth. 6. 12. 14.* quâ Ap-
ſtolus Iacobus infirmos quoque erigit, d
eos ad mutuam precationem & confeſſion
hortatur: *Oratio fidei* (inquit) *ſervabit ægr-*
tum, erigetque eum Dominus: & ſi peccata a-
miſerit, remittentur ei: Confitemini igitur
vicem peccata veſtra, & orate invicem alij
Iac.5.15. 16. *alijs, ut ſani ſitis, Iac. 5. 15.16.* Imò hanc
cauſam *Legationem reconciliationis apud* E
cleſiæ *miniſtros Dominum depoſuiſſe* teſta
Doctor gentium, *ut ſubinde populum nom*
Chriſti exhortentur ad ſe reconciliandum D.
2.Cor.5. 20. *2. Cor. 5.20.* qui non ſemel aut bis, ſed q
ties delictorum agnitione conſternati,
eum ſuſpiramus, ideo nobis condonare ſ
let, ut clementiam ſuam, ejus exen
plo illecti, imitemur, *ſeptuageſieſque ſ*
Matth.18. 22. *ties* ſi opus ſit, proximo *condonemus? Mat*
18.22.

22. *Locos é Paulo ad Hebræos detorque*
Heb.6.4.5. 6. & 10. 26. Loci hi exſtant in *Epiſtolâ ad Hebræos, Cap.*
4. 5, 6. *& cap. 10, 26.* ubi Apoſtolus *ſi*
non poſſe docet, *eos qui ſemel illuminati fueri*
guſtaverintque donum illud cæleſte & partici
fuerint Spiritus Sancti, guſtaverintque bon
Dei verbum, virtuteſque venturi ſæculi: ſi pr
labantur, *denuò renovari ad reſipiſcentiam; ut q*
rurſum crucifigant ſibi Filium Dei, & ad ignon
niam exponant. Item, *Si ultro peccaverimus p*
acceptam cognitionem veritatis, non ampliùs p
peccatis reliquam eſſe hoſtiam: ſed horrend
quandam exſpectationē judicij & ignis fervore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

devoraturus ſit adverſarios. Hæc Apoſtolus: ous certè minimé, ut hi rigidi Catones vo- ut, quibuſvis voluntarie peccantibus ſpem ve- præcidit, ſed perfidis ac impuris apoſtatis, nullo periculo cogente, petulanter, *Ekon-ſis* à fide Chriſti defecerunt, & in totum riſto renuntiârunt. Quum enim hi in Spi- m S. peccent, peccatum eorum, ipſo riſto ajente, irremiſſibile eſt. *Matth.* 12,31. que Dei Spiritu privati, ut merentur, con- untur in ſenſum reprobum, ut diabolo man- iti ruere in exitium ſuum pergant. Quod ve- Apoſtolus non agat de quolibet lapſu ſive cato, quo quis vel ſecundam legis tabulam at, vel primam ignoranter tranſgreditur; ex quet, quód *impoſſibile* dicit *eſſe prolapſos re- ſcere:* quum nullius peccati pænitentia im- ibilis ſit, niſi peccati in Spiritum Sanctum, d Iohannes *Peccatum ad mortem* vocat, *pro non ſit orandum*. 1. *Ioh*. 5. 16. Ex quo recte rtur, iſtud quo dicitur, non poſſe Apoſtatas ovare ſe, vel renovari ad pænitentiam, non communem pænam infidelium, ſed pro- m Apoſtatarum: quum illi non agant pæ- entiam, iſti ne poſſint quidem: quum malitio- bjiciant & blaſphement id, per quod reſi- ere & ſervari neceſſe eſt quotquot reſi- unt & ſervantur; nempe Chriſtum cruci- um.

Perfidorũ Apoſtatarum pœna.

Matth. 12. 31.

1. Ioh. 5. 16.

23. *Servos non niſi retinctis ſervire*] Geneſ. 2. primùm fit *Servitutis* mentio, ubi de A- mo dicitur, quód tulerit inter cætera, m animas, quas ſibi acquiſierat in Charan

Servitus quando cœpit. Geneſ. 12. 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

& egreſſus ſit, ut purgeret in terram Chanaa
Vnde apparet, non multo pôſt diluvium mal
tiâ hominum accidiſſe, ut libertas, quæ natu
communis erat omnibus, bonæ parti huma
generis periret. Vnde autem habuerit initiu
Servitus, non facile dictu eſt, niſi quod vulg
obtinuit opinio, à bellis ortam eſſe: quia victo
res quos bello ceperant, ſibi parere coëgeri
atque inde nomen *mancipij* deducunt. Sive au
tem belli jure oppræſſi fuerint, ſive inop
coacti, qui primi ſervitutem ſerviverun
hoc quidem certum eſt, violenter fuiſſe cor
ruptum naturæ ordinem: quia ideó creati e
rant homines, ut mutuam inter ſe ſocietate
colerent. Etſi autem alij alios præeſſe utile e
ſervanda tamen erat, ut inter fratres, æquabili
tas. Cæterùm quamvis recto temperament
quale optandum eſſet, contraria ſit ſervitus,
ejus initium vitio non caruerit: non propter
ſequitur, uſum, qui deinde moribus recept
eſt, quem excuſat neceſſitas, eſſe illicitum. Vul
gare enim illud dictum, *quod ab initio non valui*
tractu temporis convaleſcere non poteſt, aliqu
(ut ſatis notum eſt) exceptiones admittit, &
ejus rei exempla in Sacris literis paſſim occur
runt. Fanatici vero iſti imperitè horum con
ditionem cum Chriſtiana (quam ſomniaban
libertate pugnare perſuaſi erant, manumiſ-
ſionem neſcio quam ab omni Servitute ſui
promittentes. Quo plauſibili dogmate mul-
tos in naſſam ſuam pellexerunt, quibus ju-
gum tyranniſque plus quàm Phalarica do-
minorum ſuorum exoſa jam tum erat

Servitus uſus haud illicitus.

Non pugnat cum libertate Chriſtianâ

Sec

ed probè contra hos tenendum, à Deo nequa-
iam ordinem politicum improbari, utpote
ijus providentiâ tùm diſtincti in mundo gra-
is & ordines ſunt inſtituti, tum ipſorum
oſervatio in ejus verbo accuratè præcipitur.
inc Petrus *Servos in hoc vocatos eſſe* ait,
ique à Deo, *ut* videl. *ſubjecti ſunt cum omni
nore dominis ſuis, non ſolùm bonis, ſed etiam
avis.* 1. *Pet.* 2. 18. 21. & Paulus jubet, *ut* 1. Pet. 2. 18 21.
*uſquiſque in quâ vocatione fuit vocatus, maneat
ve ſit ſervus, ſive liber.* 1. *Cor.* 7. 20. 21. Sic paſſim 1 Cor. 7. 20. 21.
em Apoſtolus in epiſtolis ſuis Servos non ad
leum vocat, nec dominos illorum uſu privat;
d tantum benignè & liberaliter tanquam con-
vos ſuos jubet tractari. *Epheſ.* 6. 9. *Coloſſ.* 4. 1. Epheſ. 6. 9. Coloſſ. 4. 1
ui etiam Servum Oneſimum Philemoni re-
ittit, & pro ipſo deprecatur. *Philem. verſ.* 10. Philem. verſ. 10.
uod non faceret, ſi Servitutis uſus per ſe res il-
ita eſſet. Sic etiam Hagar ancilla Saræ fugiti-
ab Angelo ad priſtinam conditionem revo-
tur. *Geneſ.* 16. 9. *Revertere*, ait, *ad dominam* Geneſ. 16. 9.
am & humiliate ſub manibus ejus. Quare gra-
ter utrinque delictum fuit, tùm à Seductori-
s Anabaptiſtis, qui Servos à dominis ſuis
ducendo plagio ſe obnoxios fecerunt, contra
uod Dominus præcipit, *ne* ſcil. *concupiſcamus
rvum aut ancillam proximi noſtri*, Exod. 20. 17. Exod. 20. 17.
Deut. 5. 21. tùm à ſervis fugitivis, ſubjectio- Deut 5. 21.
m & ſervitia dominis ſuis denegantibus, con-
mandatum Domini. *Epheſ.* 6. 5. *Coloſſ.* 3. Epheſ 6 5. Coloſſ. 3. 22.
. & *Tit.* 2. 9. & cæt. Quòd autem 1. *Cor.*
23. præcipitur, *ne ſervi hominum fiamus*, Tit 2. 9.
modó-dictis non contradicit: quum 1. Co. 7. 23

 iſthic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

iſthic non quævis, ſed ſpiritualis ſervitus ſolù prohibeatur, ne in hominum gratiam nos pro ſtanemus, eorum pravis ac perverſis deſide rijs nos addicentes. Ratio hujus ibidem ad ditur, quod *emti ſimu* & quidem *incomparab li pretio*, nempe *Chriſti ſanguine*, cujus propr ſimus & ad obediendum ei in perpetuum obli gati. Iſto enim modo *qui in Domino Servus v catus eſt, libertus quoque Domini eſt*, ut ibider *verſ.* 22. præmittitur. Præterea inſulſi hi ne

Ibid. verſ. 22.

bulones, dum *Servos nonniſi retinctis*, hoc eſ ſibi *ſervire ſervitutem* voluere, ſe humano con ſortio exemerunt. Angelicos ac Seraphicos for tè ſeſe venditantes, quibus videl. ſervire, ſecun dum ipſos libertas ſit. Ait merito hæc inſani cum ſuis authoribus exploſa fuit.

23. *A Nobilibus paſſim truculentius habiti* Truculenta tyrannis plerorumque Nobilium adverſum Servos ac ſubditos ſuos in multis Ger maniæ oris jam pridem nobilitata fuit, ſic ut *Io*

Ioh Boëmus hiſtor. lib. 3. pag. 93.

hannes Boëmus in Hiſtoriar. ſuarum lib. tertio pag. 93. ſic de ijs ſcribere non ſit ſubveritus *Gens ſuperba, in quieta, avara, Eccleſiæ prælati & eorum bonis inſidians ſemper: ſubditos ruſtico irremeſſá ſervitute exercet: incredibile dictu quantum miſeros & infælices homines vexet quantum exſugat.* Quibus mox idem ſubjungit, ſcribens: *Eſſet Germania noſtra ter quaterque fæ lix, ſi Centauri iſti, Dionyſij & Phalarides aut ejicerentur, aut ſaltem ipſorum tyrannide refræ natâ & poteſtate diminutâ, privatim, quem admodum in Helvetiâ, Nobiles vivere cogerentur.* Hæc ille. Quæ tamen omnia cum grano ſalis

à benignis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

benignis ac ingenuis accipienda ſunt, quos Deus ad Nobilitatis gradum gratiâ ſuâ evoxit, eoſve Pietas & Virtus ſua nobilitavit.

CAP. VII.

HAbes præcipua fidei dogmata horum Apoſtolorum & Profeſſionem, quâ illorum myſteriis initiandi adſtringuntur. Indies tamen ejuſdem monetæ figuntur ac refiguntur 1, *Nomothetæ illius* Pſeudoprophetou *arbitrio* 2. *novæ Epinomides; adeò ut nihil penè veterum & quantumvis exſecrabilium hæreſium ſit, quod ab illis non revocetur. Vulgus autem incantum & ad quemvis ventum mobile, & novitate rei familiaris, Democratiæ ac licentiæ compendio provocatum, ad libertatem facultatum ac communionem vocari ſe ratum, mox cutum propriis Oligarchiâ & tyrannide plus quàm Phalaricâ conſtringitur:* 3. *ut Nemeſio Epiſcopi, hoc eſt,* 4. *inſtar ranarum trabis imperium detrectantes, ciconiam: dignum patellâ operculum, nanciſcuntur, nempe Pſeudoprophetam ſeu impoſtorum aliquem: quem ipſi* 5. *Eliam in Scripturis promiſſum ſomniant, cui Pater Spiritum fatidicum dederit voluntatiſque divinæ ſcilicet conſiliarium fecerit. Ejus oracula non dubitant Eſajæ*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

vaticinij æquare, ajentes, 6. *hunc eſſe*, *d* *quo Scriptura*; Vox clamantis in deſerto *Et* 7. *perinde atque Mahometh com*- *tiali morbo correptus fingebat*, *ſe cum Do*- *mino loqui*: *ita hic ſqualidus ſubinde i* *compita & plateas proſiliens pronuſque i* *lutum concidens* 8. *vociferabatur*: *Pen*- *tentiam commiſſorum agite*; *jam enim in* *ſtat regnum Dei*: *addens*, *diem illu* *extremum imminere*, *quo Dominus mun*- *dum affligere velit*, 9. *neque ſupereſſe u* *quam ſalutem*, *niſi in hac tam ſanctâ civita*- *te*, *quæ* 10. *nova ſit Hieruſalem*, *de quâ i* *Apocalypſi*, *in quâ demùm puſillus ill* *grex ſervandus ſit*: *jam inde à temporibu* *Apoſtolorum nullum fuiſſe genuinum ac ve*- *rum Chriſtianum*, *Porro* 11. *ad fidem e*- *merendam pavoremque incutiendum ſtupid* *populo*, 12. *comminiſcebantur viſiones*, *nem*- *pe* 13. *Patrem equo cataphractum*, *pluman* *capite ventilantem*, *ſuper urbem inequitan*- *tem cruentumque gladium vibrantem con*- *ſpici*; *adhæc ſanguinem pluere*, *ſoles plu*- *res aliaque in cælo extremi temporis præ*- *nuncia apparuiſſe prodigia*. *Ac poſtremò* *ipſam tubam receptui ad judicium ca*- *nentem exauditam*, *ut hac magis for*- *midine pavidum concierent populum*. *Qua* *omnia exaggerata per epiſtolas* 14. *ac*

emiſſa

niſsarios Propheta , ut quique ſuis paſſim
nunciarunt, hortatur obteſtaturque : ad
anc hujus poſtremi temporis ſacram arcam
operent viri , mulieres , juveneſque ſeneſ-
ië ; neque hoc ſalutis receptaculum gra-
itó exhibitum interpediri ſinant , ſi modo
gruentem atque inevitabilem Dei iram
fugere cupiant: abundè in hac civitate ſup-
editari à Patre omnia : ſolùm quantum
ladiorum, pecuniæ , lineæ telæ colligere que-
nt, apportent Si quis hac admonitione ſpre-
â properare huc neglexerit , in 15. hos pul-
erem ſe pedum excutere, ſegregatoſque ab
mni ſalutis ſpe tradere cacodæmoni In hanc
ntentiam quædam per edictalem epiſtolam
Prophetæ ad Hollandiæ ac Friſiæ civitates
cripta legimus ipſi, miſſo exemplari à Friſiæ
Præſide 16. Georgio Schenckio. Vidimus
& aliorum ad ſuos quoſque amicos ; adeoque
oc novum Euangelium per omnes undique
egiones percrebuit , ut nulla civitas , nullus
icus ſit , quem non perflaverit hic propheti-
us Enthouſiaſmos , ad quem vulgus ubi-
que aures arrigere miro ardore cæpit ac fa-
vere , clancidarios inſtituens conventus ac
conſpirationes. Condictus erat , locus non
procul à Daventriâ , quo non minus triginta
millia ſe ſiſtere ad præſtitutum tempus de-
treverant Paulo poſt Reſurrectionis feſtum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Nam ad Adſcenſionis feſtum mundum i- teriturum vaticinati fuerant. Numero præterea claſſis in procinctu fuit ingentis tu- bæ è maritimis Hollandiæ Flandriæque r- gionibus contracta: 17. niſi Dominus illoru- conſilia infatuâſſet, & indicio proditi capt- que fuiſſent, orbem tumultu accædibus mi- cuiſſent.

Hypomnemata & Notæ.

1. NOmothetæ illius Pſeudoprophætou *arbi- trio*] Is *Iohannes Becoldus Leidenſis fui-* ſuperiorum Legum Anabaptiſticarum lator, d- quo in præcedentibus dictum.

2. *Novæ Epinomides*] *E'pinomis* à voce *No- mos*, id eſt, Lex deſcendit, quaſi Appendice Legum dicas. Prophetæ enim huic è re ſuæ no- væ Reipublicæ viſum, antiquatis Legibus anti- quis novas ſubrogare, harumque numerum in- dies augere. Ad quas quoque referuntur 28 illę Leges, quas infra ſubjiciam. Verum in be- nè conſtitutis Rebuſpublicis Leges non facil- mutandas experientia evincit; quum omnis mu- tatio ſit periculoſa: ſiquidem qui Leges mutat, quaſi morbos curare volens alios excitat, aut quaſi hydræ capita reſecat, ut *Plato lib. 4. d- Legib.* cavit. Quod quoque de Legum multi- tudine tenendum, è quâ idem *Plato* perniciem Reip. oriri cenſuit: quare leges ſint paucæ in Reip. ne ex earum numero quotidie creſcente, mala hujus adminiſtratio colligatur. Legum enim

> Leges in Rebuſpp. non facilè mutandę.

> Plato lib. 4 de Legib.

> Leges haud multiplicari debent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

[n]im *multitudinem indicium malé adminiſtratæ* [r]eipublicæ dixit *Iſocrates* : quemadmodum *ubi* [m]ulti *medici*, *ibi & morbos multos eſſe*, *Arche*-[l]*us* affirmavit.

3. *Et Nemeſin Epiſcopi*] Id eſt, adminiſtra-[ti]onem ſive ſeveriorem inſpectionem Epiſcopi [su]i. *Nemeſin* enim poëtæ Deam Ioviſque fi-[li]am finxerunt, quæ inſolentiæ & arrogantiæ [v]index ſit. Hanc *Plato*, (referente *Ioh. Raviſio* [T]*extore*) dixit eſſe divini Iudicij angelum, [t]uncque præeſſe nobis velut Iudicis ſuperio-[ri]s vicarium, qui à turpibus deterreat, honeſto-[r]um ac virtutis amorem conciliet, obſequen-[t]eſque illectationibus ſuis blandè, contineat, [o]bluctantes verò aſſiduis territet turbinibus, [v]ariéque diſtorqueat. Hoc optimè in pium [m]agiſtratum competit, juxta illud : *Magiſtra*-[t]*us non ſunt terrori bonis operibus*, *ſed malis*. [V]*is autem non terreri poteſtate ? quod bonum eſt* [f]*acito*, *& laudem ab ipſâ obtinebis : nam Dei* [m]*iniſter eſt tuo bono. Quòd ſi feceris*, *quod malum* [e]*ſt*, *metue : non enim fruſtra gladium geſtat. Nam* *Dei miniſter eſt*, *ultor ad iram ei*, *qui quod malum* [e]*ſt*, *fecerit*, *Rom*. 13, 3, 4.

Nemeſis quid ſit juxta poëtas.
Ioh Raviſius in Epithetis. pag. mihi 562.
Rom. 13. 3. 4.

4. *Inſter ranarum trabis imperium detrec*-[t]*antes*] Notus eſt Apologus Æſopi de Ranis & earum Rege; ad quam Hereſbachius meus alludit; nempe gens ranarum quum eſſet libera, Iovi ſupplicabat ſibi dari regem. Ridere Iupiter vota ranarum, illæ tamen iterum atque iterum inſtare, donec ipſum perpellerent. Dejicit ille trabem, Ea moles ingenti fragore quaſſat fluvium : Territæ ſilent

Apologus Æſopi de Ranis & earum rege.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſilent rane, regem venerantur. Accedunt ped
tentim propius : Tandem abjecto metu, inſu
tant & deſultant. Iners rex luſus eſt & conten
tui : Laceſſunt, rurſum Iovem orant rege
dari, qui ſtrenuus ſit. Dat Iupiter Ciconia
Is perſtrenuè perambulans, paludem, quicqu
ranarum obviam fit, vorat. De hujus igit
ſævitia ranæ fruſtra quæſtæ ſunt. Iupit
non audit. Nam & hodie adhuc queruntu
Veſperi enim Ciconiâ cubitum eunte, ex ar
tris egreſſæ rauco ululatu murmurant, ſ
ſurdo canunt. Vult enim Iupiter, ut quæ re
gem clementem ſint deprecatæ, jam fera
Apologiſtus ſignificatio. inclementem. Cujus lepidiſſimæ fabulę iſta
ſignificatio: Perinde atque ranis, evenire ſ
let plebi, quæ ſi regem vel principem Paul
manſuetiorem habet, ignavum inertemq
eſſe cauſatur, optatque aliquando continge
ſibi virum. Contrâ, ſi quando nacta eſt re
gem ac principem ſtrenuum, hujus ſęvitia
damnat, & prioris laudat Clementiam : Si
quòd ſemper Preſentium nos pænitet, ſiv
quòd verùm eſt verbum : *Nova veteribus no*
eſſe potiora.

Mal.4.5. 5. *Heliam in Scripturis promiſſum*] videl. apu
Matth. 11. Prophetam *Maleachi*, *cap.* 4. 5. ubi Deus ai
13.14. & *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, ante-*
17.12. *quam veniat dies Domini magnus & terribili*
Ioh.B.Leidenſis Eliam ſe dixit in S.literis Promiſſum. Eliam verò iſtum non alium quàm Iohanne
Baptiſtam eſſe, ipſe Chriſtus diſertè teſtatu
Matt. 11.13.14. & 17.12. Inſulſè igitur fanati
in impurum ſcurram & pediculoſum Sartore
iſtum Leidenſem iſtud dictum detorſerun

Vnd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

[I]nde etiam (ut id obiter moneam) redargui[tu]r vana Papiſtarum opinio de Eliâ Theſbitâ [n]uc venturo ante Antichriſtum, Quum Chri[ſtu]s prędictis in locis exſertè dicat, Eliam jam [tu]nc veniſſe & Apoſtoli intellexerint oraculum [M]alachiæ non de Theſbita, ſed de Baptiſta ac[ci]piendum eſſe. Ita enim angelus Zachariæ in[te]rpretatur, *Luc.* 1, 17. *Ipſe præcedet in conſpectu [ejus], cum Spiritu & virtute Eliæ, ut convertat [co]rda patrum in filios & cæt.* Contra id obji[ci]unt adverſarij; Eliam ex oraculo Malachiæ [ve]nturum ante extremum Chriſti adventum, [qu]ia dicitur: *Mitto eum, antequam veniet dies [D]omini magnus & terribilis.* Sed per *diem mag[nu]m & terribilem* non intelligit diem noviſſi[m]um, ſed diem incarnati Meſſiæ: quia etiam [pr]imus Chriſti adventus fuit magnus myſterio [in]carnationis & miraculis terribilis: ut oſtendit [te]rror Herodis atque Iudęorum, *Matth.* 2. 3. [P]atet ex collatione *cap.* 3, ejuſdem Prophetæ, [u]bi *verſ.* 1, ſimiliter dicitur: *Ecce ego miſſurus [eu]m legatum meum, qui expediat viam ante me; [e]t repentè veniet in templum ſuum Dominus.* [Q]uod de Baptiſta Chriſti præcurſore dictum eſt, [i]bidem verò *verſ.* 2, adventum primum Chriſti [v]ocat etiam terribilem: *Quis, inquit, ſuſtineat [d]iem adventus ejus? aut quis conſiſtat, quum ap[p]aruerit?* Sed eſto: etiam Iohannes venit ante [d]iem judicij. Nec dicit Malachias preciſè tri[b]us & dimidio annis ante Iudicum Eliam ven[t]urum: ſicut pars adverſa frivolè & abſque [p]robatione nugatur. Illorum ſiquidem figmen[t]o Chriſtus exſertè contradicit, quum apud Matthæum

Papiſtarum opinio de Eliâ Theſbitâ ante Antechriſtum venturo refutatur.

Luc. 1. 17.

Matt. 2. 3.
Mal. 3, 1. 2.

Matthæum dicit, *Eliam tum veniſſe, & Ioha* *nem Baptiſtam Eliam illum eſſe.* Quod præce ſit, *Elias quidem prius veniet & reſtituet omn*, non ponit fabulam, ſed aſſumit Malach oraculum, omninò debuiſſe juxta illud Elia venire: jam autem veniſſe & oraculum im pletum eſſe in Baptiſtâ. Excipiunt. Non e contradictionem: quia veniet Elias Theſbite & jam venit Elias Baptiſta. Sed falſum e Malachiam, vel Chriſtum facere duos Eli Imò non niſi de uno loquuntur. In quo erro quoque hæret D. *Iohannes Affelmannus* R ſtochienſis Theologus, dum *in Diſputat.* *Philipiſmo fugiendo*, parum humanâ, demo ſtrare nititur, Chriſtum dicto loco apud Ma thæum de gemino loqui Eliâ poſt Theſb tam illum, nempe de Iohanne Baptiſtâ & I Luthero: *Anne abſurdum eſt* (inquit) *Ter* *tium ſtatuere Eliam poſt primum Theſbiten*, *ſecundum, Iohannem Baptiſtam? Non it* *Quid enim* (addit) *ſi in ſacris Eliam Tertiu* (Lutherum) *nominari demonſtravero? Ita cer* *exiſtimo. Nam Matth. 17. ſi attentè textu* *conſideres, de Gemino Eliâ Chriſtum loqui,* *futuro tertio; & præterito, ſecundo, videb* *Quærunt enim diſcipuli, verſ.* 10. Cur Scrib dicant, Eliam oportere venire priùs? *A* *hanc quæſtionem ille reſpondet: verſ.* 11. Elia quidem veniet priùs & reſtituet omnia. *En ha* *bes promiſſionem & vaticinium de Eliâ futuro ter* *tio* (Luthero) *cujus proprium erat reſtituere om-* *nia. Sequitur de Eliâ præterito, verſ.* 12 Verùm dico vobis, Eliam veniſſe, *En habe*

Ioh. Affelmanni opinio de tertio Eliâ poſt primum venturo enervati.

Matth. 17. 10.11.12.

quoqu

ioque *Eliam ſecundum*, *Iohannem Baptiſtam*, hæc ille, Sed falſam contortamq́ue interpretionem illam non minùs quàm Anabaptiſtarum ac Papiſtarum eſſe, ex dictis facilè conſtat, Non igitur *Tò Venit* & *Tò Veniet* inferunt geminum Eliam. Elias, inquit Chriſtus, veniet, id eſt, Malachias non falsò dixit, Eliam venturum. *Veniet* igitur, reſpicit tempus vaticinij. Elias, ſubjicit Chriſtus, venit, id eſt, completum eſt vaticinium hoc in Iohanne Baptiſtâ veniente in Spiritu & virtute Eliæ. *Veniet* igitur reſpicit tempus *Ekbantos* ſeu eventus ac rei geſtę. Quando igitur ſic argumentatur Affelmannus: Qui nondum venit, ſeu qui veniet, & qui venit, non eſt idem numero. Elias, de quo Chriſtus loquitur, eſt qui veniet, & qui venit. Ergo Elias, de quo Chriſtus loquitur, non eſt idem numero, ſed aliùs atq́ue alius: fallacem omnino Propoſitionem ponit. Quemadmodum enim Filius Dei venturus in carne, & qui venit in carne, Chriſtus qui naſciturus erat & qui natus eſt, idem ad numerum eſt: Ita Elias, qui veniet, & qui venit, idem numero eſt, nempe unus Iohannes Baptiſta. Si diceret Chriſtus: Elias quidem venturus eſt, ut Scribæ affirmant ex Prophetiâ vatis Maleachi; ſed ante hunc veniet Iohannes: tùm aliquid coloris haberet ſententiâ Affelmanni, Sed hoc Chriſtus non dicit, ut qui teſtimonium Prophetæ de venturo Eliâ Iohanne Baptiſtâ eventu ipſo, quod jam venerit, confirmet. Nec poteſt alter ab illo eſſe Lutherus: quia loquitur Euangeliſta de Eliâ Præcurſore primi adventus

Lutherus an Elias ille apud Prophetam Maleachi promiſſis.

ventus

ventus Chriſti, ut proxime oſtendi, non aut[illegible] ſecundi ad Iudicium univerſale. Luthe[illegible] autem longo intervallo poſt illum advent[illegible] ſequutus eſt. Rectè ajunt Scribæ ex Malach[illegible], fore ut veniat Elias antequam regnum ſu[illegible] Meſſias incipiat. Is igitur Elias non poteſt [illegible] Lutherus, qui venit poſt Chriſtum. Sed c[illegible] travenit & concludit Affelmannus nimis a[illegible] dacter: Qui reſtituet omnia, eſt Elias qui [illegible] niet. Lutheri proprium eſt reſtituere om[illegible] Ergo Lutherus eſt Elias, qui veniet. Mi[illegible] falſa eſt: Nam quod tribuit Ioh. Bapti[illegible] Scriptura, hoc tribuit Affelmannus Luthe[illegible] Et res ipſa loquitur, Lutherum non reſtitu[illegible] omnia, etſi illuſtre lumen fuit Eccleſiæ & do- trinæ cæleſtis repurgator. Ac repurgatio[illegible] quidem & inſtaurationis principium Deus fe[illegible] per Lutherum, ſed non ſolum, quod *Mnæm*[illegible] hiſtorica oſtendunt. Quid vis amplius? In o- cio quidem reformationis Eccleſiæ Luthe[illegible] etiam conferri poteſt cum Eliâ, qui ſuſtulit c[illegible] tum Baalis; ſicut & cum Baptiſtâ, qui Præ[illegible] catione pænitentiæ & remiſſionis peccatoru[illegible] populum Iudaicum revocabat ab errori[illegible] Phariſaicis ad Chriſtum. Sed neque Eliæ, n[illegible] que Baptiſtæ reſtitutio fuit perfecta. Sic neq[illegible] Lutheri, qui vel ipſe hominem ſe eſſe, & ni[illegible] humani à ſe alienum, agnovit. Sed hæc obi[illegible] ad verum dicti Malachiæ intellectum inveſt[illegible] gandum ſufficiant modò.

6. *Hunc eſſe de quo Scriptura: Vox clama*[illegible]*tis*] Dictum id habetur apud *Eſajam, cap.* 40. & in N. Teſtamento ſubinde repetitur. Id ve[illegible]

cu[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

…m Anabaptiſtis torquere, impudentia in-…nis eſt : quum Iohannes Baptiſta de ſe iſtud …erpretetur, inquiens : *Ego ſum vox illa cla-…ntis in deſerto. Ioh. 1, 23.* Ita Matthæus : …eſc. Iohannes Baptiſta *eſt ille, de quo dictum per Eſajam Prophetam, dicentem : Vox cla-…ntis in deſerto, Parate viam Domini* & cæ-…a. *Matth. 3. 3.* Sic igitur propriè *Vox illa …mantis in deſerto* Baptiſta fuit prædicans re-…iſcentiam in deſerto : Dominus veró ille, …i viæ per reſipiſcentiam parandæ erant, erat …eſſias exhibitus.

Ioh. B. Leidenſis an vox illa clamantis ſit, de quâ Eſajas prædixit. Eſai. 40. 3. Ioh. 1 23. Matth. 3. 3.

7. *Perinde atque Mahometh.*] De hoc conſu-…quæ nuper *cap.* 3, *num.* 10. protuli. In tales …poſtores competit illud Apoſtoli ad *Coloſſ.* …18. *quòd ſint* Katabrabeutai, hoc eſt, *malitioſi …verſores palmæ ſive premij piorum, quibus …mpe palmam intervertere datâ operâ la-…rant per humilitatem & ſuperſtitionem an-…orum* (quâ ſcil. angelos ſibi eſſe familiares & … ijs ſe edoceri mentiuntur) *In his quæ non …derunt faſtuoſi incedentes, & carnis ſuæ ſen-… temerè turgentes.* Conſule *Bullingerum ad-…rſus Anabaptiſtas, lib. 1. Cap. 2. pag. 3. &c.*

Coloſſ. 2. 18.

8. *Vociferatur Pænitentiam agite*] Et hoc qui-…em *ſpeciem ſapientiæ* habet, ut Apoſtolus *ibid.* …*rſ.* 23. loquitur: ſed ut ex hac totâ Anabapti-…icâ factione conſtat, reverà nil niſi melote ſeu …eſtis ovilla fuit, ſub quâ eorum hæreſis ac hy-…ocriſis delituit. Dicunt illi, *inſtare regnum …ei*, ſed regnum iſtud ſuum Monaſterienſe …telligunt, in quo Iohannes Becoldus Rex

Ibid. 23.

Impoſtura Anabaptiſtarum Monaſterienſium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

& Deus è pediculoſo Sartore factus imperiu
tenet. Clamant *inſtare diem Domini*, ſed n
cum Chriſto, Paulo, Petro, Iuda cęteriſq;
Apoſtolis, ſed prout ex Enthuſiaſmis & a
fiatibus neſcio quibus, tùm fortè edocti erai,
ut tempus & horam ipſam qua Dominus ve
turus eſſet, temerarij denotarent; ſicut freque
ter ſub initio Anabaptiſmi accidit. Hinc (
refert *Bullingerus lib. 2. cap. 1. adverſus Ana
bapt. Pag.* 34.) tanquam furioſi circumcurr
bant & per plateas clamabant; *Dies Domi
Dies Domini: Annunciamus vobis diem Dom
ni.* Sic non procul à Wittenberga (ſi fas e
credere *Staniſlao Hoſio in lib. de Sect. & hæ
reſib. Pag. 47. b.*) multi coloni hiſce clamo
ribus eo adducti fuerunt, ut ab omni ope
ruſtico ceſſarent, horam illam exſpectante
quumque fuiſtrati exſpectatione ſua fuiſſent,
diſcrimen veniebant, ne fame morerentu
quòd quum nihil ſeminaſſent nihil erat, quo
meterent.

Hoſius lib. de Sect. & hæreſib. pag. 47. b.

9, *Neque ſalutem uſpiam ſupereſſe*] Hoc cl
more ſuo fanatici iſti luculenter probârunt, ſe
de numero eorum eſſe, de quibus Chriſtus præ
dixit, quòd redemtionis gratiam per univer
ſum orbem expanſam, uno aliquo, in angul
includere tentent, dicentes: *Ecce hic, ecc
illic eſt Chriſtus: ecce in deſerto, ecce in pen
tralibus eſt, &c. Matth.* 24. 23, 26. *Luc.* 17.
23, *&c.*

Matth. 24. 23. 26. Luc. 17. 23.

10. *Nova ſit Hieruſalem de qua in Apocalipſ*
Vide *Apocal.* 21, 2. & ſeqq.

Apoc. 21. 2

11, *Porrò ad fidem emerendam*] Omni

quiden

ạdem ex parte in ſe competere illud oſten- re debuerunt, quod de Pſeudo-Chriſtis & is Prophetis Chriſtus in locis allegatis ait, *daturos ſigna magna & prodigia, ad fal- dum (ſi fieri poſſit) electos*: ſicut etiam oſtolus docet, Antichriſti *adventum eſſe undum operationem Satanæ, in omni po- tiâ & ſignis & prodigijs mendacibus*. 2. eſſ. 2. 9. ubi quoque Pauló poſt ejuſ- odi hominum furorem *Operationem Im- ſturæ* idem vocat, qua nempe ſtupidis im- munt eoſque ſibi devotos reddunt. Sicut diè quoque circumforànei errones non pau- in Rep. tolerantur, qui in hac impo- rum Schola edocti, cantilenis & narra nculis ad emungendam pecuniam fictis, ia ſigna & prodigia comminiſci ſolent, uæ ars non ſolùm Mahumæto, ſed etiam ultis impoſtoribus in Papatu propria fuit: lius namque ficta exſaſi vidit animas quaſ- m in Purgatorio, petentes auxilium & ffragia Viventium per Miſſas, Eleemo- nas ac Peregrinationes nomine earum inſti- endas: alius veró in exſtaſi ſua, Monacho- m varia inſtituta ſpectavit, quæ deinde quaſi vinitus revelata docebat: ſicut ex eorum hi- brijs Eccleſiaſticis & aureis Legendis, ut vo- nt, prolixè conſtat.

Antichriſti adventus.

2. Theſſ. 2. 9.

12. *Comminiſcuntur viſionis*] Imprimis verò *hannes Leidenſis*: de cujus Impoſtura ſic *Slei- nus lib*. 10. meminit, quòd Vrbe obſeſſa ad uietem ſe compoſuerit, & totum triduum mniarit, poſteaque expergefactus nullùm ver-

Impoſtores Monaſterienſes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

bum fecerit, ſed alterum Zachariam ſe ſimula[ns]
chartam ad ſomnia ſua deſcribenda, tanqua[m]
cælo profecta, popoſcerit; ſine dubio blater[at]
cum Pſeudo-prophetis illis, qui ajunt: *Somni-
vi, Somniavi:* In quos graviter Deus invehit.
Ierem. 23. 25. 26. *Ierem. 23. 25. 26.* Huic Succeſſit alius Proph[eta]
aurifaber *Iohannes Tuiſcoſchurerius Warend-
pio* oriundus. Is convocatâ in forum multit-
dine, magna mira, quæ ſibi revelata ſint, com-
memorat. Idem Piſtor ille Batavus *Ioha-
nes Matthiæ*, *Bernardus Cnipperdoling,
Henricus Hilverſum* alijque fecêre: de qu[i]-
bus nuper ad *Cap. 3. not. 15.* quędam ſubm[o]-
nui.

13. *Patrem equo cataphractum*] Id tum *Sl[ei]-
danus*, tùm *L. Hortenſius*, tûm quoque *Bulling[e]-
rus* & *Guido de Bres* ſilentio prætereunt.

14. *Per emiſſarios*] Rex Sartorius enim qu[um]
ex novo quodam Prophetâ, ſcil. *Henrico H[il]-
verſumio*, percæpiſſet, cælitùs ei à Patre pat[e]
factum, tres urbes opulentas cum omnibus i[p]-
ſarum bonis, à Deo ipſis datas eſſe, nem[pe]
Amſtelrodamum, Daventriam & *Weſaliam*, c[er]-
tis hominibus illûc miſſis, eas in Anabaptiſ[mum]
naſſam perducere pretium operæ duxit. Int[er]
hos verò emiſſarios præcipui fuére, *Iohann[es]
Campenſis* ad Amſtelrodamenſes miſſus cu[m]
comite *Iohanne Matthiæ Middelburgenſi*: A-
pud Weſalienſis verò ad Anabaptiſmi ac Co[n]-
ſpirationis Monaſterienſis propagationem præ-
cipui fuêre *Otto Finckius*, *Guilielmus Schlee-
boſch*, *Iohannes à Veuw* & *Henricus Knippin[c]*
nec non *Carolus Schoemacher*: ſicut aliquand[o]
ex archiv[is]

Henrici Hilverſumij vanum ſomnium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

archivo Weſalienſi notavi, Refert, *Hortenſius* ex eo *Bullingerus* & *Guido*, quód in Friſiam m quoque Rex miſerit apoſtolum ſuum *Io-nnem Gelenium*, virum aſtutum & rei militaris ud ignorantem, qui aliquot centurijs ibidem nſcriptis & *Bolſweerdæ* cænobio (quod *vetus nasterium* vulgo dicitur) occupato caſtra illic ſuit, ut exercitum Anabaptiſtarum augeret ac nfirmaret. Vide *Bullinger. lib. 2, adverſ. A-bapt. c.* 10. *pag.* 69.

15. *In hos pulverem ſe pedum excutere*] Addit *eidanus*, *pag.* mihi 275. ſingulis emiſſarijs ımmum aureum in hunc finem datum, ut m ijs in locis, quæ doctrinam ipſorum non mißura ſint, quiſque relinqueret, in teſtimo-um ſcil. futuri ipſorum interitûs & exitij ſem-terni ob repudiatam pacem & doctrinam tam lutarem. Porró quod hic *pulverem pedum orum excuſſiſſe* dicuntur, id nempe in ſig-ım anathematis ab ipſis factum eſt, ad imi-tionem (ſi Chriſto placet) Apoſtolorum. *Math.*). 14. *Luc.* 9. 5. *Actor.* 13. 51. *&c.* Excuſ-o pulveris ſiquidem ſymbolum erat anathe-ıatis cujuſdam, Iudæis receptum: quo apo-oli ex Domini mandato utentes ſignificabant, ihil ſibi cum contemtoribus gratiæ fore com-mune, ne pulverem quidem. Et hoc quidem *uc.* 10, 10. 11. Chriſtus jubet eos etiam expreſſis erbis teſtari: *Egreſſi in plateas civitatis dicite: tiam pulverem qui adhæſit nobis ex urbe veſtrâ, bſtergimus vobis*, id eſt reddimus, ne quid com-mune vobiſcum habeamus. Sed nihil illud faſtioſos hoſce Phantaſtas, qui ſimirarum

Excuſſio pulveris pedum Apoſtolorũ quid ſignificet.

Matth. 10. 14. Luc. 9. 5. Act. 13. 51.

Luc. 10. 10, 11. Anabaptiſtæ Apoſtolorum ſimiæ.

inſtar ritu iſto uſi ſunt.

16. *Georgio Schenckio Friſiæ Præſide*] I
nempe is eſt, de quo poſt *Lamb. Hortenſi*
Bullingerus & Guido referunt, quod celeri
collectis copijs ſeditioſos Anabaptiſtas, q
Boliſwoerdæ confluxerant, cinxerit, ac i
ſos ſtrenuè ſe defendentes, non ſine clade o
pugnârit, atque in univerſum omnes pœ
profligârit. Vide *Bullinger. lib. 2. adverſ. An*
bapt. c. 10. *Pag.* 59. *&* 60.

17. *Niſi Dominus illorum conſilia infatua*
2. Sam. 15. 31. *ſet*] Modus loquendi petitus ex 2. *Samuel.* 1
31. ubi David *conſilium Abitophelis infatu*
à Deo, poſtulat. De factioſorum autem An
Ioh. Stigel. Tom. 1. lib. 8. Eleg. 10. pag. 297. b. baptiſtarum conſilio illuſo ſic eleganter lu
clariſſimus poëta *Ioh. Stigelius Tom.* 1. *lib.* 8. *El*
gia 10. ad Iohan. Fredericum Ducem Saxoni
Pag. 297. *b.*

Etſi faviſſent ſceleratis ſidera cæptis,
Iam cinis & pulvis Teutonis ora foret,
Auſa eſt privatum ſine jure extollere Regem;
Qui tanti ſceleris duxque caputque foret,
Dij quantos ſcelerum fluctus, quæ crimina mo
vit!
Nominibus pudor eſt iſta referre ſuis,
Sed benè conſuluit Chriſtus pietatis honori;
Verſa eſt in Cineres cum Duce Secta ſuo.
Certa ſVb aDVerſo ſtat nVLLa potentI
ChrIſto,
QVæ non ConſtItVIt, non beat ILL
DeVs.

Notan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Notandem verò in ultimis duobus verſibus
ıronodiſtichon contineri, quo annus interne-
onis hujus furoris Anabaptiſtici indicatur,
l, annus Domini MDXXXV.

CAP. VIII.

*MVlta obiter hic commemoranda eſ-
ſent, ſi vel tibi auſcultandi, vel mihi
mmemorandi daretur otium. 1. Propera-
int ad eandem 2.* Palingeneſian *è Princi-
s noſtri ditionibus greges aliquot: quo-
m plerique in* Autophooroo *deprehenſi
que in itinere intercepti fuerunt. E qui-
us quotquot reſipuerunt, dimiſſi ſunt,
rſiſtentes in propoſito, etiamnum car-
ribus detinentur. 3. Dux miſeræ turbæ
rtificio ſcil. ærarius ac rebaptizatus, ex-
itandis aliys ac deducendis miſſus: Is
unm ſeditionis, majeſtatis ac plagij reus,
.. tum ob ſingulares blaſphemias à Prin-
ipe ſupplicio affectus eſt, homo adeò ex-
ecrandâ linguæ petulantiâ, ut jamjam cre-
nandus optârit fructulum illud* Euchari-
tias *Dominicæ panis pedibus conculca-
e, aut* En too apoxeſthai *eodem abu-
i. 5. Hactenus à Principe nullus capi-
aliter mulctatus eſt, eo metu, ne inſon-
em fortè condemnaret, malens nocen-
es aliquot elabi, quàm innoxios ad ſuppli-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

cium rapi. Nam 6. à vicinis Principibus Cæſaris atque Eccleſiaſticorum ditionib, citra delectum, quicunque vel Luthera, vel alterius doctrinæ ſectatores fuerin, tanquam hæretici ad lanienam trahunt, 7. omnes Lutheranos appellitantes, ta Sacramentarios quam Anabaptiſta perinde atque eos qui ſinceræ doctrinæ E angelij ſtudioſi ſunt, conſtitutis in hoc c rycæis, ita ut 8. ſi Chriſti noſtri Servat ris verbum quis vel legere vel habere, v contra homuncionum quorundam ſomni mutire auſit, continuò 9. hæretici pæn 10. conſtitutionique Cæſareæ obnoxius i ſimulatur atque habetur. Haud ſcio, qui bus legibus fortè, aut quo æqnitatis K tæs Epieikeias *exemplo id faciant, ſiv Eccleſiaſticas ſive civiles ſanctiones quantumvis ſanguine ſcriptas, reſpicias Neque 11. enim ea doctrina, quam ip ſe adhuc vel legi, vel audivi Lutheri eſ ſe, ullum habet dogma, quod ab Ec cleſiâ vel Legibus hæreticum ſit declaratum. Jam autem ſi quis hanc privatim ac ſibi legat, neque citra vocationem doceat & Magiſtratuum majeſtas offendatur, quopacto hic hæreticus dici poterit, non video. Cæterum in noſtri temporis Anabaptiſtas non uno modo*

hæreticos,

reticos , ſed & ſeditioſos ac blaſphemos
terum Imperatorum Conſtitutionibus,
m recenti Cæſaris Edicto pœnam conſtitu-
m , Principes ac magiſtratus rectè exſe-
untur: ſiquidem 12. blaſphemiam etiam
agiſtratus è Dei mandato punire debet. A-
qui 13. ſimpliciter rebaptizati, quales
eriuntur aliqui ſeducti & innocentià vi-
commendabiles, verbi Dei gladio revin-
ndi, & quidvis apud hos tentandum antè,
eâm ad ſanguinem veniendum; ita ut hæ-
ſes potiùs , quàm homines tollerentur. Ma-
mè quum Cæſareæ in hoc cautæ LL. di-
rſis & authoribus & temporibus , adde
iam occaſionibus rogatæ , antinomijs de
Anabaptiſtarum ac hæreticorum pœnis diſ-
dere videantur. Sed plerique ſic ſunt præ-
acti ac philauti ſuis ſomnijs ac viſionibus
nixi, ut & magiſtratibus violenter repug-
nt, ac ſeditioſè extra vocationem ad docen-
i munus irrumpant, tranquillitatem Reip.
nturbent , imperia & magiſtratus ac lite-
s abrogare ſtudeant , & ſi Scripturis cum
llis agas , in promtu eſt : Tibi datum non
ſt hoc intelligere , Spiritum non habes. 14.
Mirareris hominum pertinacium , ani-
numque ad quævis ſupplicia imperterritum.
5. *Ajunt* En too katæ-chizein *laguncu-*
am à Catechiſtâ præberi, è quâ ſimulatque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſe Katechiſtæs *potavit, tùm dicitur* [...] Enthuſiaſmoo *rapi, adeo ut & oculis* [...] *vultu atque inceſſu* 16. Maineſthai *p*[...] *ferat*. 17. *Circes arbitror eſſe poculum:* [...] *bet enim Satanas ſua philtra, quibus fa*[...] *ratos ſibi adſtringat, & à Chriſti fædere*[...] *cedentes in fide ſuâ contineat. Obvium* [...] *ſalutant, juxta illud:* Si quis hanc doct[...] nam non adfert 18. nec Ave ei dixe[...] *Imo ne ſalutantem reſalutant homines* [...] *trici ac ſuperciliosi.*

Hypomnemata & Notæ.

1. PRoperabant ad eandem*] Et hoc *L. Hort*[...] *ſius*, *Bullingerus*, *Sleidanus* cæteriq́ue n[...] niſi obiter commemorant.

2. *Palingeneſian*] hoc eſt, inſtauration[...] novi illius Anabaptiſtici regni: aliâs *Palinge*[...]
Ioh. 3. 3. *ſia* Theologis Regeneratio ſive renaſcentia [...] de quâ Chriſtus cum Nicodemo egit. *Iohan*[...] 3. & deinceps.

VVeſaliæ varij Anabaptiſtę utriuſque Sexûs incarcerantur & quidam ex ijs extremo ſupplicio afficiuntur.

3. *Dux miſere turbæ artificio ærarius*] Is fo[...] eſt Henricus Santes Weſalienſis, fuber cupr[...] rius, qui unus ex XII. Viris fuit, quos Rex [...] Duces ſibi ſelegit: quamvis & illi, quorum pr[...] ximè memini, propter conſpirationem An[...] baptiſticam Monaſterienſem, mandato Prin[...] cipis Clivenſis Weſaliæ incarcerati ſunt, & [...] ſupplicium rapti. Cæterùm propter Anabap[...] tiſmum ibidem juſſu Senatûs incarcerati fue[...]

[..]ca idem tempus *quidam Ocrearius* ad portam [..]eritiam habitans, necnon quidam *Guilielmus* [..]*uſemácher*, ut etiam *quidam marſupifex*, [..]m omnibus eorum domeſticis: Quibus po[..]a additi fuere quidam *Georgius Gurdelmácher* [..]nabaptiſtarum tabellarius: ut & uxor ac fa[..]ula *Ottonis Finckij*, ac *Caroli Sutorij* uxor, [..]*lethea à Weuw*, *Henricus Schroderus*, *Baltha*[..] *Harniſmácher*, *Ludtgardis Bottermans* nec[..]n *Speculator templi Wilbrordiani* cum conju[..], eâdem hæreſi faſcinati. Ex quibus illi dun[..]xat, ex Edicto Principis ac Senatus decreto [..]nſentiente, extremo ſupplicio affecti ſunt, qui [..]ditionem moverunt: cęteris autem ob Ana[..]ptiſmum duntaxat vinculis conſtrictis parci[..]m fuit, quippe qui ex, publico carcere ad pri[..]tam cuſtodiam ſunt deducti, ibidemque tan[..]per detenti, dum prævia ſalutari inſtructione, [..]ereſin ejurarent. In quo opere nomine Prin[..]pis Clivenſis operam ſuam maximâ dexteri[..]te ac ſedulitate impenderunt Nobiliſſimi ac [..]onſultiſſimi viri, *Dn. Matthias van Lohe*, *Sa*[..]*apa Scermbecenſis*, *Weſalienſis ac Dinſlaſenſis*: [..]*n. Theodorus van Wilich*, *Aulæ Clivenſis Præ*[..]*ctus hæreditarius*: *Dn. Henricus Barzius*, *Oliſ*[..]*ger* nuncupatus, *LL. Doctor & Cancellarius* [..]*livenſis*, ut & *Dn. Iohannes Gogravius Cancella*[..]*ius Iuliacenſis*, necnon *M. Hermannus Brœlius* [..]*ucatus Clivenſis Scriba*; quorum memoria ſit [..]empiterna.

4. *Tum ob ſingulares blaſphemias*] An [..]laſphemi hæretici à magiſtratu licite capi[..]ali ſupplicio afficiantur, ſæpè quæſitum & olim, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Blaſphemi hæretici an licitè capitali ſupplicio afficiantur.

olim, & etiamnum quæritur: alijs id ſimp[...] ter negantibus, alijs diſertè affirmantibus. [...] mediam cum Hereſbachio viam ſequi, [...] gis tutum æſtimo: quum hæretici ver[...] propriè dicti non uni ſint; ſed alij ſint ſimp[...] ces errones, qui ex ſimplicitate & infirmi[...] peccant, ſicut quidam Rebaptizati fuerunt; [...] malitioſi turbones, non uno modo blaſphe[...] ſeditioſi, authores Apoſtaſiæ & Perturbato[...] Politiæ vel Eccleſiæ. Illi verbi Dei gladio p[...] tiùs, quam corporali ſive pænis civilibus ſu[...] revincendi, apud quos argumenta plùs qu[...] arma, doctores quàm tortores, verba plus qu[...] verbera, proficiunt. Hi verò pro qualitate [...] licti acriter ſunt puniendi juxta LL. & Conſ[...] tutiones divinas & civiles, non ſolùm mu[...] pecuniariâ, carcere & exſilio, ſed ipſâ quoq[...] interdum morte; hoc tamen fide-liter obſerv[...] to, quod vult:

Cuncta prius tentanda, ſed immedicabil[...]
vulnus
Enſe recidendum, ne pars ſincera trahatur.

Lactantius inſtit. divin. lib. 5. cap. 20. pag. mihi 318.

Ita cum his Anabaptiſtis Monaſterienſibu[...] cum *Thomà Muntzero*, *M. Serveto*, *Valentin[...]* *Gentili* & nuper cum *Henrico Slatio* ejuſque ſo[...] cijs actum. Fruſtra huic opponitur authorita[...] *Lactantij*, qui *Inſtit. divin. lib. 5. cap.* 20. dici[...] *Si ſanguine, ſi tormentis, ſi malo religionem defendere velis, jam non defendetur illa, ſed polluetur atque violabitur.* Nam illius expoſtulatio i[...] eos tantum dirigitur, qui Dei verbo deſtituti [...]

vi atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

vatque tormentis potiùs Deorum ſuorum
ctum promovebant, quàm ratione & horta-
ntis, quique carnificinam cum pietate, ve-
item cum vi & juſtitiam cum crudelitate
nmutantes, myſteriorum ſuorum ſilentium
nibus indicebant: ſicut hodie pij deflent,
tum Papalis Eccleſiæ nonniſi vi & cædibus
fultum eſſe, & à ſuis aſſeclis cæcam quoque
bedientiam ac ſilentium requiri, *ne forté* (ut
m eodem *Lactantio* loquar) *vulgus cui ſim-* Lactantius ibidem.
x incorruptumque Iudicium eſt, ſi myſteria
lpiſmi *cognoſcat* libidine otioſorum ac ſangui-
lentorum hominum *conſtituta, damnet, aliud-*
e verius, quod colat, quærat. Quid autem hæc
pium Chriſtianumque magiſtratum, qui
idvis potius apud ſeductos non ſolùm, ſed
am ſeductores prius tentare, quàm ad ſup-
cium eos rapere, ſpiritualique gladio eos po-
us, quàm ſeculari brachio, compeſcere ſolet:
lla hic vis, nulla ſævitia, nullum denique ſce-
s, ſed ſumma juſtitia & ſeveritas juſta, quàm
eus in quovis magiſtratu poſtulat ut blaſphe-
os & contumaces è medio tollat. *Deut*. 13. 1. Deut. 13. 1
c. Deut. 18. 20. *Vulpeculaſque corrumpentes* & 18. 20.
neam Domini prehendat, *Cantic*. 2. 15. cuſtoſ- Cantic. 2. 15.
e ſit non ſolùm ſecundæ, ſed etiam primæ ta-
ulæ. Vnde quoque apud *Eſajam cap*. 49. 23. Eſai. 49. 23
cleſiæ nutritij dicuntur quod ad tuendum pie-
tis ſtatum potentiam ſuam conferre debent:
cut ad id oſculo tanquam ſacramento ſeſe Dei
ilio illi conſtrinxêre, Davide ſubmonente
ſalm. 2. 12. Conſulatur hac de re *Calvinus in* Pſal. 2. 12.
efutat. errorum Michaëlis, Serveti, ubi hanc
contro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

controverſiam abunde is tractavit: pro quo la-
bore, judice *Philippo Melanchthone*, ei E-
cleſia & nunc & ad poſteros gratitudinem
bet & debebit, *in Epiſtol.* 14. Octob, *a*
M D L I V. ſcriptâ.

Ioh. Filiczki dictum.

5. *Hactenus nullus à P. capital, mulctatus*
eo metu] Hic locum habet illud *Ioh. Filic*
Poëtæ Pannonij. *in Poëmat. libel. pag.* 17.

Ne nimium propera meritas infligere p
nas;
Namque iræ res eſt pernicioſa furor.

Petrus à Fliſted & Ad. Clarebachius Colonię ob profeſſionem Euangelij igne exuſti.

6. *Nam à vicinis Principibus*] Sic Paulo a
tè, quàm Author Epiſtolæ hæc ſcriber
nempe anno Chriſti M D X X I X. 28. Se
tembris, Coloniæ igne exuſti ſunt duo inſi
nes pietate viri, illuſtreſque Chriſti confeſſ
res, *Petrus à fliſted* ex agro Iuliacenſi & M
Adolphus Clarebachius Lutheringhuſenſis
Ducatu Montenſi, Scholæ Weſalienſis quon
dam Conrector; qui ibidem, necnon *Budr*
ciæ, Monaſterij, Oſnabrugi, Lennepe alibiqu
Euangelij ſemina ſparſerat. Zelus certè tam p
viri ac glorioſi martyris immortalem lauden
apud poſteros meretur: quippe qui maſculâ fron
te hæreſes ac ſuperſtitiones paſſim veritati tun
prælatas oppugnavit, & ex verbo Dei earun
nervos incidit. Sic enim is anno M D X X V
die Martis poſt Nativitatis Mariæ, coram au-
guſto Senatu Weſalienſi, obtulit ſe ad diſputan-
dum cum *Fr. Georgio van Dorſten Monacho d*
Obſervantiâ Ordinis Minorum Dorſtenſium, ſub
pænâ

ſâ capitis, adverſus Liberi arbitrij vires, Papiſtę Polagianizantes in homine poſt um ſupereſſe opinantur. Quod quidem non ter dictum Senatum tenebris Papiſticis tum uc immerium commovit aculeoſque in eo- civiumque perplurium animis reliquit. um quidem ex urbe per *Gerhardum Bun- dum* conſulem tum dimiſerunt commotio- n neſcio quam metuentes: ſed ejus efficaces ræneſes Chriſtianamque parrheſiam, quam Veritatis aſſertione coram ipſis, conſtanter ndit, ſummoperè admirati fuêre. Antea VVeſaliæ Papatus olim quam valdè prævaluerit.
n Papatus in inclytâ iſta urbe adeo præva- rat, ut nulla ſuperſtitio tam palpabilis eſſet, m ea non exoſcularetur, ambabuſque (quod itur) ulnis amplexaretur. Ita enim non um D. *Antonio* ceu Divo Merico ac Tu- eri patrono ſuo devoté ſupplicabant, ſex- e præpingues porcos quotannis eidem ex vo- alentes, anathemata votaque eidem ſup- ces faciebant: ſed etiam cum *Winkelio, nonicorum Xantenſium Præpoſito* non ita dem, id eſt, anno MDXVII. die lis poſt Vincentij Martyris egerant, ut In- lgentiæ venales etiam apud ſe exponeren- , peregrinatioque ſolennis quotannis in- ueretur: ad quod Carthuſiani Coloni- ſes operam ſuam eidem Senatui obtule- t, ut reliquiæ Sancti Wilbrordi ex alijs cis illuc transferrentur; **alles damit ein Af- es aengheſtalt und gelt geſamelit werde/ aufbauwung der Kirchen** (ut habent rba Protocolli Senatus Weſalienſis) id eſt, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

quod omne ideo propoſitum fuit, quo ex In-dulgentijs inſtitutis pecunia ad templi ſtructu-ram colligatur. Quod quidem eo anno accid- in quo *Lutherus Ioh. Tecelio Dominicano* Indu-gentiarum nundinatori circumforaneo Witt-bergæ Saxonum, & *Zwinglius* Tiguri in Hel-vetiâ cuidam *Bernardo Samſonio Mediolane*-Franciſcano, Pontificiarum remiſſionum præ-coni, ſeſe publicè oppoſuit. Ad hæc Papiſmi ſ- fidem ulteriorem facturus idem Senatui, con-ſentiente *Theodoro Duſſeldorpio* Prætore, ann MDXXIX, die Martis poſt. Vocem j- cunditatis, concludebat, *libros Lutheri adver-ſus Miſſam, ſanctumque Sacramentum* ignom-nioſè (ut ille tum ajebat) ſcriptos, ſicut etia- *de Captivitate Babylonicâ*, igni tradendos; præ-cipiens inſuper die Martis poſt Paſcha anni ſe-quentis MDXXX. Euangelico cuidam mi-niſtro urbem fortè ingreſſo, ut ante ſolis occa-ſum, diſcederet, ni extremum de ſe ſtatui vel-let. Quum tamen paulò poſt Controverſia pu-blica oriretur inter *Antonium Furſtenbergiu*- ad S. Wilbrordi Paſtorem, & *Iohannem Son*-*becenſem apud Auguſtinianos Lectorem*; quo-rum ille pro concione ad populum aſſereba- *quod bona opera hominem ſalvum facerent*: *quo*- item *ex proprijs viribus quiſque mandata D*- *exactè ſervare queat*: quòd denique Sancti *rect*- *invocentur*, & *Purgatorij pœnæ ſint*: hic ver- contra ſuſtinebat, *quòd fides juſtificet, ex qu*- *bona opera ceu ejuſdem fructus ſequuntur*: *quò*- *in noſtrâ facultate non ſit obſervatio mandatorum* *Dei relicta*; *quum ſolius Dei opus iſtud ſit peccat*-

Antonij Furſten-bergij doctrina Pelargio-Pepiſtica.

Iohannis Sonſbe-cenſis doctrina Ortho-doxa.

nobis

*ropter Chriſtum non imputantis: quòd Invoca-
io religioſa nulli creaturæ quantumvis ſanctæ,
id uni Deo competat. Et Purgatorium quoque
igmentum hominum ſit ad crumenas & penua-
ia Sacrificorum replenda excogitatum*: idem
ſenatus, ſuffragante eodem *Theodoro Duſſel-
orpio* Prætore, utrique ſerió mandavit, ut
le articulis controverſis convenirent, **vnd ſol-
en Gottes wortt lauter vnd rein leeren/**
d eſt, *verbumque Dei purè & incorruptè im-
oſterùm docerent*: quòd ni facerent, ſe ad
lluſtriſſ. Principem id relaturum: quod anno
M, D, XXXI. die Martis poſt Severini,
n Senatu concluſum eſſe, ex Protocollo Se-
latorum ejus anni quondam notavi. Tantùm
ridel. aculei à *Clarebachio* animis eorum infixi
ipud eos, Deo benedicente, effecére; unde
mpoſterùm Reformatio plenior ac *Beltioosſis*
optata in Eccleſiam Weſalienſem, Papatu
eliminato, introducta eſt: de quâ prolixè
vide, quæ in Vindiciarum mearum Cate-
cheticar. partis tertiæ Præfatione aliquando
attuli.

7. *Omnes Lutheranos appellantes*] Genius
hæreticorum falſorumque doctorum ab om-
ni ævo fuit, Fidem orthodoxam ſub in-
vidioſis odioſiſque vocabulis traducere, te-
ſte temporum Hiſtoriâ. Ita in ipſo Chri-
ſtianiſmi exordio Doctrina Euangelica di-
cebatur *Nova*, *Act*. 17. 19. & *Secta ſi-
ve Hæreſis Nazarenorum*. *Act*. 24. 5. & 14.
Ita & Chriſtiani à Porphyrio, Luciano,
Iuliano Apoſtatâ Galilæi eodem modo ſunt

Fides orthodoxa ab hæreticis ſemper invidioſè traducta fuit. Act. 17. 19. & 24. 5. 14.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

appellati : ſicut etiam ab Arianis *Homoüſia*[…] *Athanaſiani* ijdem dicebantur. Eodem mo[…] adverſarij noſtri in Papatu per contumeli[…] nos vocant , *Lutheranos* , *Calviniſtas* , *Sac*[…]*mentarios* , *Geuſeos* , & quicquid atra bilis […] minum contumelioſorum præterea ijſd[…] ſuggerit : quæ nomina nos ceu Schiſmat[…] rejicimus , qui (ut ait *Athanaſius orat*[…] *contra Arianos*) *Chriſtiani & ſumus* […] *nuncupamur , quippe qui ſolus pro nobis* […] *crucifixus & in cujus nomine baptizati* […]*mus*.

Athanaſ. Orat.2. contr. Arianos.

8. *Si Chriſti Serv. noſtri Verbum* […] *vel legere*] Vide *Martyrologium Herbo*[…] *editum , lib. 3. pag.* 184. 199. & 211. M[…]morabile verò exemplum *ibid. pag.* 189. […]fertur. Id autem tale eſt Circa annum Do[…]ni M, D, XLII. Epiſcopus Licolne[…] in Anglia duos vere pios ac Chriſtianos vi[…] nempe *Iacobum Mortonum* & *Thomam Bern*[…]*dinum* , ad rogum idcircó damnavit illu[…] quód alium Orationem Dominicam ver[…]culè recitare docuerat : hunc veró , qu[…] Epiſtolam S. Iacobi Anglico ſermone r[…]ditam habebat. Additurque ab authore : E[…]copos & Inquiſitores Angliæ in ſuis […]nonibus præcepiſſe , ut attenderetur […] quis ſub ſacris Biblia vel haberet vel leger[…] quum talis ceu verus ac indubitatus hæ[…]ticus convenienter apud Inquiſitores def[…] debeat. Et hodie non deſunt , qui ad […]piſmum propagandum , Edictis ac Dip[…]matibus ſuis vipereo cruore tinctis, poſtlimi[…]

Sacram Scripturã vernaculè legere en Papiſtis piaculum & grande ſcelus.

eand[…]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ndem Impietatem reſtituere ſatagunt, præ-
rtim in Bohemiâ, Auſtriâ, alijſque ſupe-
oris Germaniæ locis. Sic *Catechiſmus Buſ-* Catechiſ-
ducenſis Pontificius Lectione VIII. hanc mi Buſco-
aſphemiam approbat: *Nunquid verò* (inquid ducenſ.
terrogans) *omnibus Scripturam vernaculè* blaſphe-
gere licet? Nequaquam: reſpondet: *Id e-* mum pro-
m ut GRANDE SCELVS *ſancta* nunciatũ.
clesia (per quam *ibidem Lect. V.* intelligit.
apam, Epiſcopos cæteroſque Eccleſiæ guber-
itores) prohibuit, niſi quis ab Epiſcopo ſuo,
ripto ad hoc veniam impetravit. Cujus ra-
onem hancce reddit. 1. *ut Authoritas*
ripturæ conſervetur. 2. ut utilitati publicæ
nſulatur: quum S. Scripturæ multa con-
neat, quæ non cuivis proſint. 3. Eademque
ulta in locis non ſit perſpicua. 4. Denique
um ex Dei mandato Lectio Scripturæ Sa-
rdotibus ſive Euangelij miniſtris ex officio
culiariter incumbat, qui tanquam oculi ac os
ccleſiæ ſint conſtituti. Item verò atras & non
no modo Antichriſtianas blaſphemias! Rec-
ùs autem pij nôrunt, hunc virum beatum
Deo æſtimari, qui Legem Domini diur-
â nocturnâque manu verſat. *Pſalm.* 1. 1. 2. Pſal. 1. 1. 2.
Vnde Lectionem Scripturarum omnibus i-
em ſeriò mandavit. *Deut.* 6. 6, 7. 8. 9. & 17. Deut. 6. 6. 7. 8 9. & cap. 17. 19.
9. & *Iohan.* 5. 39. Ioh. 5. 39.

Rationes in contrarium allatæ nullæ ſunt.
. Nam S. Scripturæ authoritas non ne-
lectu, ſed lectione & frequenti medi-
ione demum conſervatur. Vnde B. Petrus
it, quòd ei attendentes, tanquam lucernæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

apparenti in caliginoſo loco & cæt. *benè facian*
2. Pet. 1. 19 2. *Pet.* 1. 19. 2. Dicere, *Scripturam mul*
inutilia aut non proficua continere, blaſphem
eſt in Spiritum S. ſacrarum literarum authc
rem, redundans: quum ejus impulſu Sanć
Dei homines loquuti ſint ac conſequent
S. Scripturam conſignârint. Paulus verò ait
quód *omnis Scriptura divinitus inſpirata*,
utilis ad doctrinam, *ad redargutionem*, *ad co*
rectionem, *& ad Inſtitutionem quæ eſt*
juſtitiâ, & cæt. 2. Tim. 3. 16. Quód auten
2. Tim. 3. 16. Petro teſte in 2. Epiſt. cap. 3. 16. *leves ac vo*
latici homines interdum eam in exitium ſuu
detorquent, licèt à Deo in ſalutem noſtram re
vera deſtinata ſit, id per accidens fit, neq
utilitati Scripturæ quidquam derogat. 3. Scri
tura inſtar lampadis refulget ijs, quibus Deu
mentem aperit, ut ex dicto Petri ſuprâ cita
Pſal. 119. 105. to & ex *Pſalm* 119. 105. liquet. Fieri e
go nequit, quin ea quæ ad ſalutem ſcit
neceſſaria ſunt, dilucidè, perſpicuè & in
telligenter tradat: ſi quæ in eâ ſunt *Du*
ſermæneuta kai duſnoæta, hoc eſt, *difficil*
explicatu & intellectu, non eſt Scripturæ, ſe
vel rerum in Scripturâ contentarum, prop
ter majeſtatem ipſarum; vel infirmitat
carnis noſtræ: neque enim (ut in con-
feſſo eſt) abſque interna luce Spirit
eas cognoſcere poſſumus, & *quæ novi*
mus, *ex parte tantùm & modo imperfecto n*
1. Cor. 13. 9. *vimus*. 1. *Cor*. 13. 9. Porró res Scriptura
licét majeſtate ſua nobis obſcuræ ſint, qu
tamen in Scripturâ proponuntur, obſcu
ræ no

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

non ſunt. Modus enim docendi, quem
Scripturâ tenet Deus, ſic attemperatus
, ut conſpicuam illic lucem habeant, qui-
nque Spiritum S. vitæ ducem ſequi non re-
ſant. *Deut.* 30. 11. 12. & *Pſalm* 19. 9. At- Deut. 30. 11. 12.
e hoc eſt, quod *Chryſoſtomus homil.* 3. *de* Pſal. 19. 9.
zaro, quoq́ue diſſeruit, dicens, *Apoſtolos* Chryſoſt.
Prophetas non ſtuduiſſe obſcuritatibus, more homil. 3. de
hiloſophorum, ſed omnia manifeſta claraq́ue Lazaro.
*bis tradidiſſe, tanquam communes orbis doc-
res.* 4. Eccleſiæ quidem miniſtris ſivæ Pa-
ribus Scripturæ lectio peculiariter deman-
ta eſt, teſte Propheta, *Maleach.* 3. 7. *Certè,* Mal. 3. 7. 8.
quit, *labia Sacerdotis cuſtodient Scientiam,
legem requirent ex ore ejus; quia nuntius je-
væ eſt.* Sed quando *Sacerdos* (ut idem Pro-
eta *Ibid. verſ.* 8. addit) *declinat è viâ im-
ngere faciens auditores ſuos in Lege*, quid
c ijſdem faciendum? num acquieſcendum
obedientiæ cæcutientis conſilio, ut jubet
pa cum ſuis? Nequaquam; ſed *ad Legem
teſtimonium*, ut alius Propheta ait, recur-
ndum ijs fuit. *Eſaias* 8. 20. *Scripturaq́ue* Eſai. 8. 20.
utanda. Ioh. 5. 37. Hinc paſſim in S. Co-
ce Scripturæ lectio demandatur, tùm Regi. Ioh. 5. 37.
eut. 17. 19. tùm unicuique Patriſamilias. Deut 17. 19
euternom. 6. 7. tùm ſenibus, tùm adole- Deut. 6. 7.
entibus, imo ipſis pueris. 1. *Iohan.* 2. 12. 1. Ioh. 2. 12.
3. 14. &c. Ex quo rectè *Calvinus in com-* 13. 14.
ent. ſuper h. l. infert, quòd *diabolica ſit ty-
nnis Papæ in quæ minaciter ab Euangelij doc-
inâ omnes ætates arcet, quas Spiritus Dei tam
diosè provocat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Theophylacti de hoc judicium elegans in Epiſt. ad Epheſ. c. 6. p. 241. *Si vis*, inquit, *tibi ut liberi obſequantur, divinis hos ac de & aſſueſce ſermonibus. Nec dixeris, monachorum eſſe ſacris literis intendere animum quin potius, Chriſtiani cujuſvis hominis id ſane officium eſt, & ejus precipuè, qui huj ſæculi rebus inverſatur: & eo magis, quia & majore indiget ope, ut qui mundi fluctibus agitatu Hæc ille.*

9. *Hæretici pœnis obnoxius*] Nempe ſecundùm quod Imperator *lib.* 1. *c. de ſumm Trinitat.* ſtatuit, *Hæreticos non ſolùm divin vindictâ, ſed & civili ultione plectendo.* Vbi tamen non de quibuſvis hæreticis, ſe de manifeſtò-blaſphemis in Deum aut SS Trinitatem; Manichæis, Valentinianis Marcionitis, Samoſatenianis, Arianis Fidem Nicænam negantibus pius Imperator loquitur.

10. *Conſtitutionique Cæſareæ obnoxius*] Intelligit author *Edictum* CAROLI *V.* in Conventu Auguſtano, anno M D XXX. 19 Novemb. adverſus Eccleſiæ reformatores promulgatum: de quo vide *hiſtoriam Sleidani lib 7. pag.* 200. 201.

11. *Neque doctrina Lutheri ullum habe dogma*] Hæc de D. Luthero ejuſdemque conatibus ad rem Chriſti reſtituendam inſtitutis non ſolùm *Hereſbachij*, ſed ipſius quoque Illuſtriſſimi Principis Clivenſis *Iohannis*, ejuſque filij *Guilielmi* ſententia fuit; quibus annuentibus hanc Epiſtolam ad Eraſmum author

Lutheri doctrina ab omni hereſi remota.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

hor olim ſcripſit. Quod probè contra fig-ntum *Petri Cudſemij* Apoſtatæ & Sacrifi-ci Colonienſis tenendum: qui publico Scrip-o affirmare aliquando auſus fuit, Illu-iſſimos Iuliæ, Cliviæ & Montium Du- ac Principes ad unum omnes Papiſmi votos admiratores ac cultores fuiſſe. Id ò ſic anno M, DC, XXII. 14. Iulij *ctatiſſimus Senatus Vrbis Orſovienſis* in li-lo ſupplici ad Illuſtrem Principem ac Do-num, *Guolfgangum-Guilielmum Neopyrgi--Palatinum* confutavit: *Haud incognitum nquit) eſſe poteſt, quòd in Reformatâ no-â religione ſenior Princeps quondam noſter uilielmus laudatæ memoriæ à puero imbu- ac informatus ſit; quodque deinceps idem Electoribus & Principibus Proteſtanti-, tàm in Colloquijs ſuper religionis ne-tio, quàm in alijs Procerum Imperij Con-ntibus perpetuus quaſi ac indivulſus comes ſocius fuerit: quemadmodum inprimis pa-it Anno* M, D, L X V I. *in Comitijs Au-ſtanis, quando Illuſtris Celſ. ejus Cæſare- Majeſtatem uſque ad templi valvas comi-batur, inque hoſpitium reverſa Euange-cas Conciones audiebat: Sicut etiam libe-um Euangelicæ religionis exercitium in ejuſ-m Celſ. aulâ in uſu fuit. Quod item per nnes ditiones Celſ. ejus ſubjectas fuit con-ſſum: hinc factum, ut quàm plurim Eccle-æ eandem religionem conſtanter retinuerint: uemadmodum quoque Reipub. Orſovienſi Cel-tudo ejus Paſtorem Euangelicum Rodolphum*

P. Cudſemius in Hyperaſpi-te Tractat. de Deſperat Calvini cauſâ, adverſus Dn. B. Brantium, cap. 22 pag. 291.

Orſovienſium teſtimonium de PP. Clivenſium orthodoxiâ.

 Fran-

Rodolfus Franço-mola Paſtor Orſovienſ orthodoxus.

Francomolam, ut etiam alibi accidit, benig *deſignavit. Nec repetere juvat modò quid* *diverſis Comitijs, Dinſlaci, Duiſburgi, E* *ſendiæ, inprimis verò Duſſeldorpij in men* *Octobri, Anni M, D, XCI. ſicut etiam pa* *cis ab hinc annis ſub ingreſſu Celſit. Tuæ dem* *Duiſburgi in puncto religionis concluſum ſit* *ſimul prætereuntes Reverſalia ab Illuſt. Celſi* *Tuâ, Anno M, DCXIIII. 14. Im* *publicè edita, quibus reformatæ religioni ad* *dictis laudabiliter inſtitutorum exercitiorum Ec* *cleſiæ ac Concionum immunitas & conſerva* *tio gratioſè promiſſa fuit.* Hactenus verb D.d. Orſovienſium: Hoc magis confir mat Scriptum editum à Filiabus Princip Clivenſis, in quo Carolo V. Imporato Romani *rationem* reddunt, *cur Miſſæ ſacrificium frequentare nec velint nec poſſint*: tùm quoque Catechiſmus Orthodoxus, anno M D, LX. Duſſeldorpij à *Iohanne Monhemi* *Scholæ* ibidem Rectore editus, in quo reformatorum doctrina, quæ hodiè *Luthero-Calviniſm* nomine odioſè traducitur, accuratè confirmatur: necnon Apologia, quam *Henricus Artopœus* pro orthodoxia ejuſdem adverſus Colonienſium fatuam ac elumbem Cenſuram paulo pòſt edidit.

Levit. 24. 14. 15. 16.

12. *Blaſphemiam etiam Magiſtratus è De* *mandato punire debet*] Mandatum illud extat, *Levit*, 24. 14. 15. 16. *Educito blaſphemum iſtum extra caſtra, ut nitantur quicunque audiverunt manibus ſuis ſuper caput ejus: deinde lapidabunt eum totus cætus.*

Item,

em, *Si aliquis blaſphemaverit Deum ſuum; mninò laturus eſt peccatum ſuum.* Itaque *qui exratur nomen Iehovæ; omninò afficitor morte; mninò Lapides conjiciunto in eum totus cætus: m peregrinus, quàm indigena, quum exſecra-s fuerit nomen Dei, morte afficitor.* Vide etiam *eut.* 13.8.9.10. & alibi.

13. *Alioqui ſimpliciter rebaptizati*] Conſule æ pauló ante ad notam 3. in medium adduxi; æ etiam hûc pertinent.

14. *Mirareris hominum pertinaciam*] Tales mirùm & iſti eorum quondam anteceſſores erunt tempore *Bernardi*, quorum ille *Super ntica, Serm.* 66.*fol.* 1046. meminit: *qui* nimim, ut ille ait, *Impietatem non confeſſi, ſed proſi ſunt, palàm pietatem adſtruentes & pro eâ ortem ſubire parati. &c. Mirabantur aliqui, òd non modò patienter, ſed & læti, ut videntur, ducerentur ad mortem: ſed qui minus adrtunt, quanta ſit poteſtas diaboli, non modo in rpora hominum, ſed etiam in corda quæ ſemel rmiſſus poſſederit. Nonne plus eſt ſibîmet hoinem injicere manus, quám id libenter ob alio ſtinere? &c. Nihil ergo ſimile habent Conſtana Martyrum, & pertinacia horum: quia mortis ntemtum in illis pietas, in iſtis cordis duritia peratur.* Hæc ille. Ita enim ad fidei Chriſtiaæ teſtificationem uberiorem Apoſtoli alijq́ue poſtolici viri, ſicut olim, ita Patrum noſtroum tempore, tantâ animi magnitudine ac roore Chriſtianæ religionis fidem promulgâunt, ut intra breve temporis ſpatium orbem erræ penè univerſum ad Dominum Deum

Anabaptiſtarum pertinacia.

Martyrum Conſtantia.

L 1 con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

converterint ; nullumque periculum, imo n
ipſam quidem necem formidârint. Fremeren
licet Tyranni & hæreticæ pravitatis dicti In-
quiſitores, cruciatus, verbera, equuleos, cra
ticulas, hoſtias, Flammam, linguarum exſectio
nem, omne genus atrociſſima tormenta, mor
tem denique ipſam minitarentur intentarent-
que: invicti tamen in fidei confeſſione mane
bant hi Heroës, nullius minis quantumvis fe-
rocibus perterriti, nullo ſupplicio quantum-
vis exquiſito fracti aut debilitati. Deficieban
tortores priùs in affligendo vires, quàm ho
in perferendo patientia, animique fortitu-
do. Vnde *Albertus Hungerus*, Theologu
Ingolſtadienſis Pontificius exſertè teſtatur,
Oratio num, *Tom.* 1. *Orat.* 2. *Pag.* 57. 58.
Experientiâ conſtat, inquit, *complures hæ-
reticorum* (ita idem Euangelicos per contu-
meliam vocat) *non ſolum tolerantes fuiſſe in
perferendis ſupplicijs, verum etiam ambitioſos
in exoptandis; adeò, ut apprehenſi, tanquam
pro fide Chriſti, ad cœdes, ut lautiſſima
convivia, procurrerint, & in medijs rogis
cantu, quem vix ipſe ignis fragor intercipere
potuit, mentis lætitiam oſtenderint.* Inter
quos ipſe ibidem *Iohannem Huſſum* & *Hie-
ronymum Pragenſem* recenſet, *qui* ſcilicet
(ut ipſe ait) *de more ad ignem damnati, per-
tulerunt ambo magno & elato animo necem,
nec ullam vel minimam miſeri hominis vocu-
lam emiſerunt, imo vero in medijs flamnis
altâ voce pſallêre.* Quos perperàm pro Zelo
ſuo Ieſuitico Circumcellionibus, Adami-
tis

Alb. Hungerus Ingolſtadienſ. Theolog. Tom. 1. Orat. 2. pag. 57. 58.

Ioh Huſſus Hieronym Pragenſis.

& Anabaptiſtis veteribus ac novis æquat,
æclaroſque athletas & generoſos *Diaboli* Ioachim.
artyres , cum *Ioachimo Weſtphalo* , ma- VVeſtphalus.
lictorum oeſtro percitus vocat : Sed quum
ti ſint qui pro Domino moriuntur ; ip- Apoc. 14. 13.
umque mors pretioſa valde ſit coram Ieho-
, *merceſque uberrima ipſis in cœlis ſit* Pſal. 116. 15.
vata , Spiritu Sancto paſtim teſtante , Matth 5. 12.
ſque deque habemus , quid tyranni-
Papiſticæ flabella temerè in pios ma-
s tantorum Chriſti martyrum effutiant.
am

Martyrolog. Herbornenſe in Prolegom.

Vivit adhuc in martyris & clade ſuorum
Chriſtus , & in membris regnat ovatque ſuis,
Idque inter medios hoſtes : quid perdere tentas,
Quos vult ſervatos filius ipſe Dei?
Ringere , ſparge minas , diſrumpere , ſi libet , irâ:
Non tamen impedies quod Deus urget opus.
Quin potius, licèt invitus, quam diruere optas,
Cogeris ignorans ædificare domum.

15. *Ajunt En too Katæchizein*] De hoc Catechizatio &
eteri ſilent. Porró *en Katæchizein* idem eſt Catechizare quid ſit.
uod Latinè in *Catechizatione* dicimus *Ka-*
echizein verò ſivè *Katæchein* inter alia ſignifi-
cat.

cat, vivâ voce inſtituere: propriè verò, prin
alicujus doctrinæ rudimenta tradere, & mag
propriè in eccleſiæ ſermone, prima elementa r
ligionis Chriſtianæ docere. Inſtitutio autem
talis, quæ ſcil. fit vivâ voce, aures auditoru
circumſonante, Græce *Katæchæſis* & Latin
Catechesis, tùm Catæchiſmos, *Catechiſmus*, d
citur. *Catechetæ* veró ſeu *Catechiſtæ* dicunt
doctores, qui vivâ voce doctrinam ſive Ca
techiſmum in aures diſcipulorum inſuſurran
ſicut *Catechumenus*, qui Catechiſmum diſci
ſeu qui in rudimentis doctrinæ Chriſtianæ im
buitur, ſicut de Apollo, *Act.* 18. 25. dicitur
quòd fuerit *Katæchæmenos tæn hodon tou ku
riou*, vivâ voce inſtitutus, ſeu initiatus viâ Do
mini. Notavit *Clemens Alexandrinus lib.* 5
ſtrom. non tantùm Ægyptios, ſed omnes Græ
cos Philoſophos conſueviſſe eos, quos ad ſuam
ſectam vellent admittere, prius inſtituere viv
voce ſecretioribus myſterijs ſectæ ſuæ. Et apud
Iudæos legimus fuiſſe triplicem doctrinam,
Cabaliſticam, quæ viva voce tradebatur: *Tal-
mudiſticam* & *Philoſophicam.* Idem obſervatum
fuit ſtatim in prima Eccleſia, ut qui baptizand
erant, vivâ voce erudirentur, antequam tuto
verſarentur in Scripturis. Hoc genus doctrinæ
vocatum eſt, ut dixi, *Katæchiſmos*, tum apud
profanos authores, tùm in ſacris literis. *Porphy-
rius* in principio *Homærikoon zætæmatoon* ſic
ait: *Hæmeis de ek tæs paidikæs katæchæſeoos
perinooumen mallon en pleiſtois æ nooumen.* Et
Lucas 1, 3. 4. citat: *Viſum eſt & mihi aſſequuto
omnia & diligenter tibi ſcribere, optime Theo-
philo;*

Catecheſis. Catechiſtę. Catechumenus. Act. 18. 25. Triplex doctrina Iudęorum. Luc. 1. 3. 4.

lo, ut ſcias eorum ſermonum, quibus Catechiſa-
ei, veritatem. Vbi apponit hæc duo, ſcri-
be & *Katæchein.* Quamvis interdum vox illa Act. 21. 21. 24.
neraliter adhibetur; ſicut *Actor.* 21. 21. 24.
preſbyteri Hieroſolymitani dicunt Paulo
Iudæis credentibus apud ipſos: *Katæchæ-*
ſan peri ſou, auditione acceperunt de te, quòd
fectionem doceas á Moſe: Item, *Et norint om-*
, nihil eſſe eorum quæ de te auditione accepe-
it, Hoti hoon katæchæntai peri ſou ouden eſtin.
Paulus de Iudęo, *Rom.* 2. 18. *Tu autem eru-* Rom. 2. 18.
us ſeu inſtitutus ex Lege, Katæchoumenos ek Act. 18. 25. Gal. 6. 6.
nomou. Vide etiam *Act.* 18. 25. & *Gal.* 6. 6.
i idem verbum *Katæcheiſtai* in ſimili ſigni-
atione occurrit. Porro, ut *Ioh. Maldonatus* Ioh. Mal-. donat. in lib. 4. Sent. pag. 78.
uita *in lib. 4. Sentent. Tom. 1. de Baptiſm. c. 1.*
rt. 6. quæſt. alterâ, pag. 78. meminit, adhi-
bantur nonnullæ cęremoniæ in Catechiſmo.
ima eſt, ut ſimulac Catechumenus audiverat Ceremoniæ Catechiſmi apud antiquos.
mam concionem, imprimeretur fronti illius
num crucis. Vnde *Signati* dicebantur, ſed
riſtiani nondum dicebantur. Author eſt
Ambroſius in lib. de ijs, qui myſterijs initian-
r cap. 4. & *Auguſtinus lib. de Catechiſandis*
p. 25. & 2. lib. 2. de peccatorum meritis, cap.
. *Secunda* Ceremonia erat, ut daretur Cate-
umenis ſtatim Panis quidam ſanctificatus per
enedictionem Eccleſiæ, qui dicebatur *Panis*
techumenorum. &c. Tertia erat, ut Catechiſ-
us fieret lumine adhibito, ut ait *Auguſtinus*,
arrans *Pſalm. 65. In Catechiſmo*, inquit, *ſicut*
Baptiſmo ignis adhibetur ad ſignificandam
piritus Sancti illuſtrationem. Hoſce forte ſimiæ
inſtar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

inſtar factioſi Anabaptiſtæ æmulari opere pretium duxerunt, è lagunculâ enthuſiaſtâ potantes Candidatiſque Anabaptiſmi eadem præbentes, ut ſimili furore cum ijs correpti, Enthuſiaſtæ ac cæleſtes quaſi Prophetæ fierent.

Maineſthai. Furere. quid Mania. Act. 26, 24. 25.

16. *Maineſthai præ ſe ferat*] *Mainomai* id eſt, quod furere, inſanire. Dicitur id hominibus abreptitijs, quorum furor *Man*, delirium dicitur. Quo morbo Feſtus Paulum correptum autumabat, *Actor.* 26. *Mainæ Paule*, inquit, *Ta polla ſe grammata eis Manian peritrepei*, *Inſanis Paule*, *multæ literæ te ad inſaniam adigunt.* Cui Apoſtolus reſpondet, *Ibidem verſ.* 25. *mainomai*, *kratiſte phæſte*, *all' alætheias Soophroſunæs Rhæmata apophteggomai*, *Non inſanio* (inquit) *præſtantiſſime Feſte*, *ſed ve ac ſobria verba eloquor.* Porrò mania peculiaris fuit ijs, qui Apollinis oracula ſe proferre ſimulabant interquos inprimis celebris eſt Pythia fæmina, de quâ Chriſoſtomus meminit alicubi, quæ ſuper tripode cruribus dinaricatis malignum Spiritum inferiùs immiſſum, parteſque genitales è quibus loqueretur, ſubeuntem excipiens, furore replebatur, & crinibus ſparſis ſpumantique ore debacchabatur, fundebatque inſana oracula.

Ekſtatikoi.

Hiſce affines ſunt *Ekſtatikoi*, qui velut capti extra ſeſe, ſenſuque omni & motu privati, jacent exanimis ſimiles, & poſt ce ex profundiſſimo expergefacti ſomno, aut morte ad vitam revocati, redeunt ad ſeſe, &

mi

ira narrant Talis Simon Magus, Mahome-
us alijque id genus Phantaſtæ, &c.

17. *Circes poculum*] Circe, fabulantibus Circe ejuſque poculum.
oëtis, Filia Solis & Perſes Nymphæ fuit, quæ
uod venefica eſſet peritiſſima, dicta eſt com-
utâſſe ſocios Vlyſſis in porcos. De quâ ſic
oratius Epiſtol, lib. 1. ad Lollium ſcribit. Horatius.

Sirenum voces & Circes pocula noſti,
Quæ ſi cum ſocijs ſtultus cupiduſque bibiſſet,
Sub dominâ meretrici fuiſſet turpis & excors:
Vixiſſet canis immundis, vel amica luto ſus.

De Vlyſſe Troiæ domitore loquitur. Hoc Circes poculum Satanæ.
ero Circes poculum Satanas ſuis fæderatis
ropinat, quoties nempe Chriſto uno vero
onoque illo ſalutis ac vitæ fonte relicto,
d fætentes inferi lacus homines ſeſe con-
ertunt, juxta quod illis minatur Ieho-
a, *Deut. 28. 28. 29. Percutiat te Domi-
us amentiâ & cæcitate ac furore mentis, &
alpes in meridie, ſicut palpare ſolet cæcus
 tenebris, & non dirigas vias tuas: Om-
ique tempore calumniam ſuſtineas, & op-
rimâris violentiâ, nec habeas qui liberet-
.* Sicut majorum noſtrorum ætas tùm in
apiſmo, tùm Anabaptiſmo vidit: Ita
uum anno M, D, X V I. nova *Peregri-* Peregrinatio ad formoſam Virginem Ratiſponenſem.
atio (ut vocant) *ad formoſam Mariam
atiſponenſem* inſtituebatur, homines quaſi
ymphatici ac faſcinati ad eum profecti di-
untur, putà meſſor cum falce ex agro,
æmina cum lebeto è culinâ, nonnulli
verò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

veró nudi dè lecto inſomnis proſilientes, nec u
quam retroſpicientes. Haud minori ſtupore
Virginem Aſpricollenſem, Hallenſem, L-
rettanam, Omelianam ſeu Aſtenſem in Br-
bantiâ, necnon ad miraculoſum, quem con-
menti ſunt, ſanguinem Buxtellenſem, & ad
put Balbini Boxmeerini, ad Eliſabetham M
purgenſem, ad Quirinum Novoſienſem, &
Idolophoriam Colonienſem confluunt; & a
nis proximis, ad dilectam noſtram Borchare
ſem, Incolarum peninſulæ Moſa-Vahali
preſidem, idem factum meminimus. De M
niâ Anabaptiſtarum ſingulari qui exempla d
ſiderat, is ea apud Zwinglium, Bullingeru
L. Hortenſium, Sleidanum, Surium alioſq
prolixè inveniet.

2. Iohan. verſ. 10. Ave quatenus & quibus non ſit dicendum.

18. *Nec Ave ei dixeris*] Locus exſtat in
Epiſt. Catholicâ B. Iohannis, verſ. 10, quo tetri
hi Anabaptiſtæ temerè abuſi fuére. Neque eni
Spiritus S. ibidem, ut iſti volunt, inhumanit
tem præcipit fidelibus, ut ſalute non dignent
qui illis occurrunt; quum etiam igniculos iſt
Cato. naturæ inſpirârit, qui, *ut ſalutemus libenter*, n
urgent: ſed à conſortio & familiaritate deplo
ratorum hæreticorum & falſorum doctoru
Chriſto apertè reſiſtentiam nos avocat; ne ve
2 Cor. 11. 3. ſutiâ ſua, quemadmodum ſerpens Hevam, n
decipiant, ſenſus noſtros à ſimplicitate Chr
ſtiana, ſua blandiloquentia ac hypocriſi avoca
Epheſſ. 5. 11. tes: ſicut alibi quoque mandat Deus, ne com-
mercium cum operibus infrugiferis tenebraru
2. Cor. 6. 14. habeamus, *Epheſ.* 5. 11. né-ve jugum cum in
fidelibus ducamus, 2, *Cor*, 6, 14. non verò à qu

buſvi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

vis impijs ſeu infidelibus abſtinere nos ju-
o; alioquin in novum quendam mundum mi-
gndum foret, qui non niſi à pijs ac fidelibus
ideatur. 1. Cor. 5. 10. ſed ab ejuſmodi abſti-
e nos vult, à quibus periculum ſalutis nobis
minere videtur.

CAP. IX.

*HÆC hactenus de doctrinâ, moribus ac
geſtis Anabaptiſtarum de obſidione
dem jam ante captum longiuſculâ* Pa-
ebaſei *interrupi; reliquum hoc habeto.
Epiſcopus ab ineunte Quadrageſimâ diſ-
to in propinquo oppidulo equitatu prohi-
e cæpit, ne quos intra mænia Anabap-
æ vel commeatus, vel milites recipere
ſent, ac ſubinde velitationibus cum e-
mpentibus conflixit tantiſper, dum cir-
Feſtum Paſchæ proximè ſequens,* 2. *co-
Archi-Epiſcopi Colonienſis ac Prin-
is Clivenſis adjunctis, primùm urbs
rcitu in quina caſtra diſtributo, obſi-
i cæpit, machiniſque admotis oppug-
ri: Attamen propter amplitudinem non-
m ſic circumſepta cingi potuit, quó mi-
exploratores emittere & internunci-
recipere poſſent, & ultró citroque
nmeare intrantes ac prodeuntes; for-
ſis quòd* 3. *nonnulli in exercitu* Phi-

lechthroos *ad quædam conniventes*, *ut*
En tois polemikois. *Atque eâ obſid-*
ne æſtas conſumta. Sub hyemem ab
pugnatione illâ quinarij exercitûs ceſ-
tum eſt, atque exercitus ſubductus. S
tamen præſidiarij milites ſeptenis caſt
vallatis diſpoſiti ſunt, qui cincti uni-
que vallo ac foſſâ excubias agerent im-
direntque, ne aut commeatus, aut ſub-
dia immitterentur: eoque ſtratagema
tandem putabatur urbs illa coërcend
Eâdemque hyeme in aulam noſtram v-
nit Illuſtriſſimus 4. *Princeps Saxoniæ*
lector, comitatus quibuſdam alijs Pri
cipibus, qui omnes ad hunc nidum e
pugnandum operam ſuam accommodare p
rati erant: eodemque 5. *omnes ferè Pri*
cipes Germaniæ Hoomadon *incumbere v*
dentur: ita, ut propediem exſpectanda
Tragædiæ hujus Cataſtrophe.

Hypomnemata & Notæ.

1. E*Piſcopus diſpoſito in propinquo oppidu*
equitatu] Sleidanus *lib.* 10. *pag.* 26
ſcribit, id Pontificiorum ex urbe ab Ana
baptiſtis expulſorum ſuaſu factum. Hi enim
(ut ille commemorat) quum aliud non poſſent

ira

[...]a diſcedunt, & ad ejus urbis Epiſcopum *Co[...]im Franciſcum à Waldeek)* abeunt, & inito [...]ilio ſtatuunt, occupandas eſſe vias omneis [...] litus, ne quid in urbem importari poſſit an[...]e. Aliquantó poſt, omnibus jam undique [...]obſeſſis, Epiſcopus & ij, quos diximus, [...]lioris ineundi conſilij cauſâ, *Telgetum* ve[...]t, quod eſt ab urbe oppidulum ad milliare [...]m, &c.

[...]. *Copijs Archi-Epiſcopi Colonienſis*] Suf[...]atur his idem Sleidanus, dum *ibidem pag.* [...] ſic refert: Quum jam Epiſcopus aliquot [...]ſibus omnem belli ſumtum ſolus feciſſet; [...]*onienſis Archi-epiſcopus, Hermannus*, & [...]*enſis Princeps Iohannes*, auxilio miſerunt, [...]aniam, tormenta, peditum & equitum co[...]es aliquot. Colonienſis etiam in caſtra fuit [...]ectus, communicandi cauſâ conſilij, neque [...]tó poſt urbs fuit aliquot locis oppugnata: [...]m autem ejus per vim capiundæ ſpes nulla [...]r eſſet, ſeptem fuerunt exſtructa circum [...]ella ſeu propugnacula, tollendi cauſâ com[...]tûs, cum ſingulis peditum ſignis & co[...]tibus aliquot equitum, qui ibi eſſent in [...]ernis, &c. Sed fruſtrà oppugnatio iſto [...]o tentata fuit: ut idem *pag.* 273. ad-

Hermãnus Epiſcop. Colonienſis.

Iohannes Dux Clivenſis.

[...], *Nonnulli* Philechthroos *conniventes*] Dici[...] *Philechthroos* ad aliquid connivere, qui fo[...]dis inimicitijs inter partes gaudet quod Dia[...] ejuſque aſſeclarum proprium eſt: qui id[...]ò à noſtratibus **een ſchadenfroe** dici ſolet.
[...], *Princeps Saxonie Elector*] Fuit is *Iohannes*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Fridericus, Principis Clivenſis Iohannis gen
qui ultro ſe PP. oppugnatoribus hujus An
baptiſtici regni conjunxit : ut refert *Sleid.*
ibidem pag. 276.

5. *Omnes ferè PP. Germaniæ*] Quia en
Epiſcopus à vicinis Principibus atque civit
tibus, que ſunt Rhenanæ provintiæ aux
petierat, conventu ab ijs *Confluentiæ*, e
rei gratiâ, ad diem 13. Decemb. anni M,
XXXIV. indicto, eidem equites CCC. ped
tum tria millia, in ſex menſes ex communi d
creto ſuppeditantur, ſub duce *Wiricho Com*
Oberſteinio, qui toti quoque bello præfec
fuit; eodem Sleidano teſtante, *l. d. pag.* 272.
276. Pauloque poſt ditiones Principis Clive
ſis largiter contribuerunt de ſuo ad nidi ejuſd
Anabaptiſtici expugnationem, Comitijs *Eſſ*
diæ ob id indictis, ad quæ Ordines ac civita
Clivenſis Ducatûs & Marchiæ Comitatûs c
venêre; in quibus receſſum fuit; quum Ducat
Iuliacenſis ac Montenſis bis mille & quinge
tos aureos ſuppeditaturus eſſet, ut Clivenſes
decim-mille ac quingentos, Marchici verò
ſex mille aureos florenos conferrent: In quib
ſpeciatim id quoque cantum fuit; ut quicq
nummorum ditionum iſtarum Eccleſiaſtici p
ſim ſuppeditaturi eſſent, peculiariter Illuſtr
Principi cederet, ad expeditionem iſtam ma
randam: ſicut aliquando ex *Archivis Weſalien*
bus de anno M,D,XXXV. obſervavi, ubi i
die Martis poſt Viti & Modeſti, de hoc in A
pliſſimo Senatûs conſeſſu relatum eſt,

VViricho Comes Oberſteinius.

Comitia Eſſendiæ inſtituta

CA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

CAP. X.

*Ed ad Epitaſin revertor : 1. Circa Ca-
lend. Octobris, quum jam ab oppug-
ione, ut dixi, ceſſatum, 2. Propheta ille
is queſtus eſt, Spiritum Propheticum
ereptum, adque aurifabrum neſcio
n tranſlatum. 3. Iſque Eliſæus mox ad
phetæ munus arreptus, mutuum vi-
cet muliſcabentes, vaticinabatur, pri-
n illum Prophetam ex Patris mandato
ndum Regem Syonium, cujus diti-
Pater paucos intra dies non ſolùm
inas circumquaque regiones, verúm
m totius orbis imperium additurus
. Nec mora, quin oraculo proditus
Regem eveheretur, ſubitoque holi-
chia in Monarchiam mutata no-
n Reipubli æ formam exhibebat. No-
Rex, nova lex. 4. Ac primò
iæ aulæ officia diſpenſantur : inſtitui-
Præfectus prætorij, prægustatores, pin-
næ, cubicularij, oſtiarij, apparitores
cætera tantæ majeſtatis munia : addun-
ſceptra, diademata, trabea, nihil non re-
m : Et, 5. ne uſquam Salomoni diſſimi-
eſſet, Concubinæ etiam non minus quin-
im. 6. Facultates quæ prius ad pedes*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Apoſtolorum, hoc eſt XII. Virorum de-
nebantur, jam viritim diſtribuunt.
Callidum, Hercule, Impoſtorum præ-
gium: neque enim compendioſior ad tyr-
nidem facultatumque occupationem, quo-
li ſpectant Pſeudomantes, *via excogit-*
poterat. 7. Qui cum Tragico oc Re-
dum adhuc Iohannes Leidenſis eſſet veſ-
arius & Scurra vaſerrimus, conſuetu-
nem habuerunt, eundem ad comminiſce-
das Impoſturas mirum artificem ac vel-
natum affirmabant: alij inſtitorem ap-
Leidam Hollandiæ Vrbem, unde ortu-
ajunt, alij Pornoboſkon, *nonnulli mi-*
tem gregarium: verum militæſſe nunqua-
ipſe poſtea ab eo audivi. Nam dum
Principem meum captivus deduceretu-
rogatuſque de propoſiti ſui initijs, audi-
referentem 8. quo pacto Spiritu ac viſu a-
monitus Monaſterium petijſſet. Nam h-
cæleſtem Hieroſolymam futuram, ſeq-
illic mira præſtiturum. Et quo certus eâ
re fieret, in itinere 9. ad domum Krechring
diverterit, in quâ famulam decumbentē ſa-
nitati reſtituturus eſſet. Quod ſic, dum Mo-
naſterium contenderet, eveniſſe affirmabat
Atque ubi eò perveniſſet, in cubiculo fort-
ſolus exiſtens 10. prævideret in Spiritu fa-
brum argentarium, qui ex Hollandiâ ſecum

appu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ulerat ibidem(cujus uxorem formâ præ-
ntem de perire ſolebat) in conflictu ante
tam occidi, admonituſque viſu, ejus uxo-
n ſibi deſponſandam ; id quoque ſic acci-
ſe. Quæ certa vocationis ſuæ divi-
ùs factæ ſigna proferebat , perque hos ho-
num ac dignitatum gradus ad hoc faſti-
m regiæ dignitatis ſe conſcendiſſe ajebat,
ta illud.

Si fortuna velit, fiam de Rhetore
Conſul.

Hypomnemata & Notæ.

CIrca *Calend. Octobr.*] Hic Hereſbachius
à Sleidano & Bullingero in tempore de-
nando diſſentit,in re planè convenit. Illi enim
c ad octavum Calend. Iulias accidiſſe ſcri-
nt : hic veró circa Calend. Octob. Omnes in
conveniunt, id factum *poſt fruſtrà tentatam*
ugnationem, ut Sleidanus ait , ſive *quum jam*
oppugnatione fuit ceſſatum , ut Scribit He-
bachius. Niſi forté ad 8. Calend. Iulias
eudo-Elias ille,nempe *Iohannes Becoldus Lei-*
ſis cum ſocio Pſeudo-Eliſęo aurifabro , *Io-*
nne Tuiſcoſchürerio Warendorpio, Impoſturæ
e initia jecit, ad regnum viâ paratâ, quæ cir-
Octobrem pro voto demùm obtinuit, ut hic
opheta , ipſe verò Rex in hoc novo regno
unctis haberetur ;: quod ex ſeqq. veriſimile
paret.

Conciliatio authorum Hiſtoriæ Monaſterienſis.

2. *Propheta ille*] De hoc ſic *Sleidanus lib.*
pag. mihi 273. Poſt fruſtrà tentatam oppug-
tionem, *Iohannes Leidenſis* ad quietem ſe
componit & totum triduum ſomniat: expe-
gefactus nullum verbum facit, ſed chartam p-
ſcit in eâque xij. Viros deſcribit, & in his aliq
nobili genere natos, qui ſummæ rerum præ-
ſent, & tanquam in Iſraële gubernarent: h
enim Patris voluntatem eſſe dicebat. Porró
id obiter addam) nomina xij. Virorum ſeu D-
cum Regis hæc ſunt. 1. *Bernardus zumznoen*
Sartor. 2. *Iohannes Redecker*, Sutor. 3. *Iohan*
Palck, faber ferri. 4. *Iohannes Denckerus M-*
cator, cui Electoratus Saxoniæ à Rege
tributus erat. 5. *Engelbertus Edinck.* 6. N-
colaus Trippius, Mercator. 7. *Henricus S-*
tes, faber cuprarius Weſalienſis. 8. *Iohan*
Schweertfegher. 9. *Henricus Kock*, Oſn-
brugenſis. 10. *Hermannus Reinickius.* 11. *Ch*
ſtianus Kerckerinck Nobilis Monaſterien
cui Comitatus Teclaburgicus circa trium R
gum à Rege aſſignatus fortè erat. 12. *Præ*
Leidenſis, der Schuttherr van Leiden:
ſte *Henrico Dorpio* cive quondam Monaſterie
in Hiſtoriâ Anabaptiſtica. Quum autem h
pacto ad regnum viam ſibi paratam Impoſt
videret, onagrum hunc Weſtphalicum *Tuiſ*
ſchürerium, Prophetam conſtituit, qui ſuo e
thuſiaſtico ruditu eum regem proclamaret: a
que hinc eſt, quód Spiritum Propheticum ſi
ereptum illementiretur, adque hunc aurifabru
tranſlatum, ſicut Author Epiſtolę hic memini

3. *Iſque Eliſæus mox ad Prophetiæ munus*] D
hc

xij. Viri Regimini Anabaptico Monaſterienſi præfecti.

Henricus Dorpius.

c ſic *Sleidanus l.d.*& *Bullinger. lib.2 pag.56.b.* Ioh Tuiſcoſchurer Propheta Anabaptiſticus.
ritur Propheta novus (inquit) aurifex. Is
nvocatâ in forum multitudine, commemo-
: Patris cæleſtis hoc eſſe mandatum, ut im-
rium totius orbis terrarum *Iohannes Leiden-*
obtineat, ut cum validiſſimis copijs egreſſus,
ges atque Principes omneis promiſcuè interfi-
t, & multitudini ſolùm parcat ijs videl. qui
ſtitiam ament; utque ſedem Patris ſui Davi-
s poſſideat, donec regnum Pater ab ipſo repe-
: oppreſſis etiam impijs, regnaturos eſſe pios
hac ipſâ vitâ. His rebus palàm pronunciatis,
ntinuò *Iohannes Leidenſis* in genua procum-
t, & ſublatis ad cælum manibus, Per multos,
quit, dies (nempe ante dies decem, ut *Bullin-*
rus d. l. commemorat) hæc mihi res comper-
fuit, viri fratres: neque tamen eam divulga-
volui. Nam fidei faciendæ cauſâ Pater alio eſt
us adminiſtro. Atque ſic (ut *Bullingerus* ad-
t) ſe invitum regnum ſuſcipere ſimulat, ſuſci-
t tamen. Miſeri veró homines ſtupidi adſta-
nt, & ſe turpiſſimè ab improbis his nebulo-
bus ſeduci patiebantur: quòd ſi qui dolum
imadverterent, metu ſilebant. Nam horum
bulonum eò major erat authoritas, quòd
xercitus, qui urbem obſidione cingebat, ali-
oties fruſtrâ oppugnationem tentârat.

4. *Ac primò Regiæ aulæ officia*] Referunt de Diademata Regia Anabaptiſtarum Regis.
o ſic *Sleidanus,pag.274.* & *Bullingerus, pag.57.*
Sic ergo Rex factus *Iohannes Leidenſis* Sar-
r, illicò 12. Viros abrogat, & pro conſuetu-
ine Regum deligit ſibi proceres, coronas etiam
uas, & vaginam, & torquem & ſceptrum, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

alia id genus ornamenta ſibi parari jubet ex au
lectiſſimo. Vide quæ prolixè *Bullingerus d.*
addit.

5. *Ne uſquam Salomoni diſſimilis*] De Salo
monis Polygamiâ vide 1. *Reg.* 11. 1. 2.3. Qu

1. Reg. 11. 1.2.3. Concubinę Regis Anabaptiſtarum.

veró hic de XV. Concubinis Iohannis Reg
Monaſterienſis Hereſbachius refert, de ijs *Sle*
danus non meminit, niſi quod anté ternas ſim
uxores eum duxiſſe ait, pag. 273. Præterit
etiam *Bullingerus*: ſed *Guido de Bres, lib.* 1, *cap.*
Hereſbachio ſuffragatur. Porrò primaria int

Regina Anabaptiſtica.

has, nempe Regina fuit *Eliſa* ſeu Elſa G
wantſcherers cognomine dicta.

6. *Facultates, quæ prius ad pedes*] De hoc fac
to eorum cæteri ſilent.

7. *Qui cum Tragico hoc rege*] Et de hoc apu
cæteros altum ſilentium eſt.

8. *Quo pacto Spiritu admonitus*] Tacent quo
que de hoc alij.

B. Krechting.

9. *Ad domum Krechtingi*] Bernardus Krech
ting Vir nobili genere natus, præcipuus Ana
baptiſtarum, Conſiliariuſque regius in hoc nov
regno, cujus etiam meminit *Bullingerus lib*, 2
c. 8, *pag.* mihi 54.

Ioh. Matthię Enthuſiaſta.

10. *Prævideri fabrum argentarium*] Is *Iohannes Matthiæ* dictus fuit, Enthuſiaſta inſignis, de quo vide *Sleidanum pag.* 272, & *Bullinger. lib.* 2, *c.* 9. *pag.* 55, *b.* & *Guidon, lib.* 1, *cap.* 3. De hujus morte omnes referunt, quòd dum armis correptis inſtar furioſi in hoſtes, irrueret, à milite Miſnico confoſſus ſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

CAP. XI.

POrro Rex, novo hoc imperio ſuſcepto, 1.
Dominicam Cœnam veluti regni comi-
a in areâ campeſtri, quæ eſt ante cathedra-
templum indicit : 2. quo univerſi regio
licto obtemperantes confluunt. 3. Rex ipſe
ublimis inſigni equo inſidens trabeâ aureâ,
eptro, diademate auro gemmiſque mirì
retij, breviter, regio ſplendore accedit ex-
rnatus; 4. qualem Iudæi ſuum Meſſiam
enturum fingunt, non minus ſexaginta e-
uitibus ſtipatus : ut à captivis ac profugis
ognitum. Concione illic habita primùm
ogat: num omnes pro morte Domini annun-
iandâ parati ſint afflictionem ſubire? Ac-
lamantibus in apertiſſimâ areâ cunctis, 5.
Rex accumbentes circumiens, tandem è me-
io apprehenſum quendam, cujus, ut ipſe in-
uiebat, cor-rectum non eſſet, neque veſte in-
lutum nuptiali, enſe caput Autocheiria ferit,
Regis ſimul & carnificis munere perfungens.
Quanquam idem & Prophetam agens jam
ridem gaudebat hac ad tyrannidem prolu-
dere operâ, & ſi qua ſiniſtra in aliquē ſuſpicio
i eſſet, hunc continuo bombardâ trajiciebat.
6. Tametſi gladij animadverſio peculiari-
ter Knipperdolingio poximo à rege principi
con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

concredita fuit. Attamen ſi quando h
impediretur, Rex ipſe, videl. hujus Iſrai
litici populi Moſes, eundem lubens ſubl
vabat. Unde factum, ut, Knipperdoling
ſuppliciorum præfecto ægrotante, 7. Re
quum in unam è ſuis uxoribus animadvert
vellet, ipſe abſente Knipperdolingio hoc par
ricidij ſubiret. Neque hoc aliter excuſaba
coram Principe noſtro, me cum multis au
licis ac toto gynæceo auſcultante, quàm quo
uxor profugere voluiſſet, deprehenſa fueric
& Knipperdolingij vices neminem præte
unum regem ſubire poſſe. Iam ad Cœnam re
deo. Hoc igiter Carnificij, hoc eſt, Caritati
Symbolo exhibito, ad Sacro-Sanctam Cœ-
nam, prope dixeram lanienam, ipſe ſubli-
miori nempe regio ſolio adſidebat, ſplendo-
re majeſtatis ſtupendus. Cæterùm 8. Cœná
peracta, deliguntur XXVIII. veluti A-
poſtoli, qui per quatuor Urbis portas, ceu
quatuor mundi regiones in totidem vicinas
urbes, hoc eſt, orbem univerſum ad ſacrum
Anabaptiſmum annunciandum ablegan-
tur: acceſſuras nempe propinquas quaſque
regiones novo regi 9. Eliſæus ille, ut dixi,
vaticenatus fuit. 10. Atqui oraculum il-
lud Tautæs tæs pſeudomanteias *Apo-*
ſtolis his infæliciter ceſſit. Nam *ſimulat-*
que urbes ipſas, ad quas ablegebantur,
ingreſſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

greſſi fuerant, capti omnes; ſupplicio
ficiuntur. Octo ex illis Zuzatum miſſi:
oppidum eſt in Comitatu Marciæ, Prin-
pi meo ſubjectum, ipſo Monaſterio am-
itudine ac munitionibus, adde opulentiâ
iam non inferius. Ejus oppidi cives, quan-
uam & ipſi religionem citra Principis &
agiſtratus authoritatem, novârant, uti
ias te intellexiſſe arbitror: Monaſte-
enſium tamen ſucceſſu & exemplo primo-
s moniti hos Pſeudoapoſtolos mox urbem
greſſos, ante quàm populum concitarent,
mprehenſos ſuſtulerunt, ſpemque præbent
ſincerâ verbi diſciplinâ non recedendi.
eliquis Apoſtolis apud alias civitates,
d quas miſſi fuerunt, nihilo melius ſuc-
ſſit, adeo ut nullus elaberetur. 11. Irrep-
rant & alij emiſſarij Leodium. Trajec-
um, Amſterodamum, Coloniam, præci-
uas univerſæ inferioris Germaniæ Civita-
s; quarum ſi unam adhuc occupaſſent,
um actum fuiſſet de Germaniâ, imo de
pſâ Europâ; ita univerſus ubique populus
d ejus factionis auram capita erigere cæ-
it. 12. Coloniæ ſunt XXIV. opificum
ollegia, quæ Zunftas vocant, in his ſin-
ulis quoſdam ſubornarunt, qui ſuos Zun-
échnous ad tàm præclarum propoſitum
nimarent. Decretumque erat Martinali-
bus

bus proximis (in quo feſto Pythœgia rel giosè in his regionibus cedebrantur vulgo, tumultu excitato potentiores cives atqı Eccleſiaſticos opprimere: Sed ſingulaı Domini Servatoris benignitate, illoruı inſidiæ patefactæ, & nonnulli deprehen maleque mulctati ſunt: plerique fugâ ſib conſuluerunt. Vides, quo zelo dogmatı illa ſua ſacro-ſancta propagare ſtudean Anabaptiſtæ, nihil apertè vel ſcripto ve prædicatione agentes. Nam homines ferı ſunt indocti, ſolum Spiritum jactantes Scripturaſque carptim deguſtantes: ſed lucem refugientes, in criptis paſſim & cavernis, horreis, penuarijs, per fucos, impoſturas, præſtigias vanaque ſomnia, nihil aliud quàm ſeditiones, proditiones cruentaſque cædes excitant, civitates violenter occupant, cives poſſeſſionibus nudant; uxores, liberos, invitis maritis ac parentibus abducunt. 13. Si quidem his modis novo huic populo Iſraëlitico convenire, Moabitas, Philiſtæos atque Madianitas circumvenire, fallere, decipere, lædere ac denique radicitus exſtirpare: nam ſibi gladium vindictæ traditum, 14. ducente hoc novo Joſue.

Hypom-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Hypomnemata & Notæ.

DOminicam Cænam Rex indicit] Factum id menſe Auguſto, circa diem Bartholo-meo Apoſtolo ſacrum, qui 24. dicti menſis die à nnullis celebratur. Tum novus ille Propheta *iſcoſchürerius*, cujus nuper memini, tubâ canit r omnes vias & ad Cænam hanc ſingulos reg-nolas invitat, ſic tamen, ut nonniſi armati com-reant, utpote ad profligandum hoſtem accincti de *Bull, lib, 2, cap, 10, pag, 58. a.* & *Sleid. pag, 274.*

Cæna Anabaptiſtica.

Invitatio ad eam per tubam.

2. *Quo univerſi regio edicto obtemp. confluunt*] empe ad millia, quatuor, qui ad Regis juſſum ſcubuére, & adhuc mille, qui reliquis diſcum-ntibus excubias egerant, ut ijdem authores ferunt.

Convivæ quot ad eam confluxerint,

3. *Rex ipſe ſublimis inſigni equo*] Quâ pompâ ex uſus ſit, in publicum prodiens; id *Sleidanus* *Bullingerus* prolixè diligenterque referunt: del. ſi quando rex pro majeſtate regiâ in publi-m prodiret, comitatus erat ſuis Officiarijs & oceribus domoſticis: duo juvenes, aulico more eganter veſtiti, utrinque illi latera claudebant: orum alter enſem, cujus manubrium nodis au-s & gēmis eleganter ornatum erat; alter coro-aaream & Bibliorum volumen gemmis etiā auro affabrè factum geſtabat. Collo catenam reā, ſingulari quadā gemmâ viſendā geſtabat, globum aureum orbis ſimulacrum referentē obus enſibus decuſſatim transfixum: cum hac criptione: Rex juſtitiæ ſuper terram, ſceptrum s tres ex auro annuli cingebant. E qui ejus au-, argento & holoriſerico ſumtuoſiſſimè ornati erant:

Pompa Regia Regis Convivatoris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

erant: calcarea item geſtabat aurea. Porro ſate lites ipſum comitantes, numero XXVII. erant, veſtiti quoque more aulico, veſte virid & cinerei coloris, alba habentes capitis tegu menta. Breviter, *nihil non regium*, ut *Hereſba chius* loquitur. Rex vero, ad hanc ſolennem Ca nam ſplendidiori comitatu profectus fuit, ſti patus videl. equitibus LX. ut idem hic refer

Rex & Regina Cænę Anabaptiſticę adminiſtratores.

In Cænâ quoque Rex & Regina cum ſuis do meſticis miniſtravit; peractâ jam ferè Cæn Rex ipſe panem azymum ſingulis porrexit h verbis: *Accipite, comedite, annunciate morte Domini*. Regina eadem dicens, poculum adm niſtravit, *Bibite*, inquiens, *& annunciate morte Domini*. Atque hæc Cæna Anabaptiſtica fuit.

Meſſias Iudęorum fictitius.

4. *Qualem Iudæi ſuum Meſſiam venturum fi gunt*] Iudæi enim Meſſiam ſuum (quemadmo dum ex varijs illorum ſcriptis conſtat) ex Dav dis ſtirpe oriundum Regem & Monarcham for mundanum ſomniant: qui aliorum Regum fi lias ſibi in matrimonium accepturus, popu lum Iſraëliticum nunc diſperſum undiquaqu collecturus, & in terram ſuam reducturus ſi Ibi futurum, ut convivium ingens & mirandum ſuis præbeat, regnaque alia ſib

Abdias VVidmarius.

ſubjiciat, &c. ut notat *Abdias Widmari* in Diſput. de vero Meſſiâ adverſus Iudæos *Diſput. 2. verſ. 2. Pag. 29. & verſ. 7 Pag. 53.*

Rex Convivas luſtrat.

5. *Rex accumbentes circumiens*] Hanc ren *Sleidanus* Paulo aliter refert. Ait enim, inte cænandum conſurrexiſſe Regem, dixiſſeque ſibi quidpiam eſſe negotij, quod Pater mandâ-

rit; quum

quumque fortè miles quidam captivus eſ-
hunc proditionis ut alterum Iudam eum in-
ulâſſe ſuâque manu decollâſſe. Author epi-
æ verò eum more Regis illius, de quo para- Matth. 22. 11.
a Euangelica, *Matth.* 22, 11. refert, unum
vivarum ſuorum excepiſſe tradit.
5. *Tametſi gladij animadverſio*] De hoc ita
idanus pag. 172. His ipſis ferè diebus *Iohan-*
Leidenſis gladium tradit *Knipperdolingo* B. Knipperdolingus carnifex.
nificemque eum conſtituit. Sic enim viſum
Deo, ut qui ſummum antea magiſtratum
ſerit & Conſul fuerit, nunc infimum locum
tineat, & ſit carnifex: ille minimè recuſans,
tum etiam habuit delatum munus. Hæc
r.
7. *Quum Rex in unam è ſuis uxoribus*] De Rex unam é Reginis capite plectit.
idem *Sleidanus pag.* 278. ſic commemorat:
graveſcente annonâ per urbem, Februario
nſe, ſic ut nonnullis etiam fame ac rerum in-
iâ pereund m eſſet; quæpiam ex Reginis
ſerata vicem populi, fortè ad alias dixit, non
tare ſe, Deum hoc velle, ut ad hunc modum
mines inediâ conſumantur. Rex, ubi reſci-
, in forum illam producit, & unà reliquas
nneis, & in genua conſidere juſſam capite
ectit, & mortuam ignomina notat, uti ſcor-
m eo facto, reliquæ concinunt: *Gloria Deo in* Chorea Regia.
celſis & cęt. & Patri cæleſti gratias agunt:
inde choream Rex ducit: multitudinem eti-
, cui præter panem atque ſalem nihil jam erat
iqui, ad ſaltationem atque lætitiam cohorta-
r. Idem tradit *Laur. Surius* in *Hiſtoriâ ſuâ*, L. Surius.
, mihi 148.

Apoſtoli Anabaptiſtici emittuntur.

8. *Cænâ peractâ, deliguntur XXVIII Apoſtoli*] Res hæc ſic à reliquis Scriptoribus narratur: Peractâ Cænâ, Propheta *Tuiſcoſchüre-rius* ſuggeſtum conſcendit & percontatur, nun omnes Dei verbo morem gerere velint? Annuentibus cunctis, ait eam eſſe Patris voluntatem cælitùs ſibi patefactam, ut in quatuor orbis plagas dimittantur ex urbe, qui doctrinam quam ipſi eſſent amplexi, diſſeminarent. De inde è ſchedâ nominatim recenſentur ad viginti octo, è quibus ſex *Oſnabrugam*, octo *Coeffeldiam*; octo *Zuſatum*, ſex verò *Warendorpium* juſſi ſunt petere. Nomina Apoſtolorum *Oſnabrugam* miſſorum hæc ſunt:

Eorum nomina.

1. *Dionyſius à Vynen.*
2. *Petrus Ruperti.*
3. *Henricus van Graes.*
4. *Iohannes Bondorpius.*
5. *Paulus Schwerinck unimanus.*
6. *Iohannes Scheeper.*

Coeffeldiam miſſi hi fuerunt:

1. *Iacobus van den Grave.*
2. *Hermannus Parochus novi templi Warendorpij.*
3. *Iohannes Sacellanus ad* D. *Martini Monaſterij.*
4. *Iulius Frieſe Archiepiſcopus Anabaptiſt. Monaſterij.*
5. *Bernardus Fockius.*
6. *David de Wale.*
7. *Iohannes de Vltrajecto*, *Cathedral*, *Eccleſ. Vltrajectenſis Canonicus.*

8. Et

8. *Et quidam anonymus,*

ſatum miſſi fuerunt ſequentes.

1. *Henricus Schlachtſchaep,*
2. *Henricus Gochenſis.*
3. *Iohannes Tuiſcoſchürerius Propheta,*
4. *Hermannus Kerckerinck,*
5. *Laurentius Frieſe,*

6.
7. } *anonymi,*
8.

poſtoli *Warendorpium* miſſi fuerunt iſti.

1. *Iohannes Kloprijs.*
2. *Godofridus à Stralen.*
3. *Henricus Vmme (*aliâs *Omen) Gravienſis.*
4. *Antonius Teſſchemacker,*

5.
6. } anonymi.

einde Rex & Regina *Eliſa* cum reliquis mi- tris & Apoſtolis ad profectionem deſigna- , cænatum abeunt. Pòſt dimittuntur illi por- ntoſi Apoſtoli, quibus ſingulis ſinguli nummi rei à rege erant attributi, præter ea quæ eſſent tui parando neceſſaria, ut eos ijs locis , ubi il- rum non eſſet recepta doctrina , in perditionis timonium relinquerent. Itaque hi egreſſi, ad cum ſuum quiſque abeunt , & in urbium ad as veniſſent plateis ſtentoreâ voce clamant: *enitentiam agite : etenim ſecuris ad radicem ar- ris admota eſt : Sin pænitentiam non egeritis, ſque rebaptizati fueritis funditus omnes ad inter- cionem uſque peribitis,* Curiam quoque ſive ætorium adeunt , coram magiſtratu veſtem

Quomodo Apoſtoli Anabaptiſtę demiſſi ſint.

Quibus vocibus & ceræmonijs Apoſtoli illi Anabaptiſmum publicârint.

humi expandunt, in eam aureum nummum qu
diximus, conjiciunt, à Patre, pacis annuncian
dæ cauſâ, miſſos ſe teſtantur: quam ſi recipe
velint, jubent facultates ſuas omnes in commu
ne conferre: ſin minus, hoc ſe nummo conte
ſtari, quod pacem oblatam repudiâ int. Ia
enim veniſſe tempus illud à prophetis omnibu
prædictum, quo Deus toto orbe velit coli juſti
tiam: & quum Rex, ſuo functus officio, in or
bem univerſum juſtitiam propagârit, tum Chri
ſtum traditurum regnum Patri ſuo. Addeba
etiam, à Chriſti & Apoſtolorum temporibu
Verbum Dei purè non fuiſſe traditum: nun
autem duos veros Prophetas exortos eſſe, pe
quos veritas mundo reſtituatur, *Iohannem Lei-
denſem* regem & *Davidem Georgij Delfenſem*
totidem impios & falſos Prophetas eſſe, Papa
Romanum & Lutherum, qui Papâ multis par
tibus ſit peſtilentior. Vide *Sleidan. lib.* 10. *pag*
274. *Bullinger. lib*, 2. *cap*, 10. *pag*. 58, & *Suriu*
fol, 184. *&c*.

Iohannes Leidenſis. David Georgij Delfenſis.

9, *Eliſæus ille*] Is fuit *Iohannes Tuiſcoſchüre-
rius*, ut *cap*. 10. *not*. 1, 2. *&* 3. oſtendi.

10. *Atqui oraculum illud Tautæs tæs pſeu-
domanteias*] Totius illius falſi vaticinij oracu-
lum à falſo Prophetâ iſto Regi ſuggeſtum de u-
niverſo terrarum orbe ipſi ſubjiciendo, Legati
illis fatale ac funeſtum fuit. Capti enim ſunt, &
primùm amicè ac blande, deinde per torment
de ſuâ fide atque vitâ, deque urbis munition
alijſque quibuſdam rogati, tandemque de ſedi-
tione convicti capitali ſupplicio affecti ſunt om-
nes præter unum, qui evaſit, & ad ſuos in urbem
redijt:

Exitus Anabaptiſmi Legatorũ funeſtas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

dijt: pront *Sleidanus pag.* 276. *Bullinger. lib.* cap, 10. *pag*, 58. *a.* & *Surius fol*, 184. referunt.

11. *Irrepſerant & alij emiſſarij Leodium &c.*] ſuaſu alterius Pſeudoprophetæ, *Henrici Hilverſumij* haud dubio factum, de quo *Bullingerus* idem *pag*. 59, *a*. ait, quòd is ceu homo improbus & verſutus regi & populo nunciârit, cælitus eſſe ſibi à Patre patefactum, tres urbes opulentas cum omnibus ipſarum fortunis, ipſis à Deo datas eſſe, *Amſtelredamum*, *Daventriam Weſaliam ad Lippiam flumen*. Rex nuncio hoc audito, confeſtim cum ſuis deliberat, qua ratione certis hominibus illûc miſſis, eas in Anabaptiſmum perducat: ac primum *Iacobum Campenſem Amſtelrodamum* mittit, quem ejus urbis principem eſſe jubet: huic comitem addit *Ioannem Matthiæ Middelburgenſem*. Hi in Hollandiam profecti, clam latent apud ſuæ factionis homines: interea tamen multos homines pravis dogmatibus inficiunt, rebaptizant & nocturnos conventus habent. Quin etiam incendium hoc per vicinas urbes ſpargunt. Nam *Leidæ* menſe Ianuario ſequentis anni M, D, XXXV. multi propter Anabaptiſmum, & prava atque ſeditioſa conſilia capitali ſupplicio affecti ſunt. Idem quoque *Weſaliæ* accidit, ut cap. VIII, not. 3. proximè oſtendi,

H. Hilverſumius.

Ejuſdem impoſtura.

Iac. Campenſis.

Ioh. Matthiæ.

12. *Coloniæ &c. quoſdam ſubornârunt*] De hoc Anabaptiſtarum conatu cæteri tacent.

13. *Siquidem novo huic populo Iſraëlitico convenire*] Hûc reſpoxit *Liber Reſtitutionis*, quem ſua authoritate & doctrina, durantę obſidione

Reſtitutionis Liber

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ab Anabaptiſtis editus. Anabaptiſtæ ediderunt, & ad *Philippum Ha*
Landgravium miſerunt, cujus ſummam *Slei*-
nus lib. 10. *pag*. 274. refert: necnon Captivor
Apoſtolorum Monaſterienſium confeſſio : I-
terrogati enim (ut idem pag. 275. addit) cur
mines innocentes præter fidem datam ex u
profligârint, ipſorum occupatis bonis uxori
atque liberis, & quo Scripturæ loco ſuam h
juſtitiam velint defendere? Iam tempus il
adeſſe dicunt, quo fore Chriſtus dixerit, ut r
Matth. 5. 5. tes terram poſſideant. *Matth*. 5. 5. Sic Ægy-
tiorum bona Deum Iſraëlitis olim dedi
Exod. 12. 35. 36. *Exod*. 12. 35. 36.

14. *Ducente hoc novo Ioſue*] nempe *Ioha*
Becoldo Leidenſi Rege Sartorio, quem pot
Alcimo, Theudæ ac Moſi Cretenſi, quàm
ſuæ aſſimulaveris.

CAP. XII.

SED prolixior forté tibi fuero, ſi omn
ad plenum enarrare ſtudeam, & Ilia
opus eſſet, neque minoris negotij, quàm b
lum Trojanum aut Hieroſolymitanum.
Quare reciſis multis ad ipſam Tragæ
Cataſtrophen properabo. Jam enim non
propé menſis obſidionis eſt, & quum pr
Anarchia vel Oligarchia in Monarch
am tranſlata eſſet, ut commeatus contract
redderetur, ad privatam rurſus diſtribut
onem res redierunt. 2. Hanc leoninam dix
ſes ſoci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſocietatem : ſiquidem Rex kai hoi am-
n ton Baſiléa *regio largoque apparatu ſibi*
oſpexerant : vulgo parcius , uti par erat,
iſtribuebatur dimenſum. Nequis autem
iquâ hac partitione & gliſcente tyrannide
murmurare vel auſit , vel ſeditio aliqua
citari poſſit (ut in hujuſmodi negotÿs fieri
let) 3. cautum, ne populus uſquam conven-
cula coire aut ſecretó colloqui poßet , ſed
is quiſque locis , laboribus diſtineretur,
que loco præſtituto pedem dimovere auſit
iſquam citra tribuni in hoc conſtituti au-
oritatem. Quod ſi qui ſeorſim colloqui
ntâßent, continuo per corycæos undique præ-
ſitos deferuntur adque ſupplicium rapiun-
r. Et quo firmior tyrannis eßet , 4. Rex
II. creavit Duces , quibus primùm in
gno ſuo ducatus deſignat , póſt accidenti-
s alÿs vicinis regionibus , amplioribus di-
onibus aucturus. 5. Singulis inſignia collo
ſpendit numiſmata, illius videl. dignitatis
tboramenta. Enimvero 6. prorogatâ ob-
dione diutius opinione , ac ſpe auxiliorum
uſo vulgo commeatus deficere cæpit : 7. ac
imùm equinis carnibus & herbarum ra-
icibus victitabatur : aliquamdiu cæteris
rúm tamen veſcis cibis inediæ occurre-
nt, veluti canibus, gliribus, catis : quibus
bique conſumtis 8. etiam coria, membranas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

aquâ maceratas minutimque conciſas cu oleribus pro obſonyjs eſitâſſe, compertum e. Nam ijs apparatus & hædelitiæ urbe ja expugnatâ in nobilium quorundam ædib mihi probè notis reperiebantur. 9. Ad S guntinam vel 10. Hieroſolymytanam fame ſpectare res videbantur, niſi æſtatis ini recurrente, ſeminibus jactis herbæ paſſi ſubnaſcentes, famelicos ſuſtentâſſent. ne ullâ ex parte excidium novæ hujus Zy cum Paleſtinâ Hieroſolymâ non adæquar tur, infantium pedes ac manus in ſalſame tis à militibus ad prædam occupatâ urbe a ſcurrentibus inventas ferunt. Deum immo talem, nondum ne certam in nos Dei ira extremaque flagella agnoſcimus! Quid c. gitari potuit vel apud Schytas immani auditque magis horrendum? 11. Rex i terim & Rotmannus & Knipperdolingi reperti ſunt commoda ſatis penu inſtructi Fraterna ſcil. hæc communitas. In hacigi tur rerum conditione Rex, inedia vulgi atri cius ingruente, poteſtatem fecit ijs qui veller exirent, ſimul ut & inutili ac ſemiviva tu ba liberaretur, & ipſe cum paucioribus u beriore commeatu diutius frueretur. 12. Con tinuo igitur innumeroſus mulierum gre. cum infantibus prodibat. Nihil tamen e ferre eis licebat, adeo ut etiam veſtimenti

præte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ter interulas ſpoliarentur. Viri parcius
are, quod illi primo ſtatim impetu ab ob-
ſentibus jugularentur : mulieres autem
en infantibus prodeuntes in urbem reverti
ilites nequaquam potuerunt cogere; ut que
ro ſe ad occiſionem, offerrent potius, quàm
diuturnam miſerrimamque mortem re-
rti. Siquidem inter omnia mortis gene-
calamitoſiſſimum fame mori, vel 13. Ho-
ro teſte, Limoo thanein oiktiſton. Vi-
ſſes horrendum corporum habitum, pleroſ-
e à feſto Reſurrectionis ad Pentecoſten uſ-
e panem non guſtaſſe, ſicque inedia ac malo
bo debilitatos deformatoſque ut ſemimor-
a buſta verius, quàm homines apparerent,
cie cadaveroſo pallore confecta, ventre tu-
ido, membris luridis, pedibus vix conſi-
entibus. Vbi panem guſtare cæpiſſent, ple-
que conciderunt enecti. Mulieres (quia
que interimabantur, neque in urbem re-
lli poterant) intra mœnia obſidentiumque
ſtra concluſas, ad extremum eo propulerat
mes, ut infantes ab uberibus detrahentes,
d pedes militum mitterent, obſecrantes, ut
unà cum infantibus occidentes miſeriâ li-
erarent. Pueri paſſim alendi à militibus
ecepti plerique, & mulieres quoque Ducum
ommiſeratione tandem dimiſſæ in vicinas
rbes & vicos ſe receperunt. Hæc ferè à fe-

 ſto Pa-

ſto Paſchæ ad Pentecoſten acciderunt. Ar
ſubinde conflictatiunculis erumpentes An
baptiſtæ cum obſidentibus, datâ acceptâq
clade, congrediebantur, crebriſque torme
torum fulminibus non paucos ex hoſtibus ſ
ſtulerunt: jam vero parcius & non niſi cer
feriebant oppidani. 14 *Habita nonnunquai*
colloquia, ſed nihil proficientia. 15. *Ado*
nata fuerat & Judith, quæ Holofernum, h
eſt, Epiſcopum Monaſterienſem in caſtri
tentaret, ſed quia citra Domini, opinor, man
datum, ſuſceptum propoſitum infauſtum ha
buit ſucceſſum. Nam indicio prodita, cap
tiva ſervabatur in caſtris. Poſtremò fam
domitore atrociùs apud obſeſſos ingruente, no
ſtrâque decreſcente, 16. *raro admodum*
proferre viſi ſunt, niſi quod identidem quid
am profugi ex urbe errantes vel capti vel oc
ciſi. 17, *Regem etiam ajunt tum de transfe*
rendâ in alium regia dignitate cogitâſſe.

Hypomnemata & Notæ.

1. Q*Vare reciſis multis*] Conſulat ſtudioſu
Lector de hiſce *Lambertum Hortenſium*
Sleidanum, *Bullingerum* ac *Guidonem de Bres*
qui pleraque recitant, quæ hûc faciunt.

Societas Leonina Anabaptiſtarum.

2. *Hanc leoninam dixiſſes ſocietatem*] Nempe
inter eos, de quibus nuper *Cap. IV.* relatum fuit,
quód communionem bonorum jactantes, om-
nia in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

in unum contulerant, culinaſque publicas, uti *Suſſitia* & cænobia, per urbem Monaſte-riſem inſtituerant. In quâ communione, mi-a plebs fame propemodùm conſumta eſt, re-interim non ad neceſſitatem modó, ſed ad -num etiam rebus omnibus abundante. Hanc -ó Author epiſtolæ *Leoninam ſocietatem* di-, alludens ſcil. ad tritum Apologum *Æſopi*, iſte eſt: *Cum ove quibuſdámque alijs anima-us pepigerat Leo, venationem fore communem. -r venatum, capitur cervus, partiuntur: Sin-as ſingulis partes tollere, ut convenerant, in-ientibus, leo irrugijt. Vna, inquiens, pars mea, quia ſum digniſſimus. Altera item mea eſt, -ia viribus præſtantiſſimus. Porro quia in ca-ndo cervo plus ſudaverim, vendico tertiam. -artam deniqúe partem ni conceſſeritis, actum de amicitiâ. Socij hoc audito, diſcedunt vacui taciti, non auſi mutire contra leonem.*

Æſopi Apologios.

-3. *Cantum, ne populus uſquam*] Hujus veſtigia -ſtant in *Edicto Iohannis Leidenſis*, artic. XII. XIV. quod ſub calce adjiciam Cives enim -nnulli (ut *Sleidanus pag.* 273. meminit) -ibus inſtitutum Regis *Iohannis* valde diſpli-ret, dato ſigno per urbem, eos omneis, qui -ctrinam Euangelij amarent, in forum convo-nt: deinde *Prophetam* & *Knipperdolingium* doctores omnes comprehendunt. Quod ubi -lgus accepit, ad arma procurrunt, captivos -is extorquent, & ad quinquaginta circiter -agno cum cruciatu interficiunt. Nam reli-atos ad arbores atque palos tormentis trajicie-ant, acclamante Prophetâ primario, ut qui rem gra-

Diſſidium civium Monaſterienſium, eorumque internecio.

rem gratam Deo facere vellent, primum te
emitterent: alij alio modo necabantur.

XII. Viri Duces Regis.

4. *Rex XII. creavit Duces*] Vide quæ
X. not. 2. de his Ducibus adduxi, quos ne
lo iſte ſubornârat, ut eſſent XII. Seniores in
raële, & *Monaſterij* tanquam in novâ Hieru-
lem, cuncta ſuo arbitrio gubernarent, ut in
Bullingerus lib. 2. cap. 9. pag. 56. a. Iiſdem v
(addit *Sleidanus pag. 276.* ampliora multo p-
licebatur, & rerum dominos ajebat futuros:
minatim vero, quam cuique provinciam, q
arces atque prædia daturus eſſet exponit,
quibus vide *Bullinger. lib. 2. cap. 11. pag. 6*
& *Guidon. de Bres, lib. 1. cap. 5. pag. 30. b.* &c.

Inſignia Ducum.

5. *Singulis Inſignia collo ſuſpendit numiſma*
Ait Guido ibid. pag. 33. 2. effigiem Regis ij-
dem nummis impreſſam fuiſſe, tribus hiſce-
teris additis, ſcil. D. W. F. quod idiom
Weſtphalico notabat Dat Woort Fleeſch
eſt, *Verbum Caro factum* ex *Ioh. 1. 14.* (Ioh. 1. 14.)

Nummi hujus ectypon hic contemplare
minum, quod mihi oſtendit reverendus ac c
riſſimus Vir Dn. *Ecbertus Grim* SS. Theol
giæ Licentiatus Anglicanę Eccleſię, quæ Ch
ſto Weſalię colligitur, miniſter, & Philoſop
practicę in Illuſtri Gymnaſio ibidem profeſſ
ſub literâ *A.* depictum: cujus Inſcriptio
Vernaculę hic eſt ſenſus: *Niſi quis fuerit gen*
tus ex aquâ & Spiritu, non poteſt introire in r (Ioh 3. 5.)
gnum Dei. Vnus Rex Iuſtus ubique. Sermo
caro factus eſt. Item. *Vnus Deus, una Fides, un* (Ioh. 1. 14.)
Baptiſma. Monaſterij, 1534. Cui altera for (Epheſ. 4. 5.)
reſpondet, quam mihi ſubminiſtravit Spectati
ſimi

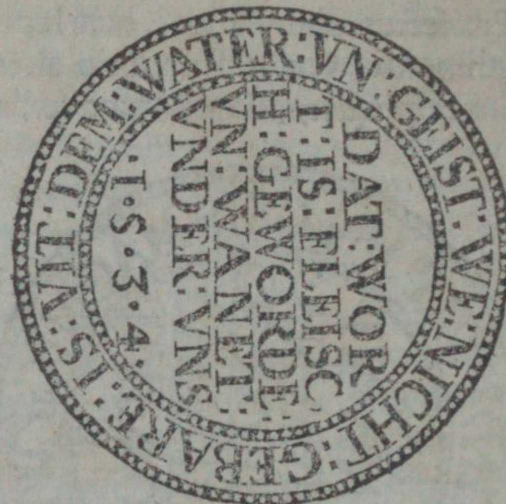
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

...ctus ac humaniſſimus Vir, Dn, *Iohannes Oſna-*
...*ryenſis, Scabinus* ac Librę frumentarię We-
...alinſis Præfectus digniſſimus, quæ hic ſub li-
...e: *B.* exhibetur. Cujus Inſcriptio alteri ferè
...omnibus reſpondet, niſi quód hæc verba: *V-*

nus Rex

nus Rex Iuſtus ubique; duoq́uo enſes decuſſatin
in priori poſiti, in hoc nummo non exſtent.

6, *Prorogatâ Obſidione diutius opinione*] Pro-
miſerat ſiquidem Rex toti multitudini, fore u
ad Paſch

Paſcha liberentur ab obſidione ſimul & ino-
referente *Sleidano*, *pag.* 276. Quum vero
iſſet Paſcha, neque liberatio appareret ulla,
ex morbum ſimulat, poſt ſexto die in forum
dit ac refert, ſe liberationem pollicitum eſſe,
e ſpiritualiter intelligenda ſit, ſic namque
os liberatos eſſe; *Viſum ſibi*, inquit, *cælitus à*
re patefactum, ſe aſino cæco inſidere, totiuſque
titudinis peccata ſibi Deum impoſuiſſe, hæc
ortaſſe & abſtuliſſe; nunc itaque ipſos ab om-
eccato LIBEROS *eſſe*, eodem teſte, *pag.*
, & *Bulling. cap.* 11. *lib.* 2. *pag.* 61. *a.* qui addit:
tè miſeri iſti-ipſi cæci aſini erant, quibus in-
ebat dæmoniacus hic & deſperatus nebulo,
ens onus ſcelerum & flagitiorum, quem ta-
n nihilominus ipſi portabant & adorabant.

Rex fruſtra civibus Liberationem pollicetur. Ejuſdem impoſtura.

Anabaptiſtæ cæci aſini.

. *Ac primum equinis carnibus*] Idem refert
ido lib. 1. *c.* 5. *pag.* 31. *a.* *Sleidanus* & *Bullin-*
us in genere tantum ajunt, famem in urbe ſic
reviſſe, ut ea complures morerentur. Addit
dem *Guido*, expugnata urbe duos duntaxat
uos in eadem repertos fuiſſe.

Fames obſeſſorum Monaſterienſium quanta.

8. *Etiam coria*] Conſentit idem *Guido*, qui
, eos quoque ex attritis calceis & omnis ge-
ris pellibus edulia ſibi feciſſe.

Quis eorum cibus.

9. *Ad Saguntinam famem*] Saguntum Hiſpa-
e oppidum Romanis ſocietate fœdereque
njunctum ab Annibale Carthaginenſium
uce obſidione cinctum & tandem expugna-
m fuit. Saguntini verò quum victricibus
nnibalis armis intra mænia Vrbis ſuæ com-
lſi gravique fame preſſi, quum vim Punicam
erius nequirent arcere; collatis in forum, quæ

Saguntina fames.

unicuique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

vnicuique erant cariſſima, atque undique circumdatis accenſiſque ignis nutrimentis, ne societate Romanorum deſciſcerent, publico & communi rogo ſemel-ipſi ſuperiecerunt, referente *Valerio Max. lib. 6. cap. 6. d. penult.* ub
Valerius Maximus. addit: Crediderim tum ipſam Fidem human negocia ſpectantem mæſtum geſſiſſe vultum Vnde proverbium, *Saguntina fames.* Hæc e
A.Becholtzerus. Valer. citat *Abr. Bucholtzerus in Indic. Chronol. pag. 59.* qui ait, hæc accidiſſe anno Vrbi cond. DXXXII. hoc eſt, ante natum Chriſtum CCXVIII.

Hieroſolymitana fames. 10. *Hieroſolymitanam famem*] Vrbs Hieroſolyma aliquoties famem extremam ſuſtinuit inprimis vero tempore Regis Zidekiæ, quum obſidione à NebucadNezare Rege Babyloni premeretur & opprimeretur. quod factum anno DCVI. ante natum Chriſtum, ex obſervatione ejuſdem *Bucholtzeri in Indic. Chronol.*
2.Reg.25. 1.2.3. Ier. 52.4. 5.6. *pag.25.* de quâ 2.*Reg.*25 1.2,3. & *Ierem.* 52, 4 5.6. & in Trenis paſſim exſtat: tum quoque i extremo excidio, quo urbs à Tito funditus vaſtata fuit, anno LXXI. poſt natum Chriſtum cujus *Ioſephus, Egeſippus, C. Tacitus* alijque meminerunt. In utrâque veró obſidione accidit quod Ieremias *Tren.* 2.20. & *c.* 4. 10. conqueri-
Tren.2.20 Tren.4.10. tur, ut matres *Storgæs* maternæ immemores proprios fætus mactarent ac comederent. Quod in excidio Monaſterienſi quoque factum Author Epiſtolæ hic refert: de quo *Sleidanus* & cæteri tacent, niſi quod *Guido lib. 1. cap. 5. pag.* 32. Obſeſſos neque à cadaveribus abhorruiſſe refert.

11. *Rex*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

11. *Rex interim*] De hoc idem *Guido ibid.* meminit: Rex in aulâ ſuâ penum ad duos enſes ducentis etiam robuſtis viris ſufficientem jo ſe & aulicis ſuis reconditam habebat, ſive, *Sleidanus lib.* 10. *pag.* 278, ait, Rex penum bebat inſtructam domi, non ad uſum modò ceſſarium, ſed etiam ad luxum.

12. *Continuò igitur innumeroſus mul. grex*] *uido d.l. pag.* 31. *b.* de hoc ſic commemorat: ulti famis impatientes ultrò ad hoſtes con- giebant, non ut gratiam expeterent, ſed ut orte ſuâ calamitatem averterent. Multi etiam anibus genubuſque humi repentes fugam me- tati ſunt, uſque adeó fame debilitati, ut erecti nſiſtere nequirent: quorum multa pars in viâ iſerè concidit. Horrendumque viſu fuit, mi- ros hoſce vix oſſa cutemque trahentos incede- , eorumque auriculas, labra, maxillas ac na- s emaciatas & pellucidas propè redditas. Qui- mó ſic vires eorum languore attenuatæ ſunt ut propria corpora ſua ſuſtentanda non ſuffice- nt: haud pauci vero ad hoſtem abierunt ſine mis, bacillo ſolùm innixi. Hæc ille.

Profugi ex urbe ad hoſtes ob famem.

Squalor eorundem ac mæſta facies.

13. *Homero teſte*] Videl. *Odyſſ. m. & Iliad.* 10. i ait: *Limoo thanéein oiktiſton*, id eſt, *Fame ori valde miſerabile eſt.* Homerus.

14. *Habita nonnunquam colloquia*] De iiſdem eciatim vide *Sleidanum lib.* 10. *pag.* 276. quæ m Principes ex *Conventu Confluentino* ob- ſſos Anabaptiſtas eo tempore graviter monue- nt, tum etiam quæ *Philippus Haſſiæ Land- ravius* cum iiſdem per literas aliquoties egit, ut em Sleidanus pag. 277. refert, tum denique

Philippus Haſſiæ Landgravius.

O quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

quæ obſidentes modó per literas, modó, p colloquia eoſdem liberaliter ſatis monuerun apud eundem *Sleidanum*, *pag.* 281. Sed ſurd fabula perpetuó cantata fuit.

Iudith Anabaptiſtarum Monaſterienſium.

15. *Adornata fuerat & Iudith*] Alluſio Iuditham nobilem illam viduam Bethulienſem cujus hiſtoria ex libro *Iudith Cap.* 8. 9. 10. 11 12. 13. &c. ſat nota eſt. Cujus ſimiam Anabaptiſtæ Monaſterienſes infeliciter ſubornârunt. Porro de hac *Sleidanus* & alij tacent.

16. *Rarò admodum ſe proferre viſi ſunt*] Cauſam addit *Sleidanus l. d.* quia videl. Duci urbem obſidentes ad Anabaptiſtas ſcripſerant ne poſthac ullos ex ſuis emitterent, ne pueros quidem aut mulieres. Accidit hoc circa Calend. Iunij anno MDXXXV.

17. *Regem etiam ajunt de transfer. in al reg. dig.*] Cæteri hujus Anabaptiſtici regi deſcriptores hujus quoque non meminerunt.

CAP. XIII.

Porro 1. *rebus hoc ſtatu conſtitutis, circa octavam Pentecoſtes, duo peditu urbem egreſſi: quorum alter excubias fallens exercitum noſtrum tranſeundo evaſit: alter* En autophooroo *captus vivuſque ſervatus. Quumque ſentiret is qui effugerat, alterum vivum ſervari, ipſe quoque* Automatoos *redijt. E qui bu*

us captivis deprehenſa eſt hæc urbis poti-
ıdæ ratio; quæ jam antè à militibus par-
aliquâ comperta, nempe hæc. Ad 2.
rtam quæ vocatur Crucis, foſſam non
nplius in latitudinem haſtâ militari pa-
re ac pedibus quatuor: portulam etiam
idem feré ſemper patere. Hoc indicio
jecto pons fabricatur ad dictam foſſæ lati-
ıdinem: ac mox feſto Iohannis Baptiſtæ
rimâ noctis vigiliâ ad eam, foſſæ par-
m admotus, ponti funis alligatur: eo
ptivus, qui hac parte Urbem minus mu-
itam indicârat, cinctus foſſam natan-
o trajecit, pontemque eo, quo cingeba-
ır, fune ad ſe protraxit: per quem ſta-
im XXXV. in hoc delecti pedites tran-
erunt fæliciter. Tranſmiſſâ foſſâ vallum
ic eminens, quó minùs tranſcendi poſſet,
pimento erat circumſeptum uſque ad val-
propugnaculum, quod Rondellum vo-
ant. Ibi pedites illi partim eo loco, ubi
pimentum cum propugnaculo committi-
ır, clanculum irrepſerunt, partim mi-
ıutioribus ſcalis adhibitis tranſcende-
ınt. Hoc ſepimento ſuperato, ante-
uam in ſummum valli pervenire dare-
ır, aliud reſtabat ſepimentum ex aſſel-
is ac palis in ordinem conpaginatis. Vn-
le aſſellâ forté evulſâ milites tranſ-

 euntes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

euntes in valli ſummitatem illæſi, inſcijs, vigilijs, perveniunt: atque inde ad propugnaculum properantes, excubitores jam conſopitos trucidant. Adjuvabat noſtros ejus noctis tempeſtas fulmine ac tonitru, quo minus ſtrepitu proderentur. Interim dum cæteri pedites à tergo, numero circiter trecenti properanter ſequi contendunt, pons frangitur, & quum pars jam tranſmiſſa, reliqui tranando ſcaliſque ad Rondellum *applicitis præcedentes ſubſequuntur: & quanquam ſcalarum aliquot feſtinatione ac pondere multitudinis rumperentur: multi tamen ſuccedentium eódem, quó priores, perveniunt. Qui continuò per portulam, quam patere diximus, irrumpentes, quatuor ſignis ſed numero pauciores ſexcentis urbem penetrant. Verum nimium ſucceſſu geſtientes jam ingreſſi, portæ curam à tergo negligunt,*
3. *paucique forte-fortuna ex oppidanis ſupervenientes portam recludunt, ita, ut reliquus exercitus excluderetur. At ingreſſi per urbem paſſim graſſabantur, perinde ac ſi longè plures fuiſſent, adjuvante noctis caligine: alioquin à paucis opprimi potuiſſent. Hæc ferè circa tertiam noctis vigiliam geſta ſunt. Noſter autem exercitus quum ſentiret portam paucis intro receptis occluſam, exiſtimabant ſe eluſos atque univerſos qui*

intro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

romiſſi fuerant, lanienæ traditos. Hîc au-
ſſes excluſorum exſecrationes ac probra in
ces horrenda, qui miſeros velut in naßam
gißent, ſceleratiſque profugis, ac prodi-
ibus fidem tam facilem præbuißent. Du-
s ſuſpirare, lamentari piloſque vellere: bre-
ter, omnia miſeriæ plena. Interea in urbe
audiuntur alibi ejulatus, alibi Pſalmorum
ntiones, adeo ut de noſtris conclamatum,
4. *ab hoſtibus* Epinikion *cani credere-*
r: quum contrâ noſtri oppidanos cogerent
ou, hou *ſonare. In eâ igitur deſperatione,*
i ante portam excluſi ſtabant, ad horam
que ſextam matutinam exſpectatum, jam-
e ligonibus, dolabris ad perfodiendum per-
ingendumque adornatis, ecce Apo mæcha-
es *ſigna noſtra juxta propugnacula oſten-*
ntur, ac protinus porta, quæ vocatur Io-
felts, *aperitur: per quam tandem exerci-*
s univerſus poſt longam exſpectationem
que indignationem ingreßus eſt. Quum-
e ad forum ventum eſſet, illic circiter tre-
ntos aut paulo pluros Anabaptiſtas con-
batos currulique propugnaculo, quod fit
rrubus in ordinem conjunctis circumſep-
s, vicos paſſim clauſos cernunt. Qui etſi
iquandiu ſed fruſtrà, reſiſtere potuißent,
nnes tamen vitam deprecati, in deditio-
em recipiuntur: ſed poſtea quum inſidias
 ſtruere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſtruere rebellionẽque parare deprehẽderentur, plerique occiſi ſunt. Inde per plateas domos, latebraſque curſitantes milites alios trucidãt, alios è feneſtris præcipitant, nonnullos in cellis ſuffocant. 5. *Iſque labor dies aliquot duravit, dum abditos paſſim è latebris protraherẽt prædaſque indagarent comportarentque.*

Inter captivos memorabiles Rex pugnando capitur, juvenis, ut ſupra dixi, vix dum vigeſimum ſextum annum excedens, corpore ad mediocritatem compoſito: Tò eidos axion turannidi. 6. *Ex uxoribus regijs, quæ numero circiter XV. aliquot captæ, nonnulle elapſæ. Regina, quã formâ præcellenti prædicabant, cæſane in ipſo tumultu, an evaſerit, in certum.* 7. *Idem de* Bernardo Rotmanno *Eccleſiaſt. contigit: major conjectura, eum in ipſâ irruptione interjiſſe: tamen quum inter ipſa cadavera, tum in latebris paſſim diligentiſſime quæſitus, nuſquã repertus eſt. Regius Vicarius* Knipperdolingius *vivus captus, vir, ut dixi corpore procero & eleganti, ſermonis quoque gravitate plurimùm per ſe facundus. Captus inter inſignes* Krechtingus *& plerique alij, qui primũm queſtionibus examinati, ac mox ſupplicio affecti.* 8. *Rex unà cum* Knipperdolingio *&* Krechtingo *vivi aliquandiu, ut precipui hujus factionis Triumviri, torturis ac queſtionibus ſervati. Pleriſque*

ue dogmatibus renunciârunt, maximè Baptiſmo & Matrimonio ſe abuſos faſſi. In nullo ęquè perſtiterunt, quã in Chriſti carne verbo luntaxat aſſumtâ, non autẽ à Virgine-matre.

Tandem 9. hi tres plauſtro impoſiti ad zoiam uſque nudi per plateas publicè Monaſterij ducti; collum, ſcapulæ, pectus ac brachia candentibus forcipibus velluntur. Quum ſic aliquamdiu diſcerpti fuerant, cultro pectus confoditur. Atque ut eorum memoria civitati terrorem ante oculos incutiat, 10. in ferreis cancellis corpora prope forum ad altiſſimam Templi turrem foris affiguntur ſpectanda. In cæteros captivos non ita ſæviebatur, ſexui parcebatur & ætati: verùm 11. quum à militibus pleræque formâ præſtantiores fæminæ ac puellæ, ut in hac ſcelerum Scholâ fieri aſſolet, parùm pudicè tractarentur, illæ veneno inſidijſque injuriam vindicare tentarent non paucos ſuſtulerunt, ita ut mortui paſſim in lectis milites concubitores reperirentur. Vnde commoti cæperunt in mulieres etiam ſævire. Incolæ Anabaptiſmi obnoxij quotquot non interemti, omnes, paucis exceptis, urbe pulſi, eorundemque domus bonaque omnia proſcripta.

Ad hunc modum XVIII°. menſe, à quo oppugnari cæpit, occupatur Anabaptiſtarum receptaculum Monaſterium, nocte quæ diem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Iohannis Baptiſtæ feſtum claudit, non ſin
fatali, arbitror, omine eo feſto domiti Ana
baptiſtæ. Et niſi eâ, quâ dixi, ratione divi
nitus ſuppeditatâ potiti fuiſſent (videbatu
enim jam divina lenitas illorum non feren
dâ impietate fatigata) periculum fuiſſet, u
Rex ſeſquiennali obſidione toleratâ, enecti
inutili vulgo, Urbem illam jam modis om
nibus munitiſſimam redditam cum pauci
tueri, aliorumque conſpiratorum auxili
operiri potuiſſet. Jam enim fabarum, piſo
rum, leguminum ac olerum magna vis con
ſita matureſcere cæpit: Habet enim urbs il
la prata & paſcua ampla, locaque vacua in
tra mænia, & rivum mediam civitatem di
videntem, qui piſces ſuppeditabat. Repert
ſunt in regijs cellis vini ac cereviſiæ aliquo
cadi, in penu carnium piſciumque ſalſamen-
ta, quibus Rex cum ſuis Oligarchois ſuſti-
nere ſe aliquandiu potuiſſet. Pecuniæ pluri-
mum repertum. 12. Præda omnis in commu-
ne collata, pars Epiſcopo, pars militibus di-
ſtributa. Corona auro gemmiſque inſignis,
gladius quoque regius & calcaria ex auro
puro puto, Epiſcopo Principi à militibus ho-
norarij loco conceſſa. Atque hunc exitum ha-
buit tragicum hoc, Monaſterienſe regnũ, toti
Chriſtiano orbi exitiale futurum, 13. niſi
communi Principum operâ exſtinctũ fuiſſet.

Hypom-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Hypomnemata & Notæ.

I. PORrò *rebus hoc ſtatu conſtitutis*] Expugnatio Vrbis deinceps per ſuas circumſtan-ias prolixiuſculè deſcribitur: quam *Bullingerus*, *Sleidanus* ac *Surius* brevibus tantum attigêre, cum Authore Epiſtolæ nihilominus conſentientes. *Guido de Bres* veró eam paulo aliter deſcribere videtur, quando *lib*, 1. *cap*. 5. *pag*. 32. ait, Regem cum ſuis de commeatu novo acquirendo conſultâſſe, unumque ex ijs, qui *Iohannes de plateâ longâ*, vulgo **Hanſken van der Langhe-ſtraten**/ dicebatur & Regi à ſecretis erat, cujuſque proinde fidei Rex multum tribuebat, ſeſe ad hanc rem obtuliſſe, quod ſcil. intra dies quatuordecim tùm commeatum, tum trecentos quoque milites in Vrbem introducere vellet. Hunc itaque eo ſub prætextu mox rectà ad hoſtes abijſſe, certoque pretio Vrbem Epiſcopo obtuliſſe, ſub conditione amittendæ vitæ, ni illi eam traderet. Tempus ad hoc deſignandum conſtitutum fuiſſe noctem feſtum Iohannis claudentem, quâ circa horam decimam ei urbis portam aperire vellet, tantum ut ejus copiæ cum ſilentio ad portam *Crucis* accederent. Quibus peractis hunc *Paragoraſtæn* in urbem reverſum eſſe, & ſingula pro voto à ſe expedita eſſe, commeatumque & militem intra XIV. dies in procinctu fore, Regi perſuaſiſſe. Tempore verò conſtituto appropinquante, cum excubitoribus, quòd eâ nocte ſat commeatûs

Expugnatio Vrbis Monaſterienſis.

Iohannis van der Langhe-ſtraten.

cum milite novo affuturum ſit, ſimul imp… fuiſſe, mandans, ſi copias fortè adventare vi… derent, ne ſtrepitum aliquem facerent. At… que ſic horâ decretâ portas apertas fuiſſ… hoſtemque intromiſſum, ac vigilantium Sym… bolum ei revelatum: illoſque primo impet… ſicut reliquos quoque tum excubias agente… ab eo trucidatos fuiſſe: denique urbe ſic inva… ſâ tubarum clangorem paſſim per vicos audi… tum: Regem vero cum ſuis, facto concurſ… hoſtem repuliſſe uſque ad urbis portam, qu… ab oppidanis denuò occluſa erat. Excluſos au… tem audientes, quid commilitonibus ingreſſ… accideret, vi valvas portarum effrinxiſſe; at… que ſic quoque ingreſſos ſigna ſua ubique oſten… tâſſe. Oppidanos denique in primâ acie ali… quantulum reſtitiſſe, & occupato foro ſeſ… communiviſſe, ubi ingens clades tum ex… citata fuerit. Hæc *Guido*. Fortè hic Iohan… nulus Longaplateanus unus ex duobus iſtis mi… litibus fuit, quorum *Bullingerus*, *Sleidanus*, *Surius* & Author Epiſtolæ meminêre, è quibus Epiſcopus urbis potiundæ rationem didicit; atque ſic, quod rem ipſam præcipuè concernit, inter *Guidonem* & hos nulla capitalis diſſenſio erit.

2. *Ad portam quæ vocatur Crucis*] Id ſolus Heresbachius narrat, cæteris tacentibus.

3. *Paucique ex oppidanis*] Idem *Sleidanus* & *Guido* obiter quoque referunt.

Epinikia quid ſint. 4. *Ab hoſtibus* Epinikion *cani*] *Ta epinikia* dicuntur carmina de partâ victoriâ cantata. Quale *Epinikion* Moſis ejuſque ſororis

fuit,

uit, *Exod.*15,1. & 20. Item Deboræ & Bara-i, *Iud.* 5, 1, 2, Fœminarum Iſraeliticarum Go-atho à Davide interemto. 1.*Sam.* 18, 6.7. De-ique Regis Ioſaphati devictis ac debellatis Ammonitis & Moabitis, 2. *Paralip.* 20. 26. 27. 8. qualiaque *Epinikia* in ſacris literis paſſim le-guntur.

Exod. 15. 1. 20. Iud. 5 1.2. 1.Sam. 18. 5.7. 2.Par. 20. 26.27.28.

5. *Iſque labor dies aliquot duravit*] *Guido lib.* 1, *cap.* 5, *pag.* 32. *b.* addit, per decem integros ies hanc prædam inveſtigatã, necnon Anabap-iſtas, qui capto Rege, deſperantes animoque de-ecti cellis, cloacis, angiportis alijſque latebris ſe-e abſcondidére, imò vel antrum muris, ſi fieri llo modo potuiſſet, latibulũ ſibi optantes, in me lium à militibus protractos & interfectos eſſe.

6. *Ex uxoribus regijs*] Tacent de his cæteri.

7. *Idem de Bernardo Rotman*] Idem *Sleidanus* & *Surius* referunt, quòd ſcil. in confertos hoſtes ncurrerit & ab ijs confoſſus ſit, ne vivus in illo-rum veniret poteſtatem.

Bernardi Roemanni interitus.

8. *Rex unà cum Knipperdolingio & Krechtin-gio*] Idem *Sleidanus pag.* 282. & 283, & *Guido lib.* 1, *cap.* 5, *pag.* 33. de his ſic refert. Rex & ſocij duo captivi ducebantur huc illuc ad Principes, ſpectaculi & ludibrij cauſa. Per hanc occaſionem Landgraviani Concionatores cum Rege ſermo-nem conferunt & diſputationem ineunt de his potiſſimùm dogmatis, *de Regno Chriſti*, *de Ma-giſtratu*, *de Iuſtificatione*, *de Baptiſmo*, *de Cœ-nâ Dominis*, *de Incarnatione Chriſti*, *de Conju-gio*, & Scripturæ teſtimonijs eò profi-ciunt, ut illum quantumuis reluctantem ſuaque defendentem, etſi non mutare ut totum,

Rex & ſocij ſpectaculi cauſâ circumducti.

Diſputatio cum ijſdẽ inſtituta ejuſque exitus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

totum, flecterent tamen & labefactarent, ſic
pleraque tandem concederet. Quod tamen vit
ſervandæ cauſâ feciſſe putatur. Hæc ille.

9. *Tandem hi tres plauſtro impoſiti*] Scil. poſ
quam Telgeto ab Epiſcopo (ut cæteri ajun
XIII. Calend. Februarij Monaſterium re
ducti, & ſingulis cuſtodia ſeparatim attribu
eſſet, biduumque pijs admonitionibus, ut a
errore eos revocarent, conſumtum, Epiſcopo, u
& Archiepiſcopi Colonienſis & Principis Cli
venſis legatis, præſentibus. Et Rex quide
agnovit peccatum, ac precibus ad Chriſtum co
fugit: reliqui duo nec ullum fatebantur delic-
tum & obſtinatè ſua defendebant. Poſtridie Re
in locum editiorem productus, alligatur palo
aderant bini carnifices ac forcipes igniti: ad tre
primos morſus conticuit; deinde miſericordian
Dei continenter implorans, quum horam &
ampliùs ad hunc modum laceratus eſſet, tranſ-
acto demùm per pectus mucrone deceſſit: Idem
ſupplicium & ſocios ejus perculit.

Regis confeſſio.

Ejuſdem & ſociorum ſupplicium.

10. *In ferreis cancellis corpora*] Idem *Bullingerus pag. 61. Sleidanus pag. 283. & Guido d. l.*
ſic referunt. Extincti, caveis ferreis illigantur
ſinguli & è ſummâ turri *D. Lamberti* in ſempi-
ternum monumentum exponuntur penſiles;
Rex quidem medius, & quanta eſt hominis ſta-
tura, ſublimius illis. Is fuit exitus hominum ſce-
leratorum, qui reverà quiddam Gothicum, vel
Cimbricum, aut Vandalicum jam meditaban-
tur, niſi Dei providentia, quæ nunquam deeſt
rebus humanis, illorum furioſa conſilia retar-
dâſſet, & impios conatus perfregiſſet.

Cadavera eorum ferreis caveis incluſa ad turrim templi ſuſpenduntur.

11. *Quum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

11. *Quum à militibus pleræque fæmina*] Peſſi- Conſtu-
um factum, imó ſcelus in militiâ nullo modo pratio mi-
lerandum cenſetur meritò conſtupratio ho- litaris fæ-
ſtarum matronarum ac puellarum: à quo cor- minarum
ti & pij milites jure abhorrent: quum etiã ho- indigna.
ſtiores olim ex pagãis militibus hoc ſcelus de-
ſtati ſint: ſicut de *Totilâ Gothorum Imperato-* Totilas
hiſtoriæ referunt. Quum enim in urbis Ro- Gotho-
æ direptione *Ruſticiana Boëtij conjunx &* num Im-
mmachi filia, unà cum alijs matronis patri- perator.
js, ab hoſtibus panem emendicare cogere-
r, quæ antehac facultates ſuas egentibus im-
rtiverat: militeſque Gothi in ejus mortem
nſpirâſſent; Totilas eam nullâ injuriâ affici
rmiſit: ſed eam ac cæteras fæminas omnes, Ejuſdem
extra injuriam eſſent, ſervavit, etiamſi Go- caſtitas.
i eas in conjugium depoſcerent: Ita, ut nulla
rum per barbaros violata ſit. Ex quo Toti-
s maximam continentiæ laudem retulit. Ac-
dit hoc anno poſt natum Chriſtum DXLVI.
: *Bucholtzerus* ex *Procopio* in *Indice Chronol.*
g. *mihi* 269, refert. Sic *Pauſanias dux La-* Pauſanias
nicus à caſtitate commendatur, teſte *Horodoto* dux Laco-
b. 9. Quando enim is *Mardonium*, Præfectum nicus.
Satrapam Perſicum vicit in agro Platæenſi,
rrâ Bæotiæ, inſigni victoriâ; abſtinuit à mu-
erculâ Coâ, natâ in inſulâ, quæ patria *Hippo-*
atis fuit: qua tanquam victor ad libitum po-
ri potuiſſet. Celebris quoque inprimis eſt
ontinentia heroica *Alexandri Magni*, par- Alexandri
entis pudicitiæ gynæcei Regis Darij, quod in magni
us poteſtatem venerat. De qua ita *Qui Curtius* continen-
b. 3. *pag.* 69. Alexander Virgines & reginas tia.
excellentis

excellentis formæ tàm ſanctè habuit, quàm ſi
eodem, quo ipſe, parente genitæ forent. Co-
Q. Curtius lib. 3. p. 69. jugem ejuſdem (Darij) quam nulla ætatis ſe
pulcretudine corporis vicit, adeò ipſe non vio-
vit, ut ſummam adhibuerit curam, ne quis ca-
Idem lib. 10. p. 423. tivo corpori illuderet. Et *lib.* 10. *pag.* 420. de
eodem refert: Ei erat Veneris intra naturale de-
ſiderium uſus; nec ulla, niſi ex permiſſo volu-
tas. Ingentes profectò dotes! Hæc Curtius.
Ingenuus ac pius miles quaqua occaſione
crimen iſtud invitatus cum Ioſepho dicet: *Quo-*
modo facerem malum hoc maximum, & peccare
Geneſ. 39. 9. *in Deum? Geneſ.* 39. 9.

12, *Præda omnis in commune*] Conſentit *Slei-*
danus lib. 10, *pag.* 282. dum ait, Epiſcopum
prædæ majorem partem & tormenta omnia
civium etiam bona cepiſſe.

13, *Communi Principum operá*] Conſulatur
prolixè de hoc Principum & Civitatum fact
idem *Sleidanus, pag.* 272. 276. 280, & 281. & qu
ad *cap.* 9, *num.* 5, notavi.

CAP. XIV.

P*Lura ſuppeditaret hic campus, ſi vel mi-*
hi ſcribendi & tibi legendi ſimul otium
ſuppeditaret. Non deeßet juſta hiſto-
ria, ſi cui liberet cuncta exſequi. Sed ac-
curatioris Diataſios *ordine hic opus eſſet:*
nobis ſat erit capita rerum veluti punctim
attigiſſe. Supereſt Dominum comprecemur
omnes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

omnes , ut ſuam pacem fideique concordiam nobis largiatur , omneſque errores ac ſeditiones repellat. Principes noſtri jam tandem propenſiores videntur ad id,quod jam pridem feciſſe oportuit: nimirum 1. ut antiquatis abuſibus impoſturiſque ac ſomnijs Pſeudekkleſiaſtikoon, *Chriſtianis legitimiſque tam religionis, quàm civilibus ordinationibus, hiſce occuratur malis , ne impoſterúm repullulare queant. 2. Decernuntur ſupplicationes , quibus divinam iram delictis noſtris excitatam , placandum videtur. Neque eſt aliud cui imputari liceat quàm noſtræ culpæ horum temporum infælicitatem: tametſi ſint,qui partim fatis,partim melioribus literis ac linguis hæc diſſidia imputent: quibus reverà licebat,meâ ſentẽtiâ hanc Fatorum 3.apud Homerum excuſatioẽ occinere:*

Ex hæméoon gar phaſi kak' emmenai, hoi dè autoi
Zphæſin ataſthaliæſin huper moron alge' echouſi 1.

Hominum malorum vitijs videl. debemus, non literis,neque Euãgelio,omnis humanitatis & pietatis fontibus. Etenim nullum propé Anabaptiſtam ac hiſce tumultubus addictum reperi exacto judicio ac literis ſolide inſtructum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

inſtructum; ſed omnes imperitos homines,
velut cæco quodam novarum vel etiam oli
damnatarum opinionum Enthouſiaſmo
rapi. Idque maximè fit horum temporum op
portunitate, quum 4. reviviſcentibus liter
ac Euangelicâ ſincerâ doctrinâ reluceſcent
populus velut è longo veterno excitatus ac a
lucem anhelans, à verâ doctrinâ repellitu
ipſe ſibi viam quærit, & qui nullius bonæ r
author eſſe ſolet, ſibi reformationem fingi
quæ ne ſalutaris ſit, malus ille ſaluti noſtr
invidens zizania adſpergit, ſectarumqu
venenum excitat: unde poſteriora prioribu
ſunt deteriora. 5. Anth' hoon tæn agapæ
tæs alæ theias ouk edexanto eis tò ſothæn
autous. Kai dià touto pempſei autois h
Theos energeian planæs, eis tò piſteuſ
autous too pſeudei: *nempe ut humanis doc*
trinis impoſturiſque huc illucque rapiantur
6. *dicatque alius,* Hic eſt Chriſtus; *& rur*
ſus alius, Hic eſt Chriſtus: *& orthodox*
perſpicui ſint, qui à Scripturæ caritatiſqu
ſimplici ſcopo non aberrent. 7. *Quantumvi*
veró Satanas in Angelum lucis ſeſe trans
ferat, 8. *nihilominus* Katargæſei ho kurios
auton tæ epiphaneia tæs parouſias hautou
9. *ac juxta Gamalielis ſententiam,* Katalu
thæſetai. *Sed nimium forté de his.*

Quod ſcribis 10. *de Vigilio Zuichemo.*

eum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

um doleo è tranquilliſſimo Muſarum portu n medias haſce procellas malis auibus inci-liſſe. Nam ab Epiſcopo Monaſterienſi ad officialis munus adſcitus. Quæ quidem pro-uincia etſi forenſium negotiorum uſu exerci-tatiorem reddere queat, attamen eo ingenio ndigna, neque hoc ſæculo idonea, maximè uum metropolis illa hoc rerum motu Age-ai kai pheretai. *Cuperem illi apud nos com-modiore conditione conſultum, dabiturque opera, ut eum protrahamus: neque fuerit difficile, ſi aulæ ſervire libeat.* 11. *Cujus cer-tè me ipſum fateor jampridem ſaturum,* 12. *incipioque proſpicere de nido quopiam tran-quilliore, ubi & honeſtis ſacriſque ſtudijs & tranquillitati ac valetudinis imbecillitati conſulere detur. Prolixior ſum, quo te ipſis Pythagoricis* ſumpilooteron, *ad copioſius ſuper hac re ſcribendum proliciã. De ſtipen-dio tuo nihil addubita. Chriſtus, qui eſt ipſa ſalus, dignetur te quàm diutiſſimè ſervare incolumen. Vale. Duſſeldorpij. Anno M, D, XXXVI.*

Princeps ſenior quum intelligat me ſcrip-turum, juſſit ſalutem, adſcribi ejus Celſi-tudinis nomine. Junior ipſe ſalutem ad-ſcripſit ſuâpte manu.

Salutator manu meã

Guilielmi Iunfores Ducis etc.

Hypomnemata & Notæ.

1. V*T antiquatis abuſibus*] Conſule Epiſtolæ authorem in libro *de Rep. Chriſtianè adminiſtr. Cap.* 11. *& ſeqq.* ubi modum elegante tradit, quomodo abuſus & impoſturæ tales commodè antiquari poſſint, pag. 262. 263. 264. 265. & 271. &c.

Supplicationis vox quid ſit Latinis. 2. *Decernuntur ſupplicationes*] Vocabulum *Supplicationis* apud *P. Manutium*, *Iac. Sadoletum*, *Ant. Muretum* alioſque uſurpatur pro Miſſâ, quæ habetur pro victoriâ obtenta. Hanc *Eu*- Euchariſtian. Chariſteria. *chariſtian* ſeu *Chariſtia* Græci vocant, quibus olim Dijs ob rem bene geſtam gratię agebantur. Author verò Epiſtolæ per *Supplicationes* publicas preces intelligit, quæ cum jejunijs plerumque in Eccleſiâ conjunguntur, quibus iram Dei deprecari & imminentem aliquam inſignem calamitatem avertere pij ſolent. Vocis igitur *Supplicationis* in relætâ & triſti uſus eſt. Sic Cicero. Cicero *Philip.* 1. Supplicationem decreverunt ei pro victoriâ.

Homerus. 3. *Apud Homerum*] Nempe *Odyſſ.* 1. in initio ferè, ubi dicitur,

Oopopoi hojon dænu theous brotoi aitiaoontai:
Ex hæmeron gar phaſi kak' emmenai hoi de ka autoi
Zphæſin ataſthaliæſin huper moron alge echouſin.

id eſt:

Eheu, ut jam dudum deos mortales culpant,

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Ex nobis enim ajunt mala eſſe, quin verò ipſi
Suâ inſipientiâ præter Fatum calamitates pa-
tiuntur.

4. *Reviviſcentibus literis ac Euangelicâ ſincerâ*
ctrinâ] Ante igitur aliquamdiu humanior li-
ratura & doctrinæ Euangelicæ ſinceritas emor-
a & obfuſcata quaſi fuit : quod Pontificij ipſi
lentes volentes fatentur. Sic enim jam olim,
del. circa annum Domini M D,XIX. *Iohan-*
s Faber Viennenſis in Homil. Cent, I, *de miſeriâ*
m. vitæ in Præfat. ad Hugonem de Landen-
rg Epiſcopum Conſtantienſem fol. 240. utrum-
ie faſſus eſt, quum inquit: *Concionatorum*
rem perſæpè vehementer indolui, quibus neſcio
æ putida commentaria revolvenda ſunt, quo-
s ad populum declamandum eſt. Ancupan-
r nonnulli ſedulò quidem, ſed parum ſcitè
IEFRET, *quædam nonuſque quaque recep-*
, ſed propemodum anilia referunt aliqui, ut
ISCIPVLVS. *Multi nimium* SECVRE
ORMIVNT, *dum ferè ubique dormitant.*
uæ, malum inſania eſt divinum oratorum pro
uangelicâ veritate ſomnia quædam & anicula-
m viſiones & terriculamenta referre? Miſere
at me eorum, quibus illa DELIRIA *faceſſe-*
nt negotium, eoque magis quod nullum jam diſ-
plinæ genus videram, quod non exploſa bar-
rie nugiſque quibus implicabatur, elimatis, ſuo
iſtino nitori reſtitueretur.

Literę humaniores in Papatu obſcuratę.
Doctrinę Euangelicę ſinceritas ſub Papatu corrupta fuit.
Ioh. Faber Vienenſis.
Mefret.
Diſcipulus Dormi ſecuré.

Habet Gallia Guilielmum Copum, *qui me-*
icam artem à tot mendis liberat: habet Guiliel-
um Budæum, qui barbariei monſtra ex

Guilielmus Copus.
Guilielmus Budeus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Iuriſprudentiæ libris abigit: Cui laboris tam fruc

Vdalricus Zaſius.

tiferi ſocium addit Germania Vdalricum Zaſi um, qui nullis ſanè laboribus parcit, quo tande eâ, quâ olim, majeſtate & munditiâ, Legal ſapientia tractetur. Magnus ille Eraſmus vir lon

Eraſmi laus.

gè doctiſſimus quantus quantus eſt, Theologiæ ve ræ verè à mortuis reſuſcitandæ, incumbit, & ti ſuis vigilijs multò utiliſſimus, multa paſſim præ clara ingenia, quæ alioquin corrumperentur, a veræ Theologiæ ſtudium, devijs relictis, ceu claſ ſico evocat; quo pio conatu tantum profecit (nul invidentium oblatratu à pulcerrimâ provinci deterritus) ut jam reſipiſcat mundus & ſacras li teras non è qualibuſcunque lacunis, ſed ipſis fon tibus petere incipiat, &c. Item, *In hac oper*

VVolfgangus Fabritius Capito.
Ioh Oecolampadius.

Chriſto reſtituendâ Wolfgango Fabritio Capiton ac Iohanni Oecolampadio Baſilienſis & Auguſtanæ Eccleſiarum concionatoribus, viris trium linguarum doctiſſimis primas partes tribuo, ne illis palmam dari vereor. Horum opera, quæ nuper in lucem prodierunt, teſtantur quantum in veteri ac verâ Theologiâ reſuſcitandâ, laborent, h noſtris longè doctiora ac Reip. Chriſtianæ utiliora præſtabunt &c. Hæc Faber Viennenſis. Conſule *D. Sculteti Annal. Euangel. Decad.* 1. circa initium, ubi pluribus hanc rem evincit.

2. Theſſ. 2. 10. 11.

5. *Anth' hoon tæn agàpæn*] Verba hæc ſunt Apoſtoli Pauli ex 2. *Epiſt, ad Theſſal. cap.* 2. 10. 11. deſumta, quæ Latinè ita redduntur: *Pro eo, quod amorem veritatis non receperunt, ut ſalvi*

Cur Deus Euangelij prædicationem fæ-

fierent: propterea igitur mittit illis Deus efficaciam deceptionis (ſive operationem impoſturæ) ut credant mendacio. Rectè verò: Clementiſſimus

enim

nim Deus nonniſi extremâ hominum ingrati-
udine provocatus, tam fædam prædicationis
Euangelij profanationem paſſurus fuiſſet: ſicut
Anabaptiſtis, craſſis illis novæ & prius inſolitę
ratiæ contentoribus, horribilis illa Dei vindicta
nerito accidit: quæ hodieque eos manet, quot-
uot Antichriſti jurati aſſeclæ ſunt. Illius ſi-
uidem impoſturis faſcinati obbruteſcunt ita, ut
auſis oculis ſtupidâque mente, quævis menda-
a vero præferant. Quæ nimirùm *Cæca* illo-
um *obedientia* eſt, quam vocant, quâ, ceu bu-
ali naribus, ſurſum deorſumque in volutabro
perſtitionum fædæque Idolomaniæ trahun-
ur.

dari intardum permittit.

Cæca obedientia Papiſtarum.

6. *Dicatque alius: Hic eſt Chriſtus*] Quem-
admodum Chriſtus Dominus noſter ipſe
præmonuit *Matt*.24. 23. & *Marc*.13. 21. Ta-
s imprimis illi hodiernique Anabaptiſtæ, qui
ipſos facientes purum & ab alijs ſeparatum
hriſti corpus Spiritûſque Sancti domicilium:
os verò eſſe abſque Deo, abſque fide, abſque
aritate, ſine Spiritu, ſuperciliosi blaterantes,
uid aliud clamârunt vel clamant, niſi illud:
Ecce hîc eſt Chriſtus? Vide eorum *Apologiam*,
uæ in fine libelli, quem *Henricus Bullingerus*
lim contra Anabaptiſtas edidit, exſtat *cauſâ*
. *Pag*. 245. Tales quoque ſunt mercenarij Pa-
æ adulatores, qui præter quam quód jactabun-
ſe Eccleſiam habere clamant, Chriſtum huic
l illi loco alligant dicendo: hic eſt præſens
hriſtus: hic eſt adorandus, invocandus, vel
i; Romæ nimirùm, & in Romano Papatu:
qui Romanum Papatum non agnoſcit, non

Matt.24. 23. Marc.13. 21.

Anabaptiſtarum prepoſtera hypocriſis.

Monachorum in Papatu hypocriſis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

colit, ſervari non poſſit. Quinimò Chriſtu[m] etiam in deſerto demonſtrant. Clauſtra etia[m] ſacella, cænobia, ædiculas locis deſertis con ſtruxerunt Mariæ Lorettanæ, Hallenſi, Aſpri collenſi, Omelenſi, Boreharenſi, alij: i[n] quibus Chriſtum præſentem monſtrant, plena[s] peccatorum indulgentias, eas viſentibus polli- centes: *Hîc eſt Chriſtus*: hic Indulgentiæ, hi[c] cælum quærendum. Sic etiam Chriſtum i[n] *Tameiois* ſive penuarijs ijdem demonſtrant, du[m] hoſtias conſecratas, quas dicunt eſſe Chriſtum corporaliter includunt ciborijs & monſtranti[js] ſeu hierothiſis, dicentes, *Hîc eſt Chriſtus*: hi[c] adorandus. Quid autem diſertius ad Idoloma niam Pontificiam prænunciandam, dici à Chri ſto potuit? In Papatu dicitur: *Ecce hîc Chri- ſtus eſt* in deſerto, in ciborijs: Ibi proni omne[s] adorant hoſtiam pro Chriſto. Ibi edunt vel fin gunt ſigna magna & prodigia, quibus totu[s] mundus faſcinatur, ut ſequatur Papatum. Ib[i] viſa eſt hoſtia mutata in carnem, in digitum hu manum, aſinus adoravit hoſtiam: ruſticus ebri us poſt hoſtiam ſumtam evomuit puerulum cruciculam: Ibi ſacram hoſtiam germinâſſ[e] in culmos nugantur: Iſtic ſanctam Crucem ſanguinem aut oleum ſudâſſe: iſtic verò Regi- na cæli prodire viſam cum inſtructâ acie, du- cereque in hoſtem. Denique ibi Crucifixi ſta- tuam rivos lacrymarum per aliquot dies con- tinuos fudiſſe: adhæc ibi Spiritum Sanctum in ſpecie columbæ viſum eſſe palàm, ſupra ca- put, Sacrum Miſſę celebrantis: Et ne qui[d] mendaciorum deſit, ijdem ſpecioſè jacta[nt]

Idolomania Pontificiorum.

Ficta eorundem miracula.

MariaLaurettana, ejuſque ædiculę ementita

Marianam

larianam domum Incarnatione Dominicâ in- tranſlatio.
ytam, tranſlatam eſſe Angelorum manibus è
Iazaretho Syriæ in Dalmatiam, & rurſûs ean-
em tranſpoſitam eſſe ab Angelis è Dalmatiâ
Sylvam Picenam Laurettæ matronæ cujuſ-
um, indeque viciſſim ob odia duorum fratrum
quorum agro communi ſcil. ſteterit, Lau-
ttam eſſe adductam, & quæ ſunt præterea, quæ
r. *Iohan. Andreas Coppenſtein Ord. Prædi-* Ioh. Andreas Coppenſtein.
it. Monachus Bavaricuſque nuper Heidel-
ergæ infælix Parochus, in *Hiſtoricâ ſuâ De-*
onſtratione continuatæ Fidei Romano- Catho-
icæ, ut vocat, ex *Baronio* & *Bzovio* com-
ilavit, & in lucem edidit. Quid faciemus?
Chriſti ſequamur conſilium nos monentis: Matth. 24, 23. 26.
Ne egredimini : Ne credite, *Matth*, 24. 23.
26. Vetamur enim his impoſtoribus fidem
habere: Vetamur credere, Chriſtum ante
adventum extremum eſſe præſentem in ter-
ris, hic vel ibi, in diſertis, in ciborijs. Qui
verò ſic docent & dicunt, Pſeudochriſti & Im-
poſtores declarantur à Chriſto, *Ibid*, *verſ.* Ibid. verſ. 24.
24.

7. *Quantumvis Satanas.*] Teſte Paulo 2. 2. Cor. 11. 14.
Corint. 11, 14. Satan quum nos ſolicitat ad ma-
lum, non profitetur ſe eſſe, quod eſt, neque
cornua (ut vulgo loquuntur) mox oſtendit, ſed
potius dat operam, ut pallio quaſi Angelico,
ad nos illaqueandos abutatur.

8. *Nihilominus* Katargæſei &c.] hoc eſt, *A-*
bolebit Dominus ipſum illuſtri adventu ſuo,
ſive *claritate adventus ſui* : quæ verba quo- 2. Theſſ. 2. 8.
que Apoſtoli ſunt ex 2, *Theſſal*. 2. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

deſuncta: quibus ſolâ Chriſti præſentiâ, contra omnes Satanæ aſtutias, ſatis tutos fore omnes Dei electos, oſtendit, quemadmodum ſole ſplendente paucæ nubes non poſſunt nobis diem in totum adimere. Quum veró prophetia Pauli de Antichriſto eventu comprobata ſit jam ex parte: quatenus nimirùm Papa & aperte, dominatus ejus in Eccleſiâ, Spiritu oris Chriſti, id eſt, verbo ſeu prædicatione Euangelij, confectus eſt: ſtatuamus igitur certo, reliquam quoque partem impletum iri, nempe ut adventu Chriſti ad judicium prorſus aboleatur & æternis ſupplicijs addicatur. Atque hac exſpectatione juſti judicij Dei contra illius tyrannidem nos ſuſtentemus. Quum id haud dubiè multó citius futurum ſit quam noſtra oſcitantia ſomniat.

Pauli prophetia de Antichriſto ex parte hodie Completa.

Act. 5, 38. 9. *Ac juxta Gamalielis ſententiam*] Quæ habetur *Act. V.* 38. Vbi de prædicatione Apoſtolorum inquit: *Si eſt ex hominibus conſilium ſive opus hoc*, Kataluthæſetai, id eſt, *diſſolvetur* ſeu *deſtruetur: ſin ex Deo eſt, non poteritis diſſolvere.* Author vero Epiſtolæ, de Satanâ ſive Antichriſto ejus vicario illiuſque opere ac conſilio, voce illâ hic uſus eſt.

Viglius Zuichemus, I. C.

10. *De Viglio Zuichemo.*] Viglius Zuichemus Friſius, celebris olim Iuriſconſultus & Facultatis Iuridicæ in Academia Ingolſtadienſi anteceſſor primarius, aurei deinde velleris Cancellarius & inſupremo Brabantiæ conſilio Præſes fuit, cujus privatum publicumque ſymbolum iſtud fuiſſe ajunt: *Vita hominis vigilia.* De eodem porro referunt, quod aliquando Franciſci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſci, I. Regis Galliæ Legato, legationis ſuæ pita vernaculè, hoc eſt, Gallicé proponenti, o quoque idiomate, hoc eſt, Friſicè reſponerit. Quod quum Legatus ille in contemtum egis ſui cedere diceret, Imò verò, ille rege-, tu potius auguſtum hunc conſeſſum ludiio habes, cui, ut Germanis ac Belgis Galli- loqueris. Numquid vero nos magis ad veram linguam diſcendam obligamur, quàm vos l noſtram? Quoties nos apud Regem veſtrum gatione fungimur, operam damus, ut eâ linuâ loquamur, quam Rex cum ſuis intelligat, Tu quoque nobis vel Latina vel noſtra lingua oquere, quam intelligimus. Hæc Zuichemus, eferente *Guilielmo Baudartio* Theologo & Hiſtorico Zutphanienſi, in Apophthegm. Belgic.

Ejus ſymbolum.

Ejuſdem ſâles.

Guil. Baudartius.

11. *Aulæ meipſum fateor ſaturum.*] Hinc eſt, quod in *Epiſtolâ Nuncupatoria ad Illuſtriſſimum Principem Guilielmum Clivenſem*, quam *lib. de Educand. erudiendiſque PP. liberis pag.* 3. premittit, *Aulicam vitam ſplendidam miſeriam* docet: ubi ex *Luciano* ſcitam *Aulæ picturam* ejuſmodi affert, nempe quod ejus veſtibulum it ſublime & inauratum, abruptum lubricoque aditu, ita ut plerumque qui ſe ad ſummum perveniſſe putant, præcipites cervice fracta dejiciantur. Intus opulentiæ oſtentatio, ſpes fallax, ambitio, æmulatio, invidia, detrectatio, fumi, adulationes, multæ manus, pauca corda, ut dicitur, faſtus, aliorum contemtus, crapula, luxus, corruptiones, avaritia, eaque omnia ſpecioſis fucis teguntur. Hæc ille.

Audica vita quid ſit.

Aulæ pictura ex Luciano.

P v 12. *Inci-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

12. *Incipioque proſpicere de nido quodam*] Quem tandem in *Laerinſulano* ſuo, op het Loorweert, propè Reeſam Clivicam in Parochia Meerenſi reperit ut ex principio libri, quem author *de re ruſtica* conſcripſit, conſtat, ubi tandem anno MDLXXVI. Kalend. Auguſti Octuagenarius factus, eodem anno, pridie Iduum Octobris, omnibus pijſſimæ vitæ ſpeculum relinquens, ſummo cum deſiderio placidiſſimè in Chriſto obdormivit, Weſaliæque in templi Wilbrordiani parte dextera prope chorum, ſub Bibliothecâ, ad latus pijſſimæ conjugis ſuæ Mechtildis à Dumen eſt ſepultus:

Loorweert Hereſbachij.

DIPLO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

DIPLOMA IOHANNIS BECOLDI Regis Anabaptiſtarum, ex Belgico in Latinum nunc demum converſum.

NOtum ac perſpectum ſit univerſis Canditatis & ſtudioſis veritatis ac divinæ juſtitiæ, tàm rudibus, quam in myſteriys Dei eruditis; quomodo quâque ratione Chriſtiani iyſdemque divincti ſub vexillo juſtitiæ tanquàm genuini Iſraëlitæ, in novo Templo ac Regno hoc præſenti, jam dudum quidem prævíſo, perque os univerſorum Propbetarum promiſſo, per Chriſtum item ejuſque Apoſtolos in Spiretûs virtute incæpto ac revelato, ſed modò in IOHANNE Iuſto illo ſolium Davidis tenente certo ac irrefragabiliter præſente; ſeſe gerere, verſari atque ambulare deinceps debeant, omnes & ſingulos hoſce articulos generatim ac ſpeciatim abſque tranſgreſſione, ſub pænæ tranſgreſſoribus eorundem infligendæ comminatione, ad gloriam Dei Regnique ejuſdem perpetuam amplificationem, obſervando ac perficiendo. Amen.

1. Nullus Rex aut magiſtratus ſub Chriſti fœderatis, niſi à Deo ordinatus & juxta verbi

verbi divini præſcriptum ambulans, perpetuus ac conſtans eſto.

2. *Rex ejuſque Iudices omneſque regni proceres obſque ullâ faciei acceptione ulloque privato commodo unicuique Iuſtitiam adminiſtranto, & omnem cauſam ad divini verbi cynoſuram tam in urbe quâm foris in Iuſtitiâ & æquitate Iudicanto ac tranſigunto, reque ita poſtulante ipſimet gladio utuntor eumque ſtringunto.*

3. *Nemo in id quod alterius eſt, involato, aut prolubitu eodem potiator.*

4. *Vnuſquiſque juxta Dei præſcriptum ac verbum, ad quod etiam antea obſtrictus tenebatur, cujuſque obſervationem vovit, in vocatione ſuâ, quoquo tempore ac loco ambulato.*

5. *Nullus doctor impune Scripturam pervertito: quum ubilibet Scriptura logitimè pro dignitate ſuâ ac tempore judicanda & applicanda ſit.*

6. *Si quis Propheta in medio populi Dei ſurrexerit, verboque Dei haud conſona prophetoverit, ab univerſo cœtu ſegregator, & ab eodem cædator: quo palam fiat, abominationem ejuſmodi quoquo modo deteſtandam eſſe.*

7. *Nemo ſub vexillo juſtitiæ, beſtiarum more ſeſe inebriato, aut intempeſtivo & in ſui ip-*

*i ipſius commodum ſuſcepto luſui indulge-
, ex quo jurgia & lites oriri ſolent: neque
iam meretricia aut adulterina libido, ſi
ua cognoſci inpoſterum dabitur, impunita
lli conceditor.*

8. *Si quis factionem aut tumultum exci-
are auſus fuerit, morto mulctator.*

9. *Si qui intra caſtra litigantes & con-
endentes interſe ad percuſſionem uſque de-
enerint & is qui alterum provocavit, eun-
lem occiderit, idem provocans quoque occi-
itor: ſin vero provocatus provocantem pro-
traverit, quicquid in hoc pro juſto probari
oterit, provocans ac defendens, ſive ſons
ive inſons, interficitor.*

10. *Ita quoque ſi qui extra caſtra duello
e percuſſerint, modo dicto judicantor.*

11. *Nemo ſive vir, ſive fæmina, alte=
um ob ſiniſtram ſuſpicionem, aut pravam
pinionem, niſi legitimâ convictione prævia
ccuſato. Si vero actor actionem ſuam pro-
are haud potis eſt, ipſe crimen factæ ſuæ
ctionis ferto.*

12. *Nemo extra caſtra ſua evagato aut
eſe abſentato, niſi Centurione aut Superiore
uo conſcio ac conſentiente.*

13. *Si quis ignorante uxore ſuâ, ac ſine
veniâ aut permiſſu Capitanei ac Superioris
ſui, per triduum & trinoctium, fugitivi in-*

ſtar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſtar extra caſtra ſua ſe abſentârit; uxori, ut alteri marito nubat permittito.

14. *Nemo ſive interdin ſive nocte ad ullas excubias ito, niſi vices ſuæ id poſtulaverint, excepto ſi ob hoſtem preſentem extrema neceſſitas idem ab eo efflagitaverit, aut cum ſpeciali mandato aliquis ad inſpectionem inſtituendam, ceu Centurio, aut Decurio, ſive ad aliud quippiam ibidem perficiendum, ſit deputatus: Secus verò, contraveniens apprehenditor, quiſquis etiam is fuerit.*

15. *Nemo ſub pænâ Capitis inſontem ac cum Babylonico ſcorto non permixtum, ſeu impollutum deſerito, niſi forſam quis inſontem ſe mentiens in* Autophoroo *noxio deprahendatur.*

16. *Nemo ullam prædam ullaſve exuvias prolubitu in proprium uſum retineto aut uſurpato, ſed ad Superiores ſibi legitimè præfectos uti par eſt, eas deferto, quicquidve ex æquo ſibi ex iys attributu fuerit, eodẽ contẽtus eſto.*

17. *Si quis ad Chriſtianorum ſubſidium, commeatum aliaque neceſſaria adducere, & honeſta commercia cum iyſdem exercere velit, is cum ſalvo conductu libereque adducitor, ac amicè tractator.*

18. *Si ei, qui ad Chriſtianos pertinuit, rurſumque ab eorum hoſtibus in ſervitutẽ ce-*

ductus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

*uctus fuerit, Chriſtianis denuo ſervire adli-
nerit, is non recipitor, ſed ad pœnā trahator.*

19. *Nemo Chriſtianorum cum fratre ſuo
ro pecuniâ negotiator ſub pœnâ capitis, ne-
ue cum fratre ſuo fraudulenter ac vetera-
rie agito, ſive commutando, ſive quovis
lie modo.*

20. N*emo fratrum ex uno cœtu in alte-
um recipitor niſi luculenter probet, quòd in
niverſis cœtibus ab omni ſcelere inſons ſit:
diverſum cognoſcitur, is ſine gratiâ, ad
œnam depoſcitor.*

21. *Si quis peregrinus Chriſtianis ſervire
ult, eum recipi quidem fas eſto, & quam-
is idem fidem Chriſtianorum priuſquam
jus intellectum tenet, ſuſcipere recuſaverit,
imulque Chriſtianos non offendere, ſed ami-
è cum iiſdem agere, eoſque tolerare ſibi pro-
oſuerit, minimè ab iis excluditor.*

22. *Nemo adverſus Ethnicum magiſtra-
um, qui verbum Dei nondum audivit, &
um modeſtiâ necdum eſt inſtitutus, pug-
nato, aut cum ejuſdem damno eundem of-
endito: quum talis neminem ad infideli-
tatem cogat, aut contra Chriſtianiſmum
gere urgeat: verùm Babylonicæ Tyrannidi
Sacrificulorum & monachorum ſicut, &
iis, qui juſtitiam Dei in injuſtitiâ ſuâ vio-
lenter detinent, minimè parcito.*

23. *Si*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

23. *Si quis ethnicus propter delictum aliquod ad Christianos Confugerit, & adverſus Dei Legem deliquiſſe compertum fuerit, is non ad protectionem, ſed ad pœnam retinetor.*

24 *Si quis pro altero fide jubere velit, quorum tamen haud pauciores, ſed plures potius quàm tres erunt; ſemper fide juſſeres loco ejus, pro quo fide juſſerunt, juditio ſeſe ſiſtunto.*

25. *Si quis magiſtratus, aut quiſvis alius inſolenter adverſus Dei verbum, hoſque conſtitutos & legitimè ordinatos articulos ſeſe opponere ac vivere velit, nihilominus abſque offenſione aliqua maneto, uſque dum coram Domino ac Rege Iuſto illo, aut ejus locumtenentibus de eo judicatum, concluſum ac determinatum fuerit.*

26. *Nemo alterum ad matrimonium cogito, violenterque urgeto, aut moleſtiâ aliquâ ob id afficito, quum matrimonia non coactè, ſed ſponte per vinculum amoris conglutinanda ſint.*

27. *Quilibet vitio aliquo affectus, ſive membro aliquo ſit mutilatus, ſive ſcabie Gallicâ, aut morbo regio vel ejuſmodi miſeriâ laborans, cum nemine matrimonium contrahito, niſi prius vitio iſto ſuo apud Comparem ſuum retecto.*

28 Nulla

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

28. Nulla etiam fæmina, quæ Virginem eſſe refert, poſteaque ſecus compertum fue-r, aliquem ex fratribus circumvenito deci-tove: Si qua contrarium admiſerit, dam-s eſto.

Quod ita decretum fuit à DEO, & OHANNE JUSTO illo Rege in vo hoc Templo, ac miniſtro altiſſimi ſanc-ſimique Dei, anno ætatis ſuæ XXVI. regni tem primo, die ſecundo menſis primi poſt carnationem Jeſu Chriſti Filij Dei quin-nteſimo triceſimo quarto.

CONFESSIO FIDEI D. CONRADI HERESBACHII IN AGONE AB

eodem edita, & nunc demum è vernaculâ in Latinam Linguam converſa

à

Theodoro Strackio, apud Budericenſes Paſtore.

QVum quilibet Chriſtianus teneatur fidei ſuæ confeſſionem reddere, equidem profiteor.

Me credere in unum Deum Patrem mnipotentem Creatorem cæli & terræ, qui *De Deo Patre.*

qui in verbo ſuo ſe patefecit, & unus e
eſſentiâ trinus perſonis, Pater, Filius
Spiritus Sanctus. De Patre, inquam, qui
paternâ *Storge* & bonitate ſuâ ſic appell
ri voluit, credo quòd non ſit natus aut g
nitus, ſed origenis & finis expers, incorp
Epheſ. 1. 3. reus, & inviſibilis, creator univerſi, quer
ſacrę literę *Patrem Jeſu Chriſti* vocan
De Creatione & conſervatione univerſi. Pater enim per Filium cælum & terrar
& quęcunque in ijs ſunt, creavit, tám vi
ſibilia, quàm inviſibilia: nec creavit tan
tùm, ſed etiam divinâ ſuâ ſapientiâ guber
nat ac conſervat.

De hominis creatione. Et quanquam hominem ad imaginem
& ſimilitudinem ſuam fecit, & dominum
ſuper univerſas creaturas ſuas conſtituit:
De ejuſdē Lapſu. nihilominus verò diaboli invidiâ & ſe-
ductione primi noſtri parentes mandatū
Geneſ. 3. 15 De liberatione ejuſdem. Domini tranſgreſſi, ſe omneſque poſteros
in æternum exitium adduxerunt. Benig-
Epheſ. 1. 5. niſſimus tamen Deus ex merâ miſericor-
Rom. 8. 15. 16. diâ noſtri miſertus promiſit nobis bene-
Gal 4, 6. dictum iſtud ſemen, caput ſerpentis con-
triturum, noſque id fide amplectentes in
amiſſam *Huiotheſian* ſeu adoptionem gra-
tioſé reſtituit, ut ſecurè eum inclamemus,
Abba, id eſt, Pater.

De Filio. Credo etiam in Ieſum Chriſtum, Fili-
um ejus unicum, Dominum noſtrum, qui
eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſt ſecunda perſona Deitatis, Deus verus
e Deo vero, ipſi in omnibus coęqualis,
on factus, ſed ab æterno genitus, verus
Ieſſias, benedictum & promiſſum iſtud Gen. 3.15.
:men mulieris, conterens caput ſerpentis, Gal. 3.16.
: inobedientiam primorum parentum
:pendens; quia propter perditos nos ho-
ıines divinę majeſtatis ſuę gloriâ ſe exi-
anivit, infirmitateſque noſtras, præter
eccatum, aſſumſit, ut nos ab æternâ mor-
: & diaboli poteſtate redimeret: Concep-
ıs ex Spiritu ſancto, natus ex Mariâ ſanc-
ì Virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, cruci
ffixus, mortuus ac ſepultus, deſcendit ad
ıferos, tertio die reſurrexit à mortuis, ad-
:endit ad cælos, ſedetque ad dextram Pa-
ris ſui omnipotentis; Vnde veniet ad ju-
icandum vivos & mortuos: qui pretio-
ſſimo ſanguine ſuo, & inſonti paſſione
: morte nos æternę damnationi obnoxi-
s ab omnibus peccatis, à morte, Satanâ ac
ıferno liberavit: & ſanctâ reſurrectione
ıâ luculẽter evicit, quòd juſtitiã nobis ac-
uiſiverit, & chirographum, quod adver- Coloſ. 2.14
ıs genus humanum Satan habebat, cruci
ffixum è medio ſuſtulerit, & quemadmo- Rom 4.25 1.Cor. 15.17
um in mortem traditus fuit propter lap-
ıs noſtros, ita quoque propter juſtificati-
nem noſtri teſtatam faciendam, reſur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

rexerit, atque ſic Patri ſuo reconciliaverit. Similiter ſicut nos per regenerationem in filios adoptavit & cohæredes ſibi fecit, ita quoque poſtquam à mortuis reſurrexit, diſcipulis ſuis ſe patefecit, ipſis præcipiens, ut Euangelium, id eſt, lętum nuncium de peccatorum remiſſione, per univerſum orbem annunciarent, juxta quod à Prophetâ dictum fuit: *Aſcendiſti in ſublime, captivam duxiſti captivitatem, & accepiſti dona diſtribuenda inter homines.* Et poſtquam multis adſpicientibus in cælum aſcendit, duo angeli adſiſtentes illis teſtati ſunt, quòd ſicut modò vidiſſent Chriſtum in cælum aſcendere, ita quoque reverſuras ſit ad judicandum vivos & mortuos. Idem nunc ſedet ad dextram Dei, hoc eſt, gubernat æquali poteſtate ac majeſtate cum Patre ſuo cæleſti, omnia implens. Pater ſiquidem ei omne judicium dedit in omnes homines, nempe in Iudęos, Turcas & Gentes, ſive ij adhuc vivant, ſive mortui ſint. Quos etiam judicabit juxta legem ſuam, nempe Euangelium & doctrinam Apoſtolorum. *Qui credit in Filium, in condemnationem non veniet.* Hic Chriſtus quoque, qui per crucem ſuam nos ab æternâ damnatione exemit, ſedet ad dextram Patris ſui omnipotentis, interpel-

Margin notes: Euangeliũ. — Pſal. 68. 19. Epheſ. 4. 8. Act. 1. 9. 10. 11. — Marc. 16. 19. Epheſ. 4. 10. — Ioh. 5. 22. 27. — Ioh. 3. 18. — Rom. 8. 34.

terpellat pro ijs, eoſdemque defendit, quotquot fide eum amplectuntur: & ſi peccaverimus, Patri ſe ſiſtit idem ceu advocatus noſter; atque ſic ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. 1. Ioh. 2. 1. 2.

Credo etiam in Spiritum Sanctum tertiam perſonam Deitatis, quòdque ſit idem *Homoouſios* id eſt, unius eſſentiæ cum Deo Patre & Filio; quum Ioël dicat: *Effundam de Spiritu meo:* ſic *ut Spiritus Sanctus ſit ex ſubſtantiâ Dei,* quemadmodum *Cyrillus* loquitur: Et Cyprianus teſtatur, *quod ex ore Dei procedat & omnia Sanctificet*, quodque nos non ex proprijs viribus, aut ratione noſtrâ in Chriſtum credamus, ſed quòd Spiritus S. nos per Euangelium vocet, donis ſuis illuſtret, & in verâ fide conſervet, & in omnibus neceſſitatibus, inprimis verò in agone mortis conſoletur atque confirmet. De Spiritu Sancto. Ioël. 2. 28. Cyrill. in Theſaur. lib. 12.

Credo etiam Sanctam & Chriſtianam eſſe Eccleſiam; nempe cælum eorum, qui veram Dei notitiam habent. Sancta autem eſt, quia totus mundus, qui Chriſtum non cognoſcit, non eſt Chriſtiana Eccleſia, ſed ex mundo ſeparata & collecta. Catholica verò dicitur, id eſt, Vniverſalis, non quòd peculiari alicui ſectę ſit addicta, aut uni alicui loco alligata, ſed in om- De Eccleſiâ. Cur Sancta ea dicatur. Cur Catholica ea dicatur.

nibus locis quidam electi verboque De
Ejus nota. devincti. Vera enim nota ac indiciun
Eccleſiæ eſt, ubi Euangelium purè & rec
tè docetur, & Sacramenta juxta Chriſt
inſtitutum adminiſtrantur. *Oves* enin
Ioh. 10. 4. 27. *meæ*, inquit Dominus, *vocem meam agnoſ
cunt*. Et quanquam hæc Eccleſia per uni-
verſum orbem diſperſa eſt, nihilominu
1. Cor. 1. 2. eadem Communio Sanctorum, hoc eſt,
Chriſtianorum dicitur, ſicut Chriſtiani in
De Communione Sanctorũ. primâ Eccleſiâ SANCTI dicti fuere,
Paulo teſte. Communionem verò hancce
inter ſe ſic habent, ut etiam nos (non veró
unus populus duntaxat ac ſeorſim) here-
ditatis Chriſti participes reddamur, adhęc
omnes ac ſinguli credentes pariter mẽbra
Ieſu Chriſti ſimus, unius Spiritûs, unius
fidei, unius Domini ac unius Dei & Pa-
tris.

De reſurrectione carnis, & vitâ æternâ. Credo etiam nos poſt hanc vitam in
noviſſimo die cum hac carne reſurrectu-
ros: Animamque poſt hominis obitum
nequaquam intermori, ſed vivere, cor-
puſque noviſſimo illo die ex pulvere ter-
ræ excitandum fore, & cum animâ in æ-
ternum victurum, & tum deinceps nequa-
quam carnis conditionibus ſubjectum, ſed
æternâ vita fruiturum. In reſurrectione
verò illâ noſtrâ univerſali, ſicut juſti ad
vitam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

vitam & gloriam ſempiternã, ita improbi ad condemnationem pænaſque Gehennæ colligentur, juxta quod dicitur: *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui verò non obtemperat Filio, non videbit vitam; ſed ira Dei manet ſuper eum.* Ioh. 3. 36.

Credo etiam me per ſanctum Baptiſmum Chriſto inſertum & ad vitam Spiritualem renatum eſſe, veteremque Adamũ cum omnibus deſiderijs ſuis per quotidianam pænitentiam mergi, ut in novâ vitâ coram Deo vivamus, ut Apoſtolus ait: *Sepulti ſumus cum eo*, nempe Chriſto, *per Baptiſmum in mortem: ut ſicut excitatus eſt Chriſtus ex mortuis ad gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* De Baptiſmi Sacramento. Rom. 6. 4.

Credo etiam ſi poſt Baptiſmum in peccatum prolapſi, atque ſic ex Eccleſiâ Chriſti excluſi fuerimus, quòd poteſtate clavium & abſolutione Apoſtolis cęteriſque Eccleſię miniſtris, & in caſu neceſſitatis cuivis Chriſtiano conceſſa, peccata reſipiſcentibus ac credentibus remittantur, impænitentibus verò retineantur.

Præterea credo, nos in Sacrâ Cænâ corroborari ac conſervari adverſus peccata Satanęque tentationem; ſimulque ſtatuo, quòd cum pane nobis communio corporis Chriſti, & cum vino De S. Cænâ.

Com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Communio ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, per fidem tradatur: Et quoniam mandante Domino, in ſui memoriam panem hunc ac poculum hoc, de quo
Matth.26. 27. dixit, ***Bibite ex eo omnes***, ſicut & dixit, ***quod
Luc.22.19 pro vobis traditur***, accipere debemus, per iſta pignora, non tantùm ſacrificij corporis & ſanguinis ſui ſemel pro nobis oblati gratam memoriam nobis ad mentem revocare, ſed etiam nos certos reddere voluit, quòd per iſtud corporis & ſanguinis ſui ſacrificium peccata noſtra expientur.

De precatione legitimâ. Credo etiam, quòd ſolus Deus Pater & Filius & Spiritus Sanctus ſit invocandus: qui honor nulli creaturę quantum libet ſanctę convenit: Statuo ſimul, quòd nullus alius mediator nobis ſit, præter ſolum Chriſtum, propter quem unum ex merâ gratiâ & ejus merito ſalvi ſimus. Quamobrem etiam credo, totamque animæ meæ fiduciam in hoc colloco, quod quicquid in nomine Chriſti, benedicti inquã, illius ſeminis, petiverimus, Pater nobis
Math. 7.9. daturus ſit. ***Si enim filius à patre ſuo petiverit panem, haud lapidem ei dabit.*** Et quia hic Pater omnipotens eſt, ideo
Math.6.32 præſtare poteſt: quia idem quoq́ue omnium ſapientiſſimus eſt, ſcit quibus indigeamus.

Deum

Deum quoque ardenter & obnixè precor, ut in hac fide ac confeſſione me confirmet ac conſervet, quòd in eâ vivam & moriar; seriò deplorans, quòd ſæpè vel in eâ nutârim, vel etiam aliquando ab eâ aberraverim, & pientiſſimum Deum, Creatorem, Conſervatorem ac Redemtorem meum, qui corpus, animam, totque ac tanta corporalia & ſpiritualia beneficia, omniaque neceſſaria, ſuppeditavit, tandem per unicum Filium ſuum ab æternâ morte me exemit, hac meâ ingratitudine offenderim.

Candido Lectori S.

QVum ſub manu meâ clariſſimorum virorum, Philippi Melanchthonis *Germaniæ verè Phœnicis ac Theologiæ melioris Anteceſſoris præcipui, necnon* Georgij Cracovij Pomerani *ICti, & Illuſtriſſimi Auguſti Electoris Saxoniæ Conſiliarij fidiſſimi, ut &* Iohannis Stigelij Gotani *Poëtæ facundiſſimi, ad Hereſbachium Proſphoneſes metricæ premantur, eas ex autographo deſcripta addere volui. Tu candidè hoc ſtudium meum interpretare, tuoque bono uti velis. Vale.*

Cla-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Clariſſimo viro Dn. Doctori Hereſbachio Philippus, in Colloquio Wormatienſi Anno 1557.

NOn ardentior edita ulla vox eſt
In terris, & in arce Conditoris,
Quàm precatio Filij, cruorem
Quum ſudans petit, eſſe nos in ipſo
Vnum, ſanguine nos ſuo redemtos.
Cur hæc vota parum movent profanos?
Cur multi lacerare non verentur
Cœtus, quos DEVS eſſe juſſit unum?
Sed concordia firma nos ut inter
Duret, tu dato, CHRISTE, ſempiterna,
Nec certamina more Sycophantæ,
Qui diræ ſolet inſtar eſſe Echidnæ,
Fruſtra accendere nos velimus ipſi.
Nunc ergo hoc quoque mutui favoris
Signum conſpiciatur, huc venito
Cras ad colloquiumque prandiumque.
Pacem juſſit amare nos creator:
Pacem reſtituit ſuo cruore
Æterno Logos *ex Parente natus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Clariſſimo Viro D. Conrado Hereſbachio I. V. Doctori, & Principis Juliacenſis Conſiliario, amico ſuo colendo S.

HOc Encænia ſunt die inchoata,
Ex templo ſimulacra Macabæus
Quando ſuſtulit hoſtibus fugatis,
Veros reſtituens Deo potenti
Cultus, lege datâ, *Logooque* miſſo,
Qui ſeſe patefecit, atque cætum
Æternum ſibi colligit, ſonantem
Doctrinæ genus unicum, quod ipſe
Sanxit voce ſuâ, deditque nobis.
Hos grati celebremus ut triumphos,
Ac ingentia dona Conditoris,
Et CHRISTVM Dominum à Parente miſſum
Cuſtos noſter ut hic ſit & Redemtor,
Ad noſtrum rogo prandium venito.

Vale.

T. Georgius Cracovius D.

N. *EXaratum anno* 1551. *quum Confeſſio Saxonicarum Eccleſiarum à Philippo Melanchthone ſcriberetur, ut offerretur Synodo Tridentinæ, ubi multorum Principum & Vrbium Theologi ac Delegati confluxerant. Author verò hic in carcere Lipſenſi anno* 1575. 17. *Martij, Vbiquitariorum arte detentus, & quæſtionibus torturiſque crudeliſſimis defatigatus, piè in Domino obijt; ut refert* D. Angelocrater *in Epitome Conciliorum; pag. mihi* 127.

Iohannes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Iohannes Stigelius ad Clariſſimum virum D. Conradum Hereſbachium Iuriſconſultum.

MAxima ſi laus, ut certe eſt, arte juventam
Ad vitæ mores inſtituiſſe pios;
Eſſe putas quantum formare in Principe mentem,
A quo ceu magnum patria pendet onus.
Hanc utramque tuo laudato in Principe laudem
Officio meritus diceris eſſe tuo.
Iſta Duci quare commendo encomia veſtro,
Ad laudes ſpectant non minus illa tuas.
Sicſine Phylliride nunquam memoratur Achilles,
Tantum eſt ingenuos erudijſſe DVCES.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

TVMVLTVVM ANABAPTISTARVM LIBER VNVS, AVTORE. D. LAMBERTO Hortenſio Montfortio, Ludimoderatore Scholæ Nerdenæ:

Conſulibus & inclito Senatui nobiliſſimi Emporij Amſtelredamenſis.

AMSTELREDAMI,

Apud Henricum Laurentium, Anno M, DC. XXXVI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

D. LAMBERTI HORTENSII MONTFORTII AD VIGILANTISS. COSS. & inclitum Senatum Amſtelredamenſem, Præfatio.

QVI Rempublicam laudatè gerere in animum inducunt, ad eam ornati & inſtructi accedere debent, & quidem ÿs ſtudÿs, eaque doctrina, quibus ſocietates humanæ & tuendæ ſunt, & conſervandæ. Tuemur autem eas legibus, moribus, inſtitutis, & eloquentia: quæ omnia ita diligenter ab eruditis & ſapientibus tradita ſunt, ut revera ſuum otium ad poſterorum utilitatem contuliſſe dici poſſint. Etenim, quis ullam hominum conſociationem rectè ſub legibus continuerit, niſi qui leges ipſe teneat? quis de jure conſultus prudenter reſponderit, niſi qui jus diligenter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

genter didicerit? quis populum concionibus teneat, niſi qui dicendi facultatem ſit conſequutus? Nemo ſine eloquētia multitudinē flectat, nemo vertat, nemo ſuadeat, diſſuadeat ve, ac Suadæ, quā Græci πειθω vocant, beneficii aculeum in auditorum animis relinquat, qui neſciat copioſè, ornatè, ac prudenter eloqui, quæ accommodate ad perſuadendum pertineant. Atque hæc quidem ſtudia & diſciplinæ authoritatem conciliant, decus addunt, & honores cumulant. Quare veteres laudatiſſimè mihi feciſſe videntur, qui cum bello & paci aptos viros habere vellent, duobus potiſsimum ſtudijs juventutē exercere conſueverunt: literis humanitatis, diſcipliniſque, & corporis exercitationibus: quarum illæ in toga, hæ verò in ſago reipub. ornamento forent. Qui neutras verò à rudib. annis didicerant; proverbio notabantur, Neque literas, neque natare. Quot fuiſſe olim excelſos viros credimus,

*nus, quorum majores, cùm militari
gloria tantùm excelluiſſent, ipſi ut
ad rempud. magis idonei accederent,
pacis artes addidicerunt? P. Mutius,
Q. filius, jus civile: Africanus elo-
quentiam, ad parentum ſuorum decus
adiecerunt, Quod ipſum fecit & Ti-
motheus, Cononis filius ille, qui pro-
pter admirabilem in remilitari fœlici-
tatem, dormientis rete traxit. Hic
adbellicam laudem patris, ingenij &
doctrinæ gloriã adiecit, ut belli pacis-
que artibus ex æquo clarus haberetur.
Fuit autem illis hic ſcopus, cur à doctis
voluerint erudiri, tũ ut meliores cives,
tũ ut reipub. utiliores eſſent. Talis fuit
Pericles, Sophocles, Epaminundas,
Demoſthenes, Dion, & innumorabiles
alij, qui optimè reſpublicas rexernut,
& in pace conſeruarunt. Sapienter
profectò dixit Plato: Tum demum be-
atas reſpub. fore, ſi aut philoſophi eas
administrarẽt, aut principes philoſop-
harentur. Primùm autem in talibus*

R uiget

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

uiget authoritas: acutiſsimé eloquuntur: prudenter conſulunt: omnem cognitionē & intelligentiam ad publicam utilitatē, veterum exempla tanquam ſpeculum obtuentes, ſeduló conferunt. Ipſi nemine, omnes eorum prudentia indigent, & induſtria. Deinde, ſi in medium conſultandum erit, aliorum auditis ſententijs, id quod ius, quod æquum, quod decorum (id quod per pauci in perplexis negotijs cogitant) exequuntur. Reliquis plus præuident: ex antecedentibus futura proſpiciunt. Præſentia conſilia in rebus ſubitis & periculoſis, ex inſtructo penu exemplorum deprompta, quis in illa humanæ uitæ ſocietate, quā ciuitatē appellamus, nō admiretur & formidet? Rurſum, ignauos, quorum iacent conſilia, quique ab aliorum conſultis pendent, nemo magnoperè ſuſpicit, colit, aut defert quem debet honorem. Fit ibi, ut diſſolutè viuatur, ſine legum metu. Quicquid enim libet, ſibi licere exiſtimant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

mant. Vbi hoc pacto, talibus res moderantibus, degitur, ibi pronæ in perniciẽ ſunt omnia, & in interitũ: tẽdunt nõ ſecùs atque nauis, quæ ab imperito magiſtro gubernata, naufragio proxima eſt, & præceps ruit. Quantas veró tumultuũ procellas ſuperiorib. annis infera Germania, præcipué veró in Hollãdia, vidimus? Anabaptiſtarũ, inquam, motus? Vnde exortas eas primum arbitrari par eſt, & propagatas? an nom ex oſcitantia & ſupinitate eorum, qui minimé inſtructi, peſſime ornati ad reſpublicas acceſſerunt? ut ad poſtremum, ubi illorum vires inualuiſsent, ægré gentis conſpiratio ſit deleta? Hac autem cum duæ claræ urbes peßimé fuerint labefactatæ, Monaſterium & Amſtelredamũ: illã vitio gubernatorũ vaſtatã, hãc verò prudẽtia & induſtria Conſulũ militarium & eruditorum ſeruatam fuiße, apud omnẽ poſteritatem exemplo eſſe poterit. Cum igitur libellum hunc, quem de O-

rigine & interitu Anabaptiſtarum, noſtra memoria, ſcripſi, omninò alicui nuncupare decreuiſſem, qui cognitioni earum rerum interfuiſſet, nemini iuſtiùs uiſus fui, quàm Coss. & Senatui inclito Amſtelred. dedicare: quos ea gens ita fatigauit & exercuit, ut ornatiſſimorum gubernatorum gloria immortali ciuitas à uaſtatione & ſeruata & uindicata ſit.

TVMVL-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

TVMVLTVVM

Anabaptiſtarum Liber unus, per D. Lambertum Hottenſ. Monfortium.

PRINCIPIO omnium ſatis con ſtat, uarios errores, reuiuiſcentibus noſtra tempeſtate humanitatis ſtudijs, iam tum in eccleſiam irrepere cœpiſſe, Horum autem plerique ab obſcuris authoribus & rudibus bonarum literarum ortum habuere. Sed cúm alij alijs peſtilentiores aſſent, eum nemo non iudicarit orbi pernicioſiſsimum fuiſſe, quo conſenſus humanę ſocietatis perturbatus fuit, quò nihil ſanctum in uita, nihil iure proprium haberetur, nullus eſſet magiſtratus, nullis uiueretur legibus, ſed aureo (quod in fabulis eſt) renato ſæculo mortales ſua ſponte fidem ſeruare cogerentur. His ceu fundamento Anabaptiſtæ, homines fanatici, poſtremò exorti, nullo iudicio nixi, rationis & legis naturę expertes, omnia diuina & humana peruertere cœperunt. Nam cùm legibus ſoluti uiuerent, ferarum ritum, & latrocinantium uitam mihi ſequuti magis uidentur, quàm dùctum naturæ humanæ. Illi enim rapere aliena, ſacrilegijs fana inceſtare, ſtupris omnia polluere, ijſdem ſacris non initiatos trucidare, nullum forum, nulla iudicia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

exercere, uxores nullo certo numero habere ad libidinem, pium ducere. Antequàm ad rem peruenęniam, operæ precium eſt cognoſcere, è quibus initijs, & quem maximè authorem hic error inuenit: inde à quibus cõfirmatus: poſtremò qui factum, cur in infera Germania in tam horribilem malorum excetram erupit. Iis temporibus, quibus inter cæteras D. Martini Lutheri theſes, liber De libertate Chriſtiana in lucem editus toto orbe ſpargeretur, mox Germa-
›› nica lingua iactari omnium manibus cœptus, in-
›› credibile dictu eſt, quos plauſus apud homines li-
›› terarum ignaros excitarit. Sunt enim omnes mortales natura libertatis in deteriorem partem ſemper cupidi, & eorum quæ negata ſunt, appetentes, *Itaque is liber materiam vulgo ad memorabilem ſeditionem, ſed non benè intellectus, præbere viſus fuit.* Thomas Muntzerus Saxo erat, homo (ut accepi) illiteratus: ſed, ut apparebat, in hoc libello egregiè exercitatus & ſcripti interpres parum candidus, primùm cœpit apud ſuos occultè de miſerabili Germaniæ ſeruitute queri, oneribus ac vectigalibus plebem premi, penes Principes opes, penes ſe uerò perpetuos ſudores eſſe: inde adeò etiam vix parari ad ventrem explendũ victum. Aliquandiu ita muſſando tandem eò rem traxit, ut aliquam vim popularium ſuorum ad vindicandam libertatem, ad arma concitarit.

Nota. benè.

Ad quam breui ex agris tanta hominum colluuies, tanta ex urbibus ſceleratorum ſentina affluxit, ut paucis diebus ad triginta armatorũ milia contracta metũ vaſtitatis Germaniæ fecerint. Horum conſentiens clamor erat & indignatio, ſerui-

tute

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tute plùs quàm vilia mancipia miſeram ruſticorũ plebem oneratam, in argentifodinas & lapidicinas ſe quotidiè demergi. Velle ſe vectigalibus, telonis & oneribus id genus leuari: & tantùm non nullum agnoſcere principatum. Inter Chriſtianos nulli quicquam debere eſſe proprium, ſed omnia communia. Et inter iſta ſeditionis capita celebriora Muntzeri erat novus baptiſmus in libera eccleſia, quem præclarus ille toto orbe refragante tueri voluit. At poſt quam principum virtute, ruſticorum copijs deletis, tumultus oppreſſus eſt, eo prælio captus Muntzerus à Duce Saxoniæ ferro percuſſus fuit. Incidit hęc *clades in annum vigeſimumquintum ſupra M. D.* Authore doctrinæ ad iſtum modum è reb. humanis ſublato, ipſa tamen in paucorum à clade ſuperſtitum animis hæſit, ut eſt ingenium humanum praui, quàm recti, ſemper tenacius. Et reliquijs acceptæ cladis exoritur ſtatim Melchior Hoptmannus, ſuperiori ingenio & eruditione par. Circa Rhenum hic cùm docere Anabaptiſtica para doxa aggreſſus eſſet, ab Argentoratenſib. & arreptus & in vincula coniectus fuit. Etenim illa Germaniæ pars per id tempus & doctorum hominum, & egregiarum artium referta erat, quorum cura & magiſtratuum vigilantia maturè cautum fuit, ut aqua & igni omnibus ijs ſit interdictum, qui eam ſectam publicè priuatimue tuerentur. Pulſi inde, in inferam Germaniam ſe diſperſere: maximè verò in ea loca, in quibus homines minus callidos, & nouarum rerum auidos eſſe norant. Nec verò minùs oſcitantia concionatorum & inſcitia eos huc pertraxit. Itaque

Tempus, quo hac clados facta fuit.

que pars in Vueſtphaliam, pars in Phriſiam, alij in Hollandiam, & his finitimas gentes emigrarunt, Breui per hos eò redacta res eſt, ut harum gentium commercio dogmate nouo ſimplicium animos implerint. Quare dum ij qui paſtores & eſſe & dici uolunt, ſuum ſecuri agunt negociũ in uim propè innumerabilẽ hæc gangræna prius proſerpſit, quàm detegeretur, ut oppida antè occuparint, & ciuitates proditionibus tentare adorti ſint, quàm intra muros eſſe coarguerentur, Fato quodam mihi naturam huius negocij reputanti, ut dormitantia eorum quibus doctrina uerbi Dei commiſſa eſt, excuteretur, hæc tempeſtas cóòrta uidetur. In tanta horum hominum colluuie, ne unus quidem inuentus creditur, qui literas didicerit: plures fuere, qui neque legere, neque literas exarare norint, Cũ quibus ſi conflictatus eſſes, ſi argumentis, ſi ſcripturæ apertis teſtimonijs dimicaſſes, ſi confutatis nihil ſubiſſet quod reſponderent, huc ſtatim dilabebãtur ſic ſpiritum dictare, quibuſuis eum non cõtingere, neqe ubiqe ſpirare: atqe ita elabebantur, ut olim Pythagorici in diſſertationibus argumentati fuiſſe dicuntur. Cognoſcere hic precium operæ eſt, fontes & capita doctrinæ huius eccleſiæ: Quæ quamuis ab eruditis noſtræ ætatis uiris, editis libris ſunt refutata, tamen, quoniam hiſtoriam ſcribimus, quæ rerum geſtarum narratio eſt, non inutile fuerit ea hic inſerere, ut liqueat, quibus furijs agitati, rem immanem temerè auſi incœptare fuerunt. Erroribus iam paſſim propagatis, Opus Reſtitutionis titulo inſcriptum inuulgarunt, In hoc pus & ſaniem paradoxorum

ſuorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſuorum ita digeſſerunt, ut qui contrà ſentirent, impij damnatique iudicarentur. Paradoxa autem hæc erant. Chriſti regnum ante ultimum diem " rerum humanarum ciuile in terra futurum: hic " ſoli ſancti & juſti, regibus ferro & ui ſublatis, do- " minarentur. Id autem regnum eſſe jam cœptum " Anabaptiſtarum. *Magiſtratum omnem eſſe de-* " *lendum: ei omnibus opibus obſiſtendū. Licet Chri-* " *ſti apoſtolis nullum gladij ius, nullaque regni ciui-* " *lis adminiſtratio, nulla item imperij ſtabiliendi po-* " *teſtas permiſſa ſit, poſteris tamen eorum ſectatori-* " *bus*, & ijs qui poſt illos docendi munus in eccle- " ſia ſuſcepturi eſſent, ciuile imperium, & jus gla- " dij traditum: poteſtatem factam, impium ma- " giſtratum ferro abſumendi pro libidine. In Ana- " baptiſtarum eccleſia nullum impium inueniri: " omnes ſanctos eſſe. Neminem ſeruatum iri, qui " uniuerſas ſuas facultates in medium non confer- " ret. Lege naturę, cum qua lex diuina non pug- " net, fas juſque eſſe, multas habere uxores. *Chri-* " *ſtum corpus ex Diuæ Virginis carne non induiſſe.* " Cætera autem perſequi, uel ob id horret ani- mus, quód ex his, & alijs id genus, Dauidis Ge- orgij Leidenſis portentoſę aſſertiones ijſdem temporibus pullularunt magis, quàm pari lęticia exortę ſunt: ne ſcribendo hiſtoriam, abominan- dam profeſſionem poſteritatem docere uidear. At Anabaptiſtæ incredibili ſucceſſu omnib. locis aucti, jam occulta conſilia inter ſe agitare, ciuitatibus ſuos epiſcopos præficere, officia in- ter ſe & munera partiri. Ipſi inter ſe in ædi- bus priuatis judicia exercere, de ſuis pœnas ſu- mere, ferro capitis anquirere. Fana diuorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

diripere, pium ducere. Dictabant, olim gente
Iudaicam idem factitaſſe. cùm ſpolijs Ægyptic
rum onuſti, ductu Moſche regno emigrarent.
Templum non rebaptizatorum ingredi, piacu
lum ducere: cum alienis uxoribus ſtupri conſue
tudinem habere, ius fasque iudicare. Poſtrem
latrocinia in eos exercere, qui ijſdem ſacris no
eſſent initiati, aut eorum dementiæ aduerſarentu
pium exiſtimare. Denique diuina & humana om
nia miſcere. Mox exorti inter ipſos vates (qu
prophetas ipſi dixere) ficto enthuſiaſmo vatici
nari ſtultè credulis, quicquid venit in mentē, co
perunt. *Horum vaticinium illud fuit, extremu*
humanorum diem tridui ſpacio adfuturum. Mul
ti mortales eo perterrefacti, arbores in agris con-
ſcenderunt, ibi Chriſti aduentum expectaturi
Aſt ubi illorũ exſpectationem exitus fefellit, fa
me debilitati, domos quiſque ſuas redierunt. Se
quuta iam tum eſt ſeuera animaduerſio: ſed nu
quam ſæuiùs, quàm Amſtelredami. Nam ea
ciuitatem negotiatorum frequentia, & peregri-
narum gentium nationes mutuo commercio to
„ tam breui tempore corrupere. Diuerſę enim vo
„ luntates, diuerſa iudicia, & exteræ religiones i
„ urbibus, rebuſpub. ſunt pernicioſa. Verùm
creſcentibus indies iſtorum viribus, fruſtrà car-
ceres & vincula omnia fuerunt. Fuga alij aliò di-
lapſi, per pagos et vicos diuagati ſunt: chartas i
vijs publicis ſparſere: in ſepib. viarum, qua ex
ſpaciantium frequentia crebra eſſet, ſchedas inſe-
rere. In his minari extrema ijs, qui ſuæ doctrina
non aſſentirentur: iram Dei et iudicium promit-
tere, qui non omnibus fortunis abiectis, è Baby-
lon

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ne faceſſerent. Cum autem hi, qui apud ſuos
onium opinionibus iſto nomine infames e-
nt, ſolum vertiſſent, in Weſtphaliam commu-
ter eſt emigratum, ubi iamdudum omnia ſua
ctrina imbuerant. Monaſterium gentis caput
, olim gymnaſio humanitatis ſtudiorum cele-
e, opera humana magis quàm natura muniti-
, Ager horridus partim, partim frugum ferax,
nne Luppia rigatur. Vrbem hanc, propter gen-
ſimplicitatem, & iamdudum religioni per
infeſtæ opportunam rati, aſylum concordibus
imis delegere. Et recepti hic ſunt primùm an-
trigeſimo tertio, octauo Cal. Decemb. Clam
men magiſtratu à ciuib. hoſpitio accepti, cum
s ad doctrinā ſuſcipiendā pronos aduerterent,
cturnos cœtus diverſis urbis regionib. in ſe-
etis ædium conclauibus agitare, ibi myſteria
cere, catechiſmum ſuum tradere, denique reba-
izare, omnia communia facere, ne quis dives
ea eccleſia appellaretur. Duos menſes & plus
, animos mortalium promiſcuos ubi infeciſ-
nt, in milia aliquot ſuccreuerunt. Senatus, qui
hoc Reipubl. ſtatu diu dormierat, cùm ſena-
conſultis & ſanctionibus peſtem urbe pelle-
conarentur, tantum abfuit ut paruerint, ut
ntùm non utrinque ad arma ſit concurſum. V-
i verò Anabaptiſtæ ab Ordinibus in ſe graui-
s conſultari ſenſere, forum cum magnis clamo-
bus per tumultum occuparunt. Inuadunt con-
à optimi quique locum, quem lingua uernacula
)ueruuater incolæ appellant. Spectabat res ad
im & apertam dimicationem armorum, ſed à
eutris la ceſſita pugna eſt. Triduum ita veluti

in

in caſtris oppoſitis ab utriſque commoratum eſt nt neutri priores ab armis diſceſſerint. Res a ultimum per diſceptatores compacto componuntur, ut utrinque in gratiā reconciliati, neutri religionē doctrinam ue aliorū inceſſerent, à conuicijs & omni iniuria abſtineretur, neutri priores ſeditionis authores forent, ab armis diſcederetur, ſua cuique doctrina libera eſſet, ſodalitia canonicorum ſuum agerent negotium, magiſtratu per omnia citra rebellionem ſe obedientes in ciuilibus negotijs præſtarent. His conditionibu compreſſo motu, Anabaptiſtę, rati fore, ne poſitis armis incauti nocturnis horis opprimerentur, occultè ſuas uires confirmare aggrediuntur Literas per internuncios Oſnabrugam, Vueſaliam, Cœſueldiam, & Vuarendorpiam ad homines ſuæ gentis mittunt. Earum autem hic tenor fuit. Prophetam à Deo miſſum Monaſterium ueniſſe, qui numinis afflatu horrenda canat & uiam rectam ad ſalutem doceat. Si huc uenire ſtaret, futurum, ut omnia abundè ſuppeterent, nullasque opes defuturas. Relictis domi uxoribus & liberis, adeoque omnibus rebus, ſi ad uerbi Dei regulam ſe accommodare uellēt, quàm poſſent celerimè Monaſterium approperarent. Incredibilis læticia ab hominibus id genus lectis his literis exorta, eorum animos in ſpem nouæ reipub. conſtituendæ erexit, ubi nemo pauper, omnes ex æquo opulenti eſſent. Erant homines audaces, prompti ad patranda flagitia, libertatis ad uiuendum ex libidine auidi, inhiantes fortunis alienis, diſſoluti ac ſeditioſi, quique nullo legum metu cohercerentur. Itaque breui ingens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ngens inconditorum hominum colluuies Moaſterium ex memoratis oppidis confluxit, & ebaptizari juſſi ſunt. Poſtquam hi iam numero k uiribus bonis pares ſe, audacia uerò longè ſuperiores eſſe uiderunt, animos rurſum ad rem ongè arduam, facinus mehercle audax incœpandum, adijciunt. Concurrunt cum magna trepidatione tota urbe, & multis ſimul locis, pauorem horrendis clamoribus faciunt. Conſentiens clamor omnium erat, Abripite uos hinc impij, niſi malitis ad unum omnes internecione deleri: eosque qui rebaptizari abnuunt, extremo humanorum ſupplicio multabimus.

His mugitibus territi boni, & uniueiſa religio, cùm in ſententiam Anabaptiſtarum omninò nollent diſcedere, turmatim ex urbe migrãtes, uias impleuerunt. Seditionis hujus concitatores principes erant, Ioannes Matthęus Harlemus, patre textore natus, & Ioannes Bocoldus Leidenſis ſartor, qui ſe prophetas appellarunt. Cum his ſe adiunxerunt, Iacobus Campenſis, & Ioannes Geel. Potiti ad iſtum modum urbe Anabaptiſtæ, rempub. pro ſua libidine conſtituere aggrediuntur. Incidit hæc ſeditio in diem Veneris, qui primus fuit Iejunij quadrageſimæ. Circa Calend. Februar. paulo quàm hæc gererentur in Haga, ex hac gente, ad Rubeam portam, aliquot ſunt oppreſſi, & capitis damnati. Nonis Martijs mox, in gratiam recipi per epiſtolã omnem eã gentẽ iuſſit Imperator, qui ab errore reſipiſcerent, hac lege interpoſita, ſi eum agnoſcerent, & pœnitudine adducti, delicta ſua eccleſię à confeſſionibus intra XIIII inde diem detegerent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

rent,illamque argumẽto publicè teſtarentur. Cõtrà qui irent, in eos lege ageretur. Duodecim Cal. April. paulo poſt tota Hollandia & proximis regionibus magna Anabaptiſtarum vis cum uxoribus & liberis, fortunis omnibus, præter præſentem pecuniam, abiectis, confluxit cum duodecim nauibus, in Tranſiſelanos traiecturi. Rogati, quo iter eſſet: eam terram, quam Deus monſtraret, ſe petere reſponderunt. Eodem die Amſtelredamum venit, à Secretis conſilij Hagenſis, cum mandato Cæſaris, ut claſſem aliam quæ ad illam acceſſerat, conſerta manu retinerẽt. Poſtridie quinque ex gente Anabaptiſtica nudi in publicum, (erat diei meridies) ſingulos ſtrictos gladios dextra vibrantes, proſiluerunt. Hi velut lymphati homines, per urbem cum huiuſmodi carminis horrendi ruditu diſcurrerũt: Innomine Domini. Benedictio diuina in dextra urbis parte, maledictio in lęua ſedet. Nemo in eo diſcurſu ab his labefactus fuit. Ciues inſueto ſpectaculo trepide exciti, in forum: ſagittariorum collegium verò in deſtinatum ad certamen locum, conuenire iuſſum. Inter hęc, motus arreptis ſeditionis concitatoribus, quieuit. Eodem die Harlemi ſex cęduntur, inter quos tres ex huius motus authoribus fuere. Pridie Cal. Aprilis Amſtelredami duo eiuſdem gentis à ſenatu Hagẽſi capitis ſunt anquiſiti, & Harlemi VII Calen. Mai. quatuor igni abſumpti, duæ fœminæ in aquam demerſæ perierunt. Res Monaſterienſium interea ad Platonicam rempub. inſtituuntur. Accreuit prophetis ſimul ſtatim à principio tanta authoritas, ut nihil niſi ex eorum con-

lio publicè priuatim ve gereretur. Ne igi-
ur in nouo populo ea vileſceret, auſpicia à cędi-
us & ſanguine cœpere Hubertus erat faber
errarius, homo priſci ſæ culi, unde haud temerè
uid quam mali erat ortum, unæ reliquiæ bono-
um, qui pridem urbe exceſſerant. Caſu hic Io-
nnem Matthiam obuium conſpicatus, En (in-
uit ad ſuos) hominem inſulſum. Hiccine di-
ina oracula nobis reddet? *mirum ni merdo-
us vates ſit.* Vox excepta à circumſtantibus,
d prophetam dimanauit. Iubet is extenplò ple-
em in concionem in cœmeterium D. Lamberti
duocari, & fabrum arreptum in medium, ut vin-
tus erat, adduci. Ibi Ioannes Matthias: Homo
ic, inquit, nefarius & maledicus, auſus fuit in
rophetas Domini ludibria iácere, eoſque conui-
ijs inceſſere. Sic habet ſcriptura, Iudicium & iu-
ticia in domo Dei. Omnis impietas & blaſphe-
mia extremo eſt ſupplicio punienda. Itaque ut do-
umento vobis ſit, ne quis pari maledicẽtia ſcom-
nata in prophetas torqueat, exemplum in iſto
odie edetur. Inde palo alligati caput ipſe tor-
mento manuario traiecit. Ibi publicè ſtatim cau-
um eſt, ne quis dicto facto ve prophetas læde-
ret, conuiciumue faceret. Lata præterea lex eſt
approbantibus prophetis, ne quis aurum, ne quis
argentum factum in fectum ve, aut numiſma ſi-
gnatum priuatim poſsideret, vniuerſum id cum
pecunia in publicum ad præfectum ærarij con-
ferretur. Illi capitale fore, qui contra latam legem
iret. Horrendum mehercle carmen, ſanguine ſcri-
ptum, & Draconis legibus atrocius. Cæterùm
ſpacio dierum, qui ad conferendum dati publi-
cè fue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

cè fuerant, exacto, mittitur Diaconus per domo ſingulas, eas exploraturus, num quis deprehenderetur, qui contra legem feciſſet. Eidem negotium datum fuit, ut bona, ſuppellectilia in indicem redigeret, ut aurum argentumque omne in ærarium inferret, zonas aureas igne corrumperet, ne ad ornamentum & elegantiam cuiquam uſui eſſent Profugorum, & eorum ſimul qui ſolum uerterant, & urbe exceſſerant, ſuppellectilia in Diaconi regiã ſunt congeſta, à quo ea pro copia & facultatibus, tenuioribus ſunt diſtributa. Is autem, qui ad id tempus uſque in domunculis humilibus habitauerant, ſplendidiores ſunt aſſignatæ: unde pleraque nobilitas, canonici & ſenatores exierant. Atque hæc quidem fuerunt rudimenta nouę reipubl. Anabaptiſticæ gentis. Inde ita aggreſſi ſunt magiſtratum conſtituere, ut duos Coss. crearint, Bernhardum Cnipperdullingum, & Cippenbrochũ. His allecti ſunt uiginti duo ſenatores, quibus ciuilis adminiſtratio demandata fuit: cura conſulendi de reipub. negotijs, ſarciendi ædificia, portas & muros muniendi aduerſus hoſtes. Religionis negotium erat penes prophetas. Et quia haud dubiam obſidionem ab epiſcopo exſpectabant, uniuerſam multitudinem ualidorum ciuium ad opera foſſoria traduxere. Plebs interim urbi uallum circumducere. In uallis occultos cuniculos agere. Circa portas conſtitutæ tantùm domus, in quas è popinis bis quotidie cœna & prandiũ frugale miſſitabant. Maturè credo eos proſpicere uoluiſſe, ne ſera aliquando in fundo foret parſimonia. Sed iacet prudentia humana, quæ nulla ſpe opis firmioris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

firmioris fulta, rebus deſperatis ab induſtria ſua
ēdet, Nam, ut nulla ſequuta fuiſſet obſidio, un-
le tantæ multitudini undique couclusæ perpe-
uus commeatus, cui propter ſeditioſam ſectam
orbis Chriſtianus infeſtus erat? Sed ad pran-
dia & cœnas redeo, quorum ordo & uiciſſitu-
do hæc erat. *Primùm carnes recentes, poſtridiè*
umatę cum lardo, tertia quoque die ſalſum ha-
ec, caſeus & butyrum apponebantur. Circa has
urbis regiones, ut portæ accuratè cuſtodirentur,
quotidiè horam habebatur concio. Cui fine fa-
cto, ab univerſa multitudine ad opera foſſoria
urſum diſcedebatur. *Lata lex erat, ne quis inde*
niſi tertio quoque die, & quidem meridie, domum
uxorem & liberos inuiſendi gratia diſcederet.
Eodem die ſub noctem, ad opus redire eadem
lege tenebantur. Et in tantis laborib. plus quàm
ſervilibus homines pertinaces perſeverarunt,
donec fames extrema periclitari eos coëgit. Inte-
rea è publico rerum familiarium habebatur ra-
tio, uxoribus & liberis victus parcè ac frugali-
ter ſuppeditare, viros in foſſas demittere. Alia
diruere, mutare, noua ædificare, munire conſo-
ciatis animis urbem adverſus uim. Summum ma-
giſtratum, ceu perpetuam dictaturam, gerebat
Ioannes Matthias piſtor Harlemus propheta,
qui ea exiſtimatione hanc authoritatem ſibi pa-
rarat, ut unus iam inde ſupra leges eſſet: unus ſci-
ceret iuberetque, quæ viderentur: antiquaret, ab
rogaret leges, aliasque pro libidine conderet. Ad
portas legislator Monaſterienſium vivendi le-
ges & rhetras ſuas in tabula perſcriptas propo-
ſuit. Atque has quidem ad carnis libidinem con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſtringendam momentum habere ipſe dictabat. In eas qui peccaret, pœna ultimum ſupplicium erat, Omnium conſiliorum ſuorum participem ab initio ſibi adiunxerat Ioannem Bocoldum Leidenſem, quorum hic in domo Bernhardi Cnipperdullingi Cos. habitabat, ille in monaſterio virginum Veſtalium D. Agnes ſedem iam ſtatim ab initio mutatæ religionis poſuerat, Vxor huic erat eleganti forma, admodum adhuc iuvencula, quam nuper blandimentis magnificisque promiſſis (ut erat magnus oſtentator) Harlemo Monaſterium abduxerat, Per hos dies tertio Cal. Maijas literę è Phriſia Amſtelredamum miſſæ in ſenatu recitatæ ſunt in hanc ſententiam; ut viderent maturè, ne quid detrimenti reſpub. caperet. Anabaptiſtas conſilium captauiſſe eò commigrandi, ut per tumultum ſub ius ſuum redigerent. Extemplò ſagittariorum ſodalitia convocātur in curiā, Huc & phratores Virginis & Crucis co guntur. Cum his habitus ibi eſt ſenatus. Refertur hic Anabaptiſtarum conſilium, ecquid ſpei ab ipſis ſenatui, ſi res in diſcrimen adduceretur, exſpectandum eſſet. Reſponſum ibi communiter eſt, viuere & mori pro ſalute publica, ſtare ſententiam. Inde cautum publicè eſt, ne quis peregrinum Anabaptiſtam hoſpitio exciperet. Qui eos indicio non proderet, ei capitale id futurum. Anabaptiſtæ peregrini, neque civitate donati, urbe ante quintam eiuſdem diei horam veſpertinam excederent. Poſt eam oppreſſis ſupplicium ultimum foret mulcta. Circa ſerum diei coguntur in forum iterum ſodalitia ſagittariorum. Inde ædibus multorum civium tota ſpar-

ſim

ſi in urbe exploratis, viginti arrepti in vincula ducuntur. Quarto inde die, ſexto Nonas Maias, urbem ingreſſus eſt Comes Hochſtratanus, cum ſenatu pleroque Hollandiæ, & præfecto rerum capitalium tota ditione per itinera & vias. Octavo ſtatim Id. duo ſunt percuſsi: & biduo pòſt, triginta ſex, qui ab Anabaptiſtico furore reſipuerant, pompam luſtralem nudis capitibus, nudis pedibus, lineis amicti, cum ſingulis cereis, publicè ductarunt. Quinto Id. quatuor huius gentis in eadem urbe percuſsi, totidem igni corrupti ſunt. Poſtridie eius dei cædit unus. Decimoſeptimo Cal. Iun. quatuor truncantur. His ſupplicijs rebus intra muros utcunque pacatis, proſtridie ſenatores Hagam redierunt. Epiſcopus Monaſterienſis inter hæc ſuo maximè & ſuorũ, qui fortunis ſuis exuti erant, caſu ſolicitus, ad urbem exercitum portare maturabat, antequam Anabaptiſtarum vires, novis copijs, quæ circa Phriſiam & Burgundicam ditionem ſe armare ad expeditionem ferebantur, intra muros adiuvarentur. Et oppidanorum infracti in foſſas noctes & dies demerſorum labores, & anni tempus ad corrumpendam ſementem in agris, ad properandum negotium hortabantur. Brevi trinis caſtris urbem cingit. Auxilia miſere & impedimenta Gelrus, Colonienſis, Heſſus, & nonnulli alij principes, ut priuſquam Anabaptiſtarum incendium plures urbes corriperet, ferro & armis hic obruerent. Epiſcopus haud diu cunctatus, paratis omnibus, ſuos ad oppugnandam urbem vices ſortitos educit: verùm adeò nihil effecit, ut magna clade accepta, ſuis recep-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tui ſignum in caſtra dederit. Iam inde ab initio trecentos pedites ſenatus urbi præſidio impoſuerat. Ioannes Matthias propheta ſe belli ducem creavit. Volens rem præclaram & facinora memorabilia in ſuorum conſpectu edere, (te meritatem, numinis iuſſum fuiſſe, vulgo perſuaſum erat.) ſubinde in caſtra Gelrorum cum parte peditum erupit, atque edita inſigni clade, conclamantibus totis caſtris ad arma, victor ſpolijs gravis in urbem redijt. Succeſſu factus ferocior, ut ſtultorum temeritatem auget fortuna blan-
„ dior, triginta exercitatos bello milites deligit.
„ Docet oraculo ſe monitum, ut eorum fretus virtute in Germanorum caſtra, diverſa porta, irruat: victoriam ſe ſine ſuorum ſanguine, cum hoſtium verò impiorum magna clade reportaturum. Germani Gelrorum ſecuritate & exemplo edocti, multò vigilantiùs pro vallo ſuas ſtationes habuere. Excipiunt oppidanos porta erumpentes. Concidit inter principia Ioannes Matthias. Pauci ex ea dimicatione reliqui, ſalui ægrè portã tenuerunt. Perculit prophetę mors ob creditam diuini afflatus uim totam ciuitatem, perinde ac ſi per unius hominis mortem publica omnium ſalus periclitatura fuiſſet. Ibi Ioannes Bocoldus, ut publicum luctum callido cõmento leniret, exortus, plebem ludibrio ita conſolatur. Non abs re eſt, ô cives, quod prophetæ mortem tam acerbè publico luctu proſequimini. Fuit enim is uir, per quẽ Pater ſua oracula uobis ad hunc uſque diem prodi voluit, numine plenus, & qui in reb. dubijs Reipubl. quod debuit & potuit, præſtitit. Exempla habuit Machabęos, & multos alios ſanctimonia
& pie-

& pietate claros uiros , qui pro eccleſia fortiter pugnãdo occubuerunt. At præviſum oportuit fatum, ut exitium declinaſſet: rectè obiecerit quis. At non idem ſpiritus omnibus eadem impartit. Ego equidẽ multò antè quàm in hoſtẽ vaderet, eum caſurum afflatu numinis præſenſi. Neque verò licuit hominem fati ſui, in quod ineuitabili neceſsitate rapiebatur, præmonere. Sic illi enim viſum eſt, qui bona & mala è dolijs ſuis pro ſuo arbitratu mortalibus diſpenſat. Mittite luctũ proinde: & potiùs illi gratulemur , qui carnem exutus, fœlix ad immortalitatem migravit. Hominis incondita oratio tanto plauſu excepta fuit, ut nõ ſolùm mortui memoria ea exoleverit : ſed ſublato in totum ex animis mortalium mœrore , ipſe cõmunibus omnium ſuffragijs in defuncti pocum propheta ſit ſuffectus. Coluit iam inde Bocoldus maximè principũ civitatis amicitiam, & militum, qui urbi præſidio erant : quorum neceſſitudine & ſuis artibus fretus , ad maiora animum adiecit. His autem affirmavit, nunquam ſe commiſſurum, ut quiſquam hoſti ad cædem obijceretur, aut ſe ducem in pugnam iniuſſu ſenatus fore. Huius prætextus religione cùm ignaviam ſuam callidè palliaſſet, ab irruptionib. à clade Ioannis Matthiæ in totum abſtinuit. Iuſsit extemplò in templorum turres gravioris generis ſerpentarios ſubduci. Hinc perpetuò in hoſtem infeſtè iaculari, in caſtris epiſcopo ingens damnum dare : ipſi à nemine feriri poſſe. Habuit id conſilium epiſcopum vehementer ſolicitum, ut vineis & pluteis ab illorum iniuria ſuos vindicaret. Dum cives ad infeſtandum hoſtem ita occupantur , Bocoldus om-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

nia ſua cõſilia huc intendit, ut memorabili facinore exiſtimationem ſingularem fatidici ſpiritus apud ſuos ſibi conciliaret, quo paulatim via ad altiora ſterneretur. Circa Id. Mai. munimenta noctu conſcendit, per ſpeciem vigilias in murorum ſtationibus exploraturi. Ibi veſtibus exutis, to tũ ſe nudat. Inde ſimulato enthuſiaſmo ſe præcipitat, nudusque per totam urbem ſurſum deorſum cum huiuſmodi clamore vagatur, identidem ingeminás, Rex Sion venit. Sub hæc rurſùm ſumptis indumentis, domi ſe condidit. Poſtridiè cùm tota urbe huc confluëretur, rogantibus ecquid rei eſſet, nihil reſpondit. Et ne ſilentij cauſſa lateret, ſcripto docuit, à numine linguam ſuam triduum conſtrictam teneri. Prodigium ſtupentibus, fidem rei fecit exemplum Zachariæ apud Lucam. Erãt id temporis omnium animi inter ſpem & metum dubij: interim in oraculum futurum magna exſpectatione erecti. Tridui ſpacio exacto, in publicũ proceſsit. Ibi ceu numine plenus, docet, à Deo ſe mandatum accepiſſe, ut in Iſraele duodecim iudices crearet, quorum arbitrij, abrogato ſtatim ſenatui ſuo magiſtratu, ſumma rerum in urbe foret. Creditum, obtemperatumque eſt homini. Legit continuò è populo duodecim ſui ordinis, quos ad honores vehere voluit. Hos Iudices in Iſraele appellauit. Poteſtas his cauſſas dijudicãdi, diſceptandique, & ius item gladij eſſet. Callidũ conſilium, ut per homines ſuæ farinę, ſibi & amicos & obnoxios, ſolus in ſtupido populo & gubernaret, & paulatim ad regnum affectandum graſſaretur. Mihi quidem dicta iuxtà & facta viri huius reputanti, varia ſubit admiratio. Indoles fuiſſe

vide-

videtur planè illiberalis , inverecunda , audax, potentiæ auida, & in libidinem prona. Ad ea acceſſit ingenium ſubdolum, ad ſimulandum & diſſimulandum quidlibet promptum : beluina item ferocitas in eos, in quos imperium eſſet, ſi peccatum admiſſum fuiſſet. Quæ omnia vitia, authoritas crediti ſpiritus prophetici & reverentia facilè celabat. Iudices inde ita ſtatim magiſtratum ſuum iniuerunt, ut tyranni regna ſtabilire ſolēt. Sævire ferro ob quamlibet levem noxam in eos, qui non obtemperarent: Leges reſcindere, novas condere, longè aliam reipubl. formam inducere. Ius dicentibus aſsiſtebat Bocoldus, & eorum ſententias pronunciabat. Cępit interim epiſcopum obſidionis tædium. Tanto enim exercitu alendo pecunia exhauriebatur , neque ſpes urbis potiundę oſtētabatur. Itaque fame premere eam conſtituit. Dimiſso exercitu urbem aggere cingit, ad excludendum commeatum. Mox ſub hiemem ſeptem munitiones pari ſpacio diſtantes illi impoſuit, cum validis præſidijs: ut laborāti uni, è proximis expedita auxilia ſemper adeſsent. Circa vallum dies & noctes eques diſpoſitus erat , qui dies noctes ad intercipiendum , qui importarentur, commeatus , ex intervallo muros obequitaret. Per eos dies, quibus Princeps exercitum, ſoluta obſidione dimiſerat , ab hoſtibus gregarius in urbem transfugit. Inauthoratus ſacramēto Anabaptiſtarū, à Cnipperdullingo hoſpitio excipitur, apud quem Ioannem Bocoldum habitaſſe ſuprà memoraui. Nocte fortè hic è lecto ſuo in alium, in quo ancilla domeſtica quieſcebat , placidè tranſcendit, ac cum ea ſtupri conſuetudinem habuit.

buit. Advertit Bocoldus rem à gregario, qui in eodem conclavi cubabat, dormire ſe ſimulãte obſervatam. Manè, priuſquam flagitium in uulgum dimanaret: gregarium adit, atque nummo aureo donato, ab eo ſilentij fidem ita paciſcitur, ne ignarus eſſet, id ſibi facere licere. Veritus tamen, ne futilitate arbitri indicio proditus, non ſolũ authoritatem amitteret, ſed etiam in diſcrimen raperetur, paucis pòſt diebus populum in concionem advocat: concionatores ibi coram multitudine in hunc modum appellat. Fas ne, licitum ue viro ducere uxores plures, quàm unam? Vos concionatores appello: ecquid ſcripturæ in hac re conſentaneum eſt? Nam antequam huc populũ convocari iuſſerat, ſecretò ſuper hac theſi cũ illis egerat. Reſpondent conſentienti voce ex compacto, ſed quaſi ſcripturæ teſtimonio nixi, Licere. Fortè ibi tum unus aderat, qui plus illis ſaperet, & in ſacris reliquis multò eſſe exercitatior videbatur. Admiratus hic concionatorum paradoxum, nihilque prophetæ reſponſum moratus, clarum exclamat: Falſum id, & cum verbo Dei pugnãs: velle ſe ſcripturæ authoritate contendere, unam tantùm viro conceſſam: etſi ob cauſſas ab gentẽ Iudaicam fuerit olim diſſimulatũ. Gentes, quas vocamus, ductum naturæ ſequutas, hanc doctrinam ſemper deteſtatas fuiſſe. Propheta, ne ſua exiſtimatio apud nouum populum, quem horrendis erroribus imbuere decreverat, labefactaretur, libertate hominis offenſus, arripi eum extemplò, & mox truncari iuſsit. Tum demũ multi hac tyrannide moti, & doctrina ſceleratorum hominum icti, palàm ſe à gente convenarum ſeductos ſenſe-
re.

re. Quinquaginta conſilium ſecretò captant, ut
vitam ab epiſcopo pacti, eum nocte conſtituta in
urbem recipiãt, & portarũ ſeris vi refractis fecem
peregrinorũ hominũ expellãt. Nõ cõtinuit ſe cõ-
ſultatio intra parietes: vox ab arbitro auſcultato-
re excepta, ad prophetam poſtridie indicio defert.
Vnus & quinquaginta continuò in vincula du-
cti, paulo poſt perpetuo biduo tribus ſuppli-
ciorum generibus cæduntur. Pars palo illigati,
ſphærulis bombardarijs traijciuntur: alij medij
bifariam diverberantur: reliqui capitẽ plectũtur.
Et tã triſtis miniſterij munus obivit Bernhardùs
Cnipperdullingus, & horrẽdorum ſuppliciorum,
unus exactor fuit. Auctus tum publicè metus eſt
& mœror tota urbe: triſtes paſsim per publicum,
& demiſsis capitib. cernui incedere. pœnitudinem
facti pariter & ſilentio animorũ ægritudinem te-
ſtari, timore contabeſcere, neque conſilium ullum
habere, neque viam ſpectare, qua fatale exitiũ eva-
derent. Contrà primores urbis pertinaces ſub
imperio plebem continere, prophetæ iuſſu con-
ſtituunt. Portę nocturnis diurnisque excubijs mul
to quàm antè intentiùs cuſtodiebantur, ne quis è
muris dilaberetur, aut ad refringẽdas portas ani-
mos ulli conſociarẽt. Neque verò iam ampliùs in
foſſas & cloacas, ut nuper, ad ſeruilia opera plebs
demergebãt: ſed principes civitatis ſatis pro tem-
pore duxerũt, ſi à coniuratione pœnarum metu
& conſervandæ urbis cura, multitudo coherce-
retur. Rebus ad iſtum modum ſedatis, prophetę
& concionatorum authoritate iuxtà & exemplo
tota urbe ad rapiendas pulcherrimas quaſque fœ-
minas diſcurſum eſt. Nec intra paucos dies in tan-
V ta ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ta hominum turba ferè ulla reperta eſt ſupra annum decimum quartum, quæ ſtuprum paſſa non fuerit. Tantum valuerunt in Anabaptiſtica repub. unius ſcelerati hominis, perditi conatus, cõſilia & authoritas, ut tantò præcipitantiùs ſecta fato quodam peſſum iret. Stetit Iudicum adminiſtratio hucuſque novem dierũ hebdomadas, cùm magiſtratu ſuo abdicare ſe cogerentur. Non tulit Bocoldus ampliùs qualemcunque præſentem urbis ſtatum, cùm ad arbitrium omnia ſe formaſse, & ex ſententia ſucceſſiſſe fœliciter videret: quippe homo varius, magno elatoque animo, neque ſuperiorem ferret. Animum ad excelſiora adiecit. Ad Iudicum decuriam decimo Calen. Iuli. refert
„ oraculum. Erat autem id huiuſmodi. Hæc dicit
„ Dominus Deus, ô Iudices: ut olim in Iſraele Sau-
„ lem regnare iuſsi: & proximum poſt eum, Davi-
„ dem ab ouibus abductum in eadem gente regno
„ pręfeci, ita Monaſterij Ioannem Bocoldum pro-
„ phetam meum, in Sione regem conſtituo. Reclamatum ob omni Iudicum conſeſſu hominis verbis eſt, Prophetiam ſe non recipere, & conſulta-
„ tione ampliùs opus eſſe. Etſi, inquit Bocoldus,
„ ad illud faſtigium inuitus à Deo vocor, ut ſi optio
„ detur, malim ſubulcum aut agaſonẽ agere, quam-
„ vis reſtitans tamen, & quaſi manu conſerta ad reg-
„ num Sionis ineundum trahor. Simul Iudicibus imperat, ut depoſito magiſtratu, ſe regem ſuſcipiant ac ſalutent. Ad ea conſentiens clamor Iudicum exortus: Non ſe penes eſſe, aliquem regẽ declarare: id iuris populo eſſe, penes quem ſumma poteſtas foret. Rem eam referri oportere ad illos, quorum ſuffragio ad id opus eſſet. Ioannes Tuiſ-

co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

oſcurerius erat faber aurarius, Vuarendorpius. Cum hoc Bocoldus rem ex compoſito tranſigit, & prophetam eum nominat. Hic Iudices alit, ijsque mandat, ut populum frequentem in forum in concionem advocent, habere ait ſe Verbum Domini, quod ad eos referat. Obtemperatur novo prophetæ: nec mora, convenitur in frequens forum tota urbe. Ibi Tuiſcoſcurerius, Audi Iſrael. Hæc dicit Dominus Deus: Abrogabis Iudicibus magiſtratum: epiſcopus & concionatores ſe functionibus ſuis abdicent, ut ſufficias in locum totidem alios. Duodecim ſimplices, qui nullas literas unquam didicerunt, mihi conſtitues. His præcipies, ut Verbum meum de verbo ad verbum primùm populo meo recitent: inde ſpiritu meo freti, ſine ſcriptorum auxilio & lectione explicent. Infundam in eos ſpiritum intelligentiæ & ſapientię. Inde ad Ioannē Bocoldum: Et te Bocolde Pater hoc gladio donat (tradebat ei ſtrictum ferrum in mortalium omnium conſpectu) appellat te regem, ut primus non ſolùm hic in Sione regnes, ſed etiam univerſo orbi terrarum imperes. Imperium propages, ut quantum hominum uſquam terrarum ſit, tuo ſceptro ſubijcias. Inde populum monuit, ut regio imperio per omnia obedientes ſe, & ſine rebellione obſequentes præbeant, ſi velint regnum ſtabile videre, & firmum. Regi ſub hæc imperat, ut ea conſcientiæ religione regnet, qua imperij gubernationem Deo probaturus, proximo poſt ſe regnaturo traderet. Ibi ingenti plauſu omnium mortaliū ab omnibus eo die Rex ſalutatur. Deducitur inde, concionatorum frequentia, nondum armatis, ſtipatus

tus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tus (ſic iuſſerat Tuiſcoſcurerius) in cœmèterium D. Lamberti tutelaris, regnum initurus, & inaugurandus. Ibi oratorē regium nominat Bernhardum Rotmannum: quatuor à conſilijs viros primarios, Gerardum compaginatorem librarium Suollanum, Bernhardum Crechtingum, Henricum Reckerum, & Gerardum Reningum: quorum hi cives erant non imi ſubſellij. Conſulē verò Tilbeccum, aulæ regiæ præfectum legit. Ab aureis & argenteis vaſis Gerardum Cippenbrochum facit. Domeſticis officijs ad hunc modum diſtributis, publica munera ita partitus eſt. Duodecim lectores ad corporis ſui cuſtodiam legit, quibus ſeptus per publicum ſtatis dieb. irèt. Vrbis præfectum Cnipperdullingum dicit. Operęprecium eſt narrare, quibus moribus, quo ornatu, ipſo ſtatim principio regni ſe geſſerit publicè privatimque, antequā ad res, vario habitu geſtas, tranſeam. Conſtabit, quàm animus immoderatus ſemper, & gloriæ appetens ab initio ſuis artibus regnum, quod ad ultimum fuit aſſequutus, affectarit. Ioannis Matthię nuper admodum ab hoſtib. cæſi, uxorem, ex quo etiamnum gravida erat, viduā duxit. Hæc ſola regina appellata, regiam à rege diverſam cum pediſſequarū turba habebat. Regi equi erant, partim auro inſtrati, unus & triginta: partim auratis ephippijs inſignes. Ipſe autem, quo longè ante alios mortales pro regia maieſtate emergeret auguſtior, aureis & argenteis tunicis conſpicuus per publicum vehebatur. Hæ autem è templorum peripetaſmatis, aulæis, epomidibus & ornamentis id genus factę erant. Neque verò multo minùs luxurioſa veſte, auro argen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

argento que interſtincta, equi ſui magiſtrum. aureis etiam annulis donatum, veſtierat. Eodẽ ſplendore regina, pari luxu pediſſequę incedebant. Si quando rex pro maieſtate regia per publicum ad oſtentationem obequitareurt, argentea epheſtride amictus, ſublimis vehebatur. Erat hæc ea magnificẽtia pariter & elegãtia cõcinnata, ut plicæ multifariam interſciſſæ eſſent: è quarũ ſciſsuris holoſericum purpureum ſubducticiũ elucẽs, atque ebulliẽs, aureis ligulis necteretur. Atque luculẽtus hic ornatus, planè regius, admirabilem ſpectantium oculis nitorem obijciebat. Obequitanti duo iuuenes utrinque latera claudebãt, quorum ſiniſter enſem, cuius manubrium nodis aureis, gemmis, & ſignis interſtinctum erat: dexter, coronam regiam & bibliorum volumen geſtabat. Horum alter epiſcopi filius erat, qui in ultimo motu captus, his autem diebus regio cubiculo præfectus fuit. Corona ex puro & obrizo triplex, gemmis & ſignis mirandum in modum affabrè facta viſebeatur. Addebat homini decus catena aurea, monilibus & nobilibus lapidib. viſenda. Globus aureus, orbis huius ſimulacrum referẽs, totus aureus, aureo argenteoque enſe decuſſatim transfixus, in ſummo convexo crucem & ipſam auream habebat, cum huiuſmodi inſcriptione, REX IVSTICIAE HVIVS MVNDI. Et in hoc regiæ magnificentiæ luxu ter ſingulis hebdomadis rex ſe populo In foro oſtentabat. Sella ibi ſtabat ſublimior, politè & affabré parata. In hac ſedenti Cnipperdullingus urbis præfectus unum gradum humilior, regi ſiniſter aſſiſtebat: inde quatuor illi, quos à conſilijs rex legerat, ordine ſe cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

eo adiungebāt. Cæterùm de uxoribus,quas iā ii
de duxit,alio nobis loco memorabitur. Regū ex
emplo ſtatim ad res magnas gerendas animū adie
cit. Sedentem de more inpublico regio habitu, &
ſolita magnificētia nō paulò auguſtiorem, acceſſi
Tuiſcoſcurerius propheta: Rex Ioānes,inquit,r
” ctum eſt, ut Chriſti evangelium per te renovetur
” Hæc dicit Dominus Deus: Vade & dic Regi Si
” onis,ut cœnā meā in cœmeterio ędis primariæ in
” ſtauret. Doctores verbi mei in quatuor mundi pl
” gas legētur, qui viā iuſticiæ omnes mortales do-
” ceant,eosque ſpirituoris ad ovile meū cogāt. Cœ-
” na inter hæc iuſſu prophetę publicè indicitur. Ad
” hanc cōuenere promiſcuè omnes,citra ætatis aut
ſexus diſcrimē. Cēſa ſunt ibi capita quatuor milia
& ducēta. Sunt qui huic numero octingenta adij-
ciant,quod miror: niſi infantes illic ſint omiſſi. Ac
cumbentibus triplex miſſus fuit appoſitus carnes
fumo duratæ, inde recentes, poſtremò aſſa. Potus
cereuiſia erat. Mēſæ inſeruiuerūt Rex & Regina,
cū numeroſa ſatellitum, miniſtrorū, pediſſequarū
& ancillarū multitudine. Poſtquam autem menſa
ſublata fuit, rex in ſolio ſuo tunicula amictus ho-
loſerica,qua ad miniſtrandū expeditior fuerat, ſu-
blimis conſedit. Hic populo partes panis triticei
diſtribuit, identidem iterans Chriſti verba, Acci-
pite & annunciate mortem Domini. Et, Accipi-
te, & dividite inter vos. Inde alij alijs diviſere cum
Chriſtiana exhortatione ad concordiam, & mutu-
am charitatem. In diverſum locum poſt hæc duo
regij miniſtri digreſſi, vinum fuderunt, inculcātes
identidem uerba myſtica, quæ in Euangelio le-
gūtur. Mutua porrò inter ipſos hæc erat exhorta-
tio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tio. Quemadmodum vinum ex multis acinis & “
uuis expreſſum eſt,& è multis granis panis conſi- “
citur:ita nos multi unum corpus ſumus, & ani- “
mus unus. Cœna ſublata, carmen Deo decanta-
runt, Gloria in altiſsimis Deo. Poſtremi omni-
um Rex, Regina, miniſtri, & ij qui è ſtationibus
diurnis acciti venerant, ad cœnam ſe compoſue-
runt. Defunctus rex myſterio cœnæ, rogat uni-
verſam concionem, num omnes ad exequendam
divinam voluntatem, hoc eſt, ad patiendum, mo-
riēdumque pro fide, propēſo animo paratoque eſ-
ſent? Acclamatū eſt uno ore ab omnibus. Ibi tum
propheta Vuarendorpius: Hæc dicit Dominus, “
Delige è populo meo, quos in quatuor mūdi pla- “
gas portis emittas, horrenda prodigia perpetra- “
turos: qui gentib. exteris hæc miranda inuulgent.
Qui divino mandato non obtemperaverit, mor- “
tem moriatur. Simul indice é ſinu prolato, nomi- “
na eorum qui ad obeundas legationes deſtinati
erāt, publicè recitavit: inter quos ipſe quoque Tui
ſcoſcurerius fuit, per quem Bocoldus in regnum
venerat. Ibi eos monuit, ut rebus omnib. relictis,
ad docendum evangelium cum fide proficiſce-
rentur: ne ferro, né ue incendio perterrefacti, uel
officio de eſſent, aut recantarent. Viginti ſex fue-
re, qui ad has legationes deſtinarentur. Hos ita
partitus eſt propheta, ut ſeptem Oſnabrugam,
ſex Cœſueldiam, quinque Vuarendorpiam, o-
cto Suſatum peterent. Abeuntibus ſingulis ad-
numeratur viaticum à rege aureus numus IX au-
reorum. Idibus octob. hi è quatuor urbis portis
à regijs miniſtris, quib. id negotij datum fuerat,
diverſis itineribus deducuntur. Poſt quam verò
hi evan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

hi evangeliſtę ad portas memoratarum urbium peruenere, eas cũ huiuſmodi horibili ruditu ſunt ingreſſi,(qui mos ei genti erat:) Reſipiſcite, quoniam tempus breve eſt, quo Pater veſtri velit miſereri. Etenim ſecuris ad radicem arboris admota eſt. Sin pacem hanc repudiaveritis, brevi futurum eſt, ut funditùs Pater vos ſit eradicaturus. His ruditibus cùm omnium mortaliũ ora & mentes in ſe convocaſſent, magni motus exorti, perculerumt civitates. Arripiuntur, & ad dicendam cauſam in ſenatum adducti, pallijs ſolo inſtratis, proiectisque aureis nũmis: Miſsi, inquiunt, huc ſumus à Patre, ut evangelium vobis tradamus. Id ſi receperitis, omnes facultates veſtras in medium conferre & communes facere oportebit. Sin id facere recuſetis, teſtamur hoc ipſo pignore Deum, vos eius pacem aſpernatos fuiſſe. Nunc illud tempus venit, de quo omnes prophetæ vaticinati ſunt, quod Deus nihil præter iuſtitiam in terra requirat. Et cùm rex munus ſuum ita præſtet, ut in terra iuſticiam non uiolet, tum Chriſtus regnum patri per manum eſt traditurus. De omnibus quæſtiones variæ habentur: de fide ſuorum, vita, prę ſidis urbis, proditiõe, cõfeſſio eſt ęxpreſſa. Et doctrinam ſanguine confirmare voluerũ. Illud autem palàm affirmarunt, à Chriſti & Apoſtolorũ temporibus verbum Dei purè non fuiſſe traditum, nec iuſtitiam viguiſſe. Quatuor inde extitiſſe prophetas: duos veros, Ioannem & Davidem Leidẽſes: horum poſteriorẽ, Delphenſem multi fuiſſe memorant, totidem impios & falſos: Pontificem Ro. & Martinũ Lutherũ. Et ſi poſteriorũ collatio eſſet faciẽda, Ro. Põtifice Lutherũ mul-

tis par-

is partibus peſtilentiorem. Damnarunt omnes
Anabaptiſtas,extra ſuos. Interrogati,quarũ ſcrip-
urarum teſtimonio & fide aſſertiones ſuas &
acinus tueri vellent, quòd bonos viros fortunis
uis expuliſſent, & illas unà cum liberis & uxori-
us erorũ invaſiſſent, cùm nihil proximi appete-
e liceat,reſpõderunt,Chriſtum dixiſſe:Faciẽ cœ-
i dijudicare noſtis, ſigna autem temporum non
oteſtis? Item: Beati mites, quoniam ipſi poſſide-
unt terram. In urbe trecenta aureorum milia in
aſis, præter alia ſupellectilia, ſepoſita eſſe: lectos
n urbe eſſe annonæ præfectos, qui cum ethnicis
egotiarentur, & commercia exercerent. Vulgo
iris quinas eſſe uxores, pluribus ſenas, nonnul-
is ſeptenas & octonas. His legem præſcriptam,
amdiu cum ſingulis conſueſcere, dum uterũ ge-
tent. Deinde fas iusque eſſe, ex omni numero ali-
m deligere, quamcunque vellent. Puellas ſupra
luodecimum ætatis annum ſtatim amare. Ne-
as, uxorum aliquam ſociam thori diſtorto uultu
btueri: capitale enim id, quemadmodum & il-
ud, ſi qua adulterij traducatur, aut eo nomine in
amis ſit. Aniculas, & quę cõiugio inutiles eſſent,
utores legere, à quibus vitæ ac cultus neceſſaria
ſuppeditarentur. Oppidanos templa & fana di-
vorum immortalium demoliri, quæ peculiari no-
mine ipſi forum Baalis, & Romanarum nundina-
ionum emporia appellarent. Ad octo huminum
nila Monaſterij cenſeri poſſe. Regiũ iuſſum fuiſ-
e, ne hi XXVI euãgeliſtæ infortuniũ ſuum pro-
hetis Monaſterienſibus, ſed Suſatenorũ, impu-
arent. Regem magnam armatorum uim indies
x Hollandia & Phryſia exſpectare. quorũ robore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

inſtructus orbem Chriſtianũ debellaturus eſſet omnem magiſtratum exſtingueret, qui iuſticiar non exerceret. Monaſterienſes nullam prouoca tionem ad Cæſarem agnoſcere. Aſſeruerũt & il lud, citra operam prophetarum nullam ſcriptu rã poſſe intelligi. Inter hos nemo exſtitit, qui ve nia conceſſa reſipiſcere voluerit. Confeſſio auten eorum, qui Suſatum miſſi, & in vincula ducti e rant, hęc fuit, expreſſa tormentis de urbis ſtatu Cives inter ſe extra conuenarum plebem, ſeditio nibus agitari. Hanc autem ex Phriſijs & Hollan dis conflatam eſſe. Templum D. Iacobi molit frumento ad cocturam cereuiſiariam, plenũ: mul ta modiorum ſiliginis milia in primorum urbi granarijs adhuc condita. Tantum hordei ſuppe tere, quantum in biennium ſat futurum eſſet. La ridi magnum numerum, ſed ſalis parum, minu butyri, quatuordecim, aut ad ſummum quinde- cim vaſa. Tres munitiones forma rotũdas adver ſus vim in urbe oppidanos moliri: unam ad por tam Horſtanam, aliam ad D. Mauritij, tertiã ad Iudefeldenſem. Bis mille ducentos bellicoſos vi ros cenſos eſſe: ſecuplo plures fœminas. Nocte & dies quingentos in mœnibus excubias agita- re: vices tertio quoque die in orbẽ redire. Ab ho onere regem & regia officia libera eſſe. Pulueris tormentarij vaſa LXX Regiſtare, ſe memorato Phriſiorum & Hollandorum robore auctum, mu nitionem, quæ Coeſueldiam ſpectat, brevi expu- gnare, & à fundamentis everſam ſolo adæqua- re. Porrò autem lanij cuiſdã inter captiuos, con- feſſio hæc fuit excepta ſcripto. Ex oraculo cuiuſ- dam prophetarum, regem Sionis Monaſteri

brevi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

revi orbi imperaturum Bernhardum Cnipper-
ullingum in ſolio regio nuper ſediſſe, & clara
oce coram multitudine exclamaſſe, mori ſe vel-
e, ac vitę reſtitui. Fore ut nunc demum cæcis o-
uli aperirentur. Se Oſnabrugam miſſos, ad evan-
elium concionandum: ac niſi ab iniuſticia matu-
è reſipiſcerent, fore ut veluti olim Sodoma &
Gomorra tollerentur. Ex Oſnabruga Heruerdam
e perituros fuiſſe, ut & illic evangeliũ tradidiſſent.
Regem dixiſſe, ſe huc in regem à Deo coapta-
um, ut ad impietatem ferro vindicandam, & non
redentes ſupplicio extremo humanorum affi-
iendos, orbem peragraret. Ante Cal. Navemb.
ut ad ſummum Cal. Mai. omnia epiſcopi præſi-
lia à Deo vaſtatum iri: urbem nulla opera humana
obſidione ſolutum iri. Huius vaticinij authorem
Ioannem Warendorpium fuiſſe, qui Suſatum pro-
fectus erat. Omnia quæ is de obſidione urbis, de
oppugnationis eventu ſuis denũciarat, revera eve-
niſſe. Ieiunium tridui & ſupplicationes in eũ diem
publicè indictas fuiſſe. Regi quatuor uxores fuiſ-
ſe, & nuper admodũ quintã acceſſiſſe. Interroga-
tus, quo habitu & conſilio rex ſe aduerſus Imp. &
Principes in ſua expeditione gereret: reſpõdit, ijs
illum parſurũ, qui ſe ad ipſius æquitatẽ & iuſticiã
accommodarent. Reliquos omnes nullo diſcrimi-
ne ſublaturum. Propheta urbe excedentibus in-
terminatus fuerat, ne carceres ingreſſuri, adverſa-
rum rerum populares certiores facerent, ne angu-
ſto perculſoque animo eſſẽt, ſed rem omnẽ ad pro
phetas Suſatenos perſcriberent. Cùm res ſecundæ
forent, regem ſe ad expeditionem armaturum.
Hæc ferè confeſſio fuit Anabaptiſtarum qui ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

inuulgādum euangeliū in hęc oppida à rege miſ-
ſi fuerant, Horum partim à magiſtratibus, partim
ab epiſcopo, cui uiui in poteſtatem traditi erant
ferro perierunt. Vnus inter hos erat Hēricus Hil-
verſum Goiolandus, qui cum alijs epiſcopo trad-
tus fuerat, Cum hoc epiſcopus quædam conſili
ſecretò tranſigit, & ab eo ille mox dimittitur, E-
rāt autem hæc: ut in urbem reuerſus, hiſtrionem
hoc eſt, ſimulatorē diſſimulatoremque artificè in-
ſignem ageret, ſingula urbis, regia conſilia, oppor-
tuna loca, tempora, occaſiones ſedulò explora-
ret. Cætera in occulto fuerunt, Dimiſſus Mona-
ſterium, averſis itineribus rurſùm divertit, Ad re-
gem admiſſus rogatur, quid rei ſit, quòd amiſſ-
omnibus fratribus, unus incolumis domū rever-
teretur, quod ſciret capitale eſſe? Non ſine Deo,
inquit, evaſi prodigioſè. Nam ut poſtridiè ad cæ-
dem deſtinatus in cuſtodia publica ſedebā, ductu
angeli inde erupi: juſsusque ſum domum redire cū
huiuſmodi mandato, ut regi nunciarem, tres opu-
lentas urbes nobis à Deo datas, Amſteredamum,
Daventriam, & Vueſaliam. Has autām ſub noſtrū
ius brevi venturas, ſi eò prophetę mittantur, Læ-
tus rex re nova, nuncium in familiam recepit, do-
navitque eum annulo aureo & varia veſte, qualem
domeſtici quinquaginta numero gerebant, Ve-
ſtis erat diſcolor, partim graminea, partim cineri-
cia. Albus galerus capitibus, annulus aureus ſin-
gulis in digitis erat, Hunc ornatum regius orator
ita interpretabatur, ut color cinericius mortifica-
tionem carnis & peccati, gramineus verò nouum
hominem ex Deo renatum ſignaret, qui odor gra-
tus Deo factus eſſet, perinde ut herbæ odoriferæ
fragran-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

fragrantia amabili naribus adblandiuntur: annu-
lus charitatem adverſus proximum perpetuam &
indiſſolubilem præ ſe ferret, ut ille citra principi-
um & finem in ſe rediret. Rex plauſibili nũcio in
ſpem magni imperij erectus, conteſtim Iacobum
Campenſem Amſtelredamum mittit, quem eius
urbis epiſcopum eſſe iuſſit. Huic comitem adiun-
xit Ioannem Matthiam Middelburgẽſem. Paulò
a..è quàm hęc gererent, Antonius Lalingus Co.
Hochſtratanus in Hollandiam venit. Harlemiam,
Leidam, & Delphos ingreſſus, civitatum conven-
tum habuit, ad Id. Septemb. Hic in conſiliũ retu-
lit, de tollendis Anabaptiſtis, & eruendo ſacramẽ-
tariorum genere. Simul & memoratarum urbium
Coſs. viderent, ne quid detrimenti eorum Reſ-
pub. caperent Inde digreſſus Cal. Octob. Amſtel-
redamum venit, res civitatis inſpecturus. Poſtri-
die ad ſe advocari iubet Hermanum Iacobum
prætorem, Cornelium Benigium, & Albertum,
Coſs. Nicolaum Hilbrandum, Cornelium Dob-
beſen, Nicolaum Heinum, Iodocum Buyc, tribu-
nos. Hos vigintiquinque, criminib. propoſitis gra-
viter negligentiæ accuſavit, ſimul quòd in puni-
ẽdo animaduertendóque nimis remiſsi, atque ani-
mo ocioſi fuiſſent. Culpa eorum fieri, quod malũ
exortum indies latiùs ſerperet. Criminum obie-
ctorum partim refutarunt, de alijs ſe purgarunt.
Quinto Nõ. cogitur ſenatus, & conſulitur de Re-
pub. Quart. Non. habetur iterum ſenatus in hoſpi-
tio Com. Hochſt. Et quia prætor ſe prætura abdi-
caverat, quæſitus eſt in frequenti ſenatu alius.
Proponitur, num quis in ſenatu hæreſeos ſuſpe-
ctus eſſet: num accuratę excubiæ in muris & tur-

ribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ribus haberentur: num ſingulis annis accepta &
expenſa fideliter referrētur, Nonis Octob. àquæ
ſtore rerum capitalium duo cives gentis Anaba-
ptiſticæ arrepti in carcerē ducuntur. Oritur hin
rumor conſtans, ſed incerto authore ſparſus, ſe
quenti nocte ducentos arripiendos, qui ex urb
Hagam portarentur ad cædem. Hac de cauſſa or
to motu, multi mortales nocte circa palatiū ſe te-
nuerunt. Sexto Idu. vigilię nocturnę Iodoco Bu
yc, & Ioanni Holeſloet, ut civitatis principibus,
decernuntur, Hi ex ſodalitio ſagittariorum tres ſi-
bi manipulos adiunxerunt: indignati tantam ci-
vium vim ſub noctem in forum confluere, quib.
nullæ excubiæ indictæ eſſent. Tenebat delibera-
tiò, ferro ne in eos graſſarētur, et toto foro diſtur-
barent, an quietos ſe continerent, Vicit Iodoci
Buyc & Ioannis Holeſloti ſanum conſilium. Ille
aſcitis quatuor ex omni manipulorū numero, in
forum progreſſus, rogat quo conſilio, quid ue vo-
lentes, pręter morem huc ſe colligerent, contine-
rentque totam noctem? ederent cauſſas: fore ut
mos ipſis gereretur, ſi æqui aliquid poſtularent.
Concurſum hunc ad magnos in urbe motus ſpe-
ctare magis, quàm ad concordiam, Reſpondent,
ſe non ad concitandos motus, aut res novas moli-
endas huc conveniſſe. Sed quando & ipſi cives eſ-
ſent, ut illi ipſi, qui in ſtationib. nocturnis excubi-
as agerent, nec fraudi, nec iniuriœ ſibi eſſe debere,
quod pro cōmuni ſalute ipſi quoque excubarent.
Interim & aliam ſe prætexere cauſſam, contra iu-
diciorum formas noctu inſontes, dormientes ar-
ripi nolle. Ad ea Iodocus Buyc, domum quiſque
ſuam cubitum inde diſcederet: interponere ſuam

priva-

privatim fidem, quam illi publica non minorem ducebant, id non futurum. Quod ſi quis in eorum cuiuſquam ædes ad iniuriam faciendam vim meditaretur, ſe ſuamque ſalutem pignori oppoſiturũ, cum eo ſagittariorum ſodalitio, qui ea nocte ſub ſuis auſpicijs ſtationes circa curiam agerent. Duodecima noctis hora erat, cũ è palatio domus quiſque ſuas digrederentur. Hochſtratanus nocturna trepidatione civium perterrefactus, circa hoſpitium ſatellitibus ad cuſtodiam biduum diſpoſitis, Hagam, nihil diutiùs ibi moratus, inde ſe abripuit. Pridie Cal. Ianu. civis anabaptiſta ferro abſumptus eſt: alius, qui in ſenatum vocatus, fugit, in perpetuum exſul factus. Fœmina item eodem die demerſa eſt. Hanc ſementem id temporis in clariſſima urbe fecerat Iacobus Campenſis, ex quo Monaſterio egreſſus, Amſtelredamum venit. Latuit ille hic cum ſuo comite menſes ſex, & plus eo: traxeruntque ſuis ſutellis & blando verborum lenocinio magnum hominum numerum in ſuam hæreſim. id quod tragica planè cataſtrophe poſtea arguit, cùm huc eorum conſilia ſeditioſa tenderent, ut urbem calamitoſo tumultu, bonis omnibus cęſis, aut pulſis, in ſuam ditionem redigerent. Inter hæc Monaſterienſis & Oſnabrugenſis epiſcopum Warendorpum recipiunt, quòd is populus Monaſterienſium religionẽ approbaſſent, traditis in poteſtatem prophetis nuper Monaſterium eò profectis, cum trib. civibus, qui mox paulò ferro abſumpti ſunt. Iacobus Cãpenſis interea non ſegniter deſudauit Amſtelredami, habẽdo cœtus nocturnos, agitãdo ſecreta colloquia, Alij alios ſolicitare, inuicem in ſpem no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

vandarum rerum erigere, vel obſtante epiſcopo ac fruſtrà reclamante, ne ad res novas per tumultum conſurgerent. Monaſterienſium res interim lubricè ſe habebant. Rex Bocoldus operam uxoribus, effœminatus homo, dedit. Duxerat viduam Ioannis Matthiæ, cui perſuaſerat à Deo in Reginam vocatam. Ad hãc decẽ alias iuuenculas cives in uxores adſcivit. Quib. tres ante ſuſceptum ductas, adiunxit. Harum œconomiam ita conſtituit, ut una regina omnibus alijs ſplendore, dignitate, mundo muliebri longè antecelleret. Hęc auream coronam geſtabat, aureum item torquẽ, qui à collo dependebat: & veſtiũ mundicies auratarũ, formam reddebat maieſtate cõſpicuam. Cęterę uxores populari cultu à civibus, et cõſueto ornatu antequam regi nuberent, nihil variabant. Cum regina in eadem regia, in una menſa cibum capiebant. Ad ædibus regis ſeparatam regiam enim habebat. Huic ſuum item erat ſatellitiũ, pręter pediſſequas, & ancillarũ turbam. Per hos dies rex concionatores, quos propheta Tuiſcoſcurerius ſe ſua functione abdicare iuſſerat, priſtino muneri reſtituit, opinor, ut ea beneuolẽtia regi obnoxij (quia cæteris plus aliquanto ſapere videbantur) multitudinem uxorum ipſi ſua authoritate approbarẽt. Iam inde in omnem licentiam ducendi diſſoluti ruere cœperunt. Plerique quinas, nonnulli ſenas, multi quaternas ſibi adiunxerunt. Nemo una contentus fuit: neque cuiquam, extra effœtas & viris immaturas, continenti eſſe licuit. Fœmina Amſtelredamenſis in urbe erat, (nomen Aleidæ Lyſting fuiſſe accepi) quæ domi marito opibus præpotenti relicto, Monaſterienſiũ res paulò antè ul-

tè ul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tè ultimū motū fuerat ſe-quuta: ubi Anabaptiſtarū ſacris initiata, nullo inde partię, nullo mariti deſiderio capta fuit. Nulli hæc ad id tēporis uſque nupſerat, ſterilitatis prætextu. Sed cùm diutius hoc multitudinē ludificari non poſſet, ad ultimū reſtitans Phriſio cuidā Petro Simoni nubere coacta fuit. His ipſis diebus fama Monaſterium adfertur, per Hollandiam & proximam Phriſiā Anabaptiſtarū cohortes palantes divagarij, quæ ad ferendas ſuppetias regi Sionis ſe inſtruerēt, Omnium animis, ſed regis maximè, uno rumore ad ſpem ſecundarum rerum erectis, mittitur extemplò eò cū magno auri pondere Ioannes Gelēſis, & cum eo tres Phriſij nominis, alij. Erat Gelēſis in re militari egregiè exercitatus, & qui in bellis ordines etiam ductarat. Hunc rex cohortib. illis ducem præfecit. Mandat identidem abeunti, ut illis, ſuis verbis dicat, quo ad expeditionē lubentiores eſſent, Patrem per prophetam Henricum Hilverſum, Regi & populo ſuo Sionis ſub ius & imperium tres potentiſsimas urbes, Amſtelredamum, Daventriam & Vueſaliam promiſiſſe: ſe miſsurum. Acceſſum modò maturarent, & annonam quantam poſſent, conveherent. Vrbem habere ita munitam, ut nullius hoſtis quāuis potentis vim formidarent. Mandat huic ſedulò, ut velut alter Moſche eam hominum multitudinē fideliter Monaſterium traducat. XII Calendas Ianuar. urbe exceſſit, quo tempore cōmeatus & rerum omnium annona oppidanis cœpit deficere. Ob eam cauſſam dimenſum in cœnas & prandia ſingula pondere ſingulis & menſura decretum, iam tum indies minuebatur. Ad eum uſque diem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

bis quotidiè ad accumbendum publicè circa portas,ubi popinæ & triclinia inſtrata erãt,convenire prandiorum & cœnarũ horis ſoliti fuerant. Nunc verò deinceps ſemel ad ſumendũ cibũ potumque, & quidem frugaliter ac ſordidè,cũ ad feces pervẽtum eſſet, quotidie conueniebatur. Creſcente indies magis atque magis fame,cùm perpetuum ieiunium. non voluntarium mehercle,in urbe eſſet, duo è regia familia adoleſcentes erant, quibus ſtabat quocunque letho potiùs, quàm fame confici. Nacti hi opportuna omnia,fugam capeſſunt. Hac comperta,rex miſſis ad perſequendum ſatellitibus, fugitiuos,nondũ in pacatũ elapſos, à fuga in urbẽ retraxit. De ijs ſumpta pœna eſt: ipſe ſupplicij exactor fuit. Vxorũ regiarũ una,civis Monaſteriẽſis, iurgium in regia adverſus unam aliquam thori ſociam moverat, quòd ad aliarũ ingeniũ ſe accommodare noluiſſet. Hanc rex publicè ſua manu percuſſit,nullo iudicio dãnatam: tyrãnidem hoc prætextu ita palliabat,ſatis eſſe debere populo,ſi Rex cauſſam ſuã, & viri conſultores,Deo probare vellent. Exſpectabatur indies publico deſiderio Ioannes Gelenſis,ſpe ſoluendæ obſidionis, ſimul & levandę famis. Sed cùm is ſpe diutius abeſſet, neque cohortes ullæ mitterentur, rex ſe ab homine deluſum,amiſſa etiam pecunia, ratus, aliud cœpit conſilium. Henricum Hilverſũ prophetam, quem fidũ ſibi ob creditam fatorum pręſcientiam arbitrabatur, multo auro onerat,ut in Phriſiã & Hollandiam profectus, copias conſcribat. Additur huic comes Ioannes Nottelus. Aberant à præſidio epiſcopi,ad coniectum teli: ibi Henricus deſerto comite,auro onuſtus,iter ad epiſcopum auertit,apud

pud quem iam inde manſit. Nottelus Dauentriam venit: ubi haud diu commoratus, Monaſterium ad regem ſe recepit, Ad hunc admiſſus, caſum ſuum, & comitis transfugæ ludibrium expoſuit. Tum demū tota civitas timere, ſpem omnem ſalutis abijcere, fatale exitium præuidere, cū à prophetis proderentur, & ab ijs deſtituerentur, quorum vaticinijs ab initio res ſuæ ſtetiſſent. Henricus paucis pòſt diebus ex arce literas ad Monaſterienſes dedit, in hæc verba. Neque abs re, neque à Chriſtiano homine alienum vobis videatur, cives, quod per ſpeciem conſcribendi exercitus, accepta in eum uſum pecunia urbe digreſſus, ad epiſcopum tranſugi: veſtra dementia & errore meo intellecto, oblatam à Deo fugæ occaſionem, quam iamdudum meditatus fui, læto animo arripui. Etenim quis vir bonus, quis ſanus & dextrę mentis, in ea republica viuere & cenſeri cupiat, in qua nihil ſani geratur? in qua nulla eutaxia ſit? in qua quiuis ſubulcus & equiſo, ſi velit, propheta habeatur, in qua ad ſcurræ unius perditæ audaciæ ius, qui impijs artibus in regnum venit, infœliciter vivatur? ubi nebulonum ſomnia & inepta commenta pro vaticinijs recipiuntur? Quæ vita ibi expetenda eſt, ubi non humano, ſed pecudum more, nulla neque legis divinæ regula vivitur, neque homines naturæ ductu regātur? ſed omnia, quò quò te vertas, pecuinis libidinibus feruent? Si quis exoriatur, qui facta dictaque cum ſcriptura pugnantia velit refutare, arreptus ad ſuppliciū trahitur. Manifeſtam impietatem quo vis paganiſmo fœdiorem, averſari, ſupplicium pluſquam Phalaricum eſt, Mitto horrendos

errores

errores hic recenſe, & hæreſes ſectæ abominandæ, quas nemo fanatici ſpiritus præſtigijs effaſcinatus queat perſpicere. At mēs numine illuſtrata, pſeudoprophetarum fucos, præſtigias, malaſque artes deſpicit & ludit. Ioannes Matthias (cuius diſciplina, quamuis vituperanda, tolerabilior tamem fuit) primùm viam ad exitium vobis ſtravit: inde Bocoldus, homo ſtolidus, & plenus amentiæ, videntes & ſcientes, ludibrijs ſuis fretus, pſeudoprophetarum opera ſuccenturiata, vos funditùs deleuit. Sapere autem nuper cœpiſtis, ſed ô ſerò, cùm aliquanta bonorum pars, ad vindicandos hominis furioſi perditos conatus, de recipiendo in urbem Principe, refractis portis, occulta coniuratione teneret. Tum aut ſapuiſſe conuenerat, cùm ſimulato hominis amentis furori crederetis: cùm fabri aurarij verbis ex cōpoſito conſutis, de eo in regem recipiendo fidem haberetis, Quando (per Deum immortalē) ipſe, aut eorum aliquis, qui ſe afflatos iactitarunt, quid denunciarunt, quod vel fœliciter, imò quod ita euenerit? Ego equidem, fateor, cum è vinculis Monaſterium, unus è viginti ſex, meis artibus à clade ſuperſtes (quippe qui pridem meliorem mentem indueram) non prodigio aliquo, uti tum uobis multo callidior, publicè perſuaſi, reuerſus eſſem: libuit vel ob id intra muros communes aliquandiu iam inde verſari, ut conſilia, mores, diſciplinæ reliquum, exitum inſaniȩ veſtræ propiùs introſpicerem, Et quo prudenter hoc meum conſilium tegeretur, perſuaſi per omnia veriſimiliter apparitionem, viſum, & numinis oraculum, dē tribus clariſſimis urbibus ad vos defecturis. Vanus Bo-

coldus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

coldus vates ab initio fuit, & impoſtor ſceleratus, cuius omnia conſilia huc conferuntur, ut vos occæcatos, intra muros, ut feras in cauea concluſos teneat, ſocios furoris & perditi conatus ſui ad ſupplicium ſeruet: id quod, ô dij immortales, metuo, ne breve ſit futurũ. Lectis his literis, murmur ortum magis eſt, quam aperta pręſentis calamitatis inſectatio, Expendebant, quibus artificibus & artibus huc miſeriarum emerſiſſent: ut prophetarũ uulgus, quiduis potiùs quàm entheum, capitum ſuorum commenta vana ad populum referre auſum fuiſſet. Huc accedebat fames, huc nulla inediæ vel minuendę, vel ſuſtollendæ ſpes, aut expectatio, Et in his animorum anguſtijs, tyrannide à rebus novandis compeſcebantur. Fit tamẽ diverſis urbis regionibus trepidatio: cives maximè ſecolligere, conglomerare capite, queri, necremedium, niſi ex improuiſo Deus aliquis appareret, reb. deſperatis ullo conſilio humano proſpicere. Rex in ipſo ſtatim motu, trepido numcio excitus, in publicum provolat, ac populo tumultuoſè tota urbe in concionẽ advocato, ibi infit. Nunquam in animum induxiſſem meum, ô cives, novo baptiſmo renati, vos adeò ad omnem aurã mobiles, laborũ item periculorumque impatientis futuros fuiſſe, qui ſeveritatem, & cum ea conſtantiã coniunctam, in natura cõmunis vitæ ſemper eſtis polliciti: ſed Pauli exemplum ſectaturos, qui varijs caſibus iactatus, quique fame, nuditate, frigoris æſtusque incommodis variè exercitatus, tandẽ proſpexit terrã, & ad ultimum ſalutis portum tenuit. Exemplũ nõ eſt fabuloſum, ſed illius, quem poſt Chriſtum ſectari iubemur. Eſt enim Chriſtianæ

tola-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tolerantiæ exemplū, quod ceu ſpeculum obtueri debemus. Etenim qui propter iuſticiam quocunque letho oppetere recuſet, is, qui in noſtra eccleſia cenſeatur, & nomen habeat, indignus eſt. Quoties conſentientibus vocibus, concordibus animis acclamaſtis, mortem pro iuſticia velle mori? mortem vitæ anteponere? & ſi libera in pacatum abeundi poteſtas concederetur, mortem vitæ antepoſituros? Ecquæ hæc eſt inconſtantia? quæ animorū levitas? Si in priori communi mortalium omnium, quos prę nobis impios ducimus, fermento permanere fuiſſet ſententia, diligens pręparatio conſilio fuerat adhibenda, antequam anabaptiſticam religionē ſuſcepiſſetis. Nunc verò ubi noſtris ſacris eſtis initiati, quis furor mentes veſtras dementat? Non, inquit Chriſtus, me dignus eſt, qui iniecta manu aratro, reſpiciat. Vos id ne facitis, an non, lippis & tonſoribus pronum iudicium eſt. At canina fames, quæ vis intolerāda eſt, urget, ut ſemel mori optabilius foret, quàm ea ſingulis horis ſtrangulari. Nō eſt, ô cives, ſalus in homine ponenda, ſed ſalutis extrema & ſacra, ut dici ſolet, ancora in Deo figenda, qui noſtrum ſcutum eſt, paratus pro nobis altum in utramuis aurem ſublatis pedibus ſtertentibus dimicare, obſidione liberare, bulimiam temporis momēto copia omnium rerum commutare. Nonne is Iudaicam gentem in vaſtis ſolitudinibus pane cœleſti & coturnicibus prodigioſè pavit? Veniat in mentem Samaria, ſubeat Betulia, memineritis Hieroſolymorum. Hę urbes cūm & vaccina fame & arcta obſidione diu à potentiſſimis hoſtibus premerentur, à Deo, cuius auxilium in rebus infeſtis & anguſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

anguſtis implorabant, liberatæ fuerunt. Enimuerò, ſic mihi ab initio ſemper perſuaſum habui, ſed ne iam quidem ab ea fiducia deficio, nunquam Patrem commiſſurum, ut inedia quis conficiatur. Si non fert volucrem fame confici, at quanto fideliùs noſtri curam geret? Scio, cives, non veſtro conſilio, ſed impuri ſpiritus impulſu in hanc vos externationem adductos. Ille enim, ut ex D. Petri doctrina accepiſtis, ut leo rugiens circumuagatur, ut vos hauriat. Ille diſcipulum ſuum Henricum Hilverſum, malum ouum mali corui, ex propheta transfugam factũ excitavit, ut vos à Chriſtiana iuſticia in paganiſmum retrahat. Hunc ego in familiam meam aſcitũ, meritò ſemper ſuſpectũ habui, ne aliquando vulpinã leoninâ pelle commutaret. Vanitas hominis, & impia ſcripta nihil vos terreant. Vanus propheta fuit, neque unquam fatidico ſpiritu agitatus, quicquam dixit, quod eventus poſtea coarguerit. Habemus in Hollandia, habemus in proxima Phriſia ſocias copias, à quibus (niſi divina mens me fallit) frumenti magno numero, & annonæ omne genus copia, expugnatis hoſtis munitionibus brevi ad iuuabimur. Hæc & his ſimilia multa blandimenta dando, amentem hominem facilè eluſit. Per hos dies Philippus Lantgravius Haſſiæ legatum concionatorem ſuum Brictium, ad regem & populum, ſtatum civitatis maximè inſpecturum, cum literis miſit. Harum autem hic fermè tenor fuit. Laudare ſe populum Monaſterienſem, quòd mutato veteris religionis ſtatu, evangelium concionarenrur. Sed cùm varia paſſim, eaque vix credibilia ſpargerentur, cupere ſe doctrinæ eorum per ſuas legatio-

legationes certiorem fieri. Se quoque uerbũ Dei profiteri: uelle laborantibus præſidia adverſus hoſtes mittere, ſi doctrina eorum pura, ſana, ac ſcripturæ conſentanea foret. Proin ſcripto fidei ſuæ confeſſionem in lucem ederent, ut dijudicare de ea doctis, qui recto ſpiritu agerentur, candidè liceret. Rex legato nihil reſpõdit. Mirãtibus univerſis, cur tantum Principem ne verbo quidem dignaretur, multò magis publicè auctus eſt metus. Neque verò defuit regi, ad depellendam facti turpitudinem, ex tempore excogitatum commentum. Conſilium, inquit, Lantgravij non eſt ſanum. Miſit enim huc legationes ſuas, ut ſpecioſis verbis, explorato urbis ſtatu, nos fallat, & urbe potiatur. Nullus inde propè fuit dies, quo in forum non prodiret, credo publicum luctum maieſtatis ſuæ oſtentatione leniturus. Sella ibi ſtabat (ut à nobis dictum eſt) in qua holoſericus conſedit, & coronatus, torque aureo ab humero tranſuerſum ſub axillas utrinque porrecto, unde globus aureus, orbis huius imaginem repræſentans dependebat. In dextra ſceptrum aureum erat. Adſtabant utrinque duo adoleſcentes impuberes, cœruleis amicti, quorum manicis orbis figura aurato filo intexta enitebat. Horum dexter, novi teſtamenti volumem, ſiniſter gladium gerebat. Myſterium populo circumfuſo in ſpectaculi modum regius orator interpretabat. Euangelium tempus gratię ſignare: Reſipiſcere etiam num ac Euangelium ſuſcipere volentibus, miſericordiam patêre: perdurantibus in errore, feneſtram ad eam præcluſam, & gladium imminere. Exacto menſe, gladius in dextrum latus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

atus translatus fuit: quo ſignificare voluit, ſatis
liu evangelij gloriam viguiſſe: eos iam inde ferro
erituros, qui illud hactenus repudiaſſent. Inci-
lerunt hæc in annum trigeſimum quintum, ne-
que ſpes neque exſpectatio reditus Gelenſis in
rbem promitti videbatur. Decimo Cal. Fe-
rua. Anabaptiſtarum per Hollandiam conſul-
atio tenuit, ad Leidam nocte incendia vaſtan-
lam: quare in ea urbe magni motus fuere exor-
i. Coniuratio indicio detecta, à Pręfecto arcis
Vordenæ ad ſenatum Leidenſem, ea veſpera
repidè clauſis iam portis tranſcripta fuit, cùm
ſequenti nocte multis ſimul locis incendium ex-
oriretur. Cogitur tumultuoſè per conſules po-
pulus. Exploratis ædibus tota urbe, tandem op-
preſſa domus, in quam coniurati conuenerant.
Hanc obſederunt. Manè ſe dediderunt. Capti
quindecim virilis ſtirpis, quinque fœminæ. Illi
poſt paulo ferro cęduntur, hæ in profluenti aqua
demerguntur. Paulò ſub hæc, tertio Id. Febru.
memorabile quiddam Anabaptiſtæ Amſtelre-
dami deſignarunt. In vico Salinario Ioannes Si-
bertus habitabat, pannicida. Aberat is per hos
dies procul à domo in orientalib. urbibus ubi ne-
gotiabât. Huc ſeptē viri & quinque fœminę con-
venerant: inter quos unus, cui Theodorito ſartori
nomen erat, ſe prophetam dixerat. Manè paulò
poſt tertiā horā, in ſecretiori ædium partę pronū
ſe in terram ad orandum propheta in conſpectu
omnium porrexit. Dum orat, tantus omnibus
horror inceſſit, ut locus ipſis moveri, & omnia
tremere viderentur. Poſtquam precandi finem
fecit: Deum, inquit cuidam, in maieſtate ſua vi-

 di, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

di,& cum eo ſum colloquutus. Raptus fui in cœlũ, inde traductus ad inferos, omnia luſtravi: adeſt magnus extremi iudicij dies. Et tu in omne æuũ maledictus es, indignus qui ad inferos deſcendas, in abyſſum barathri demergeris. Ibi miniſter ille: Pater qui cœlos inhabitas, mei miſerere, mihi ſis propitius. Tũ propheta: Pater tui miſertus eſt, & in filium iam recepit, atque admiſſa tibi omnia tua condonauit. Paulò pòſt, eódem rurſum convenere. Et ex quinque fœminis aliquot, relictis in thoro maritis, huc ſeſe iterum contulerũt. Quatuor horis docendo & precando abſumptis, propheta galeam capiti detractam, & thoracem ferreum exutum, enſem & alia bellica inſtrumenta excuſſa, in ignem congeſſit. His ſpoliatus, totus ſtetit nudus, ut non eſſet quo ea quæ ab oculis hominum ſunt removenda, & natura tegi haberique occulta voluit, conderentur. Mandat ſub hæc in p - rioſè ſex cæteris, ut ſuo exemplo ſe totos exuant. Paruerunt iuſſui. Indè & fœminæ virorum exemplum ſecutę, adeò omnem veſtitum poſuerunt, ut non eſſet funiculus reliquus, quo capitis comas ſubſtringerent, nulla naturali verecundia ductæ. Sic enim cenſuerat propheta, univerſum id quod è terra natum factumque eſſet, in ignem conijci oportere, holocauſtum Deo id futurum arbitratus. Gravis dirusque fœtor veſtium igne correptarum, totam iam domum ita oppleverat, ut mulier domus hoſpita, quæ harum rerum ignara omnium erat, eo experrecta, lecto exſiliret, focos exploratura, ecquod incendium uſquam eſſet. In tabulatum ſurſum progreſſa, nudos undecim promiſcuos ibi offendit. Cui illicò pro impe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

imperio mandat, ut & ipſa ad præſcriptum ſe oſtenderet. Obtemperavit nulla mora, veſtes in focum ſuper aceruum aliarum cumulavit. Ita nudatis duodecim, nondum liquebat, quid rerum inceptarent. Ibi omnibus imperat propheta, ut currendo clamandoque ſe imitarentur. Mox in publicum domo egreſſi, horribili clamore per urbem ſurſum deorſum dimidiatam peruagantur. Clamor conſentiens omnium hic erat: Væ væ væ, divina vindicta, divina vindicta, divina vindicta. Nunquam in vita mortalium mugitus horrendior fuit auditus, nec exiſtimabant horribiliorem ullo æuo exaudiri poſſe. Cives armati in publicum proſiliunt, & forum invadunt, rati ab hoſtibus urbem captam fuiſſe. Capti omnes invincula ducuntur, extra unam mulierem. Hæc quò fuerit delapſa, inter nullos conſtare video. In curia dum nudi ſedent, nulla verecundia tacti, veſtitum oblatum reiecerunt: tegi pertinaciter recuſantes, ſe nudam veritatem eſſe dictitarunt. Incendij domeſtici iam dirus fœtor ad vicinos peruenerat. Et fores ita clauſæ erant, ut eas refringere non valuerint. Sera ad poſtremum bombarda diſcuſſa, offendunt incendium ſtramentis paſtum, veſtibus, armis, duab. lancibus carnium plenis ſuperimpoſitis oppreſſum fuiſſe. Coguntur ſagittariorum ſodalitia, in forum ut adſint in armis. Explorantur multorum ædes, nonnulli capiuntur. Aliqui culpæ expertes, dimittuntur. Eo die nullę ſunt auditæ horę. Clauſa divorum templa, clauſas urbis portas tenuerunt. Bis tantum raptim apertæ, ac ſtatim rurſum clauſæ fuerunt. Decimo Cal. Mart. mille ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Hannonia circa nouum aggerem appulerunt, qui Anabaptiſtarum doctrinam tuebantur. Ad hos venit D. Gerardus Aſſendelphius, & Pręfectus rerum capitalium per Hollandiam: quorum prudentia & conſilio effectum fuit, ut retrò rurſum, unde venerant, abierint. Aliquot ibi ædes diſijciuntur, quas ſuſpectas habuerunt, ut ſempiternum rei monumentum. Quinto Cal. Mart. ſeptem viri, quos nudos diſcurriſſe retulimus, percutiuntur. Horum varius in ſupplicio extremo humanorum clamor fuit. hic, Laudate ſemper dominum: ille, Vindica ſanguinē tuorum: alius, Aperite oculos: quartus, Vę. Pridie. non. Martias eiuſdem gentis alij novem percutiuntur. Et tot cædibus per totam Hollandiam, plebs pertinax & obſtinata nōdum euicta, magis magisque erroribus indurverunt. Tertio Cal. Apriles, tumultuatum eſt in Phriſia. Ad Bolſuerdam ad arma ab Anabaptiſtis concurſum eſt. Inuaſerunt cœnobium, quod Vetus monaſterium appellatum fuit, ad ponenda caſtra. Promiſcua hominum turba, numero trecenti fuerunt, qui facinus inceptarunt: pulſis monachis, omnia interiora vaſtant. Contemptis regni principibus & magiſtratu, quantum rerum fuit, ſuæ ditionis fecerunt. Ædis ſacræ omnia demoliuntur. Euchariſtiam pedibus, humi per ignominiā illiſam, proculcare: addere, En deum impiorum! Multas id genus blaſphemias oblatrantes, ſacra omnia prophanarunt. Erat ea tempeſtate Phriſiæ præfectus Georgius Schenkius, vir pręter alias egregias virtutes, militari gloria clarus: charus ob id, acceptusque Carolo Imp. Cæterū ubi hic accepit pernicio-

pernicioſos Anabaptiſtarum conatus & motum, poſtridiè celeriter ex urbibus & agris, contractis copijs, eos, priuſquam colluuie nova augerentur, caſtris poſitis obſedit. Advocatis ſtatim in colloquium, admiſſorum veniam offert, ſi armis poſitis domos quiſque ſuas diſcederet. Exteris fidẽ publicam per Phriſiam in patriam emigrandi conceſſit, extra decem, quos ſuæ poteſtatis & arbitrij eſſe voluit. Ad ea illi Conſilium & ſententiam omnibus unam ſtare, unà vivere & mori velle. Simul tormento Præfecti ſatellitem, qui ad corporis cuſtodiam, eius latus clauſerat, traijciunt. Phriſij ea barbarie ferociores facti, cœnobium arctiſſima obſidione cingunt, ne quis aliquà euaderet. Admoti ſunt extemplò ſex gravioris generis ſerpentarij, & duo non paulò maiora tormenta. His cœnobium quatiunt, oppugnantque cum omni robore. Phriſij quater non ſine clade ad receptum pelluntur. Septimo Id. April, multis ſimul locis Schenkius tanta virtute intra anguſtias clauſos adoritur, ut brevi momento, pulſis Anabaptiſtis in cellas & ſpecus ſubterraneos, cum ſuis, omnia interiora occuparit, cellasque penuarias refregerit, Perierunt hic omnes qui cœnobium occuparant, partim tormentorum iactibus, partim ruinis oppreſſi, partim confoſſi, extra ſexaginta duos viros, & fœminas ſeptuaginta cum liberis, qui Leverdiam miſſi fuere. De his aliquot quæſtiones ſunt habitæ. Ex Schenkianis centum ſunt deſiderati. De multis captiuorum ſumptum paulo pòſt eſt ſupplicium. Reliqui dimittuntur, quibus parùm callidis verba data fuerant. Per eos ipſos dies, duo Anabap-

tiſtæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

tiſtæ gladio Daventriæ feriunt. Monaſterienſibus interea circa Cal. April. canina fames in tantum crevit, ut panis inopia, oleribus, radicibus herbarum, pampinis poſtea, & fructib. fruticibusque id genus, quos terra fido ſinu effundit, veſcerentur. Hac bulimia multi mortales adacti, noctu è muris in pacatum evaſere. Et in hoc deplorato rerum ſtatu nequaquam ſegniter Ioannes Gelenſis abſens regium iuſſum exſequebatur. Quùm autem omnia longè alio habitu offendiſſet, quàm Monaſterio diſcedens acceperat, animo res novas agitare cœpit. Nam poſtquam in Phriſiam advenit, atque inde in Hollandiam, nullas copias offendit: perverſa ſedulitate effecit tamen, ut in Phriſia ſit ad hunc quem dixi modum tumultuatum, & in Hollandia non minor motus ſe extulerit. Sedato tumultu in Phriſia, Amſtelredamum fugit: divertitque ignoto mercatoris habitu apud Guilèlmum Cornelium. Et ne proderetur indicio, nomen mutarat. Ex confeſſione enim eorum, de quibus in Phriſia variæ quæſtiones habitæ fuerant, Gelenſe nomen per Hollandicas urbes celebre erat. Diu hic ſecreta colloquia cum ijs habere, quos ſibi opportunos perſpexerat: per hos alios ſibi adiungere: cum his ſeria miſcere: magna de Monaſterienſium regno promittere: horum vivendi libertatem vehere. Ad poſtremum, animos ſpe novarum rerum implet, & ad memorabile facinus audendum accendit. Nam fama Monaſterienſium rerum, tantam mortalibus ſacra prophanaque diripiendi iniecerat cupiditatem per eam tempeſtatem, ut brevi in ea urbe lues latiùs, quàm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ùs, quàm credibile eſt, proſerperet, Henricus Goetbelitus erat in urbe, homo decenti ſtatura, & corpore robuſto, qui in multis bellis rem militarem ſequutus, magnum nomen inter ſuos virtute adeptus fuerat. His autem temporibus Anabaptiſtarum ſacris quoque inter alios initiatus erat. Eum Gelenſis ſecreti conſilij ſocium fumit. Sed nihil ęquè metuebat, atque ne indicio proderetur: nam ab aliquo agnitus, propter mutati nominis conſilium, in præſens capitis periculum fuerat perventurus. Perſuaſus tandem à fidis quibuſdam amicis, inter quos Goetbelitus erat, tutum capit ex tempore conſilium. Erat autem id huiuſmodi. Curiam Brabanticam, dum res adhuc integræ eſſent, quamprimum peteret: veniam admiſſi, quacunque ratione, à regina Maria, Caroli Imperat. ſorore, quę tum regni gubernatrix erat, exoraret: qua impetrata (erat homini grandis pecunia, quam Monaſterium exiens à rege acceperat, memoravi) in Hollandiam regreſſus, Amſtelredamum reverteretur, ut periculorum ſecurus inter cives & mercatores, proprio rurſus aſſumpto nomine verſaretur. Conſilium non fuit fruſtrà. Nam amicorum ope & ſuis vanis promiſſis fretus, his conditionibus, ut aliæ mittantur, veniam eſt conſequutus, ut urbem Monaſterium Carolo Imperatori quibuſcumque artibus traderet. Cætera inter ſe ſecretò tranſegerunt. His de rebus traduntur homini tabulæ magno ſigillo impreſſæ. & addita eſt homini pecunia ad conſcribẽdas copias. Redit Amſtelredamum ſucceſſu exſultans, & admodum lętus, ubi non, ut antea, in occulto verſari, ſed palàm,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

& portæ condonationis fiducia ultrò etiam apud quoslibet ſe rebaptizatum confiteri, nomen natiuum edere: nihil denique ſimulare, aut diſſimulare. Fidē maximè ei conciliarunt apud urbis primores & ſenatum, promiſſa magnifica de proditione inter cæteras conditiones tabulis expreſſa. Mutat hoſpitium, migratque in ædes quę Hiſpaniarum titulo inſcribuntur. Innotuerat iam omnibus, & familiarior eſſe cœpit principibus ciuitatis, cùm ob lapſus poenitudinē, & admiſſorum impretatam condonationem: tum propter ſuſceptæ prouinciæ magnitudinem, perpetrandæque difficultatem. In hac animorum ſecuritate facinus arduum patrare aggreditur. Coniurat cum ſua gente de inuadenda urbe, & ſimili Monaſterienſis republica conſtituenda. Omnium primum conſilij huius ſocium aſſumpſit Henricum Goe belitum, quem ſuorum ſigniferum fecit. Inde res ad reliquam gentem refert, quam in ædium interiora Petri Galæ in vico Pilano coëgerat. Approbatur conſilium, maximè negotij facilitate à Gelenſi propoſita. Addidit opportuna omnia, noctis beneficium, propenſos totius ciuitatis in ſe animos, extare paucos Sardanapalos, gulæ & abdomini addictos, præſentem numinis fauorem, oraculum Henrici Hilverſum. Deſtinantur ibi ad cædem hoſtes Anabaptiſtarum: partiuntur inter ſe domos opulentiorum, ante partam victoriam. Conſtituitur patrando facinori ſext. Id. Mai. Numeratur ſingulis numus aureus, pignus ſocietatis. Signum ad concurrendum foret, nolæ pulſus in curia. Coniuratio, caſu magis quàm vigilantia, aut Coſſ. induſtria, in

ipſo

pſo propè rei puncto detecta fuit, Veteri conſuetudine Crucis ſodalitium luxu magnifico in curia obſonare conſueuit. Huc convocari etiam nos tenebat, magiſtratum omnem, & pleramque civitatis opulentiam, & in multam noctem compotationem extrahere. Circa ſerum diei, iam medio foro funalibus & vaſis picatis in triumphi ſpeciem accenſis, adoleſcens fortè ad quendam, cui nomen fuit Petro Honicho, venit. Huic narrat, Anabaptiſtas ad ſexcentos tota ſe urbe colligere, ut eam inuadant, Honichus nulla mora rem ad Nicolaum Dodeſium & Theodoricum Hilbrandi filium tribunos defert. Hi tres conſociati in forum ad Conſules properant, aperiuntque illis rem haud ſine exaggeratione, ut acceperant. Monent, ut maturè proſpicerent, ne quid detrimenti reſpub. caperet. Conſules apud ſe tranquillitatem pręſentem urbis reputantes, non ſatis induci valuerunt, ut crederent, tantam mortalium multitudinem ſine indicio cogi: aut coniurationem tectam, ne proderetur, habere potuiſſe, cum inter duos vix ferè facinus celetur. Ad Coss. index adducitur, quo ex eo exploratiora cognoſcerent. Affirmat identidem & pertinaciter ille, ſe auſcultaſte. Et ſi indici nulla foret fides, in vincula ſe duci iubet, ſi non hoc ipſum coarguatur. Signa multa, & inter ea illud argumento eſſe, tres bombardas manuarias duplicis generis oneratas in ſupero conclavi rhetorum, qui uulgò appellant eos inventuros, Eſt autē illud in foro, in ſummo libræ tabulato, contra tranſuerſam curiam. Cæterùm opprimitur res à Conſulibus, perinde ut ab indice acceperant. Sodales interim Cru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

cis ſolito maturiùs è curia diſcedunt, quæ res ipſis ſaluti fuit. Tenuit aliquandiu inter Coss, conſultatio, qua ratione ſilentio cives cogerentur, ut quàm minimo motu ad curiam in armis) Anabaptiſtarum adventum exſpectaturi, adeſſent. Alijs aliter cenſentibus, dum ſententijs variantibus tempus eximunt, (erat noctis prima fax) Anabaptiſtę armorum omni genere inſtructi è vico Pilano ex ædibus Petri Galæ magnis clamoribus, prę euntibus ſignis & tympano tumultuoſè in forum irrumpunt: curiam invadunt: vigiles partim cædunt, partim capiunt. Cæſus autem hic fuit vigilium præfectus, Simon Puttius. Ad primos clamores, lictorum unus excitatus, qui in curia adprimè potus, inter ſedilia & ſcamna humi exporrectus iacebat dormiens, in ſuperiora tabulata ſe abripuit, ac funem nolæ, ne ad terrorem urbi augendum ſignum daretur, rerum ignarus omnium, in eventum ſubduxit. Ægrè euadunt Coss. & tota urbe cives excitant, iubentque in armis fauces viarum circa forum obſidere, ne illorum robur ulla acceſſione eorum, qui nondum aderant, qua augeretur. Anabaptiſtæ interea, ne vaſorum ardentium toto foro, luce proderentur, ligna & funalia demoliuntur. Erat in vico Pilano homunculus ex Anabaptiſtica coniuratione, nanus, gibboſus, & Therſites alter. Hic ad primam conclamationem ficta trepidatione excitus, vicinum armatus rogat, ecquę turba, ecquis motus civitatem invaſiſſet? quin viſum eamus, inquit, in forum? Inde paucos paſſus progreſſus, vicinum incautum excipit. Repens tumultus totam civitatem pervagatus, in

muros

muros ad excubias nocturnas pervenit, captam urbem, cędem paſſim fieri. Atrocitatem rei, rumor, horror nocturnus, tenebræ ſolito non paulò denſiores, per quas nullum inter hoſtem & amicum diſcrimen dinoſcere poterant, errantib. per viarum anguſtias auxit. Turbabat item eoſdem ipſos, in quem locum primum occupandum convenirent. Quotquot primo ſtatim tumultu in forum proſiliebant ad dimicandum, ſphærulis traijciebantur. Nicolaus Aquinas erat homo temulentus, & potor ſtrennuus, cui cum Henrico Goetbelito multos annos familiaritas fuerat. Præcipitat ſe hic in turbam confertam toto foro digladiantium coniuratorum. Rogat ſalſè, quid ſibi vellent: conſilium ederent, ut reconciliarentur. iubet eum Goetbelitus inde domum faceſſere: periculoſum ibi agi negotium, quod ad ipſum nihil pertineret. Parantibus alijs in eum ferrum ſtringere, Potor magnus hic eſt, inquit, & mihi familiariter notus, mittatur. Dum reſtitat, volens ſuo more eſſe ridiculus, fruſtrà Goetbelito iniuriam prohibente, truncatur. Obſederant iam cives vias, quæ in forum excurrunt. Ita convenit inde inter Coss. ne quid ante exortum diei incœptaretur. Conſul tum erat M. Petrus Colinus, homo cùm doctus, tum pius. Hic quòd in ſui conſulatus initio ad ſæviendum ſegnior fuiſſet, multorum in ſe invidiam concitarat, quaſi iſtorum hominum conſiliorum non ignarus, multa diſſimulaſſet. Vt nunc in civium ſuorum conſpectu ſe ſuſpicione liberaret, dux ſuos in forum, in ipſo ardore, non rectè conſilio preparato, præcedit. Anabaptiſtæ accepto civium ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

um aduentu: Conſuli circa Libram, cum infeſtis tormentis manuarijs obuiam procedunt, ac nullo momento eos infugam auertunt. Multi in ipſa fuga uulnerantur: Conſul fœdè trucidatur. Multi inter hæc ſphęrulis adulteratis per tenebras ſternuntur, Goſuinus Recaluus, homo conſularis, & rei militaris laude clarus, vela vijs ad forum obtendi imperat, & advolui ſaccos ingentes lupulo graves, ponè quæ ceu ſub pluteis latitarent contra Anabaptiſtarum vim. Et quia videbat cum cive nihil geri poſſe, qui ad conclamationem quamlibet hoſtium ad arma, trepidaret, convocat in forum piſcarium circa aggerem, quo utrinque vis fluminis cohercetur, voluntarios, ad faciendum in eum diem ſtipendium menſtruum ſub Coſs, Amſtelredamenſibus. Erant hi ferè militares; & qui in prælijs antea res fortiter geſſerant. Hi ſacramento ita inauthorantur, ut diſturbatis Anabaptiſtis impetum in curiam facerent primi, hos cæteri cives ſequerentur. Simul univerſis imperat, ut reliquum noctis ſilentio ſe contineant. Tum Goetbelitus, ubi advertit vias ad forum interſeptas, ne copijs ſuorum augerentur: & altum ſilentium civium: Nimirum ô Gelenſis, hoc illud eſt, quod ſemper malè metui, ne nos noſtrum incœptum cum tam parua manu in exitium adduceret. Quid nunc reliquum, niſi ut pugnando cadamus? Ad ea illi: Haud ita cadet res: ante decimam ſequentis diei horam urbe potiemur, & quidem ſine ſanguine, ſi quid prophetę credendum eſt. Civibus altum ſilentium agentibus, reliquum illi noctis cantu odarum Davidicarum abſumpſerunt. Et huius facinoris au-

thores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

phores non plures quàm quadraginta fuiſſe cre duntur. Poſtquam autem ſublucеſcente aurora ſimulacra quædam diſcurrentium per umbram apparere civibus cœpere, cùm iam globulis alij poſt alios ex inſidijs ferirentur, in curia ſe è publico abripuerunt. Cives pulſos foro Anabaptiſtas conſpicati, conclave rhetorum non ſegniter occupant, ad prohibendos illos è publico opportunum. Inde per feneſtras curiæ tanta vi tormentorum fulminarunt in aulam, quam ipſi vernaculo idiomate Magnam vocant, ut per totam curiam ſe multis ſparſim cædentibus divellere cogerentur. Tum Goſuinus Recaluus duos integros ſerpentarios, & aliud tormentum maioris generis, ad aggerem fluminis admoveri imperat. Oritur ibi conſentiens propè clamor, nihil referre, ſi una domus unà cum hoſtib. diſturbetur: multò magnificentiorem curiam ſenatoriam ſe excitaturos. Ad ea Recaluus: ſat futurum, ſi disiectis foribus, feneſtra in interiora aperiatur. Simul imperat inauthoratis, ut ad iactum globi intenti, impetum in curiam faciant. Aberrat in oſtium xenodochij D. Elizabethæ, & patentem aditum facit. Adductis duobus cæteris, multo maiore vi & iactu certiore oſtium & poſtes curiæ diſijciuntur. Aſſiliunt inauthorati infeſtè, ſequuntur pari ferocitate cives, faciuntque cum armorum omni genere & clamore ſublato impreſſionem. Pulſis Anabaptiſtis in interiorem curiam, quæ Nova eſt appellata, offenduntur in primo ſtatim limine ſparſa cadauera, è conclavi rhetorum partim, partim maioribus bombardis cæſorum. Nonnulli ſpiritum adhuc trahen-

tes, à

tes, à ferociente cive interficiuntur. Occuparant Anabaptiſtę interiorem curiam ad vigintiquinque. Hi tanta virtute cives aditus tentantium à limine repulerunt, ut nemo viàm vi facere potuerit. Captatur ex tempore & loco præſens pariter & conſilium neceſſarium. Pars de via feneſtras ſcandunt, per quas hoſtem à lateribus adoriuntur. Hinc & illinc dum undique oppugnantur, multis pugnando cadentibus, inter quos Goerbelitus fuit, capiuntur duodecim. Turricula pręceps eſt è ſummo curiæ faſtigio in cœlum educta, ſub cuius ſummo tecto, nola ad convocandum ſenatum, & ſenatuſconſulta promulganda, & alios uſus Reipub. pendebat, Infra hanc galea erat: (tranſitum ipſi vocant.) in hanc ſubducta ſcala, ſtatim poſt captam à civibus curiam confugerat Ioannes Gelenſis, Expendens apud ſe atrocitatem ſupplicij, ſi in poteſtatem veniret, contra forum ſe erexit, Erat autem id armatorum refertum. Ibi bombarda manuaria traijcitur. Inde pauló pôſt ad huc palpitans in ſubiectum forum præcipitatur. Multi noctis tenebroſæ beneficio dilapſi, quique ad ſignum intenti ſteterant, in poſterum latuerunt. Atque ad iſtum maximè modũ urbs Amſtelredamenſis, nobile emporium, ab Anabaptiſtarum coniuratione vindicata fuit.
Viginti octo ex Anabaptiſtis ea nocte occubuerunt. Inter cives viginti ſunt deſiderati, Anabaptiſtarum cadavera à meridie loco ſupplicijs deſtinato, duplici iugo ad id præparato ſublatis pedibus ſuſpenduntur, Capti eodem die duo extra urbem, qui ad tormentorum horribilem fragorem è propinquis pagis exciti, ſpe captę urbis à

ꝑis à ſuis ad portas confluxerant. De his paulò
poſt ſumptum ſupplicium eſt. Sub veſperam
homuli monſtrum capitur, à quo vicinum in ip-
ſo ſtatim tumultu interfectum inſidijs memo-
ravi. Is cùm eũ diem in fuliginoſo curię fumario
ſediſſet, crepuſculo deſcendit: ac dum avijs itine-
ribus per pomœria errat, obvij ſitu & fuligine
opertum ornatum hominis, ad omnem auram
trepidantis, oculis proſequuntur: Nimirum, in-
quit quidam, vnus hic ex coniuratis Anabaptiſtis
eſt. Expalleſcentem, neque omninò inficiantem,
neque ſibi ſatis conſtantem arripiunt, tradunt in
vincula prætori. Pridie ſtatim Id. Maias, de con-
iuratis captivis ſumptum eſt ſupplicium. Scam-
no lanionis exporrectis corda euulſa, in ora im-
pinguntur. Corpora inde palpitantia adhuc in ſub-
iectum forum deijciuntur. Mox quadrifariam
diſſecta, in crucem ſuſtolluntur ad portas urbis,
quarum pinnis capita impoſuerunt. Idus Maij,
poſtridie quàm de illis exactum ſupplicium fu-
it, tres percutiuntur: & duæ hauriuntur proflu-
ente aqua fœminę. Duodecimo Calen. Iuni. toti-
dem fœminæ in vico Pilano in crucem ſunt in ſu-
is ipſarum foribus actæ: quòd coniurationis con-
ſciæ, coniuratos ex ſuis ædibus prodire paſſæ eſ-
ſent, & globulos tormentarios adulteraſſent.
Novem eiuſdem gentis paulò antè ſunt ſubmer-
ſæ. Vndecimo Cal. Maias, tres feriuntur. Poſt tri-
duum deprehenſus quidam, qui quòd coniura-
tionem non indicaſſet, percuſſus fuit. Et Cal. Iu-
nij, ob eandem cauſam de duobus exactum eſt
ſupplicium: & hera domeſtica, è cuius ædib. nu-
datorum ſpectaculum prodierat, ad fores ſuas
ſuſpen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſuſpēdio necatur. Et paulò pòſt, mater unà cum filio, eodem ſupplicio ob ſimile propè delictum perijt : quòd Iacobum Campenſem epiſcopum contra magiſtratus edictum hoſpitio excepiſſent, nec indicio prodidiſſent : de quo in rebus Monaſterienſium alio eſt nobis loco relatum. Hic cùm poſt tot tantaque promiſcuorum mortalium ſupplicia nuſquam inueniretur, indici publicè magnum pręmium eſt propoſitum : occultanti, neque ante ſolem occiduum indicanti, ultimum ſupplicium, ſuſpendium in foribus. Indicio nullius, in glebularum acervo oppreſſus, in vincula ducitur. De hoc ita ſupplicium eſt ſumptum, ut addita ſit reo ignominia. Sedenti horam loco edito ad ſpectaculum ante curiam, mitra bicornis in capite fuit. Et quia ore impiam doctrinam docuiſſet, lingua ei præciditur. Manu baptizarat : quare dextra truncatur. Poſtremô ſcamno illigato, caput cultro lanionis percutitur. Corpore in foro igni corrupto, caput palo in faſtigio portæ ſublatum, & manus dextra. Ioannes Matthias Middelburgenſis evaſit fuga. Eodem die ante curiam duæ Anabaptiſtarum generis ſunt ſuſpenſæ. Paulo antè quàm iſta tumultuoſè gererent, coniuratum à quatuordecim eſt, in ſolenni luſtratione, de pomparum ferculo, in quo panis myſticus corporis Dominici circum ferebatur, de ponte in ſubiectum flumen una cum geſtatoribus deijciendo. Prodita res indicio eſt. Apprehenſi coniurati, ſupplicium dederunt. In Ioannis Gelenſis foedere erant plerique Bentſcopiorum. Sunt autem hi, populi ditionis Iſelſteinenſis, quos auſtrales ager Montfortius attin-

git. Hos ille ſexto Id. Mai, Amſtelredamum convenire iuſſerat. Trecenti erant, quibus ad conveniendum eò dies indictus fuerat. His præſidijs urbem munire conſtituerat. Segniùs aliquanto, quàm iuſſi erant, conuenerunr. Poſtquam autem hi cladem ſuorum haud procul ab urbe cognouerunt, alij alijs itineribus in diverſum abivere. Condixerat idem locum atque horam ad conveniendum alijs, ſed diverſis locis, qui in eodem fœdere erant. Hiſtatim, poſtquam pugnatum fuerat, duabus navibus ad portum clauſum adhuc appulere. At audita adverſa pugna, Gelenſem cum coniuratis cæſum, civem victorem, & captos multos, nihil ibi morati, fugã inde prȩcipitarunt, & in Angliam iter averterunt. Nec finis inde ſæviendi ferro, incendijs, & atrocibus ſuppliciorum generibus per has regiones fuit, donec ea gens vel deleta eſſet, vel reliquiæ occultæ à rebus novis conquierunt. Redeo ad res Monaſterienſes. Rex clade Ioannis Gelenſis, in quo ancoram extremam poſuerat, accepta: ludibrio Henrici Hilverſum perſpecto, cum vaticiniorum impoſturas, quibus magnam mortaliũ vim in errorem & fortunarum vitæque naufragium traxerat, apud animum ſuum expenderet, tum demum animi amens, & præſentis conſilij impos eſſe cœpit. Et neque copiæ ullæ erant, & infœliciter in Phriſia circa Bolſuerdam à ſuis coniuratum pugnatumque fuerat, qui hactenùs animo ſpem ſimul & vultu ſimulaverat, nunc ſeriò demum hominis mens de gradu & conſueta conſtantia præcipitata fuit. Cùm autẽ neque herbȩ, neque frumentum, nec radices, nec olera ampliùs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ad pellendam famem vulgò ſuppeterent, futura prçſentiſcere occœpit. Erat ei tamen victus copia in menſes ſex. Itaque maturè cum gratia faciendum ratus, quod paulò pòſt periculoſè concedere cogeretur, portas aperiri imperat, facitque volentibus in pacatum exeundi poteſtaten. Migrarunt eo die ex urbe omnis ætatis mortales promiſcui inermis multitudinis mille, & plus eo, qui ſe fortunæ arbitrio & Principis clementiæ permiſerunt. Partim virorum ab ijs qui in præſidijs erant intercepti interficiuntur, partim euaſerunt. Muliebris ſexus unà cum infirma imbecillique ætate, ubi quatuordecim dies intra urbem & præſidia probè paſti eſſent, & refecti, inviolati in pacatum dimittuntur. Paucis ſub hæc interiectis diebus, cùm famis vis indies magis ac magis augeretur, regio edicto omnes urbe excedere iubentur, qui parum divina ope niſi, vacilla-
„ re viderentur. Hos dimittit cum huiuſmodi ad-
„ monitione: Qui relicta urbe à fide deſciſcerent, fore, ut à Deo viciſſim desererentur. Multi hac oratione ceu oraculo vehementer territi, aſpera & acerba omnia perpeti maluerunt, quàm urbem relinquere: optantes fame potiùs intra muros ſtrangulari, quàm ut incolumes diram cladem effugerent. Magna gentis pertinacia: cùm haud ſciam, an ullum ſit atrocius ſupplicium, quàm inedia ac fame perire & contabeſcere. Res brevi ad canes & equos redacta, excidium genti minatur. In urbe miles erat, Ioannes Longoplateenſis, qui ſuperiori anno ſub epiſcopo militaverat, & ob perpetratum facinus, neſcio quod, cùm in urbem ſupplicij metu transfugiſ-
ſet, re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

ſet, regio ſtipendio inauthoratus, lauta & triſtia cum alijs ad hunc uſque diem fortiter tulerat. Poſtquam autem ſenſit deſperata omnia, & internecionem civitati imminere, neque eam ulla via poſſe evadere, temerarium facinus perpetrare conſtituit. Situm murorum, qua parte maximè infirmi eſſent, & pomœria explorat: latitudinem profunditatemque foſſæ circumductæ haſta pertentat, ubi vadoſa tranſeuntibus umbilicotenus non ampliùs eſſet. Obſervat vigilum ignaviam, & ſtata nocte ſupinitatem in agendis ſtationibus, aliaque opportuna, quę urbium proditorib. in primis neceſſaria eſſe conſueüere. Singulis ad iſtum modum diligenter intra extraque muros exploratis, nocte furtim è mœnibus per funem demiſſus, in munitiones epiſcopias fuga ſe conjicit: ubi ab hoſte agnitus, captus que, ad epiſcopum adductus fuit. Epiſcopus transfugæ temeritatem admiratus, in quem iure vel eo nomine animaduerti potuiſſet. iubet edere, quo conſilio Monaſterio relicto, ad ſe rurſùm transfugeret, quòd ſciret ſibi capitale, præterquam ob præteritum facinus, futurum. Longoplateenſis ab epiſcopo vitæ incolumitatem pactus, civitatis deploratum ſtatum, cæteraque, per omnia, ijs quæ ab Henrico Hilverſum, & poſtea haud admodum nuper ab alijs acceperat, conſentanea exponit. Docet foſſæ altitudinen ſe dimenſum, ſingulaque murorum exploraſſe: ſi cohors una ſibi tradatur, nullo momento urbem capi poſſe. Opus eſſe aliquanto ſcalarum numero: & rem dilationē non ferre. celeritate opus eſſe: priuſquam in urbe ipſe deſideraretur, confici oportere. Contrahit e-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

piſcopus celeriter eadem nocte è munitionibus delectos & expertæ audaciæ viros, cum quibus Longoplateenſis urbem petit. Tranſgreſſi foſſam, ſcalis ad ſtantia mœnia illatis, quanto maximo ſilentio muros tranſcendunt. Vigiles in ſtationibus oſcitantiùs excubias agentes, primùm trucidantur. Inde ſuos alios poſt alios in urbem recipiunt. Non continuit ſe armorum fragor, armatorumque fremitus circa pomœria. Clamor repens multis ſimul locis exoritur, captos ab hoſtib. muros eſſe: paſſim cædem fieri: neque puberi, neque impuberi, neque ſexui, neque ulli ætati parci. Concurritur ab oppidanis cum telis, quæ ſors trepidantibus primùm obtulit, in forum, ubi propugnaculum è quadrigis & carpentis compactum, raptim conglomeratur. Huc ſe collegerunt. Epiſcopij, poſtquam muros omnes tranſcendêre, acie inſtructa in forum vadunt. Pugnatur ibi acerrimè, ſed tutiùs ab oppidanis, intra propugnaculum concluſis. Epiſcopus nuncio accepto captam nullo momento urbem, unam inſuper cohortem ſuis laborantibus auxilio mittit. Illi, qui cum oppidanis atrociter & dubio marte dimicabant, ubi cohortem auxiliarem ad portas adeſſe ſenſere (foro pulſi iam erant) ſuos in urbem, refractis portarum ſeris, recipiunt; & vires coniungunt. Tum animis conſociatis undique in forum irrumpunt: & propugnaculo momento nullo capto, omnes trucidant. Rex ad primum tumultum lecto ſe præcipitarat. Cognito, hoſtem undique occupaſſe urbem, tumultuoſè armatus, cum aliquanta ſuorum parte in cœmeterium D. Lamberti

berti ad decertandum de ſumma rei paratus, deſcendit. Huc tota urbe epiſcopiorum robur acie illi ocurrit. Sed perfacili momento, omnibus cæſis, vincitur rex, & in hoſtium poteſtatem venit. Cæſi item omnes illi, qui in ipſo ardore infeſto hoſti ſtatim poſt captam urbem ſeobtulerant. Epiſcopus acceptis rebus fœliciter geſtis, poſtridie cum mille quingentis equitibus urbem ingreſſus, domos explorari, & Anabaptiſtarum reliquias conquiri iuſſit. Arripiuntur multi, qui in fumarijs, & locis, ſpecubusque abditis ſe abſtruſerant. Captiuos omnes percuſſit. Pauci noctis beneficio è muris cæde elapſi, in pacatum eruperunt. Epiſcopus ad iſtum modum urbe potitus, prædam omnem & ſpolia à milite, magno redemit. Regem inde in arcem ſuam quatuor paſſuum milibus ab urbe cum parte equitatus miſit, Et ne non tragœdiæ abſoluta foret cataſtrophe, militaris licentia rei addidit ignominiam & ludibrium. Regem caudæ equinæ alligarunt: neque id verò ſatis: eques calcaribus aditis, equum in perpetuum curſum excitavit, ut captiuus rex eum parib. veſtigijs à tergo ligatus currendo inſequeretur. Bernhardus Cnipperdullingus, & pars à conſilijs regis, in aliam ab illa diverſam ablegantur. Captum ad iſtum modum Monaſterium eſt quarto Cal. Iul. Infirmior ætas, & imbecillis mulierum ſexus, urbe exturbatur, præter exteras nonnullas matronas, quæ captę in cuſtodia ſeruatę fuerunt. Captus Bocoldus eſt, annos natus viginti ſex. Sed brevi quàm in manus principis venit, ignitis laminis toto corpore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

varie excarnificatur : ac ferreo auiario incluſus, ut apud poſteros memorabilis tragœdiæ monumentum ſempiternum exſtaret, è ſumma D. Lamberti tutelaris turri ſuſpenditur. In reliquos captiuos alijs inde atque alijs ſuppliciorum generibus eſt animaduerſum. Diſputationes eruditorum cum rege & Cnipperdullingo in cuſtodia, quia ab alijs diligenter memoriȩ proditæ ſunt, non operæprecium eſt hic perſequi. Octavo Calend. Auguſti quatuor feriuntur Amſtelredami, inter quos Bernhardus piſtor fuit Suollanus, coquus regius. Cæterùm, eorum qui periculum ſalui evaſerunt, alij alijs locis inſequentib. annis, diverſis poenarum generib. abſumpti ſunt. Decimo inde anno Leidæ è reliquijs gentis, aliquot captis, tormentis indicium duorum expreſſum eſt, qui Vltraiecti latitabant. Horum alter Anabaptiſtarum rex declaratus quidem, ſed nondum regia corona donatus exiſtimabatur. ſucceſſio interim in regnum ab ea gente homini de lata fuerat. Alter tribunus ærarij apellatus fuit. Arreptus uterque, aliquot menſes in cuſtodia fuere. Inter alia huius regis deſignati atrocia flagitia hæc fuerunt maximè memorabilia. Vxorem ſuam inter vias de carpento in lucum abductam, ut ſtupri conſuetudo cum eius filia in poſterum in occulto eſſet, eaque deinceps citra ullam periculi ſuſpicionem potiretur, obtruncarat. Et in urbe Vltraiecto puellam ſica, haud ita pridem, iugulauerat, ne proderetur. Penes hanc ingens vaſorum argenteorum numerus, quæ ſacrelegijs congeſta erant, repertus fuit. Multos indicio prodidit,

quorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

quorum partim culpæ expertes dimittuntur, nonnulli ſontes percuſſi perierunt, Rex ad poſtremum, cum Tribuno ærarij, incendio ambuſtus perijt. Noſtris inde temporibus Anabaptiſticum nomen in univerſum extinctum fuit: aut ſi quę obſcuræ reliquiæ ſuperſtites fuerint, à novandis rebus, ſpe recuperandi ſtabiliendique regni in totum abiecta de inceps, quieverunt.

TVMVLTVVM ANABAPTISTARVM LIBRI FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

1976
G: 2:
86

W
L
0

13-11-'72

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
139 G 13